

วารสารวิจัย ราชภัฏกรุงเก่า

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ARU Research Journal Humanities and Social Sciences

ISSN : 2985-0606 (Online)

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2569
Vol. 13 No. 1 January - April 2026

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ARU Research Journal Humanities and Social Sciences
ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – เมษายน 2569
ISSN : 2985-0606 (Online)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุมด้านบริหารธุรกิจ ด้านการศึกษา ด้านรัฐศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์
2. เพื่อเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารเปิดรับบทความวิจัยแบบเต็มรูปแบบ (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Articles) จากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยบทความดังกล่าวจะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และเป็นข้อคิดเห็นของผู้ส่งบทความเท่านั้น

เกณฑ์การพิจารณาบทความ

1. บทความวิจัยที่มีกระบวนการวิจัยเกี่ยวข้องกับมนุษย์ จะต้องได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จึงจะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสาร
2. บทความจะมีการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกจากหลากหลายสถาบันในสาขานั้น จำนวน 3 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เขียนจะไม่ทราบข้อมูลของกันและกัน (Double-blind peer review) ซึ่งกองบรรณาธิการอาจให้ผู้เขียนปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และทรงไว้ซึ่งสิทธิ์ในการตัดสินใจตีพิมพ์ให้หรือไม่ก็ได้

คำแนะนำในการจัดเตรียมต้นฉบับ

การจัดรูปแบบบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้เขียนบทความสามารถจัดรูปแบบบทความตามตัวอย่างที่แสดงใน Template ซึ่งทางวารสารได้ทำการตั้งค่าขนาดหน้ากระดาษ รูปแบบหน้าแรก รูปแบบและขนาดตัวอักษร คำอธิบายสำหรับการเขียนบทความ วิธีการเขียนเนื้อเรื่อง การเขียนอ้างอิง การเขียนสมการทางคณิตศาสตร์ การใส่ภาพและตาราง ผู้เขียนสามารถดาวน์โหลดเอกสารชุดนี้ได้จากเว็บไซต์ของวารสารหรือศึกษาจากภาคผนวกท้ายเล่มของวารสาร

ข้อมูลเผยแพร่ : <http://rdi.aru.ac.th/journal/>

กำหนดออกเผยแพร่ : ปีละ 3 ฉบับ

มกราคม – เมษายน

พฤษภาคม – สิงหาคม

กันยายน – ธันวาคม

การส่งต้นฉบับบทความ

ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับบทความ โดยบทความวิจัยและบทความวิชาการต้องมีความยาวไม่ต่ำกว่า 8 หน้ากระดาษ แต่ไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ ขนาด B5 พร้อมกรอกแบบฟอร์มนำส่งบทความวิจัย/บทความวิชาการ ซึ่งระเบียบการจัดส่งในเอกสารแบบฟอร์มดังกล่าว โดยส่งผ่านระบบเว็บไซต์ของวารสารที่ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/rdi-ar>

ขั้นตอนการดำเนินการของวารสาร

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศชาย สติยพนาวงค์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ อติวัฒนสิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ มัลลิกะมาลย์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ศาสตราจารย์ ดร. อารยะ ปรีชาเมตตา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.อาณัติ ลิ้มคเดช

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เต๊ะชั้นหมาก

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

รองศาสตราจารย์ ดร.จิราภา วิทยาภิรักษ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

รองศาสตราจารย์ ดร.วิมลภ รัตนตรานนท์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.กานดา เต๊ะชั้นหมาก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลวรรณ วรรณธำ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริประภา ดีประดิษฐ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราภรณ์ มีสง่า

ฝ่ายจัดการวารสาร

นางวรรณิศา นัยชิต

นางสาวกมลทิพย์ เกียนมิตรภาพ

นางสาวอัจฉรา วงษ์หา

นางสาวบงกช สมหวัง

นางสาวสุธีรา มูลดี

นางสาวสุจิตรา งามบุญปลอด

นางสาวสมจิตร์ สอนดา

นายอวิรุทธ์ เจียมฮวดหลี

นายณัฐพงษ์ สาระเมฆ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

เลขที่ 96 ตำบลประตูลี่ อำเภอบางบาลพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000

โทรศัพท์ 035-276577 โทรสาร 035-322082

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ
วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – เมษายน 2569

รองศาสตราจารย์ พ.ต.อ.พิพากษ์ เกียรติกมลเลิศ	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
รองศาสตราจารย์ ดร.อัฐพล อินต๊ะเสนา	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สุนิย์รัตน์ วุฒิจินดานนท์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ดาบเพชร	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ศศิมา เจริญกิจ	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.ภูฟ้า เสวกพันธ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยเสนอ ตริวิเศษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยศ สมฤทธิ์สกุล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
รองศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เต๊ะชั้นหมาก	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา บุญส่ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภกาญจน์ พงศ์ยี่หล้า	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร. พิษณุ อภิสมการโยธิน	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.สนิท ปันสกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ชนาธิป ชินะนาวิน	ศาลฎีกา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญชลินทร์ สิงห์คำ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อังคณา กุลนภาดล	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อดิเทพ ณ พัทลุง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ งามกนก	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสีวงศ์ กาฬวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญพนอ พ่วงแพ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรา เดชโฮม	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์พงษ์ ชินพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิชากร เสงี่ยม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ นนทมาลย์	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงนุช ภูมาลี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ
วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – เมษายน 2569

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์พงษ์ ชินพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิชากร เสงี่ยมศรี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ นนทมาลย์	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงนุช ภูมาลี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐธิดา จงรักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐธิดา ภูจิระ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ญาณินท์ ตั้งภิญโญพุดผัด	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญ พนารัตน์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรวรรณ ลัญฉวรรณชนะกร	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรพร หาระบุตร	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ สมศิริวางกุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์แสนประเสริฐ ปานเนียม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพรินทร์ ชัดดีพงษ์	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นันท์ภาศ บุรขจรกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐปรีญา โพธิ์พันธุ์	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

บทบรรณาธิการ

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่าสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ปีนี้ได้เข้าสู่ปีที่ ๑๓ วารสารฉบับนี้กำหนดเผยแพร่ในช่วงเดือนมกราคม – เมษายน ๒๕๖๔ เป็นอีกฉบับหนึ่งที่ทางกองบรรณาธิการยังคงรักษามาตรฐาน มุ่งเน้นคุณภาพของบทความวิชาการและบทความวิจัยตามมาตรฐานกระบวนการดำเนินงานของวารสาร และตามมาตรฐานของระบบ Thaijo เพื่อประกันคุณภาพบทความวิชาการ บทความวิจัยของวารสารให้มีคุณภาพตามหลักวิชาการ และช่วยเป็นพื้นที่กลางในการเผยแพร่ผลงานบทความวิชาการ บทความวิจัย ตามที่ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ศูนย์ TCI) กำหนดเกณฑ์การประเมินการเข้าสู่ฐานข้อมูล โดยการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI ได้ทำการแบ่งกลุ่มคุณภาพวารสารในฐานข้อมูลออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ วารสารกลุ่มที่ ๑ เป็นวารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพ และอยู่ในฐานข้อมูล TCI วารสารกลุ่มที่ ๒ วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพและอยู่ในฐานข้อมูล TCI โดยสามารถยื่นขอปรับกลุ่มคุณภาพได้ วารสารกลุ่มที่ ๓ เป็นวารสารที่ไม่ผ่านการรับรองคุณภาพ และข้อมูลบทความจะไม่ปรากฏในฐานข้อมูล TCI โดยสามารถยื่นขอปรับกลุ่มคุณภาพได้ (ข้อมูล : ประกาศของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย ลงวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ เรื่องผลการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI รอบที่ ๕ พ.ศ.๒๕๖๘-๒๕๗๒) ซึ่งทางกองบรรณาธิการวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่าสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีความตั้งใจที่จะทำกระบวนการและมาตรฐานให้ได้การรับรองฐานข้อมูล TCI เป็นวารสารกลุ่มที่ ๑ หากมีความคืบหน้าอย่างไร ทางกองบรรณาธิการจะนำข้อมูลมานำเรียนทุกท่านอีกครั้งหนึ่ง เชิญชวนทุกท่านได้ส่งผลงานมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่าสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในฉบับต่อไป เพื่อเผยแพร่ผลงานให้นักวิจัยรุ่นใหม่ ผู้สนใจ และผู้ติดตามอ่านวารสารทุกท่าน ขอขอบคุณทุกท่านอีกครั้งหนึ่งที่ส่งผลงานมาเผยแพร่ รวมถึงติดตามอ่านวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า ครับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศชาย สติธัยพนาวงศ์
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย

ร่างทรงม้ง : การควบคุมทางสังคมด้วยความเชื่อทางวิญญาณ

Hmong Shaman: Social Control through Spirituality

อดิสร ภู่อสาระ

Adisorn Pusara.....1-10

การศึกษาลักษณะและตำแหน่งภูมิสัญลักษณ์ที่ส่งเสริมการรับรู้พะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้

A Study of the Characteristics and Locations of Landmarks Enhancing the

Perception of Phayao as a Learning City

อาริสรา นุกูล และพันธพัฒน์ บุญมา

Arissara Nukul and Pantapat Boonma.....11-23

จดหมายนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ในฐานะวรรณกรรมคำสอน

The Letters of Saint Louis Marie Grignon de Montfort as Didactic Literature

อติวิทย์ เชียงคิ้ว

Atiwit Siengkiw.....24-38

การทูตสาธารณะกับการผลักดันนโยบายในมิติด้านอาหารญี่ปุ่นในตลาดต่างประเทศ

Public Diplomacy and Policy Advocacy for Japanese Cuisine in International Markets

สรัชชา กำปันทอง และมานชญ์ อารีย์

Sarathchar Kampanthong and Manoch Aree.....39-50

การพัฒนาและประเมินผลนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้

ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจ

ตระเวนชายแดนที่ 11

Development and Evaluation of a Network-Based Instructional Innovation

Enhancing Literacy through a Participatory Process of Border Patrol Police Schools,

affiliated with the Border Patrol Police Division 11

ภูวดล บัวบางพลู อติราช เกิดทอง สรिता ปัจจุสานนท์ และกรรฎา สุขุม

Puvadon Buabangplu Atirath Kerdthong Sarita Patjusanon and Korrada Sukhum.....51-64

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย

การวิจัยนัยยะทางสุนทรียภาพและภาษาทางศิลปะของศิลปะเครื่องเคลือบของหลิวหยู่เจิน

A Study of the Aesthetic Implications and Artistic Language of Liu Yucen's Ceramic Art

ถึง จา เสกสรรค์ ตันยาภิรมย์ และภรดี พันธุ์ภากร

Ting Zha Sakesan Tanyapirom and Poradee Punthupakorn.....65-76

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

A Study of Factors Affecting the Learning Happiness of Pre-service Teachers in the Bachelor of Education Program (4-Year Program) at Rambhai Barni Rajabhat University

บดินทร์ ปันบำรุงกิจ และติยาพร ธรรมสนธิ

Bodin Panbamrungkich and Tiyaoporn Thamsanit.....77-88

นวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศ

An Innovation for Developing Creative Storytelling Skills among International Students

เบญจมาภรณ์ สุริยวงศ์

Benjamaporn Suriyawong.....89-101

การปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่

Good Government Accounting Practices Affecting the Efficiency of Financial Reporting of Local Administrative Organizations in Chiang Mai Province

ณัฐพร เชื้อนคำ และกมลทิพย์ คำใจ

Nattaporn Khuankam and Kamonthip Kamchai.....102-112

การศึกษาเปรียบเทียบหลักสูตรของประเทศไทย เวียดนาม และสิงคโปร์: มิติของปรัชญา

วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร วิธีสอนและมิติการเรียนรู้ การพัฒนาครู และสื่อการสอน

A Comparative Study of Curricula in Thailand, Vietnam, and Singapore: Dimensions of Philosophy, Objectives, Curriculum Structure, Teaching Methods and Learning Dimensions, Teacher Development, and Instructional Media

นภาพร เลขาโชค และชญาชล เชื้อนนท์

Napaporn Lekhachoke and Chayachon Chuanon.....113-125

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย

ประสบการณ์เทศกาลที่น่าจดจำและผลกระทบต่อความพึงพอใจและความภักดีข้อค้นพบจากงาน
สงกรานต์ในชุมชนพหุวัฒนธรรม

Memorable Festival Experiences and Their Impact on Satisfaction and Loyalty:
Evidence from Songkran Celebrations in Multicultural Communities

ศศิมา เจริญกิจ คมกริช ณะเพทย์ ปรรธนา สิริสานต์ อรณิชา เมียงบัว วิสิฐ จันมา

นัทธิกา นวพันธ์ เกษวดี พุทธภูมิพิทักษ์ และณัฐธิดา จงรักษ์

Sasima Charoenkit Komgrij Thanapet Prattana Sirisan Onicha Meangbua Vizit Janma

Nattika Navapan Ketwadee Buddhabhumbhitak and Nattida Jongrak.....126-140

การรับรู้ปัจจัยสนับสนุน ความพึงพอใจ และปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง
รายวิชาการกระบวนการพยาบาลและการตัดสินใจทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2

Perception of Supporting Factors, Satisfaction, and Barriers to E-learning in
Nursing Process and Clinical Decision-Making Course Among Second-Year Nursing
Students

ธิดารัตน์ ชะโนวรรณะ

Thidarat Chanovunna.....141-154

การศึกษากระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน จังหวัดเลย

A Study of the Decision-Making Process for Choosing a Cycling Tour along the
Mekong River in Chiang Khan, Loei Province

กาญจนา หล้าพรม สุภณิดา ศรีกัน สัญชัย เกียรติทรงชัย

Kansiri Laporm Supanida Srikan Sanchai Kiatsongchai.....155-163

การพัฒนาแบบบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่ผ่านแนวทางโรงเรียนแห่งการคิด
เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในอัตลักษณ์วัฒนธรรมกลองยาว
สำหรับนักเรียนประถมศึกษา

Development of a Functional Aesthetic Integration Model through the Thinking
School Approach to Enhance Creative Thinking Skills and Cultural Identity
Awareness of Long Drum Arts among Elementary School Students

ประณิธาน ภารสง่า และศิริพงษ์ เพี้ยศิริ

Pranitan Pansanga and Siribhong Bhasiri.....164-175

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย

บทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

Roles of Buddhist Monks in Chanthaburi Province in Participation to
Develop the Quality of Life of Older Adults

พัชรินทร์ รุจิรานุกูล อัฐฉญา แพทย์ศาสตร์ และสุรีย์มาส สุขกลี

Patcharin Rujiranukul Atchaya Patsat and Sureemas Sukkasi.....176-188

บทความวิชาการ

การศึกษาแนวทางการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์

A Study of Class Action Guidelines for Cybercrime Cases

เพ็ญจิต ตันติจรัสวโรตม และกิตติมศักดิ์ เปี้ยยก

Piangjit Tanticharatwarodom and Kiitimasak Piaryok.....189-201

ร่างทรงม้ง : การควบคุมทางสังคมด้วยความเชื่อทางวิญญาณ Hmong Shaman: Social Control through Spirituality

อดิศร ภูสาระ^{1*}
Adisorn Pusara^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิธีประกอบสร้างร่างทรงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง 2) ศึกษาวิธีการควบคุมทางสังคมด้วยความเชื่อทางวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา จากร่างทรงม้งจำนวน 14 คน การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดกลุ่มความหมายเพื่อสรุปให้ได้แก่นสาระของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า 1.การประกอบสร้างร่างทรงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เกิดจากความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ และวิญญาณบรรพบุรุษที่คัดเลือกร่างทรงโดยดลบันดาลบุตรหลานการ เกิดอาการเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ และไม่สามารถรักษาอาการเจ็บป่วยได้ ร่างทรงรุ่นพี่ให้การรักษาและแนะนำรับเป็นร่างทรงของวิญญาณบรรพบุรุษ โดยมีร่างทรงรุ่นพี่ให้คำแนะนำฝึกสอน การให้บริการประทับทรง เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยจากการละเมิดสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ และการเซ่นสรวงบรรพบุรุษ การเรียกขวัญและการป้องกันเคราะห์ร้ายจากสัญญาณเตือนของวิญญาณบรรพบุรุษร่างทรงจะมีสติตลอดพิธีกรรม การติดต่อกับวิญญาณเพื่อสอบถามพฤติกรรมของผู้รับบริการมีสามลักษณะ คือ 1) รูปนิมิตมองเห็นภาพ 2) นามนิมิต รับรู้ภายในใจ และ 3) การใช้วิธีการเสี่ยงทายคำตอบ 2. การควบคุมทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยวิธีการพัฒนาชีวอำนาจด้วยการสร้างวินัย ผ่านกลไกการควบคุมตนเองโดยมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติและวิญญาณบรรพบุรุษ ทำหน้าที่จับจ้องพฤติกรรมของมนุษย์ให้ประพฤติตามบรรทัดฐานของสังคม ได้แก่ 1) การเข้าไปในพื้นที่ธรรมชาติด้วยความสำรวม ใช้ทรัพยากรธรรมชาติตามความจำเป็นและไม่ถ่วงตัวของเสียในพื้นที่ธรรมชาติ 2) การให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติตระกูลแซ่ และเซ่นสรวงวิญญาณบรรพบุรุษ ผู้ที่ละเมิดจะถูกตีสอนและลงโทษให้เจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ ร่างทรงจะเป็นผู้ทำพิธีติดต่อบริวารสาเหตุและการไถ่โทษ ด้วยการฆ่าสัตว์เลี้ยงและเผากระดาษเงินกระดาษทอง เพื่อขอขมา แม้ว่าพิธีกรรมตามความเชื่อในวิญญาณ และอำนาจเหนือธรรมชาติ ไม่อาจอธิบายได้ด้วยหลักการเหตุผล และการพิสูจน์ได้ด้วยวิทยาการสมัยใหม่ แต่ความเกรงกลัวต่ออำนาจที่มองไม่เห็นที่คอยจับจ้อง และลงโทษทำให้มนุษย์ประพฤติตัวอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคม และการเคารพในธรรมชาติ

คำสำคัญ : ร่างทรงม้ง การควบคุมทางสังคม ความเชื่อทางวิญญาณ

^{1*} สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
E-mail : adisornpusara53@gmail.com

* Corresponding author

Abstract

This research aimed to: 1) examine the structural formation of mediumship among the Hmong ethnic group; and 2) investigate the social control mechanisms associated with the spiritual beliefs of the Hmong ethnic group. A qualitative methodology employing a phenomenological approach was utilized, with 14 Hmong shamans serving as key informants. Data were analyzed through meaning categorization to derive the essential themes from the informants' accounts. The findings revealed the following:

1. Structural Formation of Hmong Mediumship: The structuralization of Hmong shamanism is rooted in beliefs concerning supernatural beings and ancestral spirits, who select mediums by afflicting their chosen descendants — typically children or grandchildren — with unexplained illnesses that cannot be cured by conventional means. Senior Hmong shamans, however, are able to heal such individuals and initiate them into the role of ancestral spirit mediums. These senior shamans provide guidance and training in healing practices through the invocation of supernatural forces and ancestral veneration. Ritual functions include blessing ceremonies, protection from misfortune, and the interpretation of warnings conveyed through ancestral spiritual signals. Throughout all rituals, the medium maintained full consciousness. The soul-connection ritual, conducted to inquire into the causes of a patient's condition, encompasses three elements: 1) Roop Nimit — a visual image or vision; 2) Nam Nimit — the name or identity of the vision, perceived intuitively; and 3) divination methods.
2. Social Control Among the Hmong Ethnic Group: Social control within Hmong communities operates through the development of biopower and discipline, enacted via self-regulatory mechanisms in which supernatural forces and ancestral spirits are believed to observe and govern human behavior in accordance with established social norms. Key normative practices include: 1) entering natural areas with caution, utilizing natural resources only as necessary, and avoiding waste or destruction of the natural environment; and 2) placing significant importance on the kinship system, including the Sae surname clan and the practice of ancestor worship. Individuals who violate these norms are believed to be judged and punished through unexplained illness. In such cases, the Hmong shaman performs a soul-connection ceremony to identify the cause of the transgression and facilitate atonement, typically involving the sacrifice of animals and the burning of paper gold and silver offerings as acts of seeking forgiveness. Although these rituals, grounded in beliefs in spirits and supernatural powers, cannot be validated through the principles, reasoning, or empirical evidence of contemporary scholarship, the fear of unseen forces that observe and punish human conduct serves as an effective mechanism for maintaining social order and fostering respect for the natural world.

Keyword: Hmong Shaman; Social Control; Spiritual Belief

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ปรากฏการณ์ความเชื่อทางศาสนา ซึ่งเกิดในชุมชนดั้งเดิมล้วนมีความหลากหลายซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อมิติทางจิตใจของมนุษย์ ซึ่งช่วยเข้ามาพวงพ้อง กาลังใจและเติมความสมบูรณ์ให้แก่ชีวิตที่มีความซับซ้อน ศาสนาพื้นบ้าน (folk religion) มีพื้นฐานมาจากความเชื่อในพระเจ้า เทวดา ภูตผี ปีศาจ แม่มด และอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยมีบุคคลผู้ทำหน้าที่สืบทอดความเชื่อในสังคมมาตั้งแต่ดั้งเดิม ที่ปรากฏในชุมชน ได้แก่ หมอผี

คนทรง ผู้นำพิธีกรรม ซึ่งเป็นผู้มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารวิญญาณ และสิ่งเหนือธรรมชาติตามคติความเชื่อของ
ผู้คนในชุมชนขึ้นได้ (ภัทรธรรณ แสพนิจ, 2566)

ร่างทรง เป็นคำเรียกผู้ที่ทำหน้าที่เป็น “คนกลาง” ติดต่อบetweenมนุษย์กับองค์เทพผู้ลงมาประทับทรง เพื่อปิด
เป่าความเดือดร้อน หรือให้โชคลาภกับมนุษย์ ผู้ที่เป็นร่างทรงจะมีศักยภาพหรือคุณสมบัติพิเศษบางอย่างที่เรียกว่า
“มืองค์” หรือคุณธรรมที่สั่งสมมา การเป็นร่างทรงมีกระบวนการขั้นตอนการเรียนรู้ที่เป็นระบบ โดยจะทำหน้าที่
เปลี่ยนแปลง ความเชื่อ เจตคติ บุคลิกภาพ เอกลักษณ์และวิถีชีวิตของผู้ทำหน้าที่เป็นร่างทรงอย่างสิ้นเชิง
โดยกระบวนการดังกล่าวมักจะเริ่มจากสัญญาณที่บ่งบอกว่า “มืองค์” หรือถูก “เทพจับ” ต่อด้วยการปฏิเสธทำทนาย
จนกระทั่งพบกับวิกฤตการณ์ในชีวิตแล้วตกลงรับขั้นเพื่อทำหน้าที่เป็นร่างทรง (จิราพร อนันตศิริ, 2547)

การเข้าทรงเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่เป็นอมมุขย์เข้ามาครอบและควบคุมร่างกายมนุษย์ในช่วงเวลาชั่วขณะ
หนึ่ง อันจะมีผลทั้งทางด้านบวกและลบส่งผลกระทบต่อบุคคลนั้น ต่อคนที่แวดล้อมจนต้องยุติการมาประทับด้วยการไล่ผี
วิญญาณ โดยปรากฏการณ์ร่างทรงจะหมายถึงรูปแบบเชิงปรากฏการณ์ที่ร่างทรงถูกควบคุมจากองค์ที่มาประทับร่าง เกิดขึ้น
จากการอัญเชิญของร่างทรง และหมายถึงอัตลักษณ์ของภูตผี วิญญาณที่มาลง มักแสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจน
ปรากฏการณ์ร่างทรงยังรวมถึงสถานการณ์ที่ร่างทรงแสดงบทบาทเป็นผู้สื่อวิญญาณติดต่อกับองค์ที่ประทับทรง อันเป็น
การแสดงออกถึงความต้องการและอำนาจบางส่วน ปรากฏการณ์ร่างทรงจึงหมายถึง การรับรู้ โดยคนในตอบทบาททางสังคม
และวัฒนธรรมผ่านปรากฏการณ์เชิงประสบการณ์ของการเข้าทรง เกี่ยวกับทักษะความสามารถในการติดต่อสื่อสารระหว่าง
ร่างทรงกับวิญญาณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (แจ๊คสัน และบาวแมน, 2567)

มังเชื้อในเจ้าแห่งธรรมชาติ คือ “เยอโซ้ง” อันเป็นผู้ให้กำเนิดโลกมนุษย์ และสรรพสิ่งใน สิ่งที “เยอโซ้ง” สร้าง
ขึ้น จะมีวิญญาณอยู่ในสรรพสิ่งของธรรมชาติเหล่านั้น ดวงวิญญาณทั้งหลายมีผลต่อความอยู่ดีมีสุข ความเจ็บป่วย และ
ความสำเร็จรุ่งเรือง (ธีระวัฒน์ ท่อเสถียรธรรม, 2562) และผู้ที่ทำหน้าที่ติดต่อกับวิญญาณเหล่านั้น เพื่อขอความช่วยเหลือ
หรือการเจรจาต่อรองเพื่อขอยกย่องการล่วงละเมิดอันเป็นสาเหตุทำให้บุคคลเจ็บป่วย หรือประสบภพภัยคือร่างทรง

ร่างทรง (จี-เน้ง) เป็นบุคคลที่ฟ้าดินกำหนดให้เพื่อทำหน้าที่รักษามนุษย์ ให้หลุดพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ ด้วยการ
ประกอบพิธีกรรมปราบปรามสิ่งชั่วร้ายในโลกมนุษย์ และเป็นผู้มีความสามารถในการสื่อสารต่อรองกับเทพของมังบน
สวรรค์ เพื่อขอต่ออายุ หรือต่อชีวิตคนไข้ได้ โดยมีมังเชื่อว่าสาเหตุของการเจ็บป่วยมีสาเหตุสองสาเหตุใหญ่ ๆ คือ โรคภัย
ต่าง ๆ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ เป็นการรักษาโดยการทำพิธีกรรมในรูปแบบการเข้าทรง ที่ต่อสู้และต่อรองกับสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ (จันเพ็ง ถ้อย, 2556)

การควบคุมทางสังคม เป็นวิธีการควบคุมให้สมาชิกปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม โดยการกำหนดข้อพึงปฏิบัติ
และข้อห้าม รวมถึงการสอดส่องดูแลความประพฤติของสมาชิกไม่ให้ละเมิดบรรทัดฐานที่กำหนดไว้ ทำให้บรรทัดฐานมี
อำนาจเหนือสมาชิกในสังคม จากแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) อำนาจคือการรวมศูนย์และผูกขาด
สมรรถนะในการสร้างความหวาดกลัวแก่ผู้คนความหวาดกลัวดังกล่าวเกิดจากการดูแลชีวิตผ่านการคำนวณผลประโยชน์
และความมั่นคงทางสังคม การดูแลปกป้องชีวิตจากภัยอันตรายต่าง ๆ ที่พร้อมจู่โจมชีวิตทุกชีวิต ทุกเวลาอย่างไร้เว้น จน
กระตุ้นความหวาดกลัวของผู้คนในสังคมควบคุมไปกับการหลอเล่ห์ และผลิตซ้ำความกลัวดังกล่าวครั้งแล้วครั้งเล่า ยิ่งชีวิต
ได้รับการดูแลความกลัวต่อภัยอันตราย ซึ่งพร้อมจะทำลายชีวิตก็จะได้ได้รับการพุ่มพัก เติบโตแก่กล้า จนทำให้การดูแลชีวิต
(จากรัฐ) กลายเป็นสิ่งจำเป็นไม่สามารถขาดแคลนไปได้ (อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง, 2558)

การทำให้บุคคลเกรงกลัวต่ออำนาจสำหรับการควบคุมให้สมาชิกปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม ตามแนวคิด
ของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ที่กล่าวถึงการควบคุมวินัยของคนในสังคมโดยใช้อำนาจ อำนาจที่ใช้ในการให้ชีวิต
หรือเอาชีวิตด้วยการทำนุบำรุงเกื้อกูล (foster) ชีวิตหรือการเอาชีวิตกับบุคคลโดยใช้กลไกหลักคือ “วินัย” โดยมี
เครื่องมือในการสร้างวินัยสามอย่างคือ การสังเกตการณ์ การตัดสินความผิดปกติ และการตรวจสอบ การสังเกตเป็น
จุดเชื่อมโยงระหว่างอำนาจกับการมองเห็น การตัดสินความผิดปกติเพื่อควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ และการตรวจสอบ
ประเมินผลจัดลำดับให้รางวัล และลงโทษผู้ที่ไม่ผ่านการประเมิน (ธีรยุทธ บุญมี, 2557)

มุ่งนำความเชื่อทางวิญญาณมาควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ ด้วยการให้วิญญาณทำหน้าที่สอดส่องดูแล ตัดสินความผิด และการตรวจสอบผลจากการลงโทษ ทำให้มนุษย์มีความหวาดกลัวในอำนาจของวิญญาณที่สามารถติดตามมนุษย์ได้ทุกหนแห่ง การละเมิดบรรทัดฐานของสังคมโดยการจงใจหรือความพลั้งเผลอ ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ส่งผลให้ผู้ละเมิดเจ็บป่วย หรือได้รับภัยพิบัติ ซึ่งร่างทรงจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสอบถาม สาเหตุของความผิดปกติ รวมทั้งการเจรจาต่อรองกับวิญญาณเพื่อช่วยเหลือให้บุคคลนั้นรอดพ้นจากความเจ็บป่วย หรือภัยพิบัติ รวมทั้งการประกอบพิธีกรรมเช่นสรวง วิญญาณเพื่อขอความช่วยเหลือต่าง ๆ

การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการประกอบสร้างเป็นร่างทรงมั่ง ตั้งแต่สาเหตุของการเข้ามาเป็นร่างทรง การถ่ายทอดความรู้จากผู้ที่ตั้งสอน การประกอบพิธีกรรม กรณีของร่างทรงมั่ง และการศึกษาถึงวิธีการควบคุมทางสังคม ซึ่งร่างทรงจะสามารถสอบถามสาเหตุของการเจ็บป่วย หรือการเกิดภัยพิบัติอันเกิดจากการละเมิดบรรทัดฐานทางสังคม เพื่อนำมาเตือนให้สมาชิกในครอบครัวและชุมชนระมัดระวังตัวจากการละเมิด ซึ่งไม่อาจซ่อนเร้นจากการตรวจสอบด้วยสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติที่ปกป้องสรรพสิ่งในทุกหนแห่งได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงวิธีการประกอบสร้างร่างทรงของกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงวิธีการควบคุมทางสังคมด้วยความเชื่อทางวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาวิธีการประกอบสร้างร่างทรง และการควบคุมทางสังคมด้วยความเชื่อทางจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากร่างทรงมั่งในชุมชนด้วยวิธีการบอกต่อ (snowball technique) โดยเริ่มต้นจากประธานกลุ่มวัฒนธรรมและประเพณีชุมชน แนะนำร่างทรงในชุมชนและการบอกต่อกันไปจนได้ข้อมูลเพียงพอต่อการวิเคราะห์การวิจัยครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยร่างทรง จำนวน 13 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมของชุมชน จำนวน 1 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 14 คน

1.3.3 ขอบเขตด้านสถานที่ หมู่บ้านห้วยทาน หมู่ 9 ตำบลปอ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง ที่ยังคงสืบทอดความเชื่อทางวิญญาณ และมีร่างทรงผู้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อเพียงพอต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ร่างทรงมั่ง : การควบคุมทางสังคมด้วยความเชื่อทางวิญญาณ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology research) เพื่อต้องการค้นหาประสบการณ์ชีวิตของร่างทรงมั่ง เกี่ยวกับการใช้ความเชื่อทางวิญญาณเพื่อควบคุมพฤติกรรมทางสังคมของมั่งในชุมชน

งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการพิจารณา และผ่านการรับรองจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตามใบรับรองเลขที่ HE-RDI-NRRU.186/2567 วันที่รับรอง 27 พฤศจิกายน 2567 โดยยึดหลักเกณฑ์ตามประกาศเฮลซิงกิ (Declaration of Helsinki) มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับ ข้อกำหนดภายในประเทศ

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 วิธีประกอบสร้างร่างทรงของกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง

เงื่อนไขการเป็นร่างทรง เกิดขึ้นจากการเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ เมื่อทำการรักษาด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งแผนปัจจุบันและการรักษาด้วยยาสมุนไพร ก็ไม่อาจพ้นจากอาการเจ็บป่วย จึงได้รับการแนะนำให้รับการรักษาจากร่างทรงทำให้ทราบว่ามีวิญญาณบรรพบุรุษต้องการให้ประทับทรง หากยอมรับจะคล้อยตามให้อาการเจ็บป่วยนั้นหายไป โดยมีวิธีการฝึกฝนการประทับทรงสองวิธี ดังนี้

1) ร่างทรงอาวุโส ผู้ที่ตรวจพบว่า วิญญาณบรรพบุรุษของร่างทรงรายใหม่ต้องการให้เป็นร่างทรง หรือร่างทรงอาวุโสที่ได้รับการแนะนำให้ไปฝึกฝนด้วย ลักษณะของการฝึกฝนจะเป็นการติดตามร่างทรงอาวุโส ไปประกอบพิธีกรรมเพื่อศึกษาขั้นตอน การใช้คำพูดและการเจรจาต่อรองกับวิญญาณ จนสามารถประทับทรงได้ด้วยตนเอง

2) ความเชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษที่มาประทับทรงจะช่วยเหลือ จัดการเอง จึงปล่อยให้วิญญาณบรรพบุรุษควบคุมร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงท่าทาง การใช้คำพูด การเจรจา ต่อรองเป็นสิ่งที่วิญญาณบรรพบุรุษกระทำผ่านร่างกายของร่างทรงจนสิ้นสุดพิธีกรรมโดยปราศจากการฝึกฝนด้วยความเชื่อว่าการปล่อยให้วิญญาณบรรพบุรุษมาใช้ร่างของตนประกอบพิธีกรรมโดยไม่ต้องขัดขึ้นได้

ข้อปฏิบัติของร่างทรง ร่างทรง ไม่สามารถปฏิเสธการร้องขอให้ประทับทรงจากผู้รับบริการที่มาติดต่อร่างทรงเพื่อทำพิธีประทับทรง เนื่องจากก่อนการติดต่อร่างทรงผู้รับบริการจะประกอบพิธีคัดเลือกร่างทรงมาก่อนเพื่อตรวจสอบว่าวิญญาณที่ทำให้ผู้รับบริการเจ็บป่วยหรือเกิดเภทภัย ต้องการสื่อสารกับร่างทรงท่านใด ดังนั้น เมื่อผู้รับบริการมาติดต่อร่างทรงจะต้องนัดวันเวลาที่ทั้งสองฝ่ายมีความสะดวกสำหรับการจัดพิธีประทับทรงโดยเร็วที่สุด

ข้อห้ามของร่างทรง วิญญาณบรรพบุรุษที่เข้าประทับทรง จะกำหนดข้อห้ามสำหรับร่างทรงที่แตกต่างกันตามนิสัยของวิญญาณก่อนการเสียชีวิต ข้อห้ามของร่างทรงในการประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันจึงแตกต่างกันไป เช่น การบริโภคเนื้อสัตว์บางชนิด การบริโภคอาหารในงานศพ การห้ามประพฤติผิดศีลธรรม ในขณะเดียวกันพบว่าร่างทรงบางท่านสามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติโดยวิญญาณบรรพบุรุษ ไม่กำหนดข้อห้ามอย่างไร แต่สิ่งที่ร่างทรงทุกท่านต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดคือ การตั้งหิ้งบูชาบรรพบุรุษ ที่บ้านพร้อมต้องประกอบพิธีฆ่าสัตว์เพื่อเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษผู้มาประทับทรง

ประเภทของการให้บริการประทับทรง ผู้มาขอรับบริการประทับทรง ส่วนใหญ่จะเชิญให้ร่างทรงเดินทางไปประกอบพิธีกรรมประทับทรงที่บ้านของผู้รับบริการ เนื่องจากความสะดวกในการฆ่าสัตว์ประกอบอาหารในพิธี เช่น ไหว้ดวงวิญญาณ ความสะดวกในการเคลื่อนย้ายผู้ป่วย รวมถึงความสะดวกด้านอื่น ๆ ประเภทของการให้บริการประทับทรงมีดังนี้

1) การรักษาอาการเจ็บป่วยของผู้รับบริการ โดยการเจ็บป่วยนั้น ผู้รับบริการเข้ารับการักษาทางการแพทย์ทั้งแพทย์แผนปัจจุบัน การใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้าน รวมทั้งอาการเจ็บป่วยที่ไม่สามารถระบุสาเหตุได้ มั่นใจว่าความเจ็บป่วยนี้เกิดจากผู้ป่วยละเมิดอะไรบางอย่าง จึงเชิญร่างทรงมาประกอบพิธีกรรม หากพบว่า อาการเจ็บป่วยนั้นเกิดจากการละเมิดวิญญาณร่างทรงจะดำเนินการต่อรองให้ลืมนกับดวงวิญญาณที่ทำให้ผู้รับบริการเจ็บป่วยต่อไป

2) การเรียกขวัญ กรณีผู้รับบริการเจ็บป่วยอาการหนัก อยู่ระหว่างการรักษาหรือรักษาหายแล้ว การเกิดเหตุที่ให้เกิดใจ เช่น ประสบอุบัติเหตุ พบกับข่าวร้าย อาการทางจิตใจ เช่น เกิดภาวะซึมเศร้า เด็กทารกที่ร้องไห้งอแงโดยไม่สาเหตุเหล่านี้มีความเชื่อว่าขวัญของบุคคลผู้นั้นหนีหายไป จึงแจ้งให้ร่างทรงติดตามขวัญกลับมาหาเจ้าของ นอกจากนี้กรณีบุคคลที่จะเดินทางไปต่างถิ่นต่างแดน เช่น เดินทางไปศึกษา หรือเดินทางไปทำงานต่างประเทศ รวมทั้งผู้ที่กลับมาจะต้องทำพิธีเรียกขวัญให้ คงอยู่กับตัวก่อนเดินทาง และเรียกขวัญจากแดนไกลให้กลับมาอยู่กับบุคคลนั้น

3) การป้องกันเหตุร้าย ตามความเชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษต้องการดักเตือนบุตรหลานถึงภัยพิบัติที่จะต้องเกิดขึ้นในอนาคตกับบุคคลในครัวเรือน วิธีการดักเตือนหรือแจ้งเหตุร้ายในอนาคตคือการดลบันดาลให้สุนัข หรือวัวควายกระโดดขึ้นหลังคาบ้าน(บ้านม้งอยู่บนพื้นที่ลาดชัน ระดับของหลังคาอาจใกล้เคียงกับพื้นที่ลาดด้านข้าง) นอกจากนี้วิญญาณบรรพบุรุษอาจดลบันดาลให้สัตว์ป่า เช่น นกป่า (ไม่นับนกที่อาศัยในหมู่บ้าน เช่น นกพิราบ นกกระจอก และนกนางแอ่น) เก้ง ชะมด รวมทั้งงูขนาดใหญ่ เช่น งูหลาม และงูจงอางเข้ามาในบ้าน กรณีดังกล่าวจะต้องเชิญร่างทรงมาประกอบพิธีกรรม สอบถามวิญญาณบรรพบุรุษถึงสาเหตุที่สัตว์ป่าเข้ามาในบ้าน เพื่อทราบว่วิญญาณบรรพบุรุษต้องการดักเตือนสมาชิกในครัวเรือนให้ระมัดระวังภัยพิบัติใด พร้อมจัดเครื่องเซ่น ขอบคุณคำดักเตือนของวิญญาณบรรพบุรุษ

วิธีการประทับทรง ร่างทรงจะเตรียมอุปกรณ์ ประกอบด้วย กระพรวน พวงโลหะ ข้อง ดาบ ผ้าปิดตาขณะประทับทรง กรับที่ทำจากเขาควาง และต้องผู้ช่วยร่างทรงทำหน้าที่ตีฆ้อง ให้จังหวะส่งสัญญาณให้ผู้รับบริการ ฆ่าสัตว์ เช่น สรรว เมากระดาศเงินกระดาศทองโดยผู้ช่วยร่างทรง อาจเป็นสามี ภรรยา บุตรหลาน ของร่างทรง ส่วนผู้รับบริการ

จะเตรียมม้านั่ง รูป เทียน กระดาษเงินกระดาษทอง และสัตว์เป็น(ไก่หรือหมู) ที่ต้องใช้เช่นสรวงดวงวิญญาณ การใช้เวลาประทับทรงแต่ละกรณีจะเป็นไปตามเงื่อนไข ลักษณะ ความยากง่ายของแต่ละพิธีกรรม อาจจะใช้เวลาเพียง 2 ชั่วโมง หรืออาจเนิ่นนานถึง 10 ชั่วโมงก็ได้

ลักษณะการติดต่อกับดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ผู้มาประทับทรงมีสองลักษณะคือ ลักษณะแรก การเกิดนิมิตในสมองของร่างทรงถึงเหตุการณ์ที่ผู้รับบริการพบเจอที่ส่งผลให้เกิดอาการเจ็บป่วยขวยเสีย เป็นสาเหตุที่ใช้บริการร่างทรง และลักษณะที่สอง การติดต่อด้วยการเสี่ยงทายโดยร่างทรงจะใช้คำถามกับดวงวิญญาณบรรพบุรุษในลักษณะการถามนำด้วยคำตอบใช่หรือไม่ และใช้กรับเขาควยเสี่ยงทาย เช่น หากคำตอบคือใช่ ร่างทรงจะโยนกรับให้อันหนึ่งคว่ำอันหนึ่งหงาย หากผลตามนั้น แสดงว่าใช่

การติดต่อกับวิญญาณที่ทำให้ผู้รับบริการเจ็บป่วย เสียขวัญ ทุกครั้งร่างทรงจะเจรจาทอรองกับวิญญาณเหล่านั้น โดยมีระยะเวลาที่ผู้รับบริการต้องหายป่วยอย่างแน่นอน เช่น 3 วัน หรือ 5 วัน โดยผู้รับบริการจะฆ่าไก่ หรือหมูตามจำนวนที่ร่างทรงจะตอรองกับวิญญาณที่ทำให้ผู้รับบริการเจ็บป่วยพร้อมการเผากระดาษเงินกระดาษทองส่งไปให้เมื่อผู้รับบริการพ้นจากอาการเจ็บป่วยในระยะเวลาที่กำหนด

ปัจจุบันมีการประทับทรงแบบออนไลน์ โดยผู้รับบริการคือ ญาติพี่น้อง ที่ตั้งถิ่นฐานในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย ใช้วิธีการติดต่อร่างทรงให้ประกอบพิธีกรรมที่บ้านของร่างทรง แล้วถ่ายทอดทางโทรศัพท์ เนื่องจากในต่างประเทศมีข้อจำกัดในการจัดการร่างทรง การประกอบพิธีกรรมในบ้านพักก็ไม่มีความสะดวกด้วยข้อกฎหมายห้ามฆ่าสัตว์เพื่อเช่นสรวงและห้ามเผากระดาษเงินกระดาษทองในบ้าน

สถิติ ความรู้ลักษณะประทับทรง ร่างทรงมั่งมีสติรับรู้เหตุการณ์ตลอดการประทับทรงทุกครั้ง โดยวิญญาณบรรพบุรุษที่มาประทับทรงจะสื่อสารกับร่างทรง สามลักษณะคือ

ลักษณะแรก การสร้างนิมิตภาพเหตุการณ์ที่ทำให้ผู้รับบริการเจ็บป่วย หรือเกิดอุบัติเหตุ ลักษณะนี้ร่างทรงจะมองเห็นภาพในลักษณะของความฝัน สามารถบอกเล่าได้ว่าเกิดเหตุการณ์อะไรกับผู้รับบริการ

ลักษณะที่สอง การสร้างนิมิตเป็นจินตนาการ ความคิดถึงเหตุการณ์ที่ผู้รับบริการประสบ ลักษณะนี้ร่างทรงจะไม่เห็นภาพ แต่จะรับรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นกับผู้รับบริการ

ลักษณะที่สาม ร่างทรงจะสอบถามเหตุการณ์ที่ผู้รับบริการคาดว่าเป็นเหตุที่สร้างปัญญาให้ผู้รับบริการ จากนั้นร่างทรงจะถามวิญญาณบรรพบุรุษที่มาประทับทรงถึงสาเหตุ ความผิดปกติของผู้รับบริการ ลักษณะคำถามจะเป็นการถามนำด้วยคำตอบ 2 ข้อ และเสี่ยงทายคำตอบจากการคว่ำหรือหงายของกรับเขาควย

การสิ้นสุดความเป็นร่างทรง เมื่อวิญญาณบรรพบุรุษคัดเลือกผู้เป็นร่างทรง บุคคลนั้นจะต้องเป็นร่างทรงตลอดชีวิต ไม่มีพิธีกรรมถอดถอนการเป็นร่างทรงและ ไม่สามารถปฏิเสธการร้องขอจากผู้รับบริการ ยกเว้นร่างทรงเจ็บป่วย หรืออยู่ในวัยชรา ร่างทรงไม่พร้อมทำพิธีประทับทรง

3.2 วิธีการควบคุมทางสังคมด้วยความเชื่อทางวิญญาณ

การควบคุมทางสังคมด้วยความเชื่อทางวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เพื่อให้สมาชิกในสังคมประพฤติตามจารีตของสังคม และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วยความระมัดระวัง ผู้ที่ละเมิดจะถูกตักเตือนโดยการถูกทำให้เจ็บป่วยโดยไม่อาจรักษาให้หายเป็นปกติได้จนกว่าการประกอบพิธีกรรมและเช่นไหว้ ดวงวิญญาณที่ดลบันดาลให้เกิดอาการเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ ทั้งนี้จะยกเว้นอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากโรคร้ายตามปกติ และผู้ป่วยจากการละเมิดจะเป็นลักษณะของการเจ็บป่วยเรื้อรัง โดยดวงวิญญาณที่ดลบันดาลจะไม่ทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิต มังมีความเชื่อถึงวิญญาณสองประเภทที่ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ประกอบด้วย

1) วิญญาณบรรพบุรุษ มังให้ความสำคัญต่อวิญญาณบรรพบุรุษหลังการเสียชีวิต ดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตจะถูกแบ่งออกเป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งไปปรโลก ส่วนที่สองไปเกิดใหม่ และส่วนที่สามจะคงอยู่ที่หลุมฝังศพ วิญญาณส่วนที่ไปปรโลกจะมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ ด้วยการคัดเลือกบุตรหลานเพื่อทำหน้าที่ร่างทรง และคอยตักเตือนบุตรหลานที่ละเมิดโดยเฉพาะการทำพิธี เช่น เช่นสรวงวิญญาณบรรพบุรุษ อันเป็นความเชื่อสำคัญที่มีต่อระบบเครือญาติ จารีตประเพณีและการกำหนดโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

2) วิญญาณผู้คุ้มครองธรรมชาติที่ควบคุมพื้นที่ทางธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ ถ้ำ แหล่งน้ำผู้ที่เดินทางเข้าไปในพื้นที่ควบคุม จะต้องเข้าไปด้วยความเคารพ การเลือกใช้และนำทรัพยากรในพื้นที่มากเกินความจำเป็น หรือการทิ้งสิ่งปฏิกูล สิ่งขับถ่ายจากร่างการโดยไม่ตั้งใจ วิญญาณผู้คุ้มครองธรรมชาติจะดลบันดาลให้ผู้ละเมิดเจ็บป่วย

4. อภิปรายผล

4.1 การประกอบสร้างร่างทรงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มีความเชื่อแบบวิญญาณนิยม โดยวิญญาณมีอำนาจเหนือธรรมชาติ คอยควบคุมดูแลพฤติกรรมของมนุษย์โดยมุ่งให้ความเคารพวิญญาณสองประเภท คือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติที่สร้าง ควบคุมและปกป้องธรรมชาติและวิญญาณบรรพบุรุษที่คอยปกป้องลูกหลาน ที่ยังมีชีวิตอยู่ อยู่ ดังที่ ธีระพงษ์ มีไธสง (2560) ได้อธิบายถึงความเชื่อในสิ่งที่เป็นนามธรรม วิญญาณนิยม (animism) เป็นแนวคิดที่เชื่อว่า วิญญาณหรือผีมีพลังอำนาจลึกลับที่เป็นอมตะ ให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ พลังอำนาจลึกลับมีความสามารถควบคุมธรรมชาติและสังคมมนุษย์ทำให้เกิดความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณในธรรมชาติ วิญญาณของบรรพบุรุษ วิญญาณเป็นพลังที่สามารถสื่อสารกับมนุษย์ โดยมีคนเป็นสื่อกลางคือร่างทรง (shaman)

เงื่อนไขการเป็นร่างทรงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เกิดจากวิญญาณบรรพบุรุษต้องการช่วยเหลือบุตรหลาน โดยคัดเลือกบุตรหลานของตนเป็นร่างทรง ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง รับสารและส่งสารกับวิญญาณอื่น เมื่อคัดเลือกบุคคลให้เป็นร่างทรงได้ วิญญาณบรรพบุรุษจะดลบันดาลให้บุคคลนั้นเจ็บป่วยได้รับความทุกข์ทรมานอย่างไร้สาเหตุ และไม่อาจรักษาให้หายด้วยวิธีการทางแพทย์ได้ ต้องได้รับการรักษาด้วยร่างทรงจึงได้รับคำตอบถึงสาเหตุของอาการเจ็บป่วย หากต้องการหายจากอาการจำเป็นต้องรับเป็นร่างทรงให้กับวิญญาณบรรพบุรุษของตนเอง การประกอบสร้างร่างทรงในลักษณะนี้ เช่นเดียวกับงานวิจัยของอลงกรณ์ จิตนุกูล (2561) ที่ได้ทำการวิจัยร่างทรงในสองวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอังกฤษ ถึงกระบวนการกลายเป็นร่างทรงของทั้งสองวัฒนธรรมที่ร่างทรงจะเผชิญวิกฤตในด้านต่าง ๆ การประสบพบเจอกับประสบการณ์เหนือธรรมชาติแล้วพยายามหาคำอธิบายต่อสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองจนได้รับรู้ว่าตนเองกำลังจะกลายเป็นร่างทรง เมื่อรับรู้ก็เกิดการต่อรองกับทั้งตนเอง วิญญาณที่จะเข้ามารวมถึงบุคคลใกล้ชิดและในท้ายที่สุดก็ยอมรับ และกลายเป็นร่างทรงอย่างเต็มตัวในที่สุด

เมื่อยอมรับการเป็นร่างทรงให้วิญญาณบรรพบุรุษแล้ว ผู้เป็นร่างทรงจะได้รับคำแนะนำให้ฝึกหัดด้วยการติดตามร่างทรงอาวุโสที่เป็นญาติพี่น้องของตน ประกอบพิธีประทับทรงจนเกิดความชำนาญในขณะที่ร่างทรงบางรายสามารถประทับทรงได้ด้วยตนเอง โดยอาศัยประสบการณ์การพบเห็นพิธีประทับทรงในบ้าน และเชื่อมั่นถึงวิญญาณที่ประทับทรงจะเป็นผู้ควบคุมร่างกายในขณะที่ประทับทรงจึงปล่อยร่างกายให้ดวงวิญญาณที่มาประทับทรงดำเนินการตลอดพิธีประทับทรง

ข้อปฏิบัติของร่างทรงคือร่างทรงไม่อาจปฏิเสธการเชิญไปประกอบพิธีประทับทรงและไม่อาจเรียกค่าบริการจากผู้รับบริการในขณะที่ผู้รับบริการจะเป็นฝ่ายมอบค่าตอบแทนให้ร่างทรงตามประเภทของพิธีกรรม ซึ่งใช้เวลาประทับทรงต่างกัน นอกจากนี้ร่างทรงยังยึดถือข้อห้ามการประพฤติตามลักษณะนิสัยของวิญญาณบรรพบุรุษของร่างทรง เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ที่มีนิสัยความชอบต่างกัน เช่น การไม่รับประทานเนื้อแพะ หรือการ ไม่รับประทานอาหารในงานศพ หากฝ่าฝืนวิญญาณบรรพบุรุษที่ดูแลร่างทรงจะดลบันดาลให้ร่างทรงเกิดอาการคลื่นไส้ อาเจียน ร่างทรงบางรายมีข้อห้ามด้านความประพฤติ เช่น ห้ามฆ่าสัตว์ ขำและล้อเล่นทุกชนิด การฝ่าฝืนจะทำให้เกิดอุบัติเหตุ ถูกมีดบาด ขณะขำและล้อเล่น เป็นต้น

การขอใช้บริการจากร่างทรงเมื่อบุคคลเกิดอาการเจ็บป่วย เข้ารับการรักษาทางการแพทย์ ทั้งแพทย์แผนปัจจุบันและการใช้ยาสมุนไพรแล้วอาการยังไม่ดีขึ้น บุคคลที่ตกใจด้วยสาเหตุต่าง ๆ ขวัญหาย และการได้รับคำเตือนเรื่องภัยพิบัติจากบรรพบุรุษด้วยการดลบันดาลให้สุนัขหรือวัว ควายกระโดดขึ้นหลังคาบ้านที่ปลูกบนพื้นที่ลาดเขา การมีสัตว์ป่า โดยเฉพาะงู หรือนกป่า เข้ามาในบ้านสิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องขอเข้ารับบริการจากร่างทรง

การคัดเลือกร่างทรงโดยผู้รับบริการจะขอให้ผู้อาวุโสในละแวกบ้านทำพิธีคัดเลือกร่างทรง ด้วยการเสี่ยงทายตรวจสอบว่าวิญญาณที่สร้างความทุกข์ให้บุคคลนั้นต้องการติดต่อสื่อสารกับวิญญาณที่คุ้มครองดูแลร่างทรงท่านใด เมื่อได้ชื่อร่างทรงผู้รับบริการจะติดต่อด่วน เวลาและอุปกรณ์โดยใช้สถานที่ประกอบพิธีกรรมประทับทรงที่บ้านของผู้รับบริการ กรณีผู้รับบริการอยู่ต่างหมู่บ้านหรือต่างจังหวัดผู้รับบริการจะต้องจัดเตรียมยานพาหนะรับส่ง อาหารและที่พักสำหรับร่างทรงและผู้ช่วยร่างทรง นอกจากนี้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ร่างทรงบางรายยังรับบริการประกอบพิธีประทับ

ทรงแบบออนไลน์ผ่านอุปกรณ์สื่อสารกับผู้รับบริการ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในประเทศสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย เนื่องจากกลุ่มประเทศเหล่านี้มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการฆ่าสัตว์เป็นเครื่องเซ่นสรวง และการจุดไฟเผากระดาษเงินกระดาษทองภายในบ้าน

ในขณะที่ประกอบพิธีกรรมประทับทรง ร่างทรงจะปล่อยให้วิญญาณบรรพบุรุษเข้ามาครอบงำร่างกาย ทำให้ร่างกายสั่นเป็นจังหวะการกระแทกเท้า สั่นกระพรวนในมือและการดิ้นของผู้อยู่ช่วยพร้อมกับการกล่าวคาถาของร่างทรง ทั้งนี้ระหว่างพิธีกรรมประทับทรง ร่างทรงยังคงมีสติจดจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยร่างทรงมีวิธีติดต่อกับวิญญาณสามลักษณะ คือ รูปนิมิต ร่างทรงมองเห็นภาพพฤติกรรมของผู้รับบริการ นามนิมิตร่างทรงรับรู้ถึงพฤติกรรมของผู้รับบริการ โดยไม่เห็นภาพ และการใช้วิธีการเสี่ยงทายโดยอุปกรณ์เสี่ยงทายคำตอบที่ได้ จะเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลให้ผู้รับบริการเกิดความเจ็บป่วย เสียขวัญ หรือเหตุภัยพิบัติภายในเวลาและสถานที่เกิดเหตุที่ทำให้ผู้รับบริการเจ็บป่วย หรือพบรางวัล พร้อมกันนี้ร่างทรงจะเจรจาทอรองกับวิญญาณเหล่านั้นเพื่อให้ผู้รับบริการหายจากอาการเจ็บป่วย หรือประสบเภทภัยด้วยเครื่องเซ่นสรวง ได้แก่ ประเพท และจำนวนของสัตว์ที่ผู้รับบริการต้องฆ่า เช่น ไก่ 2 ตัว หรือหมู 1 ตัว และจำนวนกระดาษเงินกระดาษทองที่ต้องเผาเพื่อให้วิญญาณนั้นใช้จ่ายในโลกของวิญญาณ

การเป็นร่างทรงจะไม่สามารถเลิกหรือปฏิเสธวิญญาณบรรพบุรุษได้ ร่างทรงจะต้องปฏิบัติหน้าที่จนวันเสียชีวิต หากร่างทรงไม่ปรารถนาเป็นร่างทรงอีกต่อไปอาจต้องเปลี่ยนความเชื่อจากการนับถือวิญญาณบรรพบุรุษเป็นการนับถือศาสนาอื่นดังพบในงานวิจัยของ เกา จิงจิง และอิมริรา อ่อนคำ (2564) ที่พบว่าชาวม้งที่มีความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษในขณะที่มีบางคนได้เปลี่ยนแปลงความเชื่อจากเดิมเป็นการนับถือศาสนา เนื่องจากหากชาวม้งกระทำผิดต่อความเชื่อจะทำให้ตัวเองเกิดอาการเจ็บป่วย ทำให้ชาวม้งที่เคยได้รับผลกระทบจากการนับถือความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์หรือศาสนาพุทธในเวลาต่อมา

4.2 การควบคุมทางสังคมด้วยความเชื่อทางวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

เชื่อว่านางเจ็นพลังของสังคมในการสร้างวินัยให้กับสมาชิกในสังคม เพื่อให้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม โดยปกติสมาชิกในสังคมจะจับจ้องพฤติกรรมของสมาชิก ความประพฤติที่แตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม จะถูกลงโทษทางสังคมตั้งแต่การตักเตือนเบา จนถึงการขับออกจากกลุ่มสังคม ในขณะที่การจับจ้องจากสมาชิกในสังคมไม่สามารถทำได้ตลอดเวลา กลุ่มชาติพันธุ์ม้งจึงใช้กลไกความเชื่อเรื่องวิญญาณในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลตามคำกล่าว “ผีเห็นคนแต่คนไม่เห็นผี” ทำให้บุคคลประพฤติตัวตามบรรทัดฐานของสังคม ความเชื่อทางวิญญาณและการใช้อำนาจของวิญญาณควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้ประพฤติปฏิบัติตามบรรทัดฐาน สามารถอธิบายได้โดยใช้แนวคิดของมิเชล ฟูกูต์ (Michel Foucault) โดยกลุ่มชาติพันธุ์ม้งระบอบความเชื่อทางวิญญาณ ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมด้วยการควบคุมทางกาย การประพฤติปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม ทางจิตใจคือความเชื่อในขวัญและวิญญาณ เวลาถือการประกอบพิธีกรรม เช่นสรวงวิญญาณในช่วงเทศกาลสำคัญ ได้แก่ พิธีกินข้าวใหม่ ในฤดูกาลเก็บเกี่ยว ม้งต้องนำข้าวที่เกี่ยวได้ครั้งแรกนำมาสีและหุง เพื่อประกอบพิธีกรรมส่งข้าวใหม่ให้วิญญาณบรรพบุรุษ และในเทศกาลปีใหม่ม้ง ทุกครัวเรือนต้องประกอบพิธีเซ่นสรวงวิญญาณบรรพบุรุษ และการควบคุมพื้นที่เป็นการควบคุมความประพฤติของบุคคลเมื่อเข้าไปในพื้นที่ที่มีวิญญาณคุ้มครอง ทั้งนี้ความเชื่อเรื่องวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษวางเป็นแนวทางเพื่อสร้างบรรทัดฐานทางสังคม ในชุมชนที่มีความเชื่อทางวิญญาณดังแสดงในงานวิจัยของ อ้อมใจ วงศ์มณฑา (2565) ที่พบว่า ความเชื่อเรื่องผีเป็นกลไกการควบคุมบุคคลให้อยู่ในกรอบ หรือกฎเกณฑ์ โดยกฎเกณฑ์ดังกล่าวมีความครอบคลุมวิถีชีวิตของคนในสังคม เพราะเป็นการวางข้อปฏิบัติของคนในครอบครัว เครือญาติ ชุมชนและธรรมชาติรอบข้าง ความเชื่อผีปู่ย่า ตายาย ดำรงอยู่ได้เพราะการทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของสังคม และยังมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างส่วนต่าง ๆ ของสังคม สิ่งเหล่านี้คือ ภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษสั่งสมลงฝังล่องถูกและวางเป็นแนวทางให้ลูกหลานได้ปฏิบัติ อันเป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี ประองตอง เอื้ออาทร พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อันจะนำความสุขสู่ชุมชน การสร้างบรรทัดฐานทางสังคมดังกล่าว เป็นไปตามทฤษฎีการหน้าที่นิยม ซึ่งมีหลักคิดเกี่ยวกับการเติบโตของวัฒนธรรมด้วยการสร้างบรรทัดฐานของสังคมจะตอบสนองความต้องการจำเป็นพื้นฐาน ความต้องการทางสังคมและความต้องการทางจิตใจ มนุษย์ไม่สามารถคาดเดาเหตุการณ์ในอนาคต จึงต้องพึ่งพาการใช้เวทย์มนต์คาถา ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติเข้าช่วย

กลุ่มชาติพันธุ์มีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณที่ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ ประกอบด้วยสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติและวิญญาณบรรพบุรุษ โดยมักจะให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติตระกูลแซ่ การให้ความเคารพวิญญาณบรรพบุรุษด้วยการทำพิธีเช่นสรงในเทศกาลสำคัญ บางโอกาสวิญญาณบรรพบุรุษอาจต้องการเครื่องเช่นสรง และกระดาเงินกระดาทองเพื่อใช้จ่ายในโลกวิญญาณ ก็จะดลบันดาลให้ลูกหลานเจ็บป่วย เพื่อทำพิธีมอบเครื่องเช่นสรง รวมทั้งการตักเตือนภัยพิบัติที่จะเกิดในอนาคต ก็จะดลบันดาลให้สุนัขหรือวัว ควาย กระโดดขึ้นหลังคาบ้านกรณีบ้านที่สร้างอยู่ในพื้นที่ลาดเขา หรือการดลบันดาลให้สัตว์ป่าเข้ามาในบ้าน ทั้งหมดนี้จะต้องเชิญร่างทรงมาประกอบพิธีประทับทรงเพื่อสอบถามความต้องการหรือคำเตือนจากวิญญาณบรรพบุรุษ ดังที่ อติศร ภูสาระ (2565) กล่าวว่า วิธีการจัดระเบียบทางสังคมของม้ง ประกอบด้วย ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติและ การใช้ความผูกพันตามระบบเครือญาติตระกูลแซ่ โดยม้งมีความเชื่อเรื่องผี และวิญญาณบรรพบุรุษ อันเป็นการกำหนดวิธีประพฤติปฏิบัติตัวไม่ให้ไปละเมิดข้อห้าม การจัดระเบียบทางสังคมเริ่มต้นด้วยการใช้ความผูกพันทางตระกูลแซ่ สมาชิกในตระกูลแซ่จะเชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้วยการให้ความเคารพนับถือวิญญาณบรรพบุรุษร่วมกัน

นอกจากความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ม้งยังใช้ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณที่คุ้มครองธรรมชาติ ที่ทำหน้าที่ดูแลต้นไม้ ป่าไม้ ภูเขา สัตว์ป่าและแหล่งน้ำ ต่างก็มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติคุ้มครองดูแล การเข้าไปในพื้นที่โดยไม่แสดงความเคารพ การใช้สอยทรัพยากรในพื้นที่มากเกินไป การล่าสัตว์ป่าด้วยความสนุกสนาน การขับถ่ายสิ่งปฏิกูลในแหล่งน้ำ ตาม้า หรือลำธาร ล้วนทำให้วิญญาณที่คุ้มครองธรรมชาติไม่พอใจ ดลบันดาลให้ผู้ละเมิดธรรมชาติเจ็บป่วย ร่างทรงจะประกอบพิธีประทับทรงเพื่อสอบถามลักษณะของการละเมิด และเครื่องเช่นสรง ที่ผู้ละเมิดต้องจัดหาเพื่อขอขมา ทำให้ผู้เข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ด้วยความเคารพ และใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคในปริมาณที่จำเป็นเท่านั้น อันเป็นรูปแบบวิธีการควบคุม การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธีรพงศ์ ธิปัญโญ และคณะ (2564) ที่พบว่า วิธีการรักษาป่าชุมชนด้วยแนวคิดผี โดยความเชื่อเกี่ยวกับผีที่สิงสถิตอยู่ในต้นไม้ใหญ่ เช่น ต้นตะเคียนและต้นโพธิ์ นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่แสดงออกซึ่งความเคารพต่อวิญญาณบรรพบุรุษ หรือผีบ้านผีเรือนอันเป็นความเชื่อในอำนาจลึกลับที่เหนือธรรมชาติ และเชื่อในการครองเรือน การทำมาหาเลี้ยงชีพสิ่งใดที่โบราณห้ามว่าเป็นโทษ และเป็น การนำความเดือดร้อนมาให้ก็จะละเว้น และไม่ยอมทำสิ่งนั้น

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษเพื่อสร้างความผูกพันในระบบอาวุโสตระกูลแซ่ การให้ความสำคัญกับเครือญาติตระกูลแซ่ ในขณะเดียวกัน ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติที่จับจ้องพฤติกรรมมนุษย์สำหรับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อดำรงชีวิตด้วยความเคารพ ผู้ละเมิดต่อวิญญาณบรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ จะถูกลงโทษให้เจ็บป่วย โดยมีร่างทรงทำหน้าที่ต่อรอง และขอขมา

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

แม้ว่าพิธีกรรมตามเชื่อในวิญญาณและอำนาจเหนือธรรมชาติ ไม่อาจอธิบายได้ด้วยหลักการ เหตุผล และการพิสูจน์ได้ด้วยวิทยาการสมัยใหม่ แต่ความเกรงกลัวต่ออำนาจที่มองไม่เห็นที่คอยจับจ้องและลงโทษ ทำให้มนุษย์ประพฤติตัวอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคม และการเคารพในธรรมชาติ

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ร่างทรงที่มีอายุน้อยเกือบทั้งหมดเป็นสตรี ในขณะที่ร่างทรงผู้สูงวัยทั้งหมดเป็นชาย แม้ว่าการคัดเลือกผู้เป็นร่างทรงจะเป็นวิญญาณบรรพบุรุษก็ตาม การเพิ่มขึ้นของร่างทรงสตรี แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม แบบปิตาธิปไตย ในชุมชนม้งที่กำหนดให้สตรีมีพื้นที่เฉพาะการทำงานบ้านและการทำงานในพื้นที่ทางการเกษตร ในขณะที่เพศชายจะมีบทบาททางสังคมในพื้นที่นอกบ้าน การเป็นตัวแทนครัวเรือน หัวหน้าชุมชน การติดต่อค้าขายนอกชุมชนและการเป็นผู้นำประกอบพิธีกรรม ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการเพิ่มบทบาทสตรีม้ง ในพื้นที่ของพิธีกรรมตามความเชื่อ

6. เอกสารอ้างอิง

- เกา จิงจิง, และอิมอิรา อ่อนคำ. (2564). วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง: กรณีศึกษาบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 16(1), 27-44.
- จันเพ็ง ถ้อย. (2556). *สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมชุมชนม้งแบบบุพกาล: บ้านน้ำบง และบ้านห้วยไฮ เมืองซำใต้ แขวงหัวพัน สปป.ลาว* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิราพร อนันตศิริ. (2547). *วิเคราะห์พฤติกรรมและทรงคนะของร่างทรงที่มีต่อบทบาทในการพัฒนาสังคม กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- แจ๊คสัน, ปีเตอร์ เอ., และบาวแมน, เบนจามิน (บก.). (2567). ชามเพศ รักเพศเดียวกัน กับมนตราไสยเวทในเมียนมาและไทย: หมอผีเคียวรีในลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีอันผลิบาน. ใน *ไสยเวท เพศ ผี: ร่างทรงองค์เคียวรีในอุษาคเนย์* (พิเชฐ สายพันธ์, ผู้แปล). มติชน.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2557). *มิเชล ฟูโกต์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). วิชาษา.
- ธีระพงษ์ มีไธสง. (2560). *ฝึกปฏิบัติพุทธการผสมผสานทางความเชื่อ*. อินทนิล.
- ธีระวัฒน์ ท่อเสถียรธรรม. (2562). เรื่องเล่าตำนานม้ง. ใน นพรัตน์ ละมุล (บก.), *เราก็คือเจ้าของแผ่นดิน ประวัติศาสตร์นิเวศวัฒนธรรมดอยยาว ดอยผาหม่น* (น. 1-14). บ้านเกิดเมืองนอน.
- พระธีรพงศ์ ธีรปัญญา, จรัส ลีกา, พระมหาประทีป อภิวิฑฒโน, และพระมหาจินกมล อภิตโน (เป็นสุข). (2564). การศึกษาป่าชุมชนด้วยแนวคิดผี พราหมณ์ พุทธ. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 8(4), 108-118.
- ภัทรธรรณ แสนพิณิจ. (2566). ร่างทรง: บทบาทและภาพสะท้อนด้านการถ่ายทอดข้อมูลทางศาสนาพื้นบ้านในภาพยนตร์ไทย. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 24(5), 57-75.
- อดิสร ภู่อาระ. (2565). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ชุมชนม้งห้วยหาน จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ*, 9(3), 9-18.
- อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง. (2558). ฟูโกต์กับปริศนาแห่งองค์อัมพิตย ว่าด้วยอำนาจอธิปไตยสมัยใหม่ในคำสอนของมิเชลฟูกูเกต์. ในอนุสรณ์ อุณโณ, จันทน์ เจริญศรี, และสลิสา ยุกตะนันท์ (บก.), *อ่านวิพากษ์มิเชลฟูกูเกต์*. สยามปริทัศน์.
- อลงกรณ์ จิตนุกูล. (2561). *แมจิกในโลกาเทศาภิวัฒน์: กรณีศึกษาร่างทรงในสองวัฒนธรรม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อ้อมใจ วงษ์มณฑา. (2565). การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อผีปู่ตาภาคอีสานและความเชื่อผีตายายในภาคใต้. *วารสารรัฐมโน*, 43(2), 128-132.

การศึกษาลักษณะและตำแหน่งภูมิสัญลักษณ์ที่ส่งเสริมการรับรู้ พะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้

A Study of the Characteristics and Locations of Landmarks Enhancing the Perception of Phayao as a Learning City

อาริสรา นุกูล^{1*} และพันธพัฒน์ บุญมา²
Arissara Nukul^{1*} and Pantapat Boonma²

บทคัดย่อ

การสื่อสารตัวตนของเมืองเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยสร้างความน่าสนใจให้แก่เมือง ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวและเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น จังหวัดพะเยาในฐานะที่ได้รับการรับรองจากองค์การยูเนสโกให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ ควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางยิ่งขึ้นในฐานะเมืองที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต หนึ่งในวิธีที่ทำให้เมืองเกิดการสื่อสารตัวตนคือการสร้างภูมิสัญลักษณ์ของเมือง งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ เสนอแนวทางการออกแบบภูมิสัญลักษณ์ส่งเสริม พะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้ และเพื่อเสนอแนวทางการวางตำแหน่งที่ตั้งของภูมิสัญลักษณ์แห่งใหม่ของจังหวัดพะเยา โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม และ แบบสัมภาษณ์ โดยใช้กลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพะเยามาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปีจำนวน 100 คน แยกเป็น 2 กลุ่มได้แก่ 1) กลุ่มประชากรที่เคยร่วมกิจกรรมกับโครงการพะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้ 2) กลุ่มประชากรที่เข้ามาใช้พื้นที่บริเวณถนนชายกว๊านซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยหลัก โดยการตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ร่วมกับการสัมภาษณ์ และการจัดสนทนากลุ่ม เป็นการรวบรวมข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบของลักษณะภูมิสัญลักษณ์มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสัตว์ในท้องถิ่นได้แก่ นกยูง พ่อขุนงำเมือง วัดศรีโคมคำ กระเป๋้าผักตบชวา ปลาสาม และ ดอกบัว เป็นองค์ประกอบในการออกแบบส่วนทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมสำหรับภูมิสัญลักษณ์แห่งใหม่ คือ บริเวณลานอเนกประสงค์เทศบาลเมืองพะเยา ถนนชายกว๊าน ในส่วนตำแหน่งที่ตั้งของภูมิสัญลักษณ์แห่งใหม่หลังวิจัยพบว่า ควรตั้งอยู่ภายในบริเวณลานอเนกประสงค์เทศบาลเมืองพะเยา บนถนนชายกว๊าน ทั้งนี้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการออกแบบภูมิสัญลักษณ์ควรออกแบบองค์ประกอบให้เป็นประติมากรรมร่วมสมัยในเชิงกึ่งนามธรรม โดยลดทอนรูปทรงและ ควรเสริมข้อมูลที่เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ ด้วยรหัสคิวอาร์ (QR Code) เพื่อเชื่อมโยงสู่ชุดข้อมูลของเมืองแห่งการเรียนรู้อย่างครบถ้วน

คำสำคัญ : เมืองแห่งการเรียนรู้ ภูมิสัญลักษณ์ การสื่อสารตัวตนของเมือง

¹ สาขาวิชาสหวิทยาการสถาปัตยกรรมสร้างสรรค์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
Department of Architecture, School of Architecture and Fine Arts, University of Phayao
E-mail : arissara.nu@up.ac.th

² สาขาวิชาสหวิทยาการสถาปัตยกรรมสร้างสรรค์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
Department of Architecture, School of Architecture and Fine Arts, University of Phayao
E-mail : pantapat.bo@up.ac.th

* Corresponding author

Abstract

City branding is a crucial strategy for enhancing a city's attractiveness, promoting tourism, and increasing local income. Phayao Province, which has been recognized by UNESCO as a Learning City, should be more widely promoted as a city that fosters lifelong learning. One effective means of communicating urban identity is through the creation of an urban landmark that embodies and conveys the city's character. This research aimed 1) to propose design guidelines for an urban landmark that promotes Phayao as a Learning City, and 2) to suggest site selection guidelines for the placement of a new urban landmark in Phayao Province. The research instruments included a questionnaire and an interview form developed from a review of related literature and previous studies. The sample consisted of 100 residents who had lived in Phayao Province for at least two years. They were divided into two groups: 1) participants who had previously engaged in activities related to the Phayao Learning City project, and 2) residents and visitors using the study area along Chai Kwan Road, which served as the primary research site. Data were collected through questionnaires, interviews, and focus group discussions, and were analyzed using descriptive statistics. The findings indicated that the characteristics of the proposed urban landmark should reflect Phayao's local culture and distinctive symbolic elements, including the peacock, King Ngam Mueang, Wat Si Khom Kham, water hyacinth handicrafts, fermented fish (Pla Som), and the lotus flower. The most suitable location for the new urban landmark was identified as the multipurpose plaza of Phayao Municipality on Chai Kwan Road. The study further suggests that the urban landmark should be designed as a contemporary semi-abstract sculpture with simplified forms. In addition, it should incorporate learning-related information through QR codes linked to a knowledge database, thereby providing comprehensive access to information about Phayao as a UNESCO Learning City.

Keywords: Learning City; Landmark; City Branding

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

จังหวัดพะเยาได้รับการรับรองจากองค์การยูเนสโกให้เป็นหนึ่งในเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิต (UNESCO Global Network of Learning Cities) นับเป็นโอกาสอันสำคัญของจังหวัดพะเยาที่เป็นจังหวัดขนาดเล็กทางภาคเหนือ ให้กลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งสำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือน ซึ่งการส่งเสริมให้เรียนรู้ตลอดชีวิตจากหลายหน่วยงานในพื้นที่ และการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ นับเป็นการส่งเสริมประชาชนในจังหวัดพะเยาให้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาที่ไม่ได้อยู่เพียงในสถาบันการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เมืองพะเยาได้รับการจดจำและส่งเสริมอัตลักษณ์ของเมืองในฐานะเมืองแห่งการเรียนรู้ หนึ่งในทฤษฎีการส่งเสริมภาพลักษณ์ และการสื่อสารตัวตนของเมือง (City Branding) คือการสร้างภูมิสัญลักษณ์ (Landmarks) (อภิวัฒน์ รัตนวราหะ และคมกริช ธนะแพทย์, 2565ข) ให้เมืองเพื่อสื่อสารเรื่องราว หรือ การเฉลิมฉลองวาระที่สำคัญของเมืองให้เป็นที่จดจำ (นรินทร์ ภัครเมธี, 2552) เป็นจุดหมายตาหรือจุดสังเกตสำคัญของเมือง ซึ่งถือเป็นเรื่องสากลที่นิยมปฏิบัติกัน จากเดิมที่จังหวัดพะเยาได้ชื่อว่าเป็น “เมืองฝ่าน” เพื่อไปยังจังหวัดอื่นในภาคเหนือ ไม่ใช่จุดหมายของนักท่องเที่ยว หากมีการสื่อสารตัวตนของเมืองให้ชัดเจนเพิ่มขึ้นจากการที่เป็นเมืองที่ได้รับการยอมรับจากองค์กรระดับโลก ย่อมเปิดโอกาสให้เมืองได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากขึ้น และจังหวัดพะเยาก็จะเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น อันจะนำพามาซึ่งรายได้ และสามารถยกระดับเศรษฐกิจของจังหวัดได้ ตามที่

ทฤษฎีการส่งเสริมภาพลักษณ์ และ การสื่อสารตัวตนของเมือง ได้ระบุแนวทางการพัฒนาเมืองเพื่อการท่องเที่ยวเอาไว้ (อภิวรรณ รัตนวราหะ และคมกริช ธนะแพทย์, 2565ก)

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการค้นหาดำแหน่งและรูปแบบของภูมิสัญลักษณ์ระดับจังหวัดแห่งใหม่ของจังหวัดพะเยาในบริเวณถนนชายกว๊านซึ่งเป็นเส้นทางหลักของเมืองที่เปรียบกับกว๊านพะเยาฝั่งตะวันออกซึ่งถือว่าเป็นเส้นทางที่มีผู้คนเข้าถึงมากที่สุดต่อวัน (สุรเชษฐ์ ชีระมณี และกัลยาพร กันอิน, 2563) ภายใต้แนวคิดการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ ที่สามารถสื่อสารไปยังผู้คนในจังหวัด รวมทั้งนักท่องเที่ยวให้ได้พบกับประสบการณ์แปลกใหม่ที่เมืองสามารถมอบให้ได้ โดยมาจากความทรงจำของผู้คนที่มาต่อเมือง และการรับรู้ของประชากรในจังหวัดเกี่ยวกับการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ ซึ่งจากเดิมมีภูมิสัญลักษณ์เป็นพญานาคคู่ที่เป็นภูมิสัญลักษณ์ระดับเมืองที่ได้รับความนิยมสูงสุดจากนักท่องเที่ยว (สุรเชษฐ์ ชีระมณี และกัลยาพร กันอิน, 2563) โดยเป้าหมายของภูมิสัญลักษณ์แห่งใหม่เป็นการจัดทำขึ้นเพื่อเพิ่มการรับรู้ และ สื่อสารตัวตนของเมือง โดยทำหน้าที่อีกรูปแบบหนึ่งต่อเมืองและผู้คน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อเสนอแนวทางการออกแบบภูมิสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริม พะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้

1.2.2 เพื่อเสนอแนวทางการวางตำแหน่งที่ตั้งของภูมิสัญลักษณ์แห่งใหม่ของจังหวัดพะเยา

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) เอกสารงานวิจัยเกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะและการพัฒนาเมือง
- 2) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิสัญลักษณ์

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

- 1) นักวิจัย นักจัดการเมือง นักวิชาการ ในโครงการพะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้
- 2) ข้าราชการหรือ พนักงานของรัฐ ได้แก่ ข้าราชการและพนักงานในเทศบาลเมืองพะเยา และ องค์การบริหารส่วนจังหวัด และ สำนักโยธาธิการจังหวัดพะเยา ที่เคยร่วมโครงการพะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้
- 3) ประชากรที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการพะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้
- 4) ประชากรที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการพะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้

โดยในข้อ 1) -3) เป็นกลุ่มประชากรที่เคยร่วมโครงการพะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้จำนวน 50 คน และประชากรในข้อที่ 4) จำนวน 50 คนซึ่งมาจากการสุ่มตัวอย่างผู้มาใช้พื้นที่บนถนนชายกว๊านซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยหลัก รวมทั้งหมด 100 คน เนื่องจากกลุ่มประชากรที่เคยเข้าร่วมกับโครงการพะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้มีสถิติตัวเลขที่นับได้เกิน 100,000 คน หากใช้สูตรหาจำนวนประชากรจะได้กลุ่มตัวอย่างในจำนวนหลักหมื่นคน ซึ่งในการศึกษาวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษาไม่สามารถทำให้ครอบคลุมจำนวนประชากรได้ จึงได้ใช้จำนวนประชากรให้เพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับงานวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษานั้น

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษาอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ในด้านการเก็บข้อมูลจากประชากร และบริเวณถนนชายกว๊านเป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวเข้าถึงมากที่สุด (สุรเชษฐ์ ชีระมณี และกัลยาพร กันอิน, 2563) และมีคนในพื้นที่เข้าไปใช้งานตลอดทั้งวัน ถนนชายกว๊านตั้งอยู่ในเขตพื้นที่สีเขียวอ่อน หมายถึงที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและอนุรักษ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม มีความยาวประมาณ 1.3 กิโลเมตรเป็นย่านการค้า มีหน่วยงานราชการและย่านพักอาศัยมีสถานที่สำคัญตั้งอยู่บนชายกว๊านได้แก่ สำนักงานเทศบาลเมืองพะเยา ลานอนุสาวรีย์พ่อขุนงำเมือง และมีกว๊านพะเยาอยู่ด้านทิศตะวันตกของเมือง

ภาพที่ 1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา เส้นสีเหลืองแสดงถนนชายกว๊าน
ที่มา: อัมเรศ เทพมา (2565)

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาลักษณะและตำแหน่งภูมิสัญลักษณ์ที่ส่งเสริมการรับรู้ พะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดโดยใช้แนวคิดหรือทฤษฎี ของเควิน ลินซ์ มาเป็นแนวคิดในด้านจินตภาพของเมืองพะเยามาประยุกต์ใช้ ทฤษฎีจินตภาพของเมืองที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ โดยลินซ์ได้ทำการทดลองทฤษฎีนี้ขึ้นมาในเมือง 3 แห่งของสหรัฐอเมริกา อันได้แก่ นครบอสตัน เมืองเจอร์ซีย์ซิตี และ นครลอสแอนเจลิส โดยตั้งวัตถุประสงค์เพื่อค้นหว่า ผู้คนในเมืองมีการรับรู้กับสภาพแวดล้อมของตนเองอย่างไร ลินซ์มองหากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวเมือง กับสภาพแวดล้อมของเมือง โดยมีการสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่อาศัยในเมือง ร่วมกับการเดินเท้าสำรวจเมืองด้วยตัวเองในพื้นที่ใจกลางเมืองขนาด 2.5 กิโลเมตร * 4 กิโลเมตร หรือเท่ากับ 10 ตารางกิโลเมตร ในการสัมภาษณ์ ลินซ์ได้ขอให้บุคคลเขียนแผนที่ขึ้นจากความทรงจำของตนเอง หลังจากนั้นจึงได้นำข้อมูลมาประมวลผลและสรุปผลงานวิจัยออกมาชื่อว่าจินตภาพของเมือง 5 อย่างได้แก่ 1.เส้นขอบ 2. ชุมทาง 3. เส้นทาง 4. ย่าน 5.จุดหมายตา ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ ในด้านความทรงจำของคนที่อยู่อาศัยในเมืองที่มีต่อลักษณะทางกายภาพของเมือง และ สิ่งที่เป็นตัวแทนของเมืองตามหลักการออกแบบองค์ประกอบของประติมากรรม ได้แก่ หมวดสัตว์ หมวดบุคคล หมวดประวัติศาสตร์ หมวดสิ่งของ หมวดอาหาร และ หมวดพืชพรรณ เมื่อได้ผลการศึกษาแล้วจะนำมาสู่ องค์ประกอบหลักของจุดหมายตาแห่งใหม่ของเมือง

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย
ที่มา: ผู้ทำวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสม (Mixed Methods Research) มีการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ และการหาข้อมูลจากกลุ่มประชากร โดยกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษากำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะให้ข้อมูลต้องอาศัยในจังหวัดพะเยามาแล้วมากกว่า 2 ปี เพื่อให้เข้าใจถึงอัตลักษณ์ของเมืองพะเยา

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

งานวิจัยนี้การเก็บข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และมีการใช้เครื่องมือในงานวิจัยดังนี้

1) แบบสอบถามที่มีชุดคำถามเดียวกัน มีการพัฒนาแบบสอบถามมาจากการทบทวนวรรณกรรมข้อคำถามจะเป็นการสอบถามความทรงจำต่อกายภาพของเมืองและภาพลักษณ์ของเมืองในหมวดต่างๆ สำหรับ 2 ตัวแปร คือผู้เคยเข้าร่วม และไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมโครงการพะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้ตามกลุ่มประชากรข้อ 1-2

2) แบบสัมภาษณ์ที่มีชุดคำถามใกล้เคียงกับแบบสอบถาม ทำเพื่อการสอบถามผู้ที่ไม่ถนัดต่อการเขียนตอบ และกลุ่มผู้ที่ต้องการการอธิบายข้อมูล ในเชิงผังเมือง และ ภูมิสถาปัตยกรรมเพิ่มเติมก่อนการให้คำตอบ แบบสำหรับ 2 ตัวแปร คือผู้เคยเข้าร่วม และไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมโครงการพะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้ตามกลุ่มประชากรข้อ 1-2 ในข้อคำถามจะเป็นชุดคำถามที่ถามถึงสิ่งที่เป็นตัวแทนของจังหวัดพะเยา ตามหลักการสร้างภูมิสัญลักษณ์ในหมวดต่าง ๆ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด สามารถตอบคำถามได้ตามความเห็นส่วนตัว ในส่วนของตำแหน่งภูมิสัญลักษณ์ใช้วิธีวาดหรือวงกลมในบริเวณที่ต้องการลงบนแผนที่ที่อยู่ในแบบสอบถาม

3) แบบเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ สำหรับผู้ทำวิจัยออกสำรวจพื้นที่ในงานวิจัย

การรวบรวมข้อมูลมีการเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถาม และการสำรวจพื้นที่ทางกายภาพ หลังจากได้ผลของตำแหน่งภูมิสัญลักษณ์ ในการสัมภาษณ์และการตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

การวิเคราะห์องค์ประกอบของภูมิสัญลักษณ์ อาศัยข้อมูลจากการศึกษาเอกสารร่วมกับสถิติคำตอบและตำแหน่งของภูมิสัญลักษณ์ ได้จากความถี่ของตำแหน่งภาพวาดบนแผนที่เมือง ที่ได้จากการสำรวจ เมื่อสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยแล้ว จึงนำข้อมูลดังกล่าวไปพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้แก่หน่วยงานในพื้นที่ต่อไป

ภาพที่ 3 แสดงแผนการศึกษาวิจัย
ที่มา: ผู้ทำวิจัย

3. ผลการวิจัย

ในการสำรวจการศึกษาลักษณะและตำแหน่งภูมิสัญลักษณ์ที่ส่งเสริมการรับรู้พะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้ มีพื้นที่บริเวณถนนชายกว๊าน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่เป้าหมายของงานวิจัยเนื่องจากพื้นที่นี้ เป็นพื้นที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาถึงมากที่สุดของจังหวัดพะเยา (สุรเชษฐ์ ชีระมณี และกัลยาพร กันอิน, 2563) เนื่องจากตลอดแนวถนนฝั่งตะวันตกติดกับกว๊านพะเยามีเส้นทางยาวประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นพื้นที่เหมาะสมต่อการวางตำแหน่งภูมิสัญลักษณ์ โดยนำผลการจากการสัมภาษณ์และข้อมูลจากแบบสอบถาม เกี่ยวกับองค์ประกอบของภูมิสัญลักษณ์ ที่สื่อถึงความหมายถึงพะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้ และอัตลักษณ์ของจังหวัดพะเยานำเสนอเป็นรูปแบบของภูมิสัญลักษณ์ที่จะตั้งอยู่บริเวณถนนชายกว๊าน ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มประชากรที่กำหนด จำนวน 100 คนที่เป็นผู้อาศัยอยู่ในเมืองพะเยา ได้มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นต่อภูมิสัญลักษณ์ เพื่อสร้างให้ชุมชนรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของศิลปะสาธารณะ ส่งเสริมอัตลักษณ์ของชุมชน ที่เป็อยู่ย่นั้นให้มีความชัดเจน เป็นการส่งเสริมทัศนียภาพของเมืองในเชิงภูมิทัศน์ (จักรพันธ์ วิชาสินกุล และพิเชฐ เขียวประเสริฐ, 2560) โดยในกลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่ม จำนวน 100 คน มีผู้ให้ข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถามจำนวน 57 คน มีการสนทนากลุ่ม 37 และมีการสัมภาษณ์จำนวน 6คน ในกลุ่มผู้ตอบแบบสุ่ม ช่วงอายุที่มีผู้ตอบมากที่สุดคือกลุ่มอายุระหว่าง 50–59 ปี และ 40–49 ปี ซึ่งมีจำนวนเท่ากัน คือ 13 คน รองลงมาคือกลุ่มอายุ 60–69 ปี จำนวน 11 คน ส่วนกลุ่มอายุ 30–39 ปี มีจำนวน 9 คน และกลุ่มอายุ 20–29 ปี และ มากกว่า 70 ปี มีจำนวนเท่ากันที่ 2 คน โดยไม่มีผู้ให้สัมภาษณ์ในช่วงอายุ 15–19 ปี เลย ในขณะที่กลุ่มผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรม Learning City และกลุ่มสพอส. กลุ่มอายุที่มีผู้ตอบมากที่สุดคือกลุ่ม 60–69 ปี จำนวนถึง 22 คน แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมอย่างโดดเด่นของกลุ่มผู้สูงอายุ รองลงมาคือกลุ่มอายุ 20–29 ปี จำนวน 8 คน กลุ่มอายุ มากกว่า 70 ปี และ 40–49 ปี มีจำนวนเท่ากันคือ 6 คน ส่วนกลุ่มอายุ 15–19 ปี มีจำนวน 5 คน และกลุ่มที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือกลุ่ม 30–39 ปี และ 50–59 ปี ซึ่งมีจำนวนเพียงกลุ่มละ 2 คนเท่านั้น

จากภาพรวมของข้อมูลทั้งสองกลุ่ม พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยทำงานตอนปลายและวัยสูงอายุ โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมในระดับชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและความสนใจของกลุ่มผู้สูงวัยในกิจกรรมด้านการเรียนรู้และพัฒนาชุมชน ขณะเดียวกันกลุ่มวัยรุ่นและวัยหนุ่มสาวก็มีส่วนร่วมอยู่บ้าง แม้จะ

มีสัดส่วนน้อยกว่า ข้อมูลนี้สามารถนำไปใช้เพื่อการวางแผนการดำเนินงานที่ตอบสนองความหลากหลายของกลุ่มอายุในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมต่อไป โดยมีผลการศึกษาที่ได้ผลไปในทิศทางเดียวกันทั้งสองกลุ่มดังนี้

องค์ประกอบภูมิสัญลักษณ์

ตามหัวข้อวัตถุประสงค์งานวิจัยข้อที่ 1) เพื่อเสนอแนวทางการออกแบบภูมิสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริม พะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำเครื่องมือในงานวิจัยพบว่าการสร้างงานประติมากรรมที่มาจากภาพจำของผู้คนในเมืองนั้นควรประกอบไปด้วยหมวดหมู่ที่แบ่งแยกได้ดังนี้ 1)หมวดสัตว์ 2)หมวดสิ่งของ 3) หมวดประวัติศาสตร์ 4) หมวดบุคคล 5)หมวดอาหาร 6)หมวดพืชพรรณ ซึ่งครอบคลุมประสบการณ์การรับรู้ของบุคคลที่มีต่อเมืองพะเยา ทั้งในด้านอัตลักษณ์ของท้องถิ่น และ ด้านเมืองแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้การได้มาซึ่งสถิติที่มีความถี่มากที่สุดในแต่ละหมวดจะเป็นส่วนหนึ่งของการนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์รูปแบบของภูมิสัญลักษณ์ ซึ่งมีผลการรวบรวมข้อมูลดังตารางนี้

ตารางที่ 1 แสดงรายการที่มีการกล่าวถึงสูงสุด 10 อันดับ

ข้อมูล 10 อันดับแรกที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล 100 คน		
ลำดับที่	รายการ	จำนวนครั้ง
1.	นกยูง	84
2.	ปลาสาม	68
3.	วัดศรีโคมคำ	59
4.	พ่อขุนงำเมือง	57
5.	ปลานิล	50
6.	วัดติโลกอาราม	30
7.	กุ่ม	24
8.	ปลาน้ำจืด	21
9.	พญานาค	18
10.	กระเป๋้าผักตบชวา	14

ตารางที่ 2 แสดงรายการตามหมวดที่มีการกล่าวถึงสูงสุด

ข้อมูลที่มีความถี่อันดับ 1 ในแต่ละหมวด		
หมวด	รายการ	จำนวนครั้ง
หมวดสัตว์	นกยูง	84
หมวดบุคคล	พ่อขุนงำเมือง	57
หมวดประวัติศาสตร์	วัดศรีโคมคำ	59
หมวดสิ่งของ	กระเป๋้าผักตบชวา	14
หมวดอาหาร	ปลาสาม	68
หมวดพืชพรรณ	ดอกบัว	10

เมื่อได้ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์งานวิจัย ได้ผลการวิจัยที่นำมาวิเคราะห์รายละเอียดตามหมวดหมู่ดังนี้

1) หมวดสัตว์

นกยูง ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด (84 ครั้ง) จังหวัดพะเยาให้ความสำคัญต่อนกยูงที่เป็นสัตว์ประจำถิ่นและได้รับการอนุรักษ์อย่างเข้มแข็งในชุมชนที่เป็นเขตอาศัยของนกยูงคอเขียว รวมถึงหน่วยงานของรัฐก็มีการสนับสนุนร่วมมือ

ในการปกป้องถิ่นที่อยู่อาศัยของนกยูง ลักษณะโดยทั่วไปของนกยูงถูกมองว่าเป็นสัตว์ที่มีความสวยงาม สื่อถึงความเจริญรุ่งเรือง ความสง่างาม และการปกป้อง ปลานิล (50 ครั้ง) และปลาน้ำจืด (21 ครั้ง) สะท้อนถึงวิธีการทำประมงพื้นบ้านของคนในพะเยา รวมถึงเทศกาลกินปลา ซึ่งเป็นงานใหญ่ประจำปีของจังหวัดพะเยา และอาหารท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับกว๊านพะเยากุ้ง (24 ครั้ง) เป็นอีกหนึ่งสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำและ เมนูกุ้งเต้นที่นิยมซื้อขายกันบริเวณถนนชายกว๊าน พญานาค (18 ครั้ง) เป็นสัตว์ในตำนาน แต่มีภาพของพญานาคที่อยู่บนสัญลักษณ์ของหน่วยงานราชการ ป้ายชื่อถนน และเป็นประติมากรรมที่โดดเด่นอยู่ริมกว๊าน

2) หมวดบุคคล

พ่อขุนงำเมือง (57 ครั้ง) ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดในหมวดบุคคล แสดงถึงความเป็นผู้นำที่มีคุณูปการต่อเมือง และเป็นบุคคลที่เป็นศูนย์รวมจิตใจให้แก่ชาวพะเยา

3) หมวดประวัติศาสตร์

วัดศรีโคมคำ (59 ครั้ง) วัดสำคัญคู่บ้านคู่เมืองจังหวัดพะเยา มีชื่อหลายชื่อด้วยกันหากเรียกตามชื่อวัดเดิมชื่อ วัดทุ่งเอี้ยง หรือ วัดพระเจ้าตนหลวง ที่ชาวบ้านนิยมเรียก สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2067 สมัยพระเมืองตูเป็นเจ้าเมืองพะเยา ในส่วนพระเจ้าตนหลวง พระพุทธรูปประธานภายในวิหารหลวง ถูกสร้างขึ้นก่อนตั้งแต่ พ.ศ. 2034 สมัยพระเมืองยี่เป็นเจ้าเมืองพะเยา และสร้างแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2067 วัดติโลกอาราม (30 ครั้ง) วัดเดิมที่เคยตั้งอยู่ในพื้นที่หนองนกเอี้ยง หรือ กว๊านพะเยา เมื่อพื้นที่กลายเป็นแหล่งเก็บกักน้ำจึงกลายเป็นวัดร้างตั้งอยู่เป็นเกาะบนกว๊าน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในประวัติศาสตร์และพุทธศาสนา

4) หมวดอาหาร

ปลาสาม (68 ครั้ง) เป็นอาหารที่สะท้อนความเป็นจังหวัดพะเยา มีการสืบทอดมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมที่มีการทำประมงพื้นบ้าน และยังเป็นสินค้าที่สร้างชื่อเสียงในเชิงเศรษฐกิจ

5) หมวดสิ่งของ

กระเป๋ากัดบขวา (14 ครั้ง) เป็นสินค้าขึ้นชื่อของจังหวัดพะเยา นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผักตบชวาอีกหลายประเภทที่ผลิตขึ้นมา โดยมีความเกี่ยวข้องกับกว๊านพะเยามีผักตบชวาเป็นจำนวนมาก จึงได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมจังหวัด ให้ผลิตเครื่องจักสานที่ช่วยแก้ปัญหาทางสิ่งแวดล้อม

6) หมวดพืช

ดอกบัว (10 ครั้ง) เป็นอันดับหนึ่งของผู้ตอบแบบสอบถามกล่าวถึงในหมวดของพืชพรรณ เนื่องจากดอกบัวหลวง และ ดอกบัวแดง (บัวสาย) เป็นพืชที่ขึ้นอยู่ริมฝั่งกว๊านด้านตะวันตกอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านนิยมเก็บดอกบัว และ ฝักบัวมาจำหน่ายเป็นสินค้า

ตำแหน่งของภูมิสัญลักษณ์

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อเสนอแนวทางของตำแหน่งที่ตั้งของภูมิสัญลักษณ์แห่งใหม่ของจังหวัดพะเยา ผลการวิจัยที่พบคือ

การสำรวจความคิดเห็นพบว่าพื้นที่ที่ถูกเสนอให้ติดตั้งภูมิสัญลักษณ์มากที่สุด ได้แก่

1. ลานเอนกประสงค์เทศบาลเมืองพะเยา (34 ครั้ง) เป็นพื้นที่ที่ประชาชนใช้ทำกิจกรรมสาธารณะมากที่สุด และในอนาคตถูกจัดสร้างให้เป็นลานสาธารณะที่มีจุดเชื่อมต่อไปยังพื้นที่ริมน้ำ สวนสาธารณะ หน่วยงานราชการ และเป็นจุดรวมคนในงานเทศกาลสำคัญของเมือง พื้นที่นี้จึงทำหน้าที่เป็นชุมทาง หรือ Node ของเมือง ซึ่งเหมาะสมต่อการใช้เป็นตำแหน่งที่ตั้งภูมิสัญลักษณ์แห่งใหม่เนื่องจากเป็นจุดที่ผู้คนขึ้นจำนวนมาก สามารถใช้เป็นจุดหมายตาได้เป็นอย่างดี

2. ลานอนุสาวรีย์พ่อขุนงำเมือง (ทิศเหนือ) (25 ครั้ง) เป็นสถานที่ที่มีความหมายทางประวัติศาสตร์และเป็นจุดศูนย์กลาง ของเมือง แต่เนื่องจากเป็นพื้นที่ตั้งของภูมิสัญลักษณ์ (Landmark) ที่เป็นที่เคารพศรัทธาของเมือง จึงไม่เหมาะสมจะวางตำแหน่งภูมิสัญลักษณ์อีก 1 อันไว้ในตำแหน่งเดียวกัน

3. แยกถนนชายกว๊านตัดกับท่ากว๊าน (19 ครั้ง) เป็นพื้นที่สัญญาณที่มีการมองเห็นสูง (Visibility)

4. ท่าเรือไปวัดติโลกอาราม (18 ครั้ง) เป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยว

5. สวนสาธารณะเทศบาลเมืองพะเยา (13 ครั้ง) เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจที่มีศักยภาพ แต่เป็นพื้นที่ที่ยังไม่ได้เปิดให้ผู้คนเข้าไปใช้ประโยชน์

ภาพที่ 4 แสดงผลรวมของบริเวณตั้งภูมิสัญลักษณ์แห่งใหม่ 5 อันดับ
ที่มา: ผู้ทำวิจัย

ภาพที่ 5 แสดงผังบริเวณของลานเอนกประสงค์เทศบาลเมืองพะเยา
ที่มา: สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพะเยา (2568)

พื้นที่ลานเอนกประสงค์เทศบาลเมืองพะเยา ทิศเหนือ ติดกับสำนักงานเทศบาลเมืองพะเยา ทิศใต้ติดกับถนนชายกว๊านและกว๊านพะเยา ทิศตะวันออกติดกับสวนสาธารณะเมืองพะเยา ทิศตะวันตกติดกับชุมชนท่ากว๊าน พื้นที่นี้ในปี 2568 กำลังมีการปรับปรุงสถานที่เพื่อให้เป็นลานเอนกประสงค์ที่ตอบสนองต่อความต้องการและกิจกรรมของเมืองให้ดีกว่าเดิม โดยเป็นโครงการของสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพะเยา

ผลจากการสำรวจตามแบบสอบถามทำให้พบว่ากลุ่มที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการพะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้รับทราบถึงการเป็นสมาชิก ของยูเนสโกทั้ง 50 คนเป็นสัดส่วน 100% ส่วนกลุ่มแบบสุ่มผู้ไม่เคยเข้าร่วมในโครงการพะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้ นั้น มีเพียง 5 คน หรือ 10% เท่านั้นที่ทราบว่าพะเยาได้รับการเชิดชูเกียรติให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นข้อพิสูจน์ถึงการรับรู้ของผู้คนในเมืองพะเยาที่ว่าพะเยาจะอาศัยอยู่ในเมืองพะเยามาเกินกว่า 2 ปี ตามเกณฑ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ยังไม่มีการรับรู้ถึงศักยภาพที่แท้จริงของเมืองพะเยาที่ได้รับการประกาศเป็นสมาชิกเครือข่ายโลก ดังนั้นการสื่อสารตัวตนของเมืองจึงจำเป็นสำหรับเมืองพะเยา

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาลักษณะและตำแหน่งภูมิสัญลักษณ์ที่ส่งเสริมการรับรู้ พะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษา ถนนชายกว๊าน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจว่า ภูมิสัญลักษณ์ (Landmark) รูปแบบใดที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของเมืองพะเยาได้ดีที่สุด และตำแหน่งที่เหมาะสม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นชัดเจนว่า นกยูง พ่อขุนงำเมือง วัดศรีโคมคำ วัดติโลกอาราม ปลาสาม และดอกบัว คือองค์ประกอบที่ได้รับการยอมรับสูงสุดในฐานะตัวแทนของเมือง

เมื่อเชื่อมโยงผลการวิจัยกับแนวคิดทางทฤษฎี พบว่า ภูมิสัญลักษณ์เหล่านี้ทำหน้าที่เป็น ภูมิสัญลักษณ์ (Landmark) ตามแนวคิดของ เควิน ลินช์ (Lynch, 1960) ที่สร้างภาพจำชัดเจนให้แก่ผู้คน ขณะเดียวกันยังสะท้อนถึงความทรงจำร่วม (Collective Memory) ตามที่ Halbwachs (1992) อธิบาย โดยเฉพาะในกรณีของพ่อขุนงำเมืองที่เป็นบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ การเลือกปลาสามยังสะท้อนการใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อสื่อสารตัวตนของเมือง (อภิวัฒน์ รัตนวราหะ และคมกริช ชนะแพทย์, 2565) ขณะที่ตำแหน่งภูมิสัญลักษณ์ที่เน้นพื้นที่สาธารณะก็สอดคล้องกับแนวคิดพื้นที่สาธารณะที่ใช้งานในเมืองของ เจน เจคอ ดังนั้นงานวิจัยนี้มีได้เพียงชี้ให้เห็นสัญลักษณ์ใดที่เหมาะสมกับจังหวัดพะเยา แต่ยังแสดงถึงบทบาทของภูมิสัญลักษณ์ในการเป็น เครื่องมือการเรียนรู้ ที่ช่วยเชื่อมโยงคนรุ่นใหม่กับรากเหง้า สร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และยกระดับจังหวัดพะเยาในเวทีระดับประเทศและนานาชาติ ในฐานะเมืองแห่งการเรียนรู้ ตามกรอบของ UNESCO

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยนี้มีคุณค่าทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ ในเชิงทฤษฎีงานวิจัยได้ยืนยันและขยายความแนวคิดด้านภูมิสัญลักษณ์ เมืองแห่งการเรียนรู้ และการสื่อสารตัวตนของเมือง ในเชิงปฏิบัติงานวิจัยให้แนวทางการออกแบบและกำหนดตำแหน่งการวางภูมิสัญลักษณ์ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาเชิงนโยบาย การท่องเที่ยว และการสร้างการมีส่วนร่วมแก่ชุมชน

ในขณะเดียวกันงานวิจัยนี้ยังเป็น จุดเริ่มต้นที่สามารถต่อยอดสู่การศึกษาในอนาคต ทั้งการวิจัยเปรียบเทียบกับเมืองอื่นในเครือข่าย Learning City การใช้วิธีวิจัยแบบผสมเพื่อความแม่นยำ และการประเมินผลระยะยาวของการสร้างภูมิสัญลักษณ์กับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของจังหวัดพะเยา

4. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อสำรวจว่าภูมิสัญลักษณ์ใดที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพะเยาและตำแหน่งใดที่เหมาะสมต่อการติดตั้งมากที่สุด เพื่อต่อยอดสู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ผลการศึกษามีความสอดคล้องและแตกต่างกับแนวคิดทางทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

4.1 ภูมิสัญลักษณ์กับแนวคิด The Image of the City ของ Kevin Lynch

Lynch (1960) อธิบายว่า ภูมิทัศน์ของเมืองสามารถจดจำได้ผ่านองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ เส้นทาง (paths), เขต (districts), ขอบเขต (edges), จุดเชื่อมต่อ (nodes) และภูมิสัญลักษณ์ (landmarks) ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า นกยูง พ่อขุนงำเมือง และวัดศรีโคมคำ ได้รับการกล่าวถึงบ่อยที่สุด แสดงให้เห็นถึงบทบาทของ Landmark ที่ช่วยสร้างภาพจำ (imageability) ให้แก่ผู้คน นกยูงทำหน้าที่เป็น Landmark ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ (natural landmark) ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น พ่อขุนงำเมืองและวัดศรีโคมคำเป็น Landmark ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีความหมายลึกซึ้ง จึงสะท้อนให้เห็นว่าการสร้างภาพจำของเมืองพะเยามีได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านกายภาพเท่านั้น แต่ยังผสานคุณค่าทางสัญลักษณ์และความทรงจำร่วมของสังคม

4.2 บุคคลสำคัญกับความทรงจำทางสังคม (Collective Memory)

Halbwachs (1992) กล่าวถึงแนวคิด Collective Memory ว่าความทรงจำทางสังคมถูกสถาปนาผ่านบุคคล สถานที่ และพิธีกรรม การที่พ่อขุนงำเมืองได้รับการยกย่องสูงสุดในหมวดบุคคล แสดงให้เห็นว่าประชาชนพะเยามีความผูกพันกับบุคคลในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนการสร้างอัตลักษณ์จากรากเหง้าที่สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างเมืองเรียนรู้ของ UNESCO ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นว่าการอนุรักษ์และเผยแพร่เรื่องราวของพ่อขุนงำเมืองสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างสำนึกร่วมและสร้างความภูมิใจในความเป็นพะเยา แต่ทั้งนี้พ่อขุนงำเมืองเป็นอนุสาวรีย์ที่ก่อสร้างถาวรคู่บ้านคู่เมืองอยู่แล้ว จึงไม่ควรนำมาใช้เป็นองค์ประกอบของภูมิสัญลักษณ์แห่งใหม่ เนื่องจากถือว่าเป็นของสูงที่ควรค่าแก่การมีเพียงหนึ่งเดียวในจังหวัดพะเยา

4.3 อาหารท้องถิ่นกับ Cultural City Branding

การที่ปลาสามถูกเลือกเป็นสัญลักษณ์ด้านอาหาร แสดงถึงบทบาทของมิตอาหารในฐานะ Soft Power ที่สามารถสร้างการรับรู้และความน่าสนใจให้แก่เมือง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Cultural City Branding (อภิวัฒน์ รัตนวราหะ และ คมกริช ธนะแพทย์, 2565) ที่เน้นว่าอัตลักษณ์เมืองสามารถสร้างได้จากทุนทางวัฒนธรรม เช่น อาหาร ดนตรี หรือประเพณี

4.4 พื้นที่สาธารณะกับแนวคิดพื้นที่สาธารณะ ของ Jane Jacobs

การที่ลานเอนกประสงค์เทศบาลและลานอนุสาวรีย์พ่อขุนงำเมืองถูกเลือกมากที่สุดในด้านตำแหน่ง สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่สาธารณะในฐานะพื้นที่เรียนรู้และเชื่อมโยงชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Jacobs (1961) ที่ชี้ว่าพื้นที่สาธารณะที่มีการใช้งานต่อเนื่องและเปิดโอกาสให้ผู้คนมีปฏิสัมพันธ์กัน จะช่วยสร้างความมีชีวิตชีวาและความปลอดภัยในเมือง ดังนั้น การเลือกตำแหน่งภูมิสัญลักษณ์ในพื้นที่สาธารณะจึงไม่เพียงแต่ตอบโจทย์การมองเห็นแต่ยังช่วยเสริมสร้างทุนทางสังคมของเมืองพะเยาด้วย

4.5 การตีความในมิติของ UNESCO Learning City

องค์การยูเนสโก กำหนดเกณฑ์เมืองแห่งการเรียนรู้ว่าต้องส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านหลายมิติ เช่น การศึกษา การพัฒนาสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ว่าภูมิสัญลักษณ์ของพะเยาไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเพื่อการท่องเที่ยวหรือการสร้างภาพลักษณ์เท่านั้น แต่ยังเป็น “เครื่องมือการเรียนรู้” ที่ทำให้ผู้คนได้เข้าใจประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของตนเอง (ผณินทรา ธีรานนท์, 2563)

การติดตั้งภูมิสัญลักษณ์(Landmark) ในพื้นที่สาธารณะ เช่น ลานเอนกประสงค์เทศบาลเมืองพะเยา จึงเป็นเสมือน “ห้องเรียนกลางแจ้ง” ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของ UNESCO ที่ว่า เมืองเรียนรู้ต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนเรียนรู้ได้ในทุกที่ ทุกเวลา

5. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่ได้วิเคราะห์และอภิปรายไปแล้ว สามารถเสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ได้ทั้งในเชิงปฏิบัติ เชิงนโยบาย และเชิงวิชาการ ได้ดังนี้

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

5.1.1 การออกแบบภูมิสัญลักษณ์ (Landmark)

ภูมิสัญลักษณ์ควรมีการผสมผสานองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ นกยูง (ธรรมชาติ) วัดศรีโคมคำและวัดโลก อาราม (ศาสนา) ปลาสาม (อาหาร) และดอกบัว (พืชและความเชื่อ) ส่วนพ่อขุนงำเมือง(บุคคล) มีที่ตั้งอนุสาวรีย์อยู่แล้ว จึงไม่ควรนำมาใช้เป็นองค์ประกอบของภูมิสัญลักษณ์แห่งใหม่ องค์ประกอบทั้งหมดดังกล่าวนำมารวมกัน เพื่อสะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดพะเยา โดยผู้วิจัยเสนอแนะงานออกแบบให้เป็นการลดรูปทรงเป็นเชิงกราฟิก หรือ กึ่งนามธรรม(Abstracts) เพื่อให้เข้ากับยุคสมัย และเมืองพะเยายังไม่มีประติมากรรม หรือ ภูมิสัญลักษณ์ในรูปแบบดังกล่าวให้เห็น ในปัจจุบันมีเพียงงานแนวสมจริง (Realistic) ปรากฏอยู่ ดังเช่นพญานาคคู่ริมกว๊านและ รูปปั้นนกยูงที่อยู่บริเวณเกาะกลางถนนพหลโยธินที่ผ่านตัวเมืองพะเยา

5.1.2 ตำแหน่งการติดตั้ง

ควรติดตั้งในพื้นที่สาธารณะสำคัญที่เข้าถึงง่าย เช่น ลานเอนกประสงค์เทศบาลเมืองพะเยา หรือลานอนุสาวรีย์พ่อขุนงำเมืองเนื่องจากพื้นที่เหล่านี้เป็นศูนย์กลางกิจกรรมชุมชนมีการสัญจรหนาแน่น และสามารถสร้างการมองเห็นในวงกว้าง

5.1.3 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลประกอบ

ภูมิสัญลักษณ์ควรเชื่อมโยงกับเทคโนโลยี เช่น QR Code หรือระบบ AR (Augmented Reality) เพื่อให้นักท่องเที่ยวและประชาชนสามารถสแกนเพื่อเข้าถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และเรื่องราวของเมือง เพิ่มมิติการเรียนรู้แบบ Interactive หรือการมีประสบการณ์ร่วมกับภูมิสัญลักษณ์แห่งนี้ได้ องค์ประกอบที่ได้รับเลือก เช่น นกยูง, ปลาสาม, วัดศรีโคมคำ จะถูกใช้ให้เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ตามกรอบของ UNESCO โดยการบรรจุลงในหัวข้อสำหรับแหล่งเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับองค์ประกอบเหล่านี้ให้มีการเจาะลึกถึงเรื่องราวความเป็นมาระหว่างเมือง ผู้คน และองค์ประกอบที่ถูกเลือก การเชื่อมโยงและการเดินทางไปยังแหล่งเรียนรู้ที่สนใจผ่าน ระบบ AR (Augmented Reality) การติดตั้ง QR Code หรือระบบ AR (Augmented Reality) ควรเป็นพื้นที่ที่มองเห็นได้ชัดทั้งระนาบในแนวตั้งระดับสายตา และ บนพื้นทางเดิน เพื่อครอบคลุมทิศทางการมองเห็นของคนใช้สถานที่

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 การวิจัยเปรียบเทียบ

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นที่เป็นเครือข่าย Learning City ของ UNESCO เช่น เชียงราย ขอนแก่น และกรุงเทพมหานคร เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการใช้ภูมิสัญลักษณ์ในการพัฒนาเมือง

5.2.2 การใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods)

งานวิจัยต่อไปควรใช้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุม ทั้งเชิงสถิติและเชิงลึกด้านคุณค่าและความหมาย

5.2.3 การติดตามและประเมินผลระยะยาว

ควรมีการศึกษาลักษณะของการสร้างภูมิสัญลักษณ์ต่อการรับรู้และพฤติกรรมของประชาชนในระยะยาว เช่น การสร้างความภาคภูมิใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และการส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชน

6. เอกสารอ้างอิง

- กำธร กุลชล. (2545). *การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร การติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- จักรพันธ์ วิลาสินีกุล, และพิเชฐ เขียวประเสริฐ. (2560). *โครงการการออกแบบประติมากรรมบนที่สาธารณะกับการมีส่วนร่วมของชุมชน*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/296951>
- นรินทร์ ภัครเมธี. (2552). *การศึกษาและสร้างสรรค์งานประติมากรรมกลางแจ้ง*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ผณิตรา อีรานนท์. (2563). *การพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้บนพื้นที่เทศบาลเมืองพะเยาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต*. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพะเยา. (2568). *ผังบริเวณของลานเอนกประสงค์เทศบาลเมืองพะเยา*. <https://youtu.be/KTAoIQQLfYk?si=M6ouy7e6UG7x8aU>
- สุรเชษฐ์ ชีระมณี, และกัลยาพร กันอิน. (2563). *การพัฒนาการท่องเที่ยวจากทุนทางสังคมของชุมชนรอบกว๊านพะเยา*. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- อภิวัฒน์ รัตนวราหะ, และคมกริช ธนะแพทย์. (2565ก). *แนวทางการออกแบบและพัฒนาเมืองท่องเที่ยวสำหรับประเทศไทย 4.0: กรณีศึกษาเชียงราย*. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อภิวัดน์ รัตนวราหะ, และคมกริช ชนะแพทย์. (2565ข). *แนวทางการออกแบบและพัฒนาเมืองท่องเที่ยวสำหรับประเทศไทย 4.0: ทฤษฎีการออกแบบเมืองท่องเที่ยวสุนทรียภาพ*. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัมเรศ เทพมา. (2565). *ขอบเขตพื้นที่ศึกษา เส้นสีเหลืองแสดงถนนสายกวีวัน* [ภาพถ่ายทางอากาศส่วนบุคคล].
- Halbwachs, M. (1992). *On collective memory*. University of Chicago Press.
- Jacobs, J. (1961). *The death and life of great American cities*. Penguin Books.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. MIT Press.

จดหมายนักบุญหลุยส์มารีย์ กริญอง เดอ มงฟอร์ต ในฐานะวรรณกรรมคำสอน The Letters of Saint Louis Marie Grignon de Montfort as Didactic Literature

อติวิทย์ เชียงคิ้ว^{1*}
Atiwit Siengkiw^{1*}

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าของจดหมายนักบุญหลุยส์มารีย์ กริญอง เดอ มงฟอร์ต ในฐานะวรรณกรรมคำสอน โดยรวบรวมจดหมายจากหนังสือจดหมายนักบุญหลุยส์มารีย์ กริญอง เดอ มงฟอร์ต จำนวน 34 ฉบับ ซึ่งเขียนขึ้นระหว่าง ค.ศ. 1693-1716 (พ.ศ. 2236-2259) ผลการศึกษาพบว่า คุณค่าของจดหมายนักบุญหลุยส์มารีย์ กริญอง เดอ มงฟอร์ตจำแนกออกเป็น 4 ด้าน ด้านแรก คือ คุณค่าเกี่ยวกับความเชื่อต่อองค์พระเจ้า พระเยซู และพระนางพรหมจารีมารีย์ ซึ่งเป็นด้านที่พบมากที่สุดแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นย่อย ได้แก่ ความไว้วางใจในพระญาณสอดส่องของพระเจ้า การยอมรับความทุกข์เพื่อพระอาณาจักรสวรรค์ ความศรัทธาผ่านพระนางพรหมจารีมารีย์ และการอ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระเจ้า ด้านต่อมา คือ คุณค่าเกี่ยวกับการรับใช้พระศาสนจักร แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นย่อย ได้แก่ การรับใช้ในฐานะคริสตชน และการรับใช้ในฐานะนักบวชและธรรมทูต ด้านที่สาม คือ คุณค่าเกี่ยวกับการสละชีวิตทางโลก แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นย่อย ได้แก่ การสละทรัพย์สินทางโลก การสละครอบครัวทางโลก และการสละความสุขและชีวิตทางโลก ด้านสุดท้าย คือ คุณค่าเกี่ยวกับความรักและการรับใช้เพื่อนมนุษย์ แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นย่อย ได้แก่ การให้ความอนุเคราะห์คนยากจน และการเยี่ยมเยียนผู้ป่วยและผู้ถูกคุมขัง กล่าวได้ว่าคุณค่าในจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กริญอง เดอ มงฟอร์ต เชื่อมโยงกันอย่างเป็นเอกภาพ โดยมีพระคริสต์เจ้าเป็นศูนย์กลางแห่งความเชื่อ ความรัก และการไถ่กู้ และมีพระนางมารีย์พรหมจารีเป็นแบบอย่างของการมอบตนอย่างสมบูรณ์ต่อพระเจ้า จดหมายนี้จึงมิได้เป็นเพียงงานเขียนส่วนตัว แต่เป็นคำสอนฝ่ายจิตที่ถ่ายทอดประสบการณ์แห่งความเชื่อให้กลายเป็นแนวทางดำเนินชีวิต สะท้อนการวางใจในพระญาณสอดส่อง การยอมรับกางเขน และการเสียสละตน เพื่อตอบสนองความรักของพระเจ้า โดยผ่านทางความไว้วางใจและความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับพระนางมารีย์พรหมจารี

คำสำคัญ : นักบุญหลุยส์มารีย์ กริญอง เดอ มงฟอร์ต วรรณกรรมประเภทจดหมาย วรรณกรรมคำสอน คริสต์ศาสนา

^{1*} โรงเรียนเซนต์คาเบรียล มูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย

Saint Gabriel's College, Saint Gabriel's Foundation of Thailand

E-mail : Atiwit.sie@sg.ac.th

* Corresponding author

Abstract

This qualitative research aims to study the values found in the Letters of Saint Louis-Marie Grignion de Montfort as a form of didactic literature. The data were collected from The Letters of Saint Louis-Marie Grignion de Montfort, comprising 34 letters written between 1693 and 1716 (A.D.), corresponding to 2236–2259 (B.E.). that the values presented in these letters can be classified into four major themes. The first and most prominent theme is faith in God, Jesus Christ, and the Blessed Virgin Mary. This theme comprises four subthemes: trust in Divine Providence, acceptance of suffering for the sake of the Kingdom of Heaven, devotion to God through the Blessed Virgin Mary, and humility before God. The second theme is service to the Church, which is divided into two subthemes: discipleship in Christian life and religious and missionary service. The third theme is renunciation of worldly life, comprising three subthemes: detachment from material possessions, renunciation of family ties, and renunciation of worldly pleasures and even of life itself. The fourth theme concerns charity and service to humankind, including two subthemes: care for the poor and visits to the sick and those in prison. Overall, the study finds that these values are unified and interrelated, with Jesus Christ at the center of faith, love, and redemption, and the Blessed Virgin Mary as the perfect model of complete self-surrender to God's will. Thus, the letters are not merely personal correspondence; they also function as spiritual teachings that translate faith into a lived way of life characterized by trust in Divine Providence, acceptance of the Cross, and self-sacrificial love and service to God through Mary.

Keywords: Saint Louis-Marie Grignion de Montfort, Epistolary Literature, Didactic Literature, Christianity

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

วรรณกรรมประเภทจดหมาย (Epistolary Literature) เป็นรูปแบบการเขียนที่มีโครงสร้างและหน้าที่เฉพาะในโลกกรีก-โรมัน ซึ่งต่อมาได้รับการดัดแปลงและสืบทอดเข้าสู่คริสต์ศาสนายุคแรก โดยประกอบด้วยส่วนสำคัญห้าประการ ได้แก่ คำนำและคำทักทาย คำขอพระคุณ เนื้อหา คำตักเตือนเชิงจริยธรรม และคำอำลา สแตนลีย์ สโตเวอร์ส (Stowers, 1986, pp. 19–39) ได้อธิบายว่า จดหมายในยุคโบราณมิใช่เพียงสื่อสารส่วนบุคคล แต่เป็นเครื่องมือทางสังคมและจิตวิญญาณที่ผู้เขียนใช้เพื่อถ่ายทอดค่านิยม ความสัมพันธ์ และคำสอนแก่ชุมชน ขณะที่ เดวิด ออน (Aune, 1987, pp. 158–175) ชี้ว่า คริสตชนยุคแรกนำแบบแผนจดหมายดังกล่าวมาปรับใช้ในพระวรสารใหม่เพื่อให้เป็นพาหนะแห่ง “พระวาจา” ที่สื่อทั้งคำสอน ความศรัทธา และความรักภายในชุมชนผู้เชื่อ จดหมายของนักบุญเปาโลจึงถือเป็นแบบอย่างเด่นของวรรณกรรมจดหมายคริสตชน ซึ่งหลอมรวมระหว่างโครงสร้างวรรณศิลป์แบบกรีกกับเนื้อหาเทววิทยาเชิงอภิบาล เพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ของคริสตชนยุคแรก (Horrell, 2006, pp. 29–36) นอกจากนี้ พระคัมภีร์พันธสัญญาใหม่ยังมีจดหมายคาทอลิก (Catholic Epistles) จำนวนเจ็ดฉบับ ได้แก่ จดหมายของนักบุญยากอบ นักบุญเปโตร (ฉบับ 1–2) นักบุญยอห์น (ฉบับ 1–3) และนักบุญยูดา ซึ่งล้วนมีเนื้อหาหนุนใจให้ดำรงมั่นในความเชื่อและดำเนินชีวิตตามความรักในพระคริสต์เจ้า

นักบุญหลุยส์มารี กรีญอง เดอ มงฟอร์ต บาทหลวงชาวฝรั่งเศส ผู้ก่อตั้งคณะภราดาเซนต์คาเบรียล คณะนักบวชที่มีพันธกิจด้านการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนทั่วโลก รวมถึงในประเทศไทย ท่านได้รับการยกย่องจากสมเด็จพระสันตะปาปา ยอห์น ปอล ที่ 2 ว่าความศรัทธา คำสอน รวมถึง จิตตารมณ์ของท่านส่งอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความศรัทธาต่อพระนางมารีย์พรหมจารีของสัตบุรุษเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้คำสอนดังกล่าวยังสะท้อนถึงมิติแห่งการบำเพ็ญพรตและ

จิตตานุเคราะห์ในระดับลึก ถ่ายทอดด้วยลีลาที่มีความกระตือรือร้นและทรงพลัง (John Paul II, 2004) ซึ่งจดหมายของท่านเป็นงานเขียนที่มีเนื้อหาสะท้อนให้เห็นความศรัทธาและการปฏิบัติภารกิจประกาศพระวาจาอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตของท่าน ความน่าสนใจของจดหมายชุดนี้คือจดหมายทุกฉบับมีล้วนแสดงให้เห็นความศรัทธาอย่างสุดหัวใจต่อพระเจ้าและพระนางพรหมจารีมารีย์ เช่น “ข้าพเจ้ามีพระบิดาในสวรรค์ผู้ไม่ทรงทอดทิ้ง ข้าพเจ้ามาที่นี่ด้วยพระประสงค์ของพระองค์ พระองค์ทรงดูแลจนถึงบัดนี้ และจะยังทรงเมตตาต่อไปเสมอ” (หลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต (ฉบับ 2), 2564, น. 3) จากข้อความในจดหมายฉบับที่ 2 สะท้อนให้เห็นหัวใจหลักของคริสต์ศาสนาอย่างเด่นชัดนั่นคือความไว้วางใจในพระญาณสอดส่องของพระเจ้า

เมื่อพิจารณาในแง่วรรณกรรมจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต มีลักษณะเป็นวรรณกรรมคำสอน (Didactic Literature) คือ มีเนื้อหาถ่ายทอดความศรัทธาทางศาสนา แนะนำการดำเนินชีวิตแบบคริสตชน สอนคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับพระคัมภีร์คาทอลิก ด้วยการใช้สำนวนภาษาที่แสดงให้เห็นภาพเชิงสัญลักษณ์ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจความเชื่อซึ่งเป็นนามธรรมด้วยการเปรียบเทียบเชิงรูปธรรมอย่างชัดเจน สอดคล้องกับราชบัณฑิตยสภา (2561, น. 150) ซึ่งกล่าวว่า วรรณกรรมคำสอน คือ วรรณกรรมที่มีจุดประสงค์เพื่อสอน ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ แผนพรหมลิขิตกรรมจรยา ลัทธิ หรือปรัชญา

จากการสำรวจงานวิจัยเบื้องต้นพบว่าการศึกษาวรรณกรรมคำสอนส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมไทยซึ่งสัมพันธ์กับความเชื่อและค่านิยมทางพุทธศาสนา เช่น การศึกษาของ พัทธินิจ จินนุ่น (2556) เรื่อง วรรณกรรมคำสอนภาคใต้ฉบับพิมพ์เล่มเล็ก: การสืบทอดและสร้างสรรค์ด้านเนื้อหาคำสอน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมคำสอนภาคใต้มิใช่เพียงการอนุรักษ์คำสอนโบราณ แต่ยังเป็นการปรับเนื้อหาให้ตอบสนองต่อคุณภาพชีวิตและปัญหาของชุมชนภาคใต้ยุคใหม่ ทั้งในมิติครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ตลอดจนการดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วรรณกรรมในกลุ่มนี้จึงทำหน้าที่เป็นกลไกการสืบทอดอัตลักษณ์ชุมชน และ เครื่องมือกำกับความประพฤติ ที่มีบทบาทต่อการหล่อหลอมค่านิยมของผู้คนอย่างเป็นรูปธรรม

กลุ่มที่สองคือวรรณกรรมคำสอนที่มุ่งกำกับบทบาท หน้าที่ และความประพฤติของบุคคลในสังคม โดยมีจุดรวมคือการใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือถ่ายทอดบรรทัดฐานทางสังคม ทั้งด้านเพศ บทบาททางราชการ และความเป็นพลเมือง เช่น การศึกษาของ นันทพัทธ์ ภาพलगาม (2559) เรื่อง วรรณกรรมวัดเกาะเรื่องนางแสนกล: การศึกษาในฐานะวรรณกรรมคำสอนชาย เป็นตัวอย่างชัดเจนของการนิยามบทบาทชายผ่านการสั่งสอนทั้งฆราวาสและบรรพชิต โดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง เช่น การบรรยายพฤติกรรม การเปรียบเทียบเชิงคติ และการใช้มุกตลกเพื่อให้ผู้อ่านเกิดการไตร่ตรองในตนเองเดียวกัน การศึกษาของ สาทิต แทนบุญ และมาลินี แทนบุญ (2561) เรื่อง ลักษณะเด่นของวรรณกรรมคำสอนประเภทโคลงสุภาษิตสมัยอยุธยา ซึ่งศึกษาโคลงพาลีสอนน้อง โคลงทศรถสอนพระราม และโคลงราชสวัสดิ์ สะท้อนโครงสร้างทางสังคมและสถาบันการปกครองสมัยอยุธยาอย่างชัดเจน โดยวรรณกรรมถูกใช้ในการสอนบทบาทของผู้รับราชการ การปฏิบัติตนต่อพระมหากษัตริย์ และหลักการปกครองบ้านเมืองตามคุณธรรม การศึกษาของ กฤษฎี สุรนัครินทร์ (2562) เรื่อง ศรีสวัสดิ์วัด: วรรณกรรมคำสอนที่ทรงคุณค่า ชี้ให้เห็นคุณค่าของวรรณกรรมคำสอนในฐานะสื่ออบรมศีลธรรมที่สัมพันธ์กับบริบทสังคมไทยยุคต้นรัตนโกสินทร์ ขณะที่การศึกษาของ อภิษฎา ขาวสุทธิ (2566) เรื่อง การศึกษาพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะวรรณกรรมคำสอน ขยายบทบาทของวรรณกรรมคำสอนไปสู่ระดับรัฐ โดยใช้พระราชดำรัสเป็นเครื่องมือสร้างพลเมืองที่มีคุณธรรม เช่น ความรักชาติ ความสามัคคี ความเสียสละ และความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นคุณค่าที่รัฐพยายามปลูกฝังเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของชาตินอกจากนี้ การศึกษาของ ชนัญชิดา บุญเหาะ (2564) เรื่อง นารีเรื่อนาม: วรรณกรรมสอนสตรีสมัยหลังรับอิทธิพลตะวันตกที่ปรากฏในหนังสือชำระวัย ยังขยายมิติของวรรณกรรมคำสอนไปสู่การกำกับบทบาททางเพศ โดยใช้ชีวประวัติสตรี 14 คนจากวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นต้นแบบเพื่อสอนคุณธรรม ความเพียร ความกล้าหาญ และการเสียสละ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสร้างสตรีต้นแบบในสมัยรัชกาลที่ 6

ส่วนกลุ่มสุดท้ายคือวรรณกรรมคำสอนเฉพาะกลุ่มทางศาสนา ซึ่งมุ่งอธิบายหลักคำสอนให้ประชาชนเข้าใจและปฏิบัติตามอย่างเป็นระบบ การศึกษาของ จุมพล สุยะติยะ (2567) เรื่อง คุณค่าของคัมภีร์มังคลัตถปิณีในฐานะ

วรรณกรรมต้นแบบของบาลีในประเทศไทย แสดงให้เห็นว่าคัมภีร์นี้เป็นวรรณกรรมบาลีที่จัดระบบเนื้อหาอย่างชัดเจน โดยอธิบายมงคลสูตรพร้อมกนิทานอุทาหรณ์จากคัมภีร์ต่าง ๆ จึงเป็นต้นแบบด้านโครงสร้างและวิธีการนำเสนอธรรมะ ขณะที่การศึกษาของ วาริต เจริญราษฎร์ (2564) เรื่อง ลักษณะเด่นและบทบาททางสังคมของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลาม แสดงให้เห็นว่าคำสอนอิสลามมุ่งสอนหลักศรัทธา หลักปฏิบัติ และวิถีชีวิตตามศาสนา ทั้งด้านตะวะฮ์ ชุรกิฮ์ อิสลาม ฟิกฮ์ ตะกาฟุล และกurban พร้อมส่งเสริมคุณภาพชีวิตและจิตสาธารณะของชุมชนมุสลิม

จากการสำรวจวรรณกรรมข้างต้นจะเห็นว่ามีการศึกษาวรรณกรรมคำสอนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม แต่พบว่าการศึกษาวรรณกรรมคำสอนที่อยู่บนพื้นฐานคริสต์ศาสนายังมีค่อนข้างจำกัดและยังไม่มี การศึกษาจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงเลือกที่จะศึกษาคุณค่าของจดหมาย นักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ตในฐานะวรรณกรรมคำสอน เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของจดหมายนักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต ในฐานะวรรณกรรมคำสอนซึ่งมีกรอบความคิดอยู่บนพื้นฐานแนวคิดทางคริสต์ศาสนาว่ามีคุณค่า ด้านใดบ้างและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของคริสตชนและประชาชนที่สนใจได้อย่างไรบ้าง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาคุณค่าของจดหมายนักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ตในฐานะวรรณกรรมคำสอน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต ทั้งหมดเท่าที่ค้นพบ จำนวน 34 ฉบับ เขียนขึ้นระหว่าง ค.ศ. 1693-1716 (พ.ศ. 2236-2259) จากหนังสือจดหมายนักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต ฉบับภาษาไทย แปลจากหนังสือฉบับภาษาอังกฤษ ชื่อว่า God Alone The Collected Writings of St. Louis Marie de Montfort โดย ดำรง เลาหบุตร และคณะ จัดพิมพ์โดย ศูนย์ชีวิตจิตนักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต มูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย เมื่อ ค.ศ. 2021 (พ.ศ. 2564) เนื่องจากโอกาสที่ภราดาคณะเซนต์คาเบรียล เข้ามาทำพันธกิจในประเทศไทย ครบรอบ 120 ปี เขียนถึงคน 3 กลุ่ม ได้แก่ ครอบครัวของท่าน มีจำนวนทั้งสิ้น 7 ฉบับ นักบวชชาย-หญิง จำนวน 26 ฉบับ ขรวาสหรือผู้ร่วมงานในการประกาศศาสนา จำนวน 3 ฉบับ

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาคุณค่าของจดหมายนักบุญ หลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ตในฐานะวรรณกรรมคำสอน แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

2.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต จำนวน 34 ฉบับ

2.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมคำสอนทั้งในแง่ของความหมาย ลักษณะ เนื้อหา กลวิธีการ นำเสนอ แนวคิด และการวิเคราะห์คุณค่า รวมทั้งศึกษาเอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ

2.3 วิเคราะห์คุณค่าของจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต จำนวน 34 ฉบับ

2.4 สรุปผลและนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาความ (Descriptive)

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 ลักษณะทั่วไปของจดหมายนักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต

จดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต เป็นจดหมายส่วนตัวจำนวน 34 ฉบับ เขียนขึ้นระหว่าง ปี ค.ศ. 1693-1716 (พ.ศ. 2236-2259) ถึงกลุ่มคน 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มแรก คือ ครอบครัวของท่าน มีจำนวนทั้งสิ้น 7 ฉบับ เป็นจดหมายที่ส่งถึงบิดา มารดา พี่น้อง และญาติ ใกล้ชิด ซึ่งนักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต ใช้เป็นสื่อในการรายงานชีวิต อบรมด้านความเชื่อ และเสริมกำลังใจ แก่สมาชิกในครอบครัว

กลุ่มที่สอง คือ นักบวชชาย-หญิง ซึ่งรวมถึงบาทหลวง ชิสเตอร์ แมชี และผู้ถวายตนเพื่อพันธกิจทางศาสนา จำนวน 26 ฉบับ เป็นกลุ่มที่ได้รับจดหมายมากที่สุด สะท้อนถึงความผูกพันด้านพันธกิจและการร่วมงานในงานอภิบาล

อย่างใกล้ชิด ตัวอย่างเช่น จดหมายถึงแม่ชีมารี-หลุยส์ แห่งพระเยซู มาดามัวแซลทูลุซ ชิสเตอร์ในคณะต่าง ๆ และบาทหลวงผู้ร่วมการประกาศศาสนาในเขตชนบท จดหมายกลุ่มนี้มีเนื้อหาหมิ่นเหม่เน้นการขึ้นทางจิตวิญญาณ เสริมพลังในการปฏิบัติภารกิจ และตักเตือนเพื่อความมั่นคงในชีวิตนักบวช

กลุ่มสุดท้าย คือ ขรรวาสหรือผู้ร่วมงานในการประกาศศาสนา ซึ่งได้รับจดหมายจำนวน 3 ฉบับ มักเป็นศิษย์ขรรวาส ผู้นำกลุ่มคริสตชน หรือผู้ช่วยงานในชุมชนท้องถิ่น เนื้อหาในจดหมายกลุ่มนี้สะท้อนบทบาทของขรรวาสในยุคที่มีส่วนร่วมในการประกาศพระวรสารและงานเมตตาจิตในระดับชุมชน

ภูมิหลังทางสังคมในช่วงที่เขียนจดหมายอยู่ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึง ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ภายใต้การปกครองของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ซึ่งทรงใช้อำนาจแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และดำเนินนโยบายรวมศูนย์อำนาจอย่างเข้มแข็ง (Anderson, 1974) รัฐต้องเผชิญสงครามยืดเยื้อหลายครั้ง ส่งผลให้เศรษฐกิจตกต่ำ ประชาชนจำนวนมากยากไร้ และเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างแพร่หลาย ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการระดมทรัพยากรเพื่อทำสงครามและการจัดเก็บภาษีอย่างเข้มงวด (Downing, 1992) สถาบันของรัฐ เช่น สถานสงเคราะห์และโรงพยาบาล มีบทบาทในการจัดระเบียบและควบคุมกลุ่มคนยากจนมากกว่าการให้สวัสดิการโดยแท้จริง (Foucault, 1965)

ในด้านศาสนา ฝรั่งเศสอยู่ในช่วงที่ศาสนจักรคาทอลิกถูกกำกับอย่างใกล้ชิดจากรัฐภายหลังการยกเลิกพระราชกฤษฎีกานองต์ (Édit de Nantes) ซึ่งนำไปสู่การจำกัดเสรีภาพทางศาสนา การบังคับให้ประชาชนเข้าร่วมความเชื่อคาทอลิก และการควบคุมกิจการทางศาสนาอย่างเข้มงวดตามนโยบายของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (Van der Linden, 2022) ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ในพื้นที่ชนบทต้องเผชิญปัญหาความยากจน การขาดแคลนการอบรม และความเสื่อมถอยของวินัยสงฆ์ ทำให้ศาสนจักรจำเป็นต้องเร่งฟื้นฟูทั้งด้านชีวิตจิต การสอนคำสอน และการพัฒนาสถาบันอบรม เพื่อให้สามารถดูแลคริสตชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Van Kley, 1975)

ในเชิงวรรณกรรม จดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต มีโครงสร้างที่สอดคล้องกับแบบแผนของวรรณกรรมจดหมายคริสตชนยุคแรก ประกอบด้วยส่วนเปิดที่แสดงคำทักทายและอวยพรในพระนามของพระเยซู และพระนางมารีย์พรหมจารีส่วนเนื้อหาที่ถ่ายทอดเหตุการณ์และคำสอนฝ่ายจิต และส่วนลงท้ายที่อวยพรและลงนามด้วยวลีประจำตัว เช่น “ทาสผู้ไม่คู่ควรของพระเยซูในพระนางมารีย์พรหมจารี”

ในเชิงเทววิทยา จดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต สะท้อนจิตตารมณ์ของท่านอย่างเด่นชัด คือ “การอุทิศตนทั้งสิ้นแด่พระเยซูผ่านทางพระนางมารีย์พรหมจารี” ซึ่งเป็นหัวใจของคำสอนและชีวิตของท่าน นอกจากนี้ ยังเน้นการดำรงตนด้วยความถ่อมตน ความเพียรทนต่อความทุกข์ และความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ผ่านการรับใช้ผู้ยากไร้และผู้ป่วย โดยมองว่าความทุกข์เป็นหนทางสู่การมีส่วนร่วมในไม้กางเขนของพระคริสตเจ้า

ในเชิงวรรณศิลป์ จดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ เช่น การซ้ำคำ เพื่อเน้นความหมายฝ่ายจิต เช่น คำว่า “กางเขน”, “พระเยซู”, “พระมารดา”, และ “พระหรรษทาน” ปรากฏซ้ำเพื่อเน้นถึงการมอบตนแด่พระเจ้า อีกทั้งยังใช้คำภวานา เช่น “ขอให้พระเยซูและกางเขนของพระองค์ครองราชย์ตลอดไป” หรือ “โอ้ กางเขนที่ประเสริฐ โปรดมาหาเราเพื่อพระสิริรุ่งโรจน์ของพระเจ้าเกิด” ซึ่งสะท้อนความชื่นชมในความทุกข์ตามแบบคริสตชน นอกจากนี้ยังใช้ ภาพพจน์และสัญลักษณ์ เช่น “หัวใจ น้ำตา และความสุข” เพื่อสื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าอย่างเป็นรูปธรรม ลักษณะภาษาที่ผสมผสานระหว่างความเรียบง่ายกับความลึกซึ้งทางศรัทธา ช่วยปลูกฝังความเชื่อ ความรัก และความหวังในพระเจ้าได้อย่างทรงพลัง

ดังนั้น จดหมายทั้ง 34 ฉบับของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต จึงเป็นวรรณกรรมฝ่ายจิตที่สะท้อนทั้งมิติทางเทววิทยาและศิลปะทางภาษาอย่างลึกซึ้ง เป็นหลักฐานสำคัญของการถ่ายทอดความเชื่อและจิตตารมณ์มงฟอร์ตที่ยังคงคุณค่ามาจนถึงปัจจุบัน

3.2 คุณค่าของจดหมายนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต

จดหมายนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ถือเป็นมรดกทางจิตวิญญาณที่สะท้อนทั้งความเชื่อ ความรัก และอุดมคติในการดำเนินชีวิตของคริสตชนในศตวรรษที่ 17-18 จดหมายแต่ละฉบับมิได้เป็นเพียงบันทึกการสื่อสารส่วนตัวเท่านั้น หากแต่เป็นคำสอนฝ่ายจิตที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ผ่านมิติแห่ง

ความเชื่อ การรับใช้ การสละตน และความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าคุณค่าของจดหมายนักบุญหลุยส์ มารี กรีญอง เดอ มงฟอร์ตสามารถจำแนกออกเป็น 4 คุณค่าหลัก ได้แก่ คุณค่าเกี่ยวกับความเชื่อต่อองค์พระเจ้า พระเยซู และพระนางพรหมจารีมารีย์ คุณค่าเกี่ยวกับการรับใช้พระศาสนจักร คุณค่าเกี่ยวกับการสละชีวิตทางโลก และคุณค่าเกี่ยวกับความรักและการรับใช้เพื่อนมนุษย์ ดังนี้

3.2.1 คุณค่าเกี่ยวกับความเชื่อต่อองค์พระเจ้า พระเยซู และพระนางพรหมจารีมารีย์

จากการศึกษาพบว่าคำสอนเกี่ยวกับความเชื่อต่อองค์พระเจ้า พระเยซู และพระนางพรหมจารีมารีย์ เป็นกลุ่มคำสอนที่พบมากที่สุด ในจดหมายของนักบุญหลุยส์ มารี กรีญอง เดอ มงฟอร์ต สามารถจำแนกคุณค่าเกี่ยวกับความเชื่อต่อองค์พระเจ้า พระเยซู และพระนางพรหมจารีมารีย์ ในจดหมายของนักบุญหลุยส์ มารี กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ออกเป็น 4 ประเด็นย่อย ได้แก่ ความไว้วางใจในพระญาณสอดส่องของพระเจ้า การยอมรับความทุกข์เพื่อความสุขในพระอาณาจักรสวรรค์ ความศรัทธาในพระเจ้าผ่านพระนางพรหมจารีมารีย์ และความรักและการอ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระเจ้า ดังนี้

1) ความไว้วางใจในองค์พระผู้เป็นพระเจ้า

ความเชื่อเรื่องการไว้วางใจในพระเจ้าเป็นพื้นฐานของชีวิตคริสตชน ซึ่งถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตของมนุษย์อยู่ภายใต้การปกป้องคุ้มครองและการทรงนำของพระผู้เป็นเจ้า พระองค์ทรงเป็นทั้งบิดาผู้เปี่ยมด้วยความรัก และเป็นผู้นำทางชีวิตที่ไม่เคยทอดทิ้งบุตรของพระองค์ให้เผชิญความยากลำบากตามลำพัง ดังที่กล่าวไว้ในหนังสือสุภาษิตว่า “จงวางใจในพระยาห์เวห์สุดจิตใจ อย่าเชื่อมั่นเพียงความรอบรู้ของตน จงระลึกถึงพระองค์ในทุกทางของลูกและพระองค์จะทรงทำให้ทางเดินของลูกราบรื่น” (สภษ 3 : 5-6) (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2557, น. 1175) ซึ่งนักบุญหลุยส์ มารี กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ได้สะท้อนความเชื่อไว้อย่างชัดเจนในจดหมายของท่าน ดังตัวอย่างในจดหมาย ฉบับที่ 2

ตัวอย่างที่1) ..กระผมมีพระบิดาเจ้าสวรรค์ผู้ซึ่งไม่เคยทอดทิ้งกระผม พระองค์ได้ทรงนำกระผมมาที่นี่ และพระองค์จะยังทรงดูแลกระผมต่อไปด้วยความเมตตาของพระองค์เช่นเดิม ถึงแม้ว่ากระผมสมควรที่จะได้รับแต่โทษทัณฑ์เท่านั้นเพราะบาปของกระผมเองกระผมจะไม่หยุดหย่อนในการภาวนาถึงพระองค์ และวางใจในพระญาณเอื้ออาทรของพระองค์... (หลุยส์ มารี กรีญอง เดอ มงฟอร์ต (ฉบับ 2), 2564, น. 3)

จากตัวอย่างที่ 1 นักบุญหลุยส์ มารี กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ได้แสดงความไว้วางใจในองค์พระผู้เป็นพระเจ้าอย่างชัดเจน โดยมองว่าชีวิตทั้งหมดของตนอยู่ภายใต้การทรงนำของพระผู้เป็นเจ้า แม้จะอยู่ท่ามกลางความยากลำบากหรือความไม่แน่นอน ท่านก็ยังมีความเชื่อมั่นว่าพระเจ้าทรงนำทางและทรงดูแลด้วยความรักเสมอ นอกจากนี้ท่านยอมรับว่าตนเป็นคนบาปและไม่สมควรได้รับพระเมตตา แต่กลับเลือกที่จะตอบสนองด้วย “ความวางใจและการภาวนา” ซึ่งเป็นการกระทำของผู้มีความเชื่อแท้ ความเชื่อเช่นนี้จึงมิใช่เพียงความเข้าใจทางสติปัญญา แต่เป็นการมอบหัวใจให้พระเจ้าอย่างหมดสิ้น และเชื่อว่าพระองค์จะทรงเปลี่ยนความทุกข์ให้กลายเป็นพระพร

2) การยอมรับความทุกข์เพื่อความสุขในพระอาณาจักรสวรรค์

พระอาณาจักรสวรรค์ (Heavenly Kingdom) เป็นแก่นสำคัญของบทเทศนาของพระเยซูเจ้า เรื่อง “ความสุขที่แท้จริง” ราชบัณฑิตยสถาน (2552, น. 92) อธิบายว่า บทเทศนานี้มีลักษณะเป็น “ข้อกำหนดและรางวัล” ที่พระเยซูเจ้าทรงประทานไว้เพื่อหนุนเสริมกำลังใจแก่ผู้มีความเชื่อ โดยเฉพาะผู้ที่ถูกข่มเหง ถูกกล่าวหา หรือถูกใส่ร้ายเพราะยึดมั่นในความชอบธรรมและความศรัทธาในพระองค์ พระเยซูเจ้าทรงแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่สามารถอดทนและมั่นคงในความเชื่อเช่นนี้จะเป็นที่พอพระทัยของพระเจ้า และจะได้รับพระพรเป็นบำเหน็จแห่งความรอดนิรันดร์ในพระอาณาจักรสวรรค์ ซึ่งนักบุญหลุยส์ มารี กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ได้แสดงให้เห็นความเชื่อเรื่องการยอมรับความทุกข์เพื่อความสุขในพระอาณาจักรสวรรค์ไว้ในจดหมายหลายฉบับ ดังตัวอย่างในจดหมายฉบับที่ 16

(ตัวอย่างที่2) ..พอรู้สึกได้รับผลจากคำภาวนาของลูก เพราะพ่อยิ่งยากจนลงไปกว่าเดิม มีกางเขนหนักขึ้น และถูกดูแคลนมากขึ้น ทั้งมนุษย์และปีศาจในมหานครปารีสกำลังทำสงครามที่พ่อรู้สึกหวานชื่นและน่ายินดี

เพื่อต่อต้านพ่อ ปลอ่ยให้พวกเขาบ้ายสิ แะยหันทำลายชื่อเสียง เอาพ่อไปจองจำ พ่อถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นของขวัญล้ำค่า เป็นอาหารอันโอชะ และเป็นสิ่งมหัศจรรย์อันยิ่งใหญ่... (หลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต (ฉบับ 16), 2564, น. 50)

จากตัวอย่างที่ 2 นักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต ได้แสดงถึงจิตตารมณ์แห่งการยอมรับความทุกข์ด้วยความยินดีในพระคริสต์เจ้าอย่างชัดเจน ท่านมิได้มองความทุกข์ ความยากจน หรือการถูกดูหมิ่นว่าเป็นสิ่งเลวร้าย หากแต่ถือว่าสิ่งเหล่านี้คือของขวัญล้ำค่าที่พระเจ้าทรงอนุญาตให้เกิดขึ้นและสุดท้ายท่านจะได้เข้าสู่พระอาณาจักรสวรรค์ ดังที่พระเยซูเจ้าทรงตรัสว่า “ท่านทั้งหลายย่อมเป็นสุขเมื่อถูกดูหมิ่นข่มเหงและใส่ร้ายต่าง ๆ นานาเพราะเรา จงชื่นชมยินดีเถิดเพราะบาปแห่งรางวัลของท่านในสวรรค์นั้นยิ่งใหญ่” (มธ 5: 11-12) (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2557, น. 1924)

3) ความศรัทธาในพระเจ้าผ่านพระนางมารีย์พรหมจารี

พระนางพรหมจารีมารีย์ทรงได้รับเกียรติให้เป็นพระมารดาของพระเยซูเจ้า และทรงเป็นพระมารดาของพระศาสนจักรด้วย เนื่องจากพระนางได้ร่วมมืออย่างลึกซึ้งกับพระบุตรในพันธกิจแห่งการประกาศศาสนาเพื่อช่วยมนุษย์ให้รอดพ้นจากบาป นอกจากนี้พระนางยังทรงเป็นศูนย์กลางฝ่ายจิตวิญญาณระหว่างคริสตชนกับพระเยซูเจ้า โดยพระหรรษทานและพระพรทั้งปวงที่พระนางประทานนั้นตั้งอยู่บนความดีงามและพระเมตตาของพระคริสต์เจ้าผู้ทรงเป็นองค์พระผู้ไถ่และต้นธารแห่งความรอดนิรันดร์ (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2562, น. 255-257) ซึ่งจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต ได้สะท้อนถึงความเชื่อเรื่องพระนางมารีย์พรหมจารีในฐานะผู้วิงวอนและศูนย์กลางฝ่ายจิตวิญญาณระหว่างคริสตชนกับพระเยซูเจ้าอย่างชัดเจน ดังตัวอย่างในจดหมายฉบับที่ 1 ดังนี้

(ตัวอย่างที่ 3) ..ช่วยบอกโจเซฟน้องชายของกระผมด้วยว่า กระผมขอให้เขาตั้งใจเรียนและเขาจะได้เป็นที่หนึ่งในชั้น โปรดบอกเขาด้วยว่าเพื่อที่จะประสบความสำเร็จนั้น เขาต้องขอความช่วยเหลือจากพระนางพรหมจารีมารีย์ ผู้เป็นมารดาที่ดีของเขา ถ้าเขาศรัทธาต่อพระนางอย่างต่อเนื่องพระนางจะไม่ปฏิเสธทุกสิ่งที่เป็นสำหรับเขา.. (หลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต (ฉบับ 1), 2564, น. 1)

จากตัวอย่างที่ 3 นักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต ได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในบทบาทของพระนางมารีย์พรหมจารี ในฐานะพระมารดาที่ดี ซึ่งทรงเป็นผู้คอยวิงวอนและช่วยเหลือบุตรของพระเจ้าให้ได้รับพระพรจากพระคริสต์เจ้า นักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต ได้สอนให้คริสตชนมอบความไว้วางใจและภักดีต่อพระนางด้วยความศรัทธาอย่างมั่นคง โดยเชื่อว่าพระนางจะไม่ทรงปฏิเสธคำขอใดที่นำไปสู่ความรอดและความดี

4) การอ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระเจ้า

ความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระเจ้า หมายถึง การยอมรับความจริงอย่างแท้จริงว่าตนเองเป็นสิ่งถูกสร้างที่ต้องพึ่งพาอาศัยพระเจ้าเสมอ ซึ่งหนังสือคำสอนพระศาสนจักรคาทอลิก อธิบายว่า คุณธรรมนี้คือรากฐานสำคัญของการภาวนา เพราะเมื่อเราตระหนักถึงความยากจนทางจิตวิญญาณของเรา เราจึงจะสามารถเปิดใจรับพระหรรษทานและของประทานจากพระองค์ได้ (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2562, น. 609) ซึ่งจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต ได้เชิญชวนให้คริสตชนยอมรับความอ่อนแอของตน และมอบตนไว้ในพระหัตถ์ของพระองค์อย่างสิ้นเชิง ดังตัวอย่างในจดหมายฉบับที่ 14 ดังนี้

(ตัวอย่างที่ 4).. จงรักการถ่อมตนและยอมรับการขาดคนแสดงความเคารพ จงรักชีวิตสันโดษ จงรักความวิเวก จงเป็นผู้เรียบง่ายที่ถวายตนต่อพระเยซูเจ้าในศีลมหาสนิท จงรักปัญญาญาณศักดิ์สิทธิ์ จงรักกางเขน พ่อเองก็ถูกต่อต้านและทำอะไรไม่ได้ ตามต้องการเสมอๆ จงขอบคุณพระเจ้าร่วมกับพ่อสำหรับกางเขนต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงประทานมาให้พ่อตามที่พระองค์ทรงเห็นว่าเหมาะสมกับความอ่อนแอของพ่อ... (หลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต (ฉบับ 14), 2564, น. 45)

จากตัวอย่างที่ 4 แสดงให้เห็นว่านักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต มองความถ่อมตนต่อพระเจามีใช่เพียงการลดตนลง แต่คือการยอมรับความจริงว่ามนุษย์เป็นสิ่งถูกสร้างที่ต้องพึ่งพาพระเจ้าอยู่เสมอ ท่านเชิญชวนให้คริสตชนรักความเรียบง่าย ความเรียบง่าย และยอมรับความทุกข์ยากด้วยใจขอบพระคุณ เพราะความถ่อมตน

เป็นหนทางแห่งการภาวนาและการร่วมแบกกางเขนกับพระเยซูเจ้าอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนในจดหมายนักบุญเปโตรที่ว่า “จงถ่อมตนอยู่ใต้พระหัตถ์ทรงฤทธิ์ของพระเจ้า เพื่อพระองค์จะได้ทรงยกย่องท่านเมื่อถึงเวลาอันควร” (1 ปต 5:6) (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2557, น. 1924)

3.2.2 คุณค่าเกี่ยวกับการรับใช้พระศาสนจักร

การรับใช้พระศาสนจักรเป็นคุณค่าที่สำคัญอีกประการหนึ่งในคำสอนของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ซึ่งสะท้อนถึงจิตตารมณ์แห่งการอุทิศตนเพื่อพระเจ้าและส่วนรวม ซึ่งคริสตชนทุกคนเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องร่วมมือกันเพื่อประกาศพระวรสารและนำความรอดไปสู่เพื่อนมนุษย์ แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นย่อย ได้แก่ การรับใช้พระศาสนจักรในฐานะคริสตชน และการรับใช้พระศาสนจักรในฐานะนักบวชและธรรมทูต

1) การรับใช้พระศาสนจักรในฐานะคริสตชน

การรับใช้พระศาสนจักรในฐานะคริสตชน เป็นการที่คริสตชนดำเนินชีวิตตามคำสอนของพระศาสนา และมีส่วนร่วมในการเผยแผ่ความเชื่อผ่านการกระทำ ความรัก และการเป็นประจักษ์พยานถึงพระคริสตเจ้าในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวและความศักดิ์สิทธิ์ภายในพระศาสนจักร สมเด็จพระสันตะปาปาปอลที่ 6 (Paul VI, 1964) อธิบายไว้ในธรรมนูญ Lumen Gentium ว่า คริสตชนฆราวาสมีพันธกิจที่จะแสวงหาพระอาณาจักรของพระเจ้าโดยการประกอบกิจการทางโลกอย่างถูกต้อง และโดยการเป็นพยานถึงพระคริสตเจ้าในชีวิตและการกระทำของตน ซึ่งจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ได้สะท้อนการรับใช้พระศาสนจักรในฐานะคริสตชนดังตัวอย่างในจดหมายฉบับที่ 21 ดังนี้

(ตัวอย่างที่ 5) ..กระผมจะส่งมาแรงไปหาท่านในวันอังคารเพื่อนำสวดสายประคำร่วมกันและขับร้องเพลงสัทธิธา เราจะนำกางเขนเล็ก ๆ ทกลีบอันของแซงต์ มีเชล มาสำหรับเหล่าทหารของเรา กระผมหวังว่าท่านคงยินดีที่มอบกางเขนเหล่านี้หลังจากประกาศในวันอาทิตย์ให้พวกเขามาพร้อมกันในวันอังคาร สิ่งนี้อาจช่วยลดความเลียดอกของพวกเขาในช่วงนี้ลงได้.. (หลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต (ฉบับ 21), 2564, น. 63)

จากตัวอย่างที่ 5 แสดงให้เห็นว่า นักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ตระหนักถึงบทบาทสำคัญของฆราวาสในการร่วมรับใช้พระศาสนจักร โดยในจดหมายฉบับนี้ท่านได้มอบหมายให้ “มาธุแรง” ซึ่งเป็นฆราวาสผู้ร่วมงานของท่าน เดินทางไปจัดกิจกรรมสวดสายประคำและร้องเพลงสัทธิธาพร้อมกับคริสตชนในท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นแนวคิดของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ที่มองว่า ฆราวาสมีหน้าที่และศักดิ์ศรีในฐานะผู้ร่วมมือกับพระศาสนจักรในการประกาศพระวรสาร ผ่านการกระทำแห่งความเชื่อและความรักในชีวิตประจำวัน โดยไม่จำเป็นต้องเป็นนักบวชหรือธรรมทูต

2) การรับใช้พระศาสนจักรในฐานะนักบวชและธรรมทูต

การรับใช้พระศาสนจักรในฐานะนักบวชและธรรมทูต คือ การอุทิศตนทั้งชีวิตเพื่อรับใช้พระเจ้าและประกาศศาสนา โดยปฏิบัติพันธกิจตามแบบอย่างของพระเยซูเจ้า ครอบคลุมทั้งการเทศน์สอน การอบรมความเชื่อ การอภิบาลจิตใจ และการนำผู้คนให้กลับคืนสู่พระเจ้า ซึ่งธรรมนูญ Ad Gentes ว่าด้วยพันธกิจของพระศาสนจักรเพื่อการประกาศศาสนา (Holy See, 1965) อธิบายว่า พระศาสนจักรถูกส่งออกไปในโลกเพื่อประกาศและเป็นพยานถึงความรักของพระเจ้าแก่มนุษย์ทุกคน พระสงฆ์ นักบวช และธรรมทูตเป็นผู้ร่วมมือโดยตรงกับพระคริสตเจ้าในการสานต่อพันธกิจนี้ โดยการเทศน์ การสอน และการดำเนินชีวิตอย่างเสียสละเพื่อถวายเกียรติแด่พระเจ้าและความรอดของมนุษย์ ซึ่งจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ได้สะท้อนการรับใช้พระศาสนจักรในฐานะนักบวชและธรรมทูต ดังตัวอย่างในจดหมายฉบับที่ 11 ดังนี้

(ตัวอย่างที่ 6) ..ในช่วงระหว่างนั้นเป็นเวลาประมาณสองเดือน กระผมได้สอนคนขอทานที่พบเห็นในเมือง และกินอยู่ได้โดยค่าใช้จ่ายที่พระคุณเจ้าออกให้ทั้งหมด ครั้งแรกนั้น กระผมได้สอนเขาเหล่านั้นในวัดแซงต์นิโกลา และต่อจากนั้นเมื่อจำนวนคนได้เพิ่มมากขึ้น กระผมให้เขาไปพร้อมกันทุกวันในที่ห้องโถงในตลาดและฟังแก้บาปพวกเขาเป็นจำนวนมากในวัดแซงต์ปีแยร์... (หลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต (ฉบับ 11), 2564, น. 35)

จากตัวอย่างที่ 6 แสดงให้เห็นว่านักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ได้ปฏิบัติพันธกิจในฐานะธรรมทูตอย่างแท้จริง โดยท่านได้อุทิศตนเพื่อสั่งสอนคนยากจนและผู้ขอทานให้รู้จักความเชื่อของพระศาสนจักร การที่ท่านใช้เวลาอยู่กับประชาชนเหล่านี้อย่างสม่ำเสมอ ทั้งการสอนคำสอน การจัดกิจกรรมทางศาสนา และการฟังแก้บาป แสดงให้เห็นถึงความเสียสละและความมุ่งมั่นในการประกาศศาสนาตามแบบอย่างของพระคริสตเจ้า การกระทำของมงฟอร์ตจึงเป็นแบบอย่างของการรับใช้พระศาสนจักรในฐานะนักบวชและธรรมทูต ที่ไม่เพียงประกาศพระวรสารด้วยวาจา แต่ยังประกาศด้วยชีวิตแห่งความรัก ความเมตตา และการอุทิศตนเพื่อผู้อื่นด้วย

3.2.3 คุณค่าเกี่ยวกับการสละชีวิตทางโลก

การสละชีวิตทางโลกเป็นคุณค่าที่ปรากฏในจดหมายนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ตอย่างเด่นชัด ท่านถือว่าการละวางสิ่งของทางโลกคือหนทางสู่ความอิสระฝ่ายจิต เพื่อให้มนุษย์สามารถมอบตนแด่พระเจ้าได้อย่างสมบูรณ์ ทรัพย์สิน ชื่อเสียง หรือแม้แต่ความผูกพันทางครอบครัว เป็นสิ่งที่รั้งจิตใจไว้กับโลกเป็นอุปสรรคต่อความรอดพ้น สอดคล้องกับคำสอนของพระเยซูเจ้าในพระวรสารว่า “ถ้าผู้ใดอยากติดตามเรา ก็จงเลิกนึกถึงตนเอง จงแบกไม้กางเขนของตนทุกวันและติดตามเรา” (ลก 9 : 23) (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2557, น. 2034) แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นย่อย ได้แก่ การสละทรัพย์สินทางโลก การสละครอบครัวทางโลก และการสละความสุขและชีวิตทางโลก

1) การสละทรัพย์สินทางโลก

การสละทรัพย์สินทางโลก หมายถึง การละวางสิ่งของ ความมั่งคั่ง หรือผลประโยชน์ทางวัตถุที่อาจทำให้มนุษย์ยึดติดกับโลกและห่างไกลจากพระเจ้า เพื่อให้ชีวิตเป็นอิสระและสามารถมอบตนแด่พระองค์ได้อย่างสมบูรณ์ พระเยซูเจ้าทรงสอนว่า “ถ้าท่านอยากเป็นคนดีอย่างสมบูรณ์ จงไปขายทุกสิ่งที่มี มอบเงินให้คนยากจน และท่านจะมีทรัพย์ในสวรรค์ แล้วจงติดตามเรามาเถิด” (มธ 19 : 21) (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2557, น. 1956) ซึ่งจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ได้สะท้อนการสละทรัพย์สินทางโลก ดังตัวอย่างในจดหมายฉบับที่ 20 ดังนี้

(ตัวอย่างที่ 7) ..ลูกได้ทำทุกอย่างที่พระเจ้าได้บอกแก่ลูกสำหรับพวกเขาแล้วด้วยจิตตารมณ์แห่งความรัก ในขณะนี้ ลูกไม่มีทรัพย์สินฝ่ายโลกใด ๆ ให้พวกเขา เพราะลูกเองยากจนยิ่งกว่าพวกเขาทุกคน...ขณะนี้ สมบัติของลูกไม่ว่าเป็นบ้านหรือบิดามารดาล้วนอยู่เบื้องบน... (หลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต (ฉบับ 20), 2564, น. 60)

จากตัวอย่างที่ 7 แสดงให้เห็นว่านักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ได้สละทรัพย์สินทางโลกอย่างแท้จริง โดยท่านยอมละวางสิ่งของฝ่ายวัตถุทั้งหมด เพื่อมอบตนอย่างสิ้นเชิงแด่พระเจ้าและพันธกิจแห่งความรอด การที่ท่านกล่าวว่า “ลูกไม่มีทรัพย์สินฝ่ายโลกใด ๆ” และ “สมบัติของลูกอยู่เบื้องบน” สะท้อนถึงความยากจนฝ่ายจิตที่แท้จริง ซึ่งมุ่งแสวงหาความร่ำรวยในพระเจ้า มากกว่าความมั่งคั่งทางโลก แนวคิดนี้สอดคล้องกับคำสอนพระศาสนจักรที่ระบุว่า “พระเยซูเจ้าทรงสั่งบรรดาศิษย์ให้ถือว่าพระองค์สำคัญมากกว่าทุกสิ่งและทุกคน และยังทรงเสนอให้เขาสละทุกสิ่งที่มีเพราะพระองค์และเพราะชาวติ...ให้มีใจเป็นอิสระไม่ผูกพันกับทรัพย์สินสมบัติเป็นข้อบังคับที่จำเป็นเพื่อจะเข้าในอาณาจักรสวรรค์ได้” (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2562, น. 604)

2) การสละครอบครัวทางโลก

การสละครอบครัวทางโลก หมายถึง การมอบตนอย่างสิ้นเชิงแด่พระเจ้าโดยละวางความผูกพันทางครอบครัว เพื่ออุทิศชีวิตรับใช้พระศาสนจักรและพันธกิจแห่งความรอดของพระคริสตเจ้า ไม่ใช่การทอดทิ้งบุพการีหรือญาติพี่น้อง แต่เป็นการยกความรักในครอบครัวขึ้น กล่าวคือ คือการรักพระเจ้าเหนือสิ่งอื่นใด และเชื่อว่าพระองค์จะทรงดูแลผู้ที่ละวางสิ่งของและความผูกพันเพื่อพระนามของพระองค์ ดังที่พระเยซูเจ้าทรงสอนว่า “ผู้ที่รักบิดามารดา มากกว่ารักเรา ก็ไม่คู่ควรกับเรา ผู้ที่รักบุตรชายหญิงมากกว่ารักเรา ก็ไม่คู่ควรกับเรา ผู้ใดไม่รับเอาไม้กางเขนของตนแบกตามเรา ผู้นั้นก็ไม่คู่ควรกับเรา” (มธ 10 : 37-38) (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2557, น. 1937) ซึ่งจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ได้สะท้อนการสละทรัพย์สินทางโลก ดังตัวอย่างในจดหมายฉบับที่ 20 ดังนี้

(ตัวอย่างที่ 8) ...ลูกขอฝากพวกเขาและทุกคนในครอบครัวไว้ในพระหัตถ์ของผู้ที่ได้ทรงสร้างพวกเขา มา ขอให้พวกเขาคิดว่าลูกได้ตายจากพวกเขาไปแล้ว ลูกขออย่าอีกครั้งเพื่อว่าพวกเขาจะได้จำได้ ขอให้พวกเขาคิดว่าลูกได้ตายจากพวกเขาไปแล้ว ลูกไม่ขอรับสิ่งใด ๆ จากครอบครัวที่พระเจ้าโปรดให้ลูกถือกำเนิดมา... (หลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต (ฉบับ 20), 2564, น. 60)

จากตัวอย่างที่ 8 แสดงให้เห็นว่านักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต ได้สละครอบครัวทางโลกด้วยความศรัทธาอันลึกซึ้ง โดยท่านได้มอบครอบครัวของตนไว้ในพระหัตถ์ของพระเจ้า และยอม “ตายจากพวกเขา” เพื่ออุทิศชีวิตรับใช้พระองค์อย่างสิ้นเชิง การสละครอบครัวของท่านมิใช่การทอดทิ้งบิดามารดาหรือผู้ให้กำเนิด แต่เป็นการแสดงความรักต่อพระเจ้าอย่างสูงสุด พร้อมทั้งความเชื่อมั่นว่าพระเจ้าผู้ทรงสร้างจะทรงดูแลและปกป้องครอบครัวของท่านดีกว่าที่มนุษย์จะทำได้ ซึ่งสอดคล้องคำสอนของพระราชนิพนธ์ว่าด้วยการปรับและฟื้นฟูชีวิตทางศาสนา Perfectae Caritatis (Vatican, 1965) ที่อธิบายว่า การละวางความผูกพันทางโลกเป็นการตอบสนองต่อกระแสเรียกแห่งความรักอันบริสุทธิ์ เพื่อมอบตนแด่พระเจ้าอย่างอิสระและสมบูรณ์

3) การสละความสุขและชีวิตทางโลก

การสละความสุขและชีวิตทางโลก หมายถึง การละทิ้งความสุขฝ่ายโลกที่ตั้งอยู่บนความพึงพอใจในกามารมณ์ ชื่อเสียง หรือความสำเร็จทางวัตถุ การสละเช่นนี้มีได้หมายถึงการปฏิเสธความสุขที่ติดงอมหรือการดูแลชีวิตของตนเอง แต่คือการเลือกดำเนินชีวิตด้วยความสละสลวย เรียบง่าย และมีวินัยทางจิตใจ ดังที่จดหมายของนักบุญยอห์น ฉบับที่ 1 กล่าวว่า “จงอย่ารักโลกและสิ่งที่อยู่ในโลกเลย ถ้าผู้ใดรักโลก ความรักของพระบิดาก็ไม่อยู่ในตัวเขา เพราะทุกสิ่งที่อยู่ในโลก ได้แก่ ความมัวเมาในโลโก้ ความโลภอยากได้ทุกสิ่ง และความหยิ่งทะนงโอ้อวดในทรัพย์สมบัติ ล้วนไม่ได้มาจากพระบิดา แต่มาจากโลกทั้งสิ้น” (1 ยอห์น 2 : 15-16) (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2557, น. 2417) ซึ่งจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต ได้สะท้อนการสละความสุขและชีวิตทางโลก ดังตัวอย่างในจดหมายฉบับที่ 20 ดังนี้

(ตัวอย่างที่ 8) ..โปรดเรียนคุณพ่อของกระผมด้วยว่า ในนามของพระบิดาเจ้าสวรรค์ ขอได้โปรดอย่าไปยุ่งเกี่ยวกับการพนัน เพราะจะทำให้ท่านแปดเปื้อน โปรดเรียนท่านด้วยว่าอย่าปล่อยตัวสนุกสนานไปตามประสาโลก เพราะมันจะรัดคอท่าน และโปรดอย่าลุ่มหลงในธุระฝ่ายโลกจนเกินไปเพราะมันจรรอบงาท่าน โปรดหนีให้ห่างจากโลโก้ และเหยียดหยามสิ่งของของโลก.. (หลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต (ฉบับ 20), 2564, น. 61)

จากตัวอย่างที่ 8 แสดงให้เห็นว่านักบุญหลุยส์มารีย์ กริฌอง เดอ มงฟอร์ต ได้ตัดเตือนบิดาของตนให้ละเว้นจาก อบายมุข การพนัน และความเพลิดเพลินฝ่ายโลก ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้จิตใจห่างจากพระเจ้า ถ้อยคำของท่านชี้ให้เห็น การสละความสุขและชีวิตทางโลกว่าไม่ใช่การปฏิเสธความสุขที่ติดงอม แต่คือการละทิ้งความสุขที่เกิดจากความบันเทิงไร้สาระ การหมกมุ่นในกิเลส และการแสวงหาความสุขชั่วคราวที่ทำให้จิตใจตกเป็นทาสของโลก แนวคิดนี้สอดคล้องกับคำสอนใน คำสอนพระศาสนจักรคาทอลิก ซึ่งอธิบายว่า ความสุขแท้จริงไม่อยู่ในทรัพย์สมบัติหรือความสะดวกสบาย ไม่อยู่ในความรู้โรจน์หรือความสำเร็จของมนุษย์ ไม่ใช่ในกิจการงานใด ๆ ... ไม่อยู่ในสิ่งสร้างใด ๆ แต่อยู่ในพระเจ้าเพียงพระองค์เดียว (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2562, น. 443)

3.2.4 คุณค่าเกี่ยวกับความรักและการรับใช้เพื่อนมนุษย์

คุณค่าด้านความรักและการรับใช้เพื่อนมนุษย์ เป็นแก่นคำสอนสำคัญของคริสตศาสนา ที่เน้นให้ผู้มีความเชื่อแสดงออกซึ่งความรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง (มธ 22 : 39) (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2557, น. 1962) ด้วยการกระทำอย่างเป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือผู้ยากไร้ การเยี่ยมเยียนผู้ป่วย หรือการปลอบโยนผู้ที่ตกอยู่ในความทุกข์ เพื่อให้เห็นถึงความรักของพระคริสตเจ้าที่ถ่ายทอดผ่านการกระทำของผู้ศรัทธา แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นย่อย ได้แก่ การให้ความอนุเคราะห์คนยากจน และการเยี่ยมเยียนผู้ป่วยและผู้ด้อยโอกาส

1) การให้ความอนุเคราะห์คนยากจน

การให้ความอนุเคราะห์คนยากจน หมายถึง การแสดงออกซึ่งความรักและเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ที่ขัดสน โดยเฉพาะผู้ที่ยากจน ขาดโอกาส หรือเดือดร้อน การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวไม่ใช่เพียงการสงเคราะห์ชั่วคราว

แต่เป็นการร่วมมือกับพระเจ้าในการนำความรักและความยุติธรรมมาสู่โลก สอดคล้องกับคำสอนในพระวรสารนักบุญมัทธิวว่า “เราบอกความจริงแก่ท่านทั้งหลายว่า ท่านทำสิ่งใดต่อพี่น้องผู้ต่ำต้อยที่สุดของเราคนหนึ่ง ท่านก็ทำสิ่งนั้นต่อเรา” (มธ 25 : 40) (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2557, น. 1970) ซึ่งจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ได้สะท้อนการให้ความอนุเคราะห์คนยากจน ดังตัวอย่างในจดหมายฉบับที่ 11 ดังนี้

(ตัวอย่างที่ 9) ...พระสังฆราชและคณะกรรมการยังได้อนุญาตให้กระผมรับใช้คนยากจนในโรงอาหาร และตระเวนไปรอบเมืองเพื่อขอบริจาคอาหารเป็นพิเศษสำหรับพวกเขา เพื่อมารับที่ประทานกับขนมปังแห้งพวกเขาได้รับตามปกติ กระผมทำเช่นนี้อยู่สามเดือน อดทนต่อการต่อต้านและการดูถูกดูแคลนซึ่งเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ วันแล้ววันแล้ว... (หลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต (ฉบับ 11), 2564, น. 36)

จากตัวอย่างที่ 9 จะเห็นว่านักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ได้แสดงให้เห็นถึงจิตตารมณ์แห่ง “ความรักและการเสียสละเพื่อเพื่อนมนุษย์” ผ่านการรับใช้คนยากจนด้วยความถ่อมตนและความเพียร แม้จะเผชิญกับการต่อต้านและการดูหมิ่น ท่านยังคงปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจรักในพระเจ้าและเพื่อนมนุษย์อย่างมั่นคง สอดคล้องกับคำสอนในสมณสาส์น Deus Caritas Est ของสมเด็จพระสันตะปาปาเบเนดิกต์ที่ 16 (Benedict XVI, 2005) ซึ่งเน้นว่าการให้ความช่วยเหลือคนยากจนเป็นพันธกิจพื้นฐานของพระศาสนจักรที่สำคัญเช่นเดียวกับการประกาศพระวาจาและการประกอบศีลศักดิ์สิทธิ์

2) การเยี่ยมเยียนผู้ป่วยและผู้ด้อยโอกาส

การเยี่ยมเยียนผู้ป่วยและผู้ด้อยโอกาส หมายถึง การแสดงความรัก ความเห็นอกเห็นใจ และการให้กำลังใจแก่ผู้ป่วย ไม่ว่าจะด้วยความเจ็บป่วยทางกาย ความอ่อนแอทางจิตใจ หรือความโดดเดี่ยวในชีวิต การไปเยี่ยมผู้ป่วยและผู้ด้อยโอกาสจึงเป็นการนำความรักของพระคริสตเจ้าไปสู่เพื่อนมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับพระสมณสาส์น Salvifici Doloris ของสมเด็จพระสันตะปาปาจอห์น ปอล ที่ 2 (Vatican, 1984) ยังอธิบายเพิ่มเติมว่า การเยี่ยมผู้ป่วยมิใช่เพียงการช่วยเหลือทางกาย แต่เป็นการแบ่งปันความหวังและการปลอบประโลมทางจิตวิญญาณ เพื่อให้ผู้ที่ทนทุกข์ได้สัมผัสถึงความหมายของความเจ็บปวดในแสงแห่งความรักของพระคริสตเจ้า ซึ่งจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ได้สะท้อนการให้ความอนุเคราะห์คนยากจน ดังตัวอย่างในจดหมายฉบับที่ 10 ดังนี้

(ตัวอย่างที่ 10) ...กระผมไปเยี่ยมผู้ถูกคุมขังในคุกและคนป่วยตามโรงพยาบาล เทศน์สอนพวกเขา รวมทั้งแบ่งปันสิ่งที่กระผมได้รับมาเป็นทานให้กับพวกเขาด้วย... (หลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต (ฉบับ 10), 2564, น. 31)

จากตัวอย่างที่ 10 จะเห็นได้ว่า นักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ได้ปฏิบัติพันธกิจแห่งความรักและความเมตตาอย่างลึกซึ้ง โดยออกไปเยี่ยมผู้ที่ถูกทอดทิ้งจากสังคม ทั้งผู้ถูกคุมขังในคุกและผู้ป่วยในโรงพยาบาล ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มักไม่ได้รับความสนใจหรือการดูแลเท่าที่ควร ท่านไม่เพียงแค่วิธีเยี่ยมเพื่อให้กำลังใจ แต่ยังเทศน์สอนและแบ่งปันสิ่งของที่มิมีอยู่เพียงน้อยนิด ให้แก่พวกเขาด้วยจิตแห่งความเสียสละ การเยี่ยมผู้ป่วยหรือผู้ถูกจำคุกคือการกระทำเพื่อพระคริสตเจ้าโดยตรง สอดคล้องกับคำสอนพระศาสนจักรคาทอลิก ที่อธิบายว่า การเยี่ยมผู้ป่วยและผู้ถูกคุมขังคือการปฏิบัติความเมตตาเชิงกายอย่างหนึ่ง เพราะในบุคคลเหล่านี้ เราได้พบกับพระคริสตเจ้าผู้ทรงทุกข์ทรมานอยู่ในหมู่มนุษย์ (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2562, น. 584)

ตารางที่ 1 ตารางสรุปคุณค่าที่พบในจดหมายนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต

ลำดับ	คุณค่า	จำนวนที่พบ (ฉบับ)	ฉบับที่พบ	คิดเป็นร้อยละ
1	คุณค่าเกี่ยวกับความเชื่อต่อองค์พระเจ้า พระเยซู และพระนางพรหมจารีมารีย์			52.90
1.1	ความไว้วางใจในพระญาณสอดส่องของพระเจ้า	9	2, 3, 6, 7, 14, 15, 16, 17, 19	26.50
1.2	การยอมรับความทุกข์เพื่อพระอาณาจักรสวรรค์	5	8, 14, 15, 16, 17	14.70
1.3	ความศรัทธาผ่านพระนางพรหมจารีมารีย์	3	1, 4, 18	8.80
1.4	การอ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระเจ้า	5	9, 13, 14, 16, 20	14.70

ลำดับ	คุณค่า	จำนวนที่พบ (ฉบับ)	ฉบับที่พบ	คิดเป็นร้อยละ
2	คุณค่าเกี่ยวกับการรับใช้พระศาสนจักร			20.60
2.1	การรับใช้ในฐานะคริสตชน	4	5, 10, 21, 22	11.80
2.2	การรับใช้ในฐานะนักบวชและธรรมทูต	3	11, 23, 24	8.80
3	คุณค่าเกี่ยวกับการสละชีวิตทางโลก			14.70
3.1	การสละทรัพย์สินทางโลก	2	14, 20	5.90
3.2	การสละครอบครัวทางโลก	2	14, 20	5.90
3.3	การสละความสุขและชีวิตทางโลก	1	20	2.90
4	คุณค่าเกี่ยวกับความรักและการรับใช้เพื่อนมนุษย์			11.80
4.1	การให้ความอนุเคราะห์คนยากจน	2	11, 12	5.90
4.2	การเยี่ยมเยียนผู้ป่วยและผู้ถูกคุมขัง	2	9, 10	5.90

จดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ตทั้ง 34 ฉบับ สะท้อนเจตนารมณ์ฝ่ายจิตและพันธกิจของนักบวชอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะคุณค่าเกี่ยวกับความเชื่อต่อองค์พระเจ้า พระเยซู และพระนางพรหมจารีมารีย์ ซึ่งปรากฏสูงที่สุดถึงร้อยละ 52.90 แสดงให้เห็นว่าหัวใจของคำสอนในจดหมายทั้งหมดมุ่งเน้นการฟื้นฟูชีวิตภายในของผู้รับสารในยุคสมัยที่สังคมกำลังเผชิญภาวะเสื่อมศรัทธา ความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความแตกแยกทางสังคม การเมือง ผู้คนจำนวนมากปฏิบัติศาสนาเพียงภายนอก ขาดหลักยึดในชีวิต และต้องการความมั่นคงทางจิตใจมากกว่าคำสอนเชิงทฤษฎีทั่วไป ประเด็น ความไว้วางใจในพระญาณสอดส่องของพระเจ้า ซึ่งปรากฏถึงร้อยละ 26.50 สะท้อนว่านักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ตใช้จดหมายเป็นช่องทางอภิบาล เสริมกำลังใจ และนำพาผู้คนกลับสู่ความเชื่อที่มั่นคงท่ามกลางความไม่แน่นอนของสังคมในยุคนั้น

นอกจากการเน้นชีวิตฝ่ายจิตแล้ว ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการรับใช้พระศาสนจักร ร้อยละ 20.60 และการสละชีวิตทางโลก ร้อยละ 14.70 ซึ่งสอดคล้องกับความท้าทายด้านโครงสร้างศาสนจักรและความยากลำบากในการประกาศศาสนาในยุคนั้น นักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ตพยายามปลุกจิตสำนึก ความศรัทธา ความเสียสละ และความรับผิดชอบต่อชุมชนในหมู่คริสตชนและนักบวชผู้ร่วมงาน เพื่อฟื้นฟูความเข้มแข็งของพระศาสนจักรที่กำลังอ่อนแรง ขณะเดียวกันคุณค่าเกี่ยวกับความรักและการรับใช้เพื่อนมนุษย์ ร้อยละ 11.80 ชี้ให้เห็นว่าความเชื่อแท้ต้องแสดงออกในรูปของการกระทำ โดยเฉพาะต่อผู้ยากไร้ ผู้ป่วย และผู้ถูกทอดทิ้ง ซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบางที่พบจำนวนมากในสังคมช่วงเวลาดังกล่าว คุณค่านี้นจึงเป็นกลไกสำคัญในการเยียวยาสังคม และส่งเสริมความเป็นพี่น้องร่วมกันในฐานะประชากรของพระเจ้า

คุณค่าทั้งสี่ด้านสอดคล้องกับสภาพสังคมในยุคของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ซึ่งเป็นยุคที่ผู้คนต้องการทั้งการเยียวยาภายในและการขึ้นทางศีลธรรมภายนอก นักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ตจึงเน้นคุณค่าเหล่านี้ เพื่อฟื้นฟูความเชื่อ สร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ และเสริมสร้างเอกภาพในสังคม อิทธิพลของคำสอนดังกล่าวยังปรากฏต่อเนื่องในพระศาสนจักรยุคปัจจุบัน ดังที่สมเด็จพระสันตะปาปาจอห์น ปอล ที่ 2 ทรงยืนยันว่า คำขวัญ Totus tuus และท่าทีด้านความศรัทธาต่อพระนางมารีย์ของพระองค์ได้รับแรงบันดาลใจจากคำสอนของมงฟอร์ต ซึ่งเป็นหลักฐานว่าคำสอนของนักบุญได้หล่อหลอมชีวิตฝ่ายจิตของคริสตชนจำนวนมากและยังคงเป็นมรดกทางจิตวิญญาณที่มีพลังในยุคสมัยใหม่

นอกจากนี้ จิตตารมณ์แห่งความรักต่อเพื่อนมนุษย์และการรับใช้ผู้ยากไร้ที่ปรากฏในจดหมายจำนวนมากได้กลายมาเป็นแนวคิดสำคัญของการจัดการศึกษาในสถานศึกษาแนวมงฟอร์ตของโรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย ซึ่งกำหนดอัตลักษณ์ผู้เรียนว่า “ผู้เรียนยึดมั่นในศีลธรรม มีความวิริยะ อุตสาหะ และรับผิดชอบต่อสังคม” อันสะท้อนหลักการพัฒนามนุษย์ทั้งครบ (Integral Human Development) ผ่านการปลูกฝังความเมตตากรุณา

และจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม คุณค่าที่เริ่มต้นจากจดหมายของม่งฟอร์ด จึงไม่เพียงหล่อหลอมชุมชนศาสนาในยุคของท่านเท่านั้น แต่ยังสืบเนื่องเป็นรากฐานของวัฒนธรรมองค์กรและอัตลักษณ์ผู้เรียนในยุคปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง

4. อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์จดหมายนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ทั้ง 34 ฉบับ สามารถจำแนกคุณค่าในฐานะวรรณกรรมคำสอน 4 ด้าน คือ ด้านที่ 1 คุณค่าเกี่ยวกับความเชื่อต่อองค์พระเจ้า พระเยซู และพระนางพรหมจารีมารีย์ แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นย่อย ได้แก่ ความไว้วางใจในพระญาณสอดส่องของพระเจ้า การยอมรับความทุกข์เพื่อพระอาณาจักรสวรรค์ ความศรัทธาผ่านพระนางพรหมจารีมารีย์ และการอ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระเจ้า ประเด็นที่ 2 คุณค่าเกี่ยวกับการรับใช้พระศาสนจักร แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นย่อย ได้แก่ การรับใช้ในฐานะคริสตชน และการรับใช้ในฐานะนักบวชและธรรมทูต ด้านที่ 3 คุณค่าเกี่ยวกับการสละชีวิตทางโลก แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นย่อย ได้แก่ การสละทรัพย์สินทางโลก การสละครอบครัวทางโลก และการสละความสุขและชีวิตทางโลก และ ด้านที่ 4 คุณค่าเกี่ยวกับความรักและการรับใช้เพื่อนมนุษย์ แบ่งเป็น 2 ประเด็นย่อย ได้แก่ การให้ความอนุเคราะห์คนยากจน และการเยี่ยมเยียนผู้ป่วยและผู้ถูกคุมขัง นอกจากนี้ยังพบว่าคุณค่าทุกด้านล้วนเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบโดยมีพระคริสต์เจ้าเป็นศูนย์กลางแห่งความเชื่อและความรัก และมีพระนางพรหมจารีมารีย์เป็นแบบอย่างของการมอบตนอย่างสิ้นเชิงต่อพระประสงค์ของพระเจ้า

ข้อที่น่าสนใจก็คือ คำสอนที่ปรากฏใน จดหมายของนักบุญหลุยส์ มารี กรีญอง เดอ มงฟอร์ต มีลักษณะเป็นคำสอนฝ่ายจิตที่เชื่อมโยงศรัทธาเข้ากับการดำเนินชีวิต โดยเน้นการมอบตน การถ่อมตน และการรับใช้เพื่อนมนุษย์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวทางของจิตวิญญาณคริสตชนที่มีพระคริสต์เป็นศูนย์กลางของความเชื่อและความรัก ลักษณะนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ พรสวรรค์ สุวรรณธาดา และพระมหาศราวุธ สมนต์ปาสาโท (2565) เรื่อง พุทธจริยธรรมในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน : กาพย์ปู่สอนหลาน ซึ่งพบว่า วรรณกรรมคำสอนในท้องถิ่นอีสานมีจุดมุ่งหมายคล้ายกัน คือ การเปลี่ยนคำสอนให้เป็นวิถีชีวิตผ่านการฝึกฝนทางจิตใจและศีลธรรม โดยวางโครงสร้างคำสอนเป็นลำดับ เพื่อให้ผู้อ่านนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่นเดียวกับการศึกษาของ วาริต เจริญราษฎร์ (2564) เรื่อง ลักษณะเด่นและบทบาททางสังคมของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ซึ่งพบว่า วรรณกรรมคำสอนอิสลามมุ่งให้ผู้อ่านเชื่อและปฏิบัติโดยใช้สื่อร่วมสมัยและภาษาที่เข้ากับบริบทสังคม เพื่อเผยแพร่ศรัทธาแก่ทั้งบุคคลทั่วไปและกลุ่มเฉพาะ เช่น เยาวชนและผู้นับถือใหม่ (มูอัลลัฟ) ส่งผลให้คำสอนกลายเป็นพลังในการสร้างเอกภาพของชุมชนและจิตสำนึกทางศาสนา ในขณะที่งานของ วาสนา บุญสม (2564) เรื่อง ค่านิยมร่วมสมัยของคนไทยจากวรรณกรรมคำสอนในพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร พบว่า พระราชนิพนธ์มีจุดมุ่งหมายในการปลูกฝังค่านิยมร่วมสมัยของคนไทย เช่น ความเพียร ความพอเพียง ความซื่อสัตย์ และความเสียสละ ซึ่งถือเป็นการขยายมิติของวรรณกรรมคำสอนจากระดับศาสนาไปสู่ระดับสังคม โดยมุ่งสร้างคุณธรรมที่ส่งเสริมความดีและการพัฒนาประเทศ

ผู้วิจัยเห็นว่า แม้รากฐานทางเทววิทยา บริบทวัฒนธรรม และวิถีถ่ายทอดคำสอนของแต่ละศาสนาจะมีความแตกต่างกัน แต่ล้วนมีจุดร่วมสำคัญ คือ การใช้วรรณกรรมคำสอนเป็นกลไกหล่อหลอมมนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม โดยมุ่งให้หลักคำสอนแปรเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อส่วนรวม ในมิตินี้จดหมายของนักบุญหลุยส์ มารี กรีญอง เดอ มงฟอร์ต ได้ทำหน้าที่เชื่อมความเชื่อเข้ากับการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในบริบทสังคมฝรั่งเศสปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 ซึ่งเผชิญความยากจน ความแตกแยกทางศาสนา และความคลอนแคลนทางจิตวิญญาณ จดหมายเหล่านี้ได้ทำหน้าที่อภิบาลจิตใจ พัฒนาความเชื่อ และจัดระเบียบความสัมพันธ์ภายในชุมชนคริสตชนขณะเดียวกัน ในสังคมปัจจุบันจดหมายของนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ตยังเป็นต้นแบบที่คริสตชนสามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการส่งเสริมความหวัง ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การรับใช้เพื่อนมนุษย์ และการสร้างวัฒนธรรมพี่น้อง สอดคล้องกับความจำเป็นของสังคมยุคใหม่ที่แสวงหาความหมายและความเกื้อกูลทางจิตวิญญาณ สอดคล้องกับหลักการในสมณลิขิต Fratelli Tutti ของสมเด็จพระสันตะปาปาฟรานซิส (Francis, 2020) ที่ชี้ว่าศาสนาเป็นพลังหล่อหลอม “วัฒนธรรมแห่งพี่น้อง” อันตั้งอยู่บนความรัก ความเอื้ออาทร และความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกัน อันเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

5.1.1 ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนด้านศาสนาและจริยศึกษา ออกแบบบทเรียน หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการเชื่อมโยงคำสอนทางศาสนากับการดำเนินชีวิตจริง เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนหรือผู้เรียนเข้าใจคุณค่าของศรัทธา ความถ่อมตน และการรับใช้ผู้อื่นในชีวิตประจำวัน

5.1.2 ใช้เป็นสื่อในการอบรมหรือพัฒนาจิตใจคริสตชนและเยาวชนทั่วไป เช่น กิจกรรมอบรม หรือการพัฒนาภาวะผู้นำฝ่ายจิต เพื่อสร้างจิตสำนึกแห่งความรัก ความเชื่อ และความเสียสละตามแบบอย่างของพระคริสต์และพระนางพรหมจารีมารีย์

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรศึกษาการเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนระหว่างศาสนาคริสต์กับศาสนาอื่นในเชิงลึก เพื่อให้เห็นพัฒนาการ แนวคิดทางศีลธรรม และรูปแบบการสื่อสารคำสอนที่แตกต่างกันในแต่ละศาสนา อันจะช่วยขยายขอบเขตความเข้าใจเรื่องบทบาทของวรรณกรรมศาสนาในการหล่อหลอมจิตใจมนุษย์ได้อย่างรอบด้านมากขึ้น

5.2.2 ควรศึกษาผลของคำสอนต่อการพัฒนาชีวิตและพฤติกรรมของผู้ศรัทธา โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสังเกตภาคสนาม เพื่อสำรวจว่าคำสอนในวรรณกรรมมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต การภาวนา และการปฏิบัติศาสนกิจของคริสตชนในยุคปัจจุบันอย่างไร

6. เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎี สุรนครินทร์. (2562). “ศรีสวัสดิ์วัด” วรรณกรรมคำสอนที่ทรงคุณค่า. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, 1(2), 160-173.
- คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์. (2557). *พระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์*.
- คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์. (2562). *คำสอนพระศาสนจักรคาทอลิก*.
- จุมพล สุยะตะ. (2567). คุณค่าของคัมภีร์มั่งคั่งดั่งที่ป็นิ ในฐานะวรรณกรรมต้นแบบของบาลีในประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*, 16(1), 61-78.
- ชนัญชิตา บุญเหาะ. (2564). นารีเรื่องนาม: วรรณกรรมสอนสตรีสมัยหลังรับอิทธิพลตะวันตกที่ปรากฏในหนังสือชาวย. *วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(3), 147-172.
- นันทพัทธ์ ภาพलग. (2559). *วรรณกรรมวัดเกาะเรื่องนางแสนกล: การศึกษาในฐานะวรรณกรรมคำสอนชาย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พรสวรรค์ สุวรรณธาดา, และพระมหาศรายุทธ สมนต์ปาสาโท. (2565). พุทธจริยธรรมในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน: ภาพยู่สอนหลาน. *วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม*, 9(3), 201-209.
- พัชลินจ์ จินนุ. (2556). วรรณกรรมคำสอนภาคใต้ “ฉบับพิมพ์เล่มเล็ก”: การสืบทอดและสร้างสรรค์ด้านเนื้อหาคำสอน. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย*, 33(1), 25-50.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). *พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน* (พิมพ์ครั้งที่ 3).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2561). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
- โรงเรียนเซนต์คาเบรียล. (2565). *คู่มืออัตลักษณ์นักเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเซนต์คาเบรียล*.
- คณะกรรมการจัดทำคู่มืออัตลักษณ์นักเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเซนต์คาเบรียล.
- วาริต เจริญราษฎร์. (2564). ลักษณะเด่นและบทบาททางสังคมของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลาม ในวารสารมุสลิมกวม. *นิวส์. มนุษยศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 22(2), 210-232.
- วาสนา บุญสม. (2564). ค่านิยมร่วมสมัยของคนไทยจากวรรณกรรมคำสอนในพระราชบัญญัติพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร. *วิจิตรวรรณสาร*, 5(2), 163-187.

- สาทิติ แทนบุญ, และมาลินี แทนบุญ. (2561). ลักษณะเด่นของวรรณกรรมคำสอนประเภทโคลงสุภาษิตสมัยอยุธยา. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 37(2), 135-148.
- หลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต. (2564). *God alone: The collected writings of St. Louis Marie de Montfort* [จดหมายนักบุญหลุยส์มารีย์ กรีญอง เดอ มงฟอร์ต]. มูลินิจิคมะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย.
- อภิษฐา ขาวสุทธิ. (2566). การศึกษาพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฐานะวรรณกรรมคำสอน. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*, 10(8), 181-187.
- Anderson, P. (1974). *Lineages of the absolutist state*. New Left Books.
- Aune, D. E. (1987). *The new testament in its literary environment*. Westminster John Knox Press.
<https://archive.org/details/newtestamentinit00aune>
- Benedict XVI. (2005). *Deus caritas est: Encyclical letter on Christian love*. Libreria Editrice Vaticana.
- Downing, B. M. (1992). *The military revolution and political change: Origins of democracy and autocracy in early modern Europe*. Princeton University Press.
- Foucault, M. (1965). *Madness and civilization: A history of insanity in the age of reason* (R. Howard, Trans.). Random House.
- Francis. (2020). *Encyclical letter Fratelli Tutti of the Holy Father Francis on fraternity and social friendship*. Libreria Editrice Vaticana.
- Holy See. (1965). *Ad gentes: Decree on the missionary activity of the church*. In *The documents of Vatican II*. Libreria Editrice Vaticana.
- Horrell, D. G. (2006). *An introduction to the study of Paul's letters* (2nd ed.). T&T Clark /Bloomsbury Academic. <https://www.bloomsbury.com/us/introduction-to-the-study-of-pauls-letters-9780567040830/>
- John Paul II. (1984). *Salvifici doloris: Apostolic letter on the Christian meaning of human suffering*. Libreria Editrice Vaticana.
- John Paul II. (1987). *Redemptoris Mater: Encyclical letter on the Blessed Virgin Mary in the life of the pilgrim church*. Libreria Editrice Vaticana.
- John Paul, II. (2004). *Letter of John Paul II to the Montfort Religious Family*. Libreria Editrice Vaticana.
- Paul VI. (1964). *Lumen gentium: Dogmatic constitution on the church*. Libreria Editrice Vaticana.
- Paul VI. (1965). *Perfectae caritatis: Decree on the adaptation and renewal of religious life*. Libreria Editrice Vaticana.
- Stowers, S. K. (1986). *Letter writing in Greco-Roman antiquity*. Westminster John Knox Press.
<https://archive.org/details/letterwriting00stow>
- Van der Linden, D. (2022). The revocation of the Edict of Nantes. In *Routledge encyclopedia of the renaissance world*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780367347093-RERW31-1>
- Van Kley, D. K. (1975). *The Jansenists and the expulsion of the Jesuits from France 1757–1765*. Yale University Press.

การทูตสาธารณะกับการผลักดันนโยบายในมิติด้านอาหารญี่ปุ่นในตลาดต่างประเทศ Public Diplomacy and Policy Advocacy for Japanese Cuisine in International Markets

สรัชชา กำปันทอง^{1*} และมานอชญ์ อารีย์²
Sarathchar Kampanthong^{1*} and Manoch Aree²

บทคัดย่อ

ในบริบทที่อำนาจละมุน (Soft Power) กลายเป็นทรัพยากรยุทธศาสตร์สำคัญของรัฐชาติ การทูตสาธารณะ (Public Diplomacy) ได้รับการนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ ภาพลักษณ์ ในระดับนานาชาติ ญี่ปุ่นเป็นกรณีตัวอย่างที่โดดเด่นในการใช้อำนาจละมุนผ่านวัฒนธรรม โดยเฉพาะอาหารญี่ปุ่นแบบดั้งเดิมหรือวะโชกุ ซึ่งได้รับการยอมรับในระดับสากล ทั้งในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมและสื่อกลางของอัตลักษณ์ชาติ งานวิจัยนี้มุ่งศึกษากระบวนการผลักดันนโยบายส่งเสริมอาหารญี่ปุ่นในตลาดต่างประเทศ โดยวิเคราะห์บทบาทของการทูตสาธารณะเชิงวัฒนธรรมภายใต้ยุทธศาสตร์ Cool Japan และการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น (JETRO) และองค์กรส่งเสริมร้านอาหารญี่ปุ่นในต่างประเทศ (JRO) ฯลฯ เพื่อวิเคราะห์ความสำเร็จของกลยุทธ์ดังกล่าว การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ ผ่านการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารนโยบาย รายงานภาครัฐ วารสารวิชาการ งานวิจัย หนังสือ และสื่อดิจิทัล ในช่วงปี 2548–2567 จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ เพื่ออธิบายปัจจัยเชิงโครงสร้าง กลไกเชิงนโยบาย และเงื่อนไขเชิงบริบทที่สนับสนุนการขยายตัวของอาหารญี่ปุ่นในเวทีโลก ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า อาหารญี่ปุ่นถูกใช้เป็นทุนวัฒนธรรมที่สามารถสร้างแรงดึงดูดระดับนานาชาติ พร้อมทั้งต่อยอดภาพลักษณ์ความประณีต สุขอนามัย และคุณค่าทางสังคมของญี่ปุ่นในฐานะประเทศผู้ส่งออกวัฒนธรรม การส่งเสริมอาหารญี่ปุ่นจึงมิใช่เพียงการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ หากแต่เป็นยุทธศาสตร์การสื่อสารที่เชื่อมโยงวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการทูตอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ : การทูตสาธารณะ วะโชกุ นโยบาย Cool Japan วัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่น

^{1*} สาขานโยบายและการจัดการสาธารณะ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Public Policy and Management, Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University.
E-mail : sarathchar.kampanthong@gs.wu.ac.th

² ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University
E-mail : manocha@swu.ac.th

Abstract

In an era in which soft power has become a strategic resource for nation-states, public diplomacy has increasingly been employed to foster international understanding and strengthen national image. Japan provides a notable example of the strategic use of soft power through culture, particularly through traditional Japanese cuisine, or *Washoku*, which has gained international recognition both as cultural heritage and as a vehicle for expressing national identity. This study examines the promotion of Japanese food policy in international markets by analyzing the role of cultural public diplomacy under the Cool Japan strategy, as well as the activities of relevant state agencies and affiliated organizations, including the Japan External Trade Organization (JETRO) and the Japanese Restaurant Organization (JRO). It also assesses the extent to which these efforts have contributed to the global expansion of Japanese cuisine. This research adopts a qualitative approach, drawing on policy documents, government reports, academic articles, research studies, books, and digital media published from 2005 to 2024. The data were analyzed through content analysis and comparative synthesis in order to explain the structural factors, policy mechanisms, and contextual conditions that have supported the international expansion of Japanese cuisine. The findings reveal that Japanese cuisine functions as a form of cultural capital that enhances Japan's international appeal while reinforcing its national image as a country associated with refinement, hygiene, and distinctive social values. The promotion of Japanese food, therefore, is not merely the dissemination of products; rather, it constitutes a strategic form of public diplomacy that systematically links culture, economy, and diplomacy.

Keywords: Public Diplomacy, Washoku, Cool Japan Policy, Japanese Cuisine Culture

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ปัจจุบันการแข่งขันของรัฐบาลจากรัฐชาติไม่จำกัดเพียงการใช้อำนาจแข็ง (Hard Power) แบบทหารหรือเศรษฐกิจอีกต่อไป หากแต่มีแนวโน้มในการใช้อำนาจละมุน (Soft Power) มากขึ้น หรือจะกล่าวได้ว่าความสามารถของแต่ละประเทศในการชักจูง สร้างแรงดึงดูด (Attraction) ให้ประเทศอื่นหรือประชาชนในต่างแดนยอมรับและคล้อยตามโดยสมัครใจ (Nye, 2004) อำนาจละมุนไม่ใช่อำนาจในการบังคับ แต่คือพลังในการดึงดูด โน้มน้าวผ่านทรัพยากรทางวัฒนธรรม ค่านิยม และนโยบายการต่างประเทศ หนึ่งในแนวทางที่สำคัญในการใช้อำนาจละมุน คือ การทูตสาธารณะ (Public Diplomacy) โดยเป็นกระบวนการสื่อสารเชิงนโยบาย ซึ่งมีเป้าหมายในการเข้าถึงประชาชนในต่างประเทศ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ สร้างความเข้าใจ และวางรากฐานของความร่วมมือในระยะยาว (Cull, 2009) โดยผ่านกิจกรรมหลายรูปแบบ เช่น การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ การส่งออกวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการใช้สื่อในยุคสมัยใหม่แบบปัจจุบันเป็นเครื่องมือในการขยายอิทธิพลอำนาจละมุน กลยุทธ์การใช้อำนาจละมุนของญี่ปุ่น ถือเป็นนโยบายระหว่างประเทศที่โดดเด่นและมีบทบาท ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ญี่ปุ่นได้ตระหนักว่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมของตน เช่น ภาพลักษณ์ของความสงบเรียบร้อย ความพิถีพิถัน ความมีระเบียบ และความงดงามเชิงจิตวิญญาณในวัฒนธรรมแบบญี่ปุ่นสามารถเปลี่ยนเป็นทุนเชิงนโยบายได้ โดยสามารถเสริมสร้างอิทธิพลทางวัฒนธรรมและผลประโยชน์ของชาติได้อย่างทรงพลัง หนึ่งในวัฒนธรรมที่โดดเด่นและสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือของอำนาจละมุนได้ คือ วัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่น หรือที่เรียกว่า วะโชกุ (Washoku) ซึ่งหมายถึงอาหารแบบดั้งเดิมของชาวญี่ปุ่น (Farina, 2018)

อาหารญี่ปุ่นไม่แต่เป็นสิ่งที่นิยมในฐานะสินค้าเพื่อการบริโภค แต่ยังเป็นสื่อกลางที่ใช้ในการสื่อสารอัตลักษณ์แบบญี่ปุ่นไปยังสังคมโลก โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่ผู้บริโภคในหลายประเทศมีความสนใจกับอาหารเพื่อสุขภาพ ความยั่งยืน และวัตถุดิบที่สดใหม่ะโซกุ จึงถูกนำเสนอในฐานะอาหารที่เป็นมิตรต่อสุขภาพ และสะท้อนถึงวิถีชีวิตแบบญี่ปุ่นที่มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ โดยในปี พ.ศ. 2556 อาหารเพื่อสุขภาพ ความยั่งยืน และวัตถุดิบที่สดใหม่ะโซกุได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จากยูเนสโก ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของการยกระดับภาพลักษณ์ความเป็นอาหารญี่ปุ่นในเวทีนานาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2013) ในนโยบายรัฐบาลญี่ปุ่นได้หยิบยก “อาหารญี่ปุ่น” มาใช้เป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ภายใต้กรอบ Cool Japan Strategy ซึ่งเริ่มดำเนินการอย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 จุดมุ่งหมายสำคัญคือการผลักดันสินค้าและบริการที่สะท้อนวัฒนธรรมญี่ปุ่นให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก (Intellectual Property Strategy Headquarters, 2024) ไม่ว่าจะเป็นด้านอาหาร ภาพยนตร์ การ์ตูน แฟชั่น หรือการท่องเที่ยว ทั้งนี้ รัฐบาลมองว่าวัฒนธรรมญี่ปุ่นคือทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถต่อยอดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ และ “อาหารญี่ปุ่น” นับเป็นช่องทางสำคัญที่เชื่อมโยงผู้บริโภคเข้ากับเอกลักษณ์ของชาติ ก่อนหน้าการริเริ่มยุทธศาสตร์ดังกล่าว ญี่ปุ่นได้จัดตั้ง Japan Brand Working Group ขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เพื่อสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ญี่ปุ่นให้โดดเด่นในเวทีนานาชาติ โดยเน้นว่า “วะโซกุ” ควรถูกบรรจุเป็นกลไกสำคัญทั้งในเชิงเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการทูต (Farina, 2018) ขณะเดียวกันกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นยังได้ก่อตั้ง แผนการทูตสาธารณะ (Public Diplomacy Department) ในปี พ.ศ. 2547 เพื่อประสานงานด้านการสื่อสารภาพลักษณ์และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ (Ogawa, 2008) โดยมีอาหารญี่ปุ่นหรือวะโซกุทำหน้าที่เป็น “สื่อกลาง” ที่ช่วยสร้างความเข้าใจและการยอมรับวัฒนธรรมญี่ปุ่นในระดับโลก ความสำเร็จของนโยบายการส่งเสริมอาหารญี่ปุ่นสามารถวัดได้จากการขยายตัวของจำนวนร้านอาหารญี่ปุ่นทั่วโลก ในหลายประเทศของเอเชีย เช่น จีน ไทย เกาหลีใต้ และไต้หวัน ร้านอาหารญี่ปุ่นมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็นหนึ่งในทางเลือกการบริโภคที่ผู้คนในท้องถิ่นคุ้นเคยและผูกพันในชีวิตประจำวัน (สำนักข่าวอินโฟเควสท์, 2563) ความนิยมในอาหารญี่ปุ่นส่งผลกระทบต่อมิติอื่น เช่น การกระตุ้นให้ผู้คนหันมาศึกษาภาษาญี่ปุ่น เกิดความสนใจต่อศิลปวัฒนธรรมญี่ปุ่น ตลอดจนการเลือกเดินทางไปท่องเที่ยวในประเทศญี่ปุ่น อาหารญี่ปุ่นจึงทำหน้าที่เสมือนสื่อกลางทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลอย่างสูงในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับประชาคมโลก การเผยแพร่และส่งเสริมอาหารญี่ปุ่นในต่างประเทศจึงไม่ใช่เพียงกลยุทธ์เชิงเศรษฐกิจ แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกของการทูตสาธารณะ ซึ่งสะท้อนการบูรณาการระหว่างวัฒนธรรม ภาพลักษณ์ และอัตลักษณ์ของชาติ ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าอาหารญี่ปุ่นคือหนึ่งในตัวอย่างที่เด่นชัดของการใช้ “อำนาจละมุน” เพื่อเสริมสร้างอิทธิพลทางการเมืองระหว่างประเทศและมีประสิทธิผลในโลกยุคปัจจุบันจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การทูตสาธารณะกับการส่งเสริมนโยบายอาหารญี่ปุ่นในตลาดต่างประเทศ” ในวิจัยเล่มนี้จึงเริ่มต้นจากการศึกษาการทูตสาธารณะในฐานะที่เป็นหนึ่งในเครื่องมือในการผลักดันอาหารญี่ปุ่นสู่ตลาดต่างประเทศเพื่อสร้าง อำนาจละมุน ของประเทศญี่ปุ่นให้เกิดขึ้น เพื่อให้ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์และเป้าประสงค์ของประเทศ โดยมุ่งศึกษากิจกรรมการทูตสาธารณะเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็นการดำเนินการที่ทำให้ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จด้านการผลักดันอาหารญี่ปุ่นสู่ตลาดต่างประเทศและศึกษาความสำเร็จของการใช้การทูตสาธารณะส่งเสริมนโยบายอาหารญี่ปุ่นในตลาดต่างประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาการใช้การทูตสาธารณะ (Public Diplomacy) ผลักดันนโยบายอาหารญี่ปุ่นในตลาดต่างประเทศ

1.2.2 เพื่อศึกษาความสำเร็จของการใช้การทูตสาธารณะส่งเสริมนโยบายอาหารญี่ปุ่นในตลาดต่างประเทศ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การทูตสาธารณะ (Public Diplomacy) กับการส่งเสริมอำนาจละมุนด้านอาหารของญี่ปุ่นภายใต้นโยบาย Cool Japan

2. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาการใช้การทูตสาธารณะผ่านการดำเนินนโยบายการทูตสาธารณะ (Public Diplomacy) ตั้งแต่ พ.ศ. 2547 – ปัจจุบัน เนื่องจากกระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่นตั้งสำนักงานการทูตสาธารณะ (Public Diplomacy Department/広報文化交渉部) เป็นครั้งแรกในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2547 จึงเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการศึกษา

3. ขอบเขตด้านข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์จากเอกสาร เน้นไปที่การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร งานวิจัย เอกสารโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับ ทฤษฎีอำนาจละมุน การทูตสาธารณะ นโยบาย Cool Japan ในมิติด้านอาหารของประเทศญี่ปุ่น

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 การออกแบบการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การทูตสาธารณะกับการผลักดันนโยบายในมิติด้านอาหารญี่ปุ่นในตลาดต่างประเทศ จัดอยู่ในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งวิเคราะห์นโยบาย Cool Japan ในมิติอาหารเป็นหลัก ผู้วิจัยใช้วิธี Documentary Research ซึ่งหมายถึงการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและแหล่งข้อมูลที่มีอยู่แล้ว (Secondary data) เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์และบริบทเชิงลึก ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากหลายแหล่ง ทั้งเอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อดิจิทัล วารสารวิชาการ งานวิจัย บทความ และข่าว ตลอดจนข้อมูลจากสถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐ และองค์กรเอกชน เพื่อนำมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ข้อมูลเหล่านี้ช่วยให้สามารถอธิบายปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายอาหารภายใต้โครงการ Cool Japan ไปสู่การปฏิบัติได้ในระดับสากล

2.2 ประเภทของแหล่งข้อมูล

ในการศึกษาการทูตสาธารณะกับการผลักดันนโยบายในมิติด้านอาหารญี่ปุ่นในตลาดต่างประเทศ ผู้วิจัยได้จัดประเภทและแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการค้นคว้าอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับประเด็นการศึกษา โดยมุ่งวิเคราะห์แนวทางการผลักดันนโยบายอาหารญี่ปุ่นสู่ตลาดโลกในช่วงปี 2548–2567 ข้อมูลหลักได้มาจากรายงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan External Trade Organization [JETRO]) และองค์กรส่งเสริมร้านอาหารญี่ปุ่นในต่างประเทศ (JRO) เสริมด้วยบทความวิชาการ งานวิจัย ข่าวสาร และสื่อออนไลน์ที่น่าเชื่อถือ รวมถึงการพิจารณาทรัพยากรและแหล่งที่มาของอาหารญี่ปุ่นซึ่งมีบทบาทต่อการขยายตลาดต่างประเทศ

ตารางที่ 1 แสดงวิธีการเก็บข้อมูล

ประเด็น	แหล่งข้อมูลเอกสาร
นโยบายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับส่งเสริมนโยบายอาหารญี่ปุ่นในตลาดต่างประเทศ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2547-2568	- เอกสารราชการ - เว็บไซต์หน่วยงาน / เว็บไซต์อื่นๆที่เกี่ยวข้อง
ความสำเร็จของการใช้การทูตสาธารณะส่งเสริมนโยบายอาหารญี่ปุ่นในตลาดต่างประเทศ	- เอกสารราชการ - เว็บไซต์หน่วยงาน / เว็บไซต์อื่นๆที่เกี่ยวข้อง - บทความ งานวิจัย

3. สรุปผลการวิจัย

1. การใช้การทูตสาธารณะ (Public Diplomacy) เป็นกลไกสำคัญในการผลักดันนโยบายอาหารญี่ปุ่นสู่ตลาดต่างประเทศ ญี่ปุ่นได้ดำเนินงานทูตสาธารณะผ่านหลายแนวทางเชิงกลยุทธ์ ทั้งหมดนี้ถูกออกแบบให้บูรณาการระหว่างหน่วยงานรัฐ เช่น MOFA, MAFF, JETRO และองค์กรเอกชน รวมทั้งเซฟและผู้ประกอบการร้านอาหารญี่ปุ่นในต่างประเทศ เพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับอาหารญี่ปุ่นในระดับ (Lipsy & Tamaki, 2021; Nye, 2004)

ตารางที่ 2 ตารางแสดงช่วงเวลาการขับเคลื่อนนโยบายการทูตอาหารญี่ปุ่นภายใต้การทูตสาธารณะ

ช่วงเวลา	นโยบาย เหตุการณ์สำคัญ	หน่วยงานหลัก	ลักษณะการนำนโยบายไปปฏิบัติ	ประเทศ/พื้นที่เป้าหมาย
พ.ศ. 2547 (2004)	- จัดตั้ง Public Diplomacy Department (広報文化 交流部)	- กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น	- สร้างโครงสร้างสถาบันด้าน PD อย่างเป็นทางการ	- ทั่วโลก
พ.ศ. 2548–2552	- Japan Brand Strategy / Cool Japan ระยะแรก	- กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น, กระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมญี่ปุ่น	- การสื่อสารภาพลักษณ์ประเทศผ่านวัฒนธรรม	- สหรัฐฯ, ยุโรป

ช่วงเวลา	นโยบาย เหตุการณ์สำคัญ	หน่วยงานหลัก	ลักษณะการนำ นโยบายไปปฏิบัติ	ประเทศ/พื้นที่ เป้าหมาย
พ.ศ. 2553– 2555	- ใช้อาหารเป็น Soft Power อย่างเป็น รูปธรรม	- กระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง ของญี่ปุ่น, กระทรวงการ ต่างประเทศญี่ปุ่น	- บูรณาการ อาหารกับ การทูต วัฒนธรรม	- เอเชีย, ตะวันตก
พ.ศ. 2556 (2013)	- วิชาชีพขึ้น ทะเบียน UNESCO	- กระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง ของญี่ปุ่น, กระทรวงการ ต่างประเทศญี่ปุ่น	- ใช้การรับรอง สากลเป็น เครื่องมือเชิง นโยบาย	- ทั่วโลก
พ.ศ. 2557– 2559	- Japanese Food Supporter Program	- กระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง ของญี่ปุ่น	- มาตรฐาน และการ รับรอง ร้านอาหาร	- เอเชีย, ยุโรป
พ.ศ. 2560 (2017)	- Japan House (London, LA, São Paulo)	- กระทรวงการ ต่างประเทศญี่ปุ่น , Japan Foundation	- สร้างพื้นที่ ประสบการณ์ วัฒนธรรม	- เมือง ศูนย์ กลางโลก
พ.ศ. 2561– 2563	- Cool Japan Fund & Culinary Tourism	- กระทรวง เศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม ญี่ปุ่น, MAFF	- สนับสนุน ภาคเอกชน และชุมชน	- เอเชีย, ยุโรป
พ.ศ. 2564– 2565	- อาหารญี่ปุ่นกับ ความยั่งยืน (SDGs)	- กระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง ของญี่ปุ่น, กระทรวงการ ต่างประเทศญี่ปุ่น	- เชื่อมอาหาร กับ สิ่งแวดล้อม	- สหภาพ ยุโรป
พ.ศ. 2566– ปัจจุบัน	- Digital Food Diplomacy / Influencer	- กระทรวงการ ต่างประเทศญี่ปุ่น , องค์การส่งเสริม การค้า ต่างประเทศของ ญี่ปุ่น	- ใช้ แพลตฟอร์ม ดิจิทัลและ เครือข่าย บุคคล	- Global online

เมื่อจำแนกตามขอบเขตด้านระยะเวลา ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ ดังนี้

ตั้งแต่ ระยะเริ่มต้นของการวางรากฐานนโยบาย (พ.ศ. 2547–2552) ญี่ปุ่นมุ่งเน้นสร้างโครงสร้างสถาบันและกรอบแนวคิดของการทูตสาธารณะ โดยใช้อาหารควบคู่กับสื่อร่วมสมัย เช่น อินิเมะ มังงะ และแพชั่น กิจกรรมแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การจัดเทศกาลอาหาร และการสนับสนุนร้านอาหารญี่ปุ่นในต่างประเทศ เป็นเครื่องมือสำคัญ

ในการสื่อสารทุนวัฒนธรรมและค่านิยมทางการเมืองของญี่ปุ่น ส่งผลให้ผู้บริโภคและผู้มีอิทธิพลในต่างประเทศเริ่มรับรู้คุณค่า ความประณีต ความสมดุล และความเคารพต่อธรรมชาติในอาหารญี่ปุ่น ตลอดจนการสร้างภาพลักษณ์ประเทศเชิงบวกในมิติวัฒนธรรม (Lipsky & Tamaki, 2019)

ในระบอบการบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ (พ.ศ. 2553–2557) การยอมรับวาระโซกุเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโกในปี ค.ศ. 2013 (UNESCO, 2013) ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ ทำให้อาหารญี่ปุ่นกลายเป็นทุนวัฒนธรรมระดับโลก และถูกบรรจุเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมวัฒนธรรมหลักภายใต้โครงการ Cool Japan รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประสานงานระหว่างหน่วยงาน MOFA, MAFF, JETRO และ Cool Japan Fund เพื่อให้การส่งเสริมอาหารญี่ปุ่นสอดคล้องกับเป้าหมายทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการสร้างภาพลักษณ์ประเทศอย่างชัดเจน นโยบายนี้มีทั้งการสนับสนุนร้านอาหารญี่ปุ่นในต่างประเทศ การจัดเทศกาลอาหาร และการฝึกอบรมเชฟท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนการนำทุนวัฒนธรรมและค่านิยมทางการเมืองมาใช้ในการสร้างอำนาจละมุน (soft power) อย่างเป็นรูปธรรม (Ogawa, 2008)

ต่อมาในระบอบการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับนานาชาติ (พ.ศ. 2558–2563) การดำเนินงานเป็นไปตามหลัก Policy implementation Governance (Pressman & Wildavsky, 2016) และแนวคิด Modes of Network (Provan & Kenis, 2008) โดยหน่วยงานรัฐทำหน้าที่กำหนดกรอบและนโยบาย ขณะที่ภาคเอกชน เชฟ และร้านอาหารทำหน้าที่ถ่ายทอดสู่ผู้บริโภค ตัวอย่างที่เด่นชัด คือ โครงการ Japanese Food Supporter และกิจกรรม “Taste of Washoku” ในกรุงปารีสปี 2015 ที่เชิญเชฟมิชลินจากญี่ปุ่นมาสาธิตการทำอาหารแก่ผู้กำหนดนโยบายฝรั่งเศส ทำให้เกิดการรับรู้และชื่นชมคุณค่าอาหารญี่ปุ่น ส่งผลให้เกิดความร่วมมือด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระหว่างสองประเทศ (JETRO, 2013) นอกจากนี้ ญี่ปุ่นกับเวียดนามได้ร่วมจัดหลักสูตรฝึกอบรมเชฟ และส่งเชฟท้องถิ่นไปฝึกงานในญี่ปุ่น ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะและเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ

ในระบอบการขยายผลเชิงประสบการณ์และความยั่งยืน (พ.ศ. 2564–ปัจจุบัน) ญี่ปุ่นได้เน้นการสร้างประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมของประชาชนต่างชาติผ่านการทูตระดับชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงอาหาร เช่น Satoyama Tourism และเวิร์กช็อปทำอาหารในต่างประเทศ โดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น Virtual Washoku Festival ช่อง YouTube ของสถานทูต และสารคดีเกี่ยวกับเชฟญี่ปุ่นบน Netflix และ NHK World กลยุทธ์เหล่านี้ช่วยดึงดูดความสนใจจากผู้ชมทั่วโลก โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ และผลักดันให้จำนวนร้านอาหารญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นจากประมาณ 24,000 แห่งในปี 2006 เป็นกว่า 159,000 แห่งในปี 2023 ขณะที่วัตถุดิบอาหารญี่ปุ่น เช่น ซอสโชยุ วาซาบิ และมิโสะ ได้รับความนิยมอย่างสูงในซูเปอร์มาร์เก็ตและร้านอาหารนานาชาติ (JETRO, 2020; Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries, 2016)

โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การใช้การทูตสาธารณะเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันนโยบายอาหารญี่ปุ่น อาหารญี่ปุ่นไม่ได้เป็นเพียงผลิตภัณฑ์ทางเศรษฐกิจ แต่เป็นทุนวัฒนธรรมที่สร้างแรงดึงดูดระดับนานาชาติและสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภค การใช้กลยุทธ์เชิงบูรณาการระหว่างหน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน และเครือข่ายผู้มีอิทธิพลด้านวัฒนธรรม ทำให้อาหารญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการสร้างภาพลักษณ์ประเทศ เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน และยกระดับอาหารญี่ปุ่นให้กลายเป็นเครื่องมือทางการทูตที่มีประสิทธิภาพในระดับโลก

4. อภิปรายผล

4.1 การทูตสาธารณะของญี่ปุ่นไม่ได้เกิดขึ้นอย่างฉับพลันในช่วงหลังปี พ.ศ. 2547 หากแต่มีพัฒนาการเชิงโครงสร้างมาอย่างยาวนานตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยการจัดตั้ง Information Department ภายใต้กระทรวงการต่างประเทศในปี ค.ศ. 1920 ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้การสื่อสารและวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การทูตในช่วงเวลาดังกล่าวยังคงอยู่ในกรอบของการสื่อสารเชิงทางการและรัฐเป็นศูนย์กลาง เมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 21 ญี่ปุ่นได้ปรับทิศทางการทูตสาธารณะ โดยเฉพาะในช่วงรัฐบาลโคอิซุมิ จุนอิจิโรซึ่งเป็นช่วงที่แนวคิด nation branding และ soft power ถูกนำมาใช้เป็นกรอบนโยบายอย่างเป็นระบบ การผลักดันโครงการ Cool Japan

จึงสะท้อนความพยายามของรัฐในการผนวกทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับนโยบายเศรษฐกิจและการทูต โดยมีพื้นฐานทางความคิดจากงานของ McGray (2009) ที่ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของวัฒนธรรมร่วมสมัยญี่ปุ่นในเวทีโลก

นำมาสู่การเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างหลัง พ.ศ. 2547 ซึ่งเป็นหมุดหมายเชิงนโยบายที่สำคัญที่สุด เนื่องจาก MOFA ได้จัดตั้ง Public Diplomacy Department (広報文化交流部) อย่างเป็นทางการ ซึ่งทำให้การทูตสาธารณะของญี่ปุ่นเปลี่ยนจากการดำเนินการแบบกระจัดกระจาย ไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์เชิงสถาบันอย่างชัดเจน ช่วงเวลานี้สอดคล้องกับแนวคิด Japanese Pacifism ที่มุ่งปรับภาพลักษณ์ประเทศผ่านคุณค่าทางวัฒนธรรมแทนอำนาจทางทหาร (Lipsky & Tamaki, 2019) การจัดตั้ง Japan Brand Working Group (JBWG) ในช่วงปี 2003–2005 และข้อเสนอให้ใช้อาหาร แฟชั่น และอัตลักษณ์ท้องถิ่นเป็นเสาหลักของการทูตวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นว่ารัฐญี่ปุ่นเริ่มรับรู้บทบาทของอาหารในฐานะ “ทุนเชิงสัญลักษณ์” ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (Ogawa, 2008) นำมาสู่การบูรณาการเชิงนโยบายในสมัยรัฐบาลอาเบะ (หลัง พ.ศ. 2555) ในสมัยรัฐบาลอาเบะ ชินโซ การทูตอาหารถูกยกระดับจากกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมไปสู่ ยุทธศาสตร์ระดับชาติ ที่เชื่อมโยงกับ Abenomics และแนวคิด Proactive Contribution to Peace (Akimoto, 2018) การดำเนินนโยบายในช่วงนี้สะท้อนลักษณะของ policy implementation แบบเครือข่าย (Network-Based Implementation) ที่รัฐทำหน้าที่กำหนดกรอบ ขณะที่การปฏิบัติจริงเกิดจากความร่วมมือของหลายหน่วยงาน ได้แก่ MOFA, MAFF, METI, JETRO และ Japan Foundation

จุดเปลี่ยนสำคัญคือการขึ้นทะเบียน วะโซกุ เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของยูเนสโกในปี พ.ศ. 2556 ซึ่งกลายเป็น “เครื่องมือเชิงนโยบาย” ที่รัฐบาลญี่ปุ่นใช้ในการขยายการทูตวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม (Farina, 2018; UNESCO, 2013)

ซึ่งสอดคล้องกับกรอบการทูตสาธารณะของ Cull (2009) ที่แบ่งแนวทางการดำเนินงานออกเป็น 5 มิติ ได้แก่

4.1.1 การรับฟังข้อมูลจากประเทศเป้าหมาย

การทูตอาหารของญี่ปุ่นตั้งแต่หลัง พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา มีลักษณะเป็น demand-driven approach มากขึ้นอย่างชัดเจน กล่าวคือ นโยบายไม่ได้ถูกออกแบบจากมุมมองของรัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่คำนึงถึงพฤติกรรมผู้บริโภคในประเทศเป้าหมายเป็นศูนย์กลาง การปรับรสชาติ เมนู และรูปแบบการนำเสนอในสหรัฐอเมริกา ยุโรป และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สะท้อนถึงการใช้อยู่อาศัยเชิงประจักษ์เป็นฐานในการกำหนดนโยบาย (Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries, 2016; Ogawa, 2008)

4.1.2 การประชาสัมพันธ์นโยบาย

การประชาสัมพันธ์อาหารญี่ปุ่นในช่วงหลัง พ.ศ. 2550 มีลักษณะเป็น strategic communication มากกว่าการประชาสัมพันธ์ทั่วไป โดย MAFF และ MOFA ใช้แคมเปญระดับโลก เช่น Washoku: Try Japan's Good Food และการจัดตั้ง Japan House เป็นพื้นที่สร้างประสบการณ์ทางวัฒนธรรม นโยบายในระยะนี้แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการการสื่อสาร วัฒนธรรม และเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ (Japan Foundation, 2025)

4.1.3 การทูตเชิงวัฒนธรรม

การขึ้นทะเบียนวะโซกุในปี 2013 ทำให้อาหารญี่ปุ่นกลายเป็น “ภาษาทางวัฒนธรรม” ที่มีความชอบธรรมในเวทีโลก การใช้หลัก ichijū-sansai และแนวคิด shun เป็นสารทางวัฒนธรรม ช่วยถ่ายทอดอัตลักษณ์ญี่ปุ่นในมิติความยั่งยืนและความสัมพันธ์กับธรรมชาติ (Bestor, 2014; Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries, 2016)

4.1.4 การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

โครงการ Japanese Cuisine Goodwill Ambassador Program และ NIHONGO Partners สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจาก state-centered diplomacy ไปสู่ people-to-people diplomacy ซึ่งเป็นหัวใจของการทูตสาธารณะยุคใหม่ การสร้าง “ประชาชนทูต” เหล่านี้ช่วยให้ soft power ของญี่ปุ่นมีความยั่งยืนมากกว่าการสื่อสารเชิงรัฐเพียงอย่างเดียว (Japan Foundation, 2025)

4.1.5 การสื่อสารระหว่างประเทศ

การใช้สื่อดิจิทัล NHK World และแพลตฟอร์มออนไลน์ตั้งแต่ทศวรรษ 2010 เป็นต้นมา แสดงถึงการปรับตัวของญี่ปุ่นต่อภูมิทัศน์สื่อโลก การสื่อสารอาหารผ่านวิดีโอและโซเชียลมีเดียช่วยเปลี่ยนผู้ชมจาก “ผู้รับสาร” เป็น “ผู้มีส่วนร่วม” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการทูตสาธารณะเชิงปฏิสัมพันธ์

เมื่อพิจารณาในกรอบเวลา พ.ศ. 2547–ปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าความสำเร็จของการผลักดันอาหารญี่ปุ่นสู่ตลาดโลกไม่ได้เกิดจากความนิยมเพียงชั่วคราว แต่เป็นผลจากการดำเนินนโยบายที่มีความต่อเนื่อง การสนับสนุนจากหลายหน่วยงานรัฐ และการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นฐานของอำนาจละมุน ตามแนวคิดของ Nye (2004) การทูตอาหารญี่ปุ่นจึงทำหน้าที่เป็นทั้งกลไกทางเศรษฐกิจ เครื่องมือทางการทูต และยุทธศาสตร์การสร้างภาพลักษณ์ประเทศในยุคโลกาภิวัตน์อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 ความสำเร็จของการผลักดันนโยบายอาหารญี่ปุ่นสู่ตลาดต่างประเทศไม่ได้เกิดขึ้นจากความนิยมของผู้บริโภคเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลลัพธ์ของการดำเนินนโยบายที่มีความต่อเนื่องและการประสานงานสอดคล้องในหลายมิติ วัฒนธรรม ทำหน้าที่เป็นฐานของอัตลักษณ์ประเทศ อาหารญี่ปุ่น ไม่เพียงเป็นผลิตภัณฑ์ แต่เป็นตัวแทนของวิถีชีวิต ค่านิยมทางสังคม และแนวคิดเชิงจริยธรรม เช่น การเคารพธรรมชาติและความเรียบง่าย ซึ่งสะท้อนถึง ค่านิยมทางการเมืองแบบญี่ปุ่น ที่เน้นความร่วมมือ การประนีประนอม และสันติภาพ ในมิติของ นโยบายต่างประเทศ รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประสานงานหน่วยงานหลากหลาย เช่น MOFA, MAFF, JETRO และ JRO เพื่อสร้างกลยุทธ์แบบ Demand-Driven Cultural Diplomacy ที่มุ่งตอบสนองความต้องการของตลาดต่างประเทศควบคู่กับการส่งเสริมอัตลักษณ์ชาติ ผ่านกลไก soft power และ public diplomacy ทำให้อาหารญี่ปุ่นกลายเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดวัฒนธรรมและค่านิยมสู่ประชาคมโลก แนวคิดอำนาจละมุนของ Nye (2004) ถูกนำมาประยุกต์ใช้เชิงปฏิบัติ อาหารญี่ปุ่นไม่เพียงสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้าง ภาพลักษณ์ประเทศ (nation branding) และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสามารถสรุปในแต่ละประเด็นได้ ดังนี้

4.2.1 อาหารญี่ปุ่นในฐานะทุนวัฒนธรรมและอำนาจละมุน

อาหารญี่ปุ่นสะท้อนแนวคิดเรื่อง ความสมดุล ความเคารพต่อธรรมชาติ และความละเอียดประณีต ทั้งในกระบวนการผลิตและการบริโภค การที่ วะโชกุ (Washoku) ได้รับการขึ้นทะเบียนจาก ยูเนสโกเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เป็นหลักฐานยืนยันคุณค่าของวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นในเวทีโลก (UNESCO, 2013) สิ่งนี้สร้างทั้งความภาคภูมิใจภายในประเทศและภาพลักษณ์เชิงบวกต่อประชาคมโลก นอกจากนี้ เมนูเพื่อสุขภาพ เช่น ซูชิ ข้าวกล้อง และอาหารท้องถิ่น ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในยุโรปและอเมริกาเหนือ โดยเฉพาะกลุ่มผู้บริโภคที่ใส่ใจสุขภาพและโภชนาการ ซึ่งสะท้อนถึงการให้ทุนวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มอำนาจละมุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2.2 การสร้างภาพลักษณ์ประเทศผ่านอาหาร (Nation Branding)

อาหารญี่ปุ่นถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือ สื่อสารภาพลักษณ์ประเทศ ว่าเป็นสังคมสะอาด ใส่ใจสุขภาพ และให้ความเคารพต่อธรรมชาติ พร้อมทั้งผสมผสานความดั้งเดิมกับนวัตกรรมอย่างลงตัว ธรรมชาติ (Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries, 2016; Nye, 2004) ตัวอย่างเช่น อาหาร plant-based หรือวัตถุดิบ organic จากญี่ปุ่นที่ตอบรับกระแสรักสิ่งแวดล้อมในโลกตะวันตก ร้านอาหารญี่ปุ่นในมหานครสำคัญ เช่น Narisawa ในโตเกียว ได้รับรางวัลมิชลินและสะท้อนแนวคิด Satoyama ที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติ การสร้างภาพลักษณ์เช่นนี้ช่วยยกระดับแบรนด์ญี่ปุ่น ในสายตาต่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญ

4.2.3 การดำเนินนโยบายอาหารญี่ปุ่นในระดับนานาชาติ

การผลักดันอาหารญี่ปุ่นสู่ตลาดโลกเกิดจากความร่วมมือของหน่วยงานรัฐหลายแห่ง ได้แก่ MAFF, MOFA และ JETRO ยุทธศาสตร์สำคัญ เช่น โครงการ Japanese Food Supporter มอบตรารับรองให้ร้านอาหารที่ใช้วัตถุดิบญี่ปุ่น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค (Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries, 2016) รวมถึงการจัดเทศกาลอาหาร เช่น Japan Food Festival ที่กรุงเทพฯ และ Taste of Japan ที่ปารีส ส่งผลให้การส่งออก

วัตถุดิบอาหารญี่ปุ่นเติบโตเฉลี่ยกว่า 10% ต่อปีในช่วง 2015–2023 การดำเนินนโยบายเชิงระบบเช่นนี้สะท้อนถึง การบูรณาการระหว่าง นโยบายรัฐและการตลาดนานาชาติ

4.2.4 นโยบาย Cool Japan และการบูรณาการวัฒนธรรมสมัยใหม่

Cool Japan เป็นกรอบนโยบายที่ผสมผสานวัฒนธรรมดั้งเดิมและร่วมสมัย อาหารถูกใช้เป็นองค์ประกอบ สำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ประเทศ ตัวอย่างเช่น Japan Week ในนิวยอร์ก จัดกิจกรรมสาธิตทำอาหารแบบดั้งเดิม และร่วมสมัย รวมถึงเมนูฟิวชั่นที่ปรับตัววัตถุดิบท้องถิ่นของประเทศเจ้าภาพ แสดงถึงความยืดหยุ่นและความคิดสร้างสรรค์ ในการเผยแพร่วัฒนธรรมอาหาร (Japan Foundation, 2025)

4.2.5 บทบาทของตัวกลางทางวัฒนธรรม (Cultural Intermediaries)

บุคคลและเครือข่ายผู้มีอิทธิพลเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญ ตัวอย่างเช่น เชฟ Nobu Matsuhisa ที่ผสมผสาน อาหารญี่ปุ่นกับวัตถุดิบต่างประเทศจนเป็นเมนูระดับโลก และเครือข่ายร้าน Nobu กลายเป็นสัญลักษณ์ของคุณภาพและ นวัตกรรม ขณะเดียวกัน อินฟลูเอนเซอร์และคอนเทนต์ครีเอเตอร์ เช่น Rie McClenny จาก Tasty และ YouTuber ชาวญี่ปุ่น ช่วยเผยแพร่อาหารญี่ปุ่นในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ทำให้เกิดการยอมรับและสนใจในวงกว้าง (Japan Foundation, 2025)

4.2.6 การทูตวัฒนธรรมระดับชุมชนและการมีส่วนร่วม

โครงการ NIHONGO Partners และกิจกรรมของ The Japan Foundation ใช้อาหารเป็นสื่อกลางใน การสร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม เช่น เวิร์กช็อปทำซูชิหรือเบนโตะในโรงเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้เชิงลึก และมีส่วนร่วมโดยตรง ส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน (Japan Foundation, 2025)

4.2.7 การสร้างประสบการณ์ตรงและการท่องเที่ยวเชิงอาหาร

ญี่ปุ่นเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เช่น Satoyama Tourism หรือกิจกรรม Experience Japan ให้นักท่องเที่ยวต่างชาติได้ลงมือทำอาหารจากวัตถุดิบท้องถิ่นจริง เช่น การทำมิโซะ การเก็บเห็ด หรือปรุงอาหารตาม ฤดูกาล ทำให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจอาหารในฐานะ วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ไม่ใช่เพียงสิ่งบริโภค (Japan Foundation, 2025)

4.2.8 ผลลัพธ์เชิงรูปธรรมจากการทูตอาหาร

ข้อมูลเชิงสถิติชี้ชัด เช่น จำนวนร้านอาหารญี่ปุ่นทั่วโลกเพิ่มจากราว 24,000 แห่งในปี 2006 เป็นกว่า 159,000 แห่งในปี 2023 (Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries, 2016) รวมทั้งมูลค่าการส่งออกข้าว สาหร่าย และโชยุที่เติบโตกว่า 3 เท่าในรอบ 15 ปี แสดงให้เห็นว่าอาหารญี่ปุ่นไม่เพียงสร้าง มูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่ยังทำ หน้าที่เป็น เครื่องมือทางวัฒนธรรมและการทูต ที่สร้างอิทธิพลทั้งในเชิง Soft Power และ Nation Branding

ความสำเร็จของญี่ปุ่นในการผลักดันอาหารไปสู่เวทีโลกเป็นผลจาก นโยบายเชิงระบบและต่อเนื่อง การใช้ ทุนวัฒนธรรมและอำนาจละมุน อาหารญี่ปุ่นจึงกลายเป็น “กลยุทธ์เชิงวัฒนธรรม” ที่เสริมสร้างทั้งภาพลักษณ์ประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างยั่งยืนในยุคโลกาภิวัตน์

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัย

เชิงนโยบายต่างประเทศ ประเทศอื่น โดยเฉพาะประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สามารถนำ แนวทางของญี่ปุ่นไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนา “การทูตสาธารณะเชิงวัฒนธรรม” ที่เน้นการสร้างภาพลักษณ์ผ่านอัต ลักษณ์ทางอาหาร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนการบูรณา การนโยบายอาหารเข้ากับยุทธศาสตร์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางวัฒนธรรม และส่งเสริมเศรษฐกิจในระยะยาว

เชิงการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมอาหาร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอาหารและการท่องเที่ยวสามารถให้ ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น เทศกาลอาหาร การสาธิตการทำอาหาร หรือการ สร้างแบรนด์อาหารในระดับนานาชาติ โดยอาศัยแนวคิด “Culinary Soft Power Framework” ที่มุ่งเน้นความสมดุล ระหว่างการรักษาวัฒนธรรม การสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริโภค และการพัฒนาสู่ความร่วมมือ

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาต่อยอดถึงบทบาทของสื่อดิจิทัล แพลตฟอร์มออนไลน์ และอินฟลูเอนเซอร์อาหารในการส่งเสริมการรับรู้และการสร้างภาพลักษณ์ของวัฒนธรรมอาหารในระดับสากล เพื่อให้เข้าใจกลไกของอำนาจละมุน ในยุคดิจิทัลได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

6. เอกสารอ้างอิง

- สำนักข่าวอินโฟเควสท์. (2563). ผลสำรวจชี้จำนวนร้านอาหารญี่ปุ่นในต่างประเทศพุ่งขึ้น 30% ในช่วงเวลา 2 ปี. Infoquest. <https://www.infoquest.co.th/2020/922>
- Akimoto, D. (2018). *The Abe doctrine Japan's proactive pacifism and security strategy*. Springer Nature Link. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-10-7659-6>
- Bestor, T. C. (2014). *How Sushi went global*. ResearchGate. https://scholar.harvard.edu/files/bestor/files/bestor_2000_-_how_sushi_went_global.pdf
- Cull, N. J. (2009). Public diplomacy: Lessons from the past. *Place Branding and Public Diplomacy*, 6(1), 11-17. <https://doi.org/10.1057/pb.2010.4>
- Farina, F. (2018). Japan's gastrodiploacy as soft power: Global washoku and national food security. *Journal of Contemporary Eastern Asia*, 17(1), 131-146.
- Intellectual Property Strategy Headquarters. (2024). *New cool Japan strategy*. Kentaigojp. https://www.kantei.go.jp/jp/singi/titeki2/chitekizaisan2024/pdf/siryou4_e.pdf
- Japan External Trade Organization. (2013). *Japanese food overseas: Past and present*. https://www.jetro.go.jp/ext_images/en/reports/survey/pdf/2013_11_other.pdf
- Japan External Trade Organization. (2020). *Announcement of the results of the washoku world challenge*. <https://japan-food.jetro.go.jp/en/topics/detail/173.html>
- Japan Foundation. (2025). *Main activities*. <https://www.jpf.go.jp/e/information/2025.html>
- Lipscy, P. Y., & Tamaki, N. (2019). *Japan and international organizations*. Oxford Academic. <https://www.lipscy.org/paperlipscytamaki2021.pdf>
- McGray, D. (2009). *Japan's gross national cool*. ResearchGate. <https://foreignpolicy.com/2009/11/11/japans-gross-national-cool/>
- Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries. (2016). *FY2015 annual report on food, agriculture and rural areas in Japan*. <https://www.maff.go.jp/e/data/publish/attach/pdf/index-39.pdf>
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2004). *Efforts to promote understanding and trust in Japan*. <https://www.mofa.go.jp/index.html>
- Nye, J. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. Public Affairs U.S. <http://www.publicaffairsbooks.com/publicaffairsbooks-cgi-bin/display?book=1586482254>
- Ogawa, T. (2008). *Origin and development of Japan's public diplomacy*. Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203891520-34/origin-development-japan-public-diplomacy-tadashi-ogawa>
- Pressman, J. L., & Wildavsky, A. B. (2016). *The Oxford handbook of classics in public policy and administration*. Oxford Academic. <https://academic.oup.com/edited-volume/27993/chapter-abstract/211710362?redirectedFrom=fulltext>

- Provan, K. G., & Kenis, P. (2008). *Modes of network governance: Structure, management, and effectiveness*. Oxford Academic. <https://academic.oup.com/jpart/article-abstract/18/2/229/935895?redirectedFrom=fulltext&login=false>
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2013). *Washoku, traditional dietary cultures of the Japanese, notably for the celebration of new year*. UNESCO Intangible Cultural Heritage. <https://ich.unesco.org/en/RL/washoku-traditional-dietary-cultures-of-the-japanese-notably-for-the-celebration-of-new-year-00869>

**การพัฒนาและประเมินผลนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย
เพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม
ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11**
**Development and Evaluation of a Network-Based Instructional Innovation
Enhancing Literacy through a Participatory Process of Border Patrol Police
Schools, affiliated with the Border Patrol Police Division 11**

ภูวดล บัวบางพลู¹ อติราช เกิดทอง^{2*} สรिता ปัจจุสานนท์³ และกรรดา สุขุม⁴
Puvadon Buabangplu¹ Atirath Kerdthong^{2*} Sarita Patjusanon³ and Korrada Sukhum⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนานวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม (2) หาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายตามเกณฑ์ 75/75 (3) เปรียบเทียบความสามารถการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรม (4) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75 และ (5) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย การวิจัยนี้แบ่งเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 การพัฒนานวัตกรรมกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 28 คน ได้แก่ ครูใหญ่ 4 คน ครูผู้สอน 12 คน และผู้ปกครอง 12 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ระยะที่ 2 การทดลองใช้นวัตกรรม กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 61 คน และครูผู้สอน 12 คน จาก 4 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ชุดการเรียนรู้ออนไลน์ แผนการจัดการเรียนรู้ 8 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ และแบบประเมินความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า (1) นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุด (ด้านเนื้อหา $\bar{X}$ = 4.79, S.D. = 0.24 ด้านเทคโนโลยี $\bar{X}$ = 4.80, S.D. = 0.25) (2) นวัตกรรมมี

¹ ภาควิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Department of Educational Technology and Innovation, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University
E-mail : puvadon.b@rbru.ac.th

^{2*} ภาควิชาทดสอบและวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Department of Educational Testing and Research, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University
E-mail : atirath.k@rbru.ac.th

³ สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Department of Thai Language, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University
E-mail : sarita.p@rbru.ac.th

⁴ สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Department of Thai Language, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University
E-mail : korrada.s@rbru.ac.th

*Corresponding author

ประสิทธิภาพเท่ากับ 80.18/75.53 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนด (3) ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X}$ = 22.66, S.D. = 3.56) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 17.31, S.D. = 5.08) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (4) คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนไม่แตกต่างจากเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีนักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวนร้อยละ 54.10 และ (5) ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.46, S.D. = 0.59)

คำสำคัญ : นวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย การพัฒนาทักษะการอ่านออกเขียนได้ การศึกษาระดับประถมศึกษา

Abstract

This research aimed 1) to develop a network-based instructional innovation enhancing literacy through a participatory process; 2) to determine the efficiency of the innovation based on the 75/75 criterion; 3) to compare students' literacy abilities before and after learning through the innovation; 4) to compare students' post-learning achievement with the 75 percent criterion; and 5) to examine students' satisfaction with the innovation. The study was conducted in two phases. The first phase involved the development of the innovation with 28 key informants, including 4 school principals, 12 teachers, and 12 parents, selected through purposive sampling. The second phase involved the implementation of the innovation with 61 grade 4 students and 12 teachers in 4 Border Patrol Police Schools under the Border Patrol Police Division 11, selected via cluster sampling. The research instruments consisted of an online learning package, eight lesson plans, an achievement test, and a satisfaction questionnaire. The findings showed that: (1) The developed innovation was evaluated by experts as being at the highest level of appropriateness in both content ($\bar{X}$ = 4.79, S.D. = 0.24) and technology ($\bar{X}$ = 4.80, S.D. = 0.25); (2) The innovation achieved an efficiency of 80.18/75.53, exceeding the specified 75/75 criterion; (3) Students' mean post-test score ($\bar{X}$ = 22.66, S.D. = 3.56) was significantly higher than their mean pre-test score ($\bar{X}$ = 17.31, S.D. = 5.08) at the .05 level; (4) The mean post-learning achievement score did not differ significantly from the 75 percent criterion, while 54.10 percent of the students met the criterion; and (5) Students' satisfaction with the innovation was at a high level ($\bar{X}$ = 4.46, S.D. = 0.59).

Keywords: Network-Based Instructional Innovation, Literacy Development, Primary Education

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยถือเป็นเครื่องมือพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการแสวงหาความรู้และการดำรงชีวิต หากผู้เรียนขาดทักษะนี้ จะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ในรายวิชาอื่นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากทักษะการอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2560, น. 54) อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบในวงกว้างต่อการพัฒนาการของผู้เรียน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลและทุรกันดาร ทำให้เกิดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ และปัญหานักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ซึ่งเป็นปัญหาในระดับประเทศที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ในทุกพื้นที่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในบริบทของพื้นที่ห่างไกล การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในรูปแบบ "นวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย" (Network-based Instruction) จึงเป็นทางออกที่มีศักยภาพในการขยายโอกาสทางการศึกษา ช่วยลดข้อจำกัดด้านระยะทางและการขาดแคลนบุคลากร โดยนวัตกรรมการนี้พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของ ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ร่วมกับหลักการสอนภาษาแบบแจกลูกสะกดคำ และใช้หลักการออกแบบสื่อมัลติมีเดียที่บูรณาการภาพ เสียง และข้อความเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยเสริมสร้างความจำและการเรียนรู้คำศัพท์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการอ่านออกเขียนได้ นอกจากนี้ ระบบเครือข่ายยังเอื้อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงบทเรียนเพื่อฝึกฝนทักษะต่างๆ ได้ตามความต้องการ และมีการโต้ตอบพร้อมเฉลยทันที ซึ่งช่วยกระตุ้นความสนใจและส่งเสริมทักษะการอ่านเขียนของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถส่งมอบองค์ความรู้ไปยังพื้นที่เป้าหมายได้อย่างเท่าเทียม (จิราภรณ์ สุขสวัสดิ์ และคณะ, 2564)

อย่างไรก็ตาม การใช้นวัตกรรมเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากปัญหาของผู้เรียนมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกับบริบทครอบครัวและชุมชน ดังนั้น "กระบวนการมีส่วนร่วม" ของผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งครูผู้สอน ผู้ปกครอง และชุมชน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน การเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการสะท้อนปัญหาและร่วมออกแบบแนวทางการช่วยเหลือ จะช่วยสร้างความเป็นเจ้าของ และทำให้นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นตอบสนองต่อบริบทและความต้องการที่แท้จริง (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2563)

จากการลงพื้นที่สำรวจของคณะผู้วิจัยร่วมกับกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ณ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 พบว่า ปัญหาเร่งด่วนที่ครูต้องการแก้ไขคือ ปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายที่ต้องการยกระดับศักยภาพการเรียนรู้ของเด็กในถิ่นทุรกันดาร (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2564) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนานวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและแก้ปัญหาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อพัฒนานวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11

1.2.2 เพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 ตามเกณฑ์การพิจารณา 75/75

1.2.3 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถการอ่านออก-เขียนได้ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11

1.2.4 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถการอ่านออก-เขียนได้หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 กับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ร้อยละ 75)

1.2.5 เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ระยะที่ 1 การพัฒนานวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายฯ

1) ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูใหญ่ 4 คน ครูผู้สอน 12 คน และผู้ปกครองนักเรียน 12 คน รวม 28 คน จากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 8 แห่ง ภายใต้สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นการศึกษาสภาพปัญหาและการวิเคราะห์เนื้อหาการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับทักษะการอ่านและการเขียนในระดับชั้นประถมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางที่ใช้ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อนำข้อมูลเชิงลึกมาออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายฯ

1.3.2 ระยะที่ 2 การทดลองใช้และประเมินผลนวัตกรรม

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- ประชากร คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 จำนวน 8 โรงเรียน

- กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 4 โรงเรียน ได้แก่ (1) โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านคลองมะลิ (2) โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านบ่อชะอ้อม (3) โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านทางแมว และ (4) โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเขาตลาด ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม ผู้เข้าร่วมวิจัยประกอบด้วย ครูผู้สอน 12 คน และนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 61 คน รวมทั้งสิ้น 73 คน

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยนำนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ (1) ชุดการศึกษาออนไลน์ผ่านระบบ RBRU MOOC (2) แผนการจัดการเรียนรู้ 8 แผน (ประกอบด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียน) และ (3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3) ตัวแปรที่ศึกษา

- ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้

- ตัวแปรตาม ได้แก่ (1) ประสิทธิภาพของนวัตกรรม (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ความสามารถการอ่านออกเขียนได้) และ (3) ความพึงพอใจของผู้เรียน

1.4 สมมติฐานการวิจัย

1) นวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

2) ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านออก-เขียนได้ภายหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 สูงกว่าก่อนเรียน

3) ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านออก-เขียนได้ภายหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ร้อยละ 75)

4) ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 อยู่ในระดับมาก

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดการออกแบบระบบการสอนแบบ ADDIE Model ซึ่งเป็นมาตรฐานในการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา (Branch, 2009) มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ทั้ง 2 ระยะ โดยการพัฒนานวัตกรรม (ระยะที่ 1) ได้รับการรับรองเลขที่ RBRU-Hu37/2567 และการทดลองใช้นวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย (ระยะที่ 2) ได้รับการรับรองเลขที่ RBRU-Hu05/2568 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเคร่งครัด

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1.1 ระยะที่ 1 การพัฒนานวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูใหญ่โรงเรียน จำนวน 4 คน ครูผู้สอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 12 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 12 คน จากประถมศึกษา โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มเพื่อนำข้อเสนอแนะและความคิดเห็นมาสร้างนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้เพื่อให้สามารถนำมาใช้ได้ทันในปีการศึกษา 1/2568 โดยมีกลุ่มเป้าหมายจำนวน 3 กลุ่ม สัมภาษณ์ครูใหญ่โรงเรียน จำนวน 4 คน ครูผู้สอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 12 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 12 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการพิจารณาข้อมูลอิ่มตัว (Saturation) โดย Hennink and Kaiser (2022) อธิบายว่า จากการสังเคราะห์งานวิจัยซึ่งเป็นการศึกษาการอิมตัวของข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า ข้อมูลจะอิ่มตัวที่หน่วยตัวอย่าง จำนวน 12-13 หน่วยการสัมภาษณ์ เมื่อได้ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 รวมทั้งสิ้น 28 คน

2.1.2 ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้นวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เรียนระดับประถมศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านคลองมะลิฯ, โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านบ่อขอม, โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านทางแมว และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเขาตลาด สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 ประกอบด้วยครูผู้สอน จำนวน 12 คน และ

ผู้เรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 61 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) รวมทั้งสิ้น 73 คน โดยมีการคำนวณและเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ (Cohen, 1988, p. 40) โดยกำหนดอำนาจการทดสอบ (Power of test) มีค่าเท่ากับ 0.80 ซึ่งเป็นค่ามาตรฐานสากลที่นักวิจัยส่วนใหญ่นิยมใช้ และกำหนดขนาดอิทธิพล (Effect size : d) มีค่าเท่ากับ 0.50 และตั้งสมมติฐานการวิจัยแบบมีทิศทาง ดังนั้นจากการเปิดตารางเทียบในตารางของ Cohen โดยระดับความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 ซึ่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 50 คน หมายความว่าต้องใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยอย่างน้อย 50 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 61 คน จึงถือว่ามีความเหมาะสมของขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เพียงพอต่อการอ้างอิงในเชิงสถิติ

2.1.3 ขั้นตอนการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ระยะที่ 2

2.1.3.1 แบ่งประชากรออกเป็น 8 กลุ่ม โดยใช้โรงเรียนเป็นกลุ่มซึ่งภายในกลุ่มมีความแตกต่างกันคือมีการละเด็กอ่อน ปานกลาง และเด็กเก่ง ส่วนระหว่างกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันซึ่งในแต่ละโรงเรียนก็จะมีเด็กอ่อน ปานกลาง และเด็กเก่งละกันเหมือนกันทุกห้องเรียน

2.1.3.2 ทำการสุ่มโรงเรียนมาร้อยละ 50 ของโรงเรียนทั้งหมด ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้วิธีการจับฉลาก ได้แก่ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านคลองมะลิฯ, โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านบ่อชะอม, โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านทางแมว และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเขาตลาด ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 4 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 61 คน

2.1.3.3 ครูผู้รับผิดชอบในการสอนวิชาภาษาไทยของนักเรียนทั้ง 4 ห้องเรียนจำนวน 12 คน

2.1.3.4 นักเรียนจำนวน 61 คน เพื่อประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย เพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นจำนวนที่เหมาะสมสำหรับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 แบบสัมภาษณ์สำหรับสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย (Focus Group)

ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในระยะที่ 1 เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนานวัตกรรมจากกลุ่มเป้าหมาย ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มประกอบด้วย ครูใหญ่ ครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 11 รูปแบบคำถามเป็น คำถามเปิด (Open-ended Questions) เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีบนพื้นฐานของประสบการณ์จริง โดยมีประเด็นคำถามหลัก 5 ประเด็น ได้แก่ สาเหตุของปัญหา, ผลกระทบ, ความร่วมมือและการมีส่วนร่วม, แนวทางแก้ไข ปัญหา และบทสรุป แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงพินิจ จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และผ่านตามเกณฑ์ที่ยอมรับได้

2.2.2 ชุดการเรียนรู้และนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย

ชุดการเรียนรู้ นวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย (ผ่านระบบ RBRU MOOC) ใช้สำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระยะที่ 2 (การทดลองใช้) ชุดการเรียนรู้นี้ประกอบด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น วิดีโอสื่อการสอน และ เอกสารประกอบการสอน โดยเนื้อหาแบ่งเป็นการอ่าน 4 เรื่อง และการเขียน 4 เรื่อง 1. การอ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรอง 2. การอ่านจับใจความสำคัญจากเรื่องสั้นๆ 3. การอ่านจับใจความสำคัญจากนิทานชาดก 4. การอ่านจับใจความสำคัญจากข่าว 5. การเขียนแผนภาพโครงเรื่อง 6. การเขียนย่อความจากนิทาน 7. การเขียนย่อความจากข่าว 8. การเขียนเรื่องตามจินตนาการ โดยชุดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นได้รับการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านผลการประเมินพบว่า 1.ด้านเนื้อหา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.795, S.D. = 0.24) และ

2.ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.80\$, S.D. = 0.25) ซึ่งผ่านตามเกณฑ์ที่ยอมรับได้

2.2.3 แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้รหัสวิชา ท 14101 รายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน ใช้ควบคู่กับนวัตกรรมในระยะที่ 2 จำนวน 8 แผน (แผนละ 1 ชั่วโมง รวม 8 สัปดาห์ รวมเป็น 8 ชั่วโมง) ประกอบด้วย แบบฝึกหัดทักษะ, ใบงาน, แบบประเมินทักษะการอ่าน และแบบประเมินทักษะการเขียน ผลการพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้โดยแบ่งเป็น 2 ตอน จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.71, S.D. = 0.24) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.2.4 แบบทดสอบก่อนเรียน และแบบทดสอบหลังเรียน

เป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก (Multiple Choice) จำนวนรวม 30 ข้อ ใช้สำหรับวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระยะที่ 2 เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอ่านออก-เขียนได้ของผู้เรียนก่อนการใช้นวัตกรรม แบ่งเป็นการอ่าน 15 ข้อ และการเขียน 15 ข้อ โดยแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) เป็นแบบทดสอบฉบับเดียวกับก่อนเรียน (Pre-test) แต่ได้มีการสลับลำดับข้อคำถาม (Item Scrambling) เพื่อลดอิทธิพลจากการจำข้อสอบ (Testing Effect) ผลการประเมินความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 และมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.93 ซึ่งผ่านตามเกณฑ์ที่ยอมรับได้ จากนั้นนำแบบทดสอบไปวิเคราะห์คุณภาพรายข้อ โดยคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.66 – 0.85 และค่าอำนาจการจำแนก (r) ระหว่าง 0.20 – 0.50 และนำทั้ง 30 ข้อไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับจากข้อมูลการทดสอบหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่าง 61 คน โดยใช้สูตร Kuder-Richardson 20 (KR-20) (Kuder & Richardson, 1937) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.752 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (Nunnally, 1978)

2.2.5 แบบประเมินความพึงพอใจ ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (1932) เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย ในระยะที่ 2 โดยแบ่งโครงสร้างออกเป็น 3 ส่วน และวัดความพึงพอใจใน 4 ด้านหลัก (ด้านระบบการจัดการเรียนรู้, ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้, ด้านการใช้งานบทเรียน และด้านการวัดและประเมินผล) ผลการพิจารณาความสอดคล้องของแบบประเมินความพึงพอใจ (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มีค่าเท่ากับ 1.00 ทั้งด้านระบบการจัดการเรียนรู้, ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้, ด้านการใช้งานบทเรียน, ด้านการวัดและประเมินผล และผ่านตามเกณฑ์ที่ยอมรับได้ จากนั้นนำไปหาค่าอำนาจการจำแนกรายข้อ (r_{xy}) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correlation) พบว่ามีค่าระหว่าง 0.19 – 0.60 แล้วจึงนำไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับจากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง 61 คน โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, 1951) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.942 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ความเชื่อมั่นระดับยอดเยี่ยม (Nunnally, 1978)

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

2.3.1 ระยะที่ 1 การเก็บข้อมูลเพื่อการพัฒนา

การเก็บข้อมูลในขั้นตอนนี้ ด้วยแบบสัมภาษณ์สำหรับสนทนากลุ่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนานวัตกรรมจากกลุ่มเป้าหมาย ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มประกอบด้วย ครูใหญ่ จำนวน 4 ท่าน ครูผู้สอน จำนวน 12 ท่าน และผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 11 จำนวน 12 ท่าน รวม 28 ท่าน รูปแบบคำถามเป็น คำถามเปิด (Open-ended Questions) เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีบนพื้นฐานของประสบการณ์จริง โดยมีประเด็นคำถามหลัก 5 ประเด็น ได้แก่ สาเหตุของปัญหา, ผลกระทบ, ความร่วมมือและการมีส่วนร่วม, แนวทางแก้ไขปัญหา และบทสรุป

2.3.2 ระยะที่ 2 การเก็บข้อมูลเพื่อการทดลองใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลจากการทดลองใช้นวัตกรรม การสอนผ่านเครือข่ายในชั้นเรียนจริง ประกอบด้วยครูผู้สอน จำนวน 12 คน และผู้เรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 61 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม รวมทั้งสิ้น 73 คน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) กลุ่มผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูล

- การเตรียมการ ผู้วิจัยติดต่อครูผู้สอนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 คน จากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (ในสังกัดที่ระบุ) ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดโครงการวิจัย และดำเนินการอบรมครูผู้สอนให้มีความเข้าใจในการใช้นวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

- การดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบเวลาการทดลอง โดยผู้เรียนจะได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 8 สัปดาห์ต่อเนื่อง ตลอดภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 (สิงหาคม-ตุลาคม 2568) โดยครูผู้สอนนำนวัตกรรมดังกล่าวไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริง โดยบูรณาการแผนจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้จำนวน 8 แผน (แผนละ 1 ชั่วโมง) เข้ากับการจัดการเรียนการสอนปกติในรายวิชาภาษาไทย

- การเก็บรวบรวมข้อมูล ในระหว่างการดำเนินการทดลอง ครูผู้สอนทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลสำคัญจากกลุ่มผู้เรียน เก็บรวบรวมคะแนน "แบบทดสอบก่อนเรียน" ในสัปดาห์แรกของการทดลอง เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานด้านการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียน, เก็บรวบรวมผลการทำแบบฝึกหัดและใบงานของผู้เรียน เพื่อติดตามความก้าวหน้าและสะท้อนผลการเรียนรู้, เก็บรวบรวมคะแนน "แบบทดสอบหลังเรียน" ในสัปดาห์ที่ 8 หลังจากเสร็จสิ้นแผนการเรียนรู้ทั้งหมด เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากผู้เรียนได้เรียนรู้ครบทั้ง 8 แผน, เก็บรวบรวมผล "แบบประเมินความพึงพอใจ" ของผู้เรียนที่มีต่อนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย หลังจากสิ้นสุดการเรียนรู้ทั้งหมด

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้เรียน

- ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดโครงการวิจัยแก่ผู้เรียน จากนั้นครูผู้สอนอธิบายกระบวนการและขั้นตอนการเรียนรู้ผ่านนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย

- การทดสอบก่อนเรียน ผู้เรียนทำแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอ่านออกเขียนได้เพื่อประเมินความรู้พื้นฐานก่อนการเรียนรู้ ในสัปดาห์แรกของการทดลอง

- การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย และทำแบบฝึกหัดฝึกทักษะตามแผนจัดการเรียนรู้ทั้ง 8 แผน

- การทดสอบหลังเรียน เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ทั้ง 8 แผน ผู้เรียนทำแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ ฉบับเดิมอีกครั้ง เพื่อวัดความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในสัปดาห์ที่ 8 หลังจากเสร็จสิ้นแผนจัดการเรียนรู้ทั้งหมด

- การประเมินความพึงพอใจ ภายหลังการทดสอบหลังเรียน ผู้เรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านทัศนคติของผู้เรียน

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ 1 (ข้อมูลเชิงคุณภาพ)

2.4.1.1 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูใหญ่ ครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียน ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลัก โดยยึดตามหลักการของ (Krippendorff, 2019, p. 24) ที่นิยามการวิเคราะห์เนื้อหาว่าเป็นเทคนิคการวิจัยที่มุ่งเน้นการสรุปและตีความข้อมูลอย่างเป็นระบบ (Systematic) และสามารถทำซ้ำได้ (Replicable) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ถอดเทปมาวิเคราะห์โดยกำหนดกรอบประเด็นหลัก (Categories) ไว้ล่วงหน้า 5 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ของแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) สาเหตุของปัญหาที่ทำให้นักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้, 2) ผลกระทบของปัญหาต่อการเรียนรู้และอนาคตของนักเรียน, 3) ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง, 4) แนวทางแก้ไขปัญหานั้นและนวัตกรรมที่เคยใช้ได้ผล, และ 5) สรุปและประเด็นที่อยากเพิ่มเติม ซึ่งกระบวนการนี้สอดคล้องกับแนวคิดการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพแบบนิรนัย (Deductive Qualitative Content Analysis)

ของ (Mayring, 2014, p. 74-78) ที่เป็นการนำทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดที่มีอยู่เดิมมากำหนดเป็นประเด็นหลักในการวิเคราะห์ จากนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการจัดหมวดหมู่ข้อมูลย่อย (Coding) และวิเคราะห์เพื่อหาแก่นสาระสำคัญ (Thematic Analysis) ที่สะท้อนความเป็นจริง โดยประยุกต์ใช้ตามแนวทาง 6 ขั้นตอนของ (Braun & Clarke, 2006, p. 87) การวิเคราะห์เนื้อหาตามขั้นตอนเหล่านี้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถสรุปปัจจัยและทัศนคติที่มีผลต่อปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ และนำข้อค้นพบไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายต่อไป

2.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ 2 (ข้อมูลเชิงปริมาณ)

2.4.2.1 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาประสิทธิภาพของแผนจัดการเรียนรู้นวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย ตามเกณฑ์การพิจารณา 75/75 โดยใช้การคำนวณหาค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 ซึ่ง E_1 หมายถึง ประสิทธิภาพของกระบวนการ (Process Efficiency) คำนวณจากคะแนนเฉลี่ยร้อยละของแบบฝึกหัดและใบงานระหว่างเรียน และ E_2 หมายถึง ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (Product Efficiency) คำนวณจากคะแนนเฉลี่ยร้อยละของแบบทดสอบหลังเรียน ซึ่งเป็นแนวทางในการประเมินประสิทธิภาพของสื่อหรือนวัตกรรมการสอน (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 105)

2.4.2.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถการอ่านออก-เขียนได้ก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) ด้วยสถิติ t-test สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน (Dependent Samples t-test) เพื่อทดสอบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนของผู้เรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ ซึ่งเป็นสถิติที่ใช้สำหรับการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยจากกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 120)

2.4.2.3 ผู้วิจัยวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถการอ่านออก-เขียนได้หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ (Post-test) กับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ร้อยละ 75) โดยใช้สถิติทดสอบ t-test แบบกลุ่มเดียว (One-Sample t-test) เพื่อทดสอบสมมติฐานว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X}$) ของกลุ่มตัวอย่าง สูงกว่าเกณฑ์ประชากร ($\mu_0 = 75$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 118)

2.4.2.4 ผู้วิจัยวิเคราะห์ประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) จากนั้นนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาแปลผลเทียบกับเกณฑ์การประเมินค่า 5 ระดับ ตามแนวทางของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 99) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้

- คะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด
- คะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก
- คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
- คะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย
- คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11" ปรากฏผลดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม

ผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย (ครูใหญ่ ครูผู้สอน และผู้ปกครอง) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น พบประเด็นสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) สาเหตุของปัญหา (ด้านครอบครัว, สภาพแวดล้อม, ตัวผู้เรียน), 2) ผลกระทบ (ขาดความมั่นใจ, กระทบวิชาอื่น), และ 3) ความต้องการจำเป็น คือ "สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่น่าสนใจ" และ "การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง"

3.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย

ผลการประเมินความเหมาะสมของนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายที่พัฒนาขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย จำแนกรายด้าน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านเนื้อหา	4.79	0.24	มากที่สุด
2. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา	4.80	0.25	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.80	0.25	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่าด้านที่ 1 ด้านเนื้อหา ประกอบด้วยด้านเนื้อหาและการนำเสนอ ภาพ เสียง และตัวอักษร องค์ประกอบโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด $\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.24 และด้านที่ 2 ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ประกอบด้วยส่วนนำของบทเรียน ส่วนเนื้อหาของบทเรียน ส่วนประกอบด้านกราฟิกและการออกแบบ ส่วนด้านการออกแบบปฏิสัมพันธ์ และส่วนเทคนิคด้านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต องค์ประกอบโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด $\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.25

3.3 ผลการทดลองใช้นวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย

3.3.1 ประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย (E_1/E_2): ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ 75/75 ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย (E_1/E_2)

ประสิทธิภาพ	องค์ประกอบที่วัด	คะแนนรวม ที่ได้	คะแนนเต็ม รวม	ร้อยละ	ผลการพิจารณา
E_1	ประสิทธิภาพกระบวนการ (แบบฝึกหัด/ใบงาน)	4,006	4,996	80.18	สูงกว่าเกณฑ์
E_2	ประสิทธิภาพผลลัพธ์ (แบบทดสอบหลังเรียน)	1,382	1,830	75.53	สูงกว่าเกณฑ์

จากตารางที่ 2 พบว่านวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 80.18 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 75.53 ($E_1/E_2 = 80.18/75.53$) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3.3.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (การอ่านออกเขียนได้): ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียน ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย ปรากฏผลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ก่อนเรียน	61	30	17.31	5.08	10.19	< 0.001
หลังเรียน	61	30	22.66	3.56		

* $p < .05$

จากตารางที่ 3 พบว่า ก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ย $\bar{X} = 17.31$, S.D. = 5.08 และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย $\bar{X} = 22.66$, S.D. = 3.56 พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 10.19$, $p < .05$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

3.3.3 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์กับเกณฑ์: ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านออกเขียนได้หลังได้รับการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 75 ปรากฏผลดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านออกเขียนได้หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75

N	คะแนนเต็ม	เกณฑ์ร้อยละ 75	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig
61	30	22.50	22.66	3.56	0.351	.727

*p > .05

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ $\bar{x}$ = 22.66 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 (22.50) เพียงเล็กน้อย โดยมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (t = 0.351, p > .05) แสดงว่า นักเรียนมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ เป็นไปตามเกณฑ์ ที่กำหนดไว้

3.3.4 ความพึงพอใจของผู้เรียน: ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายจำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม ปรากฏผลดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย

ข้อ	รายการ	ความพึงพอใจ		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านระบบการจัดการเรียนรู้				
1.1	เมนูหลักมีโครงสร้าง/ องค์ประกอบ ครบถ้วน	4.46	0.56	มาก
1.2	ความชัดเจนของคำแนะนำการใช้งาน	4.62	0.52	มากที่สุด
1.3	บทเรียนมีความยืดหยุ่น มีเมนู/ ปุ่มให้ผู้เรียนควบคุมบทเรียนได้สะดวก	4.43	0.53	มาก
1.4	ปุ่มต่าง ๆ สื่อความหมายได้ชัดเจน	4.51	0.54	มากที่สุด
1.5	การเชื่อมโยงภายในบทเรียนมีความถูกต้อง	4.59	0.53	มากที่สุด
1.6	การเชื่อมโยงเพื่อศึกษาเพิ่มเติมมีความเหมาะสม	4.70	0.46	มากที่สุด
1.7	การใช้งานง่ายไม่ซับซ้อน สะดวกต่อการใช้งาน	4.54	0.53	มากที่สุด
รวม		4.55	0.53	มากที่สุด
2. ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้				
2.1	การนำเข้าสู่บทเรียนน่าสนใจ ดึงดูดใจ กระตุ้นให้เกิดความสนใจ	4.59	0.50	มากที่สุด
2.2	เนื้อหามีความครบถ้วน สามารถใช้เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	4.59	0.53	มากที่สุด
2.3	ปริมาณเนื้อหาแต่ละหัวข้อมีความเหมาะสม	4.49	0.50	มาก
2.4	การจัดลำดับเนื้อหาช่วยให้เข้าใจ	4.54	0.53	มากที่สุด
2.5	เนื้อหาอธิบายได้ชัดเจน	4.44	0.53	มาก
2.6	ส่งเสริมการพัฒนากระบวนการอ่านและการเขียน	4.48	0.54	มาก
2.7	เนื้อหาสามารถใช้เป็นแนวทางสู่การนำไปใช้จริง	4.46	0.50	มาก
รวม		4.51	0.52	มากที่สุด
3. ด้านการใช้งานบทเรียน				
3.1	ลักษณะขนาด สีของตัวอักษร ชัดเจน สวยงาม อ่านง่าย และเหมาะสมกับผู้เรียน	4.05	0.88	มาก
3.2	สื่อที่ใช้ประกอบบทเรียนมีความหลากหลาย	4.21	0.84	มาก
3.3	เสียงบรรยายชัดเจน	4.21	0.90	มาก
3.4	สื่อประกอบบทเรียนช่วยให้เข้าใจง่ายขึ้น	4.13	0.83	มาก
รวม		4.15	0.86	มาก

ข้อ	รายการ	ความพึงพอใจ		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
4. ด้านการวัดและประเมินผล				
4.1	ผู้สอนชี้แจงระเบียบในการสอบได้ชัดเจน	4.49	0.57	มาก
4.2	แบบฝึกหัดช่วยส่งเสริมการอ่านและการเขียน	4.51	0.50	มากที่สุด
4.3	ข้อคำถาม และคำตอบ ในแบบทดสอบ มีความชัดเจน	4.52	0.57	มากที่สุด
4.4	เวลาในการทำแบบทดสอบมีความเหมาะสม	4.51	0.50	มากที่สุด
รวม		4.51	0.54	มากที่สุด
รวมทั้งหมด		4.46	0.59	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านระบบการจัดการเรียนรู้มีความพึงพอใจสูงสุด ($\bar{X} = 4.55$) รองลงมาคือ ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.51$) และสุดท้ายด้านด้านการใช้งานบทเรียน ($\bar{X} = 4.15$) ตามลำดับ

4. อภิปรายผล

การพัฒนาวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในครั้งนี้สามารถอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง: ความสำเร็จของนวัตกรรมในการยกระดับผลสัมฤทธิ์

ข้อค้นพบที่สำคัญคือ วัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 80.18/75.53 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 10.19$, $p < .05$) สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดผลเช่นนี้ เป็นผลมาจากการดำเนินการในระยะที่ 1 (การวิเคราะห์ปัญหา) ที่พบว่าผู้เรียนขาดแรงจูงใจ ผู้วิจัยจึงออกแบบนวัตกรรมให้เป็น "สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่น่าสนใจ" (เช่น เกม, การ์ตูน, สื่อปฏิสัมพันธ์) ซึ่งช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้ดีกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ทั่วไป ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นและเรียนรู้ได้ดีขึ้น สอดคล้องกับผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชาติ สุวรรณไตรย์ (2564) และ สิริญา เกียรติวัฒนา (2565) ที่พบว่าการใช้สื่อมัลติมีเดียที่ทันสมัยช่วยส่งเสริมทักษะทางภาษาและแรงจูงใจของผู้เรียนได้จริง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูวดล บัวบางพลู และคณะ (2567) ที่ยืนยันว่าเทคโนโลยีการศึกษาสามารถช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนครูและสื่อในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่สอง: ผลของกระบวนการมีส่วนร่วมภายใต้ข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง

ข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ แม้คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 22.66$) จะสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 แต่เมื่อพิจารณารายบุคคลพบว่า มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 54.10 (และไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 45.90) สาเหตุของปรากฏการณ์นี้ สะท้อนให้เห็นว่าลำพังเพียง "สื่อเทคโนโลยี" อาจไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนในบริบทชายแดน เนื่องจากผู้เรียนต้องเผชิญกับ "ปัญหาเชิงโครงสร้าง" เช่น ปัญหาครอบครัว การย้ายถิ่น และขาดการสนับสนุนต่อเนื่องที่บ้าน ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่นวัตกรรมในชั้นเรียนเพียง 8 ชั่วโมงไม่สามารถควบคุมได้ทั้งหมด ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ กิตานันท์ มลิทอง (2561) ที่ระบุว่าเทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุน แต่ความสำเร็จสูงสุดขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมด้วย อย่างไรก็ตามการที่นักเรียนส่วนใหญ่ (เกินร้อยละ 50) สามารถผ่านเกณฑ์ได้ เป็นผลมาจากการใช้ "กระบวนการมีส่วนร่วม" (Participatory Process) ที่ให้ผู้ปกครองและครูเข้ามาช่วยติดตามดูแล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณวิภา จันทร์สว่าง (2563) ที่ยืนยันว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นปัจจัยเชิงบวกที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

ครูผู้สอนและโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ควรนำนวัตกรรมการสอนผ่านเครือข่ายที่พัฒนาขึ้นนี้ไปใช้เป็นเครื่องมือหลักในการส่งเสริมทักษะการอ่านออกเขียนได้ เนื่องจากผลการวิจัยยืนยันแล้วว่าประสิทธิภาพสูง ($E_1/E_2 = 80.18/75.53$) และสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 10.19$)

จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างและสภาพแวดล้อมทางครอบครัวส่งผลต่อความสำเร็จของผู้เรียน (สะท้อนจากผู้เรียนบางส่วนที่ยังต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม) สถานศึกษาจึงควรใช้นวัตกรรมนี้ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการติดตามและดูแลผู้เรียนอย่างใกล้ชิด ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ได้อย่างยั่งยืนยิ่งขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาติดตามผลระยะยาว เพื่อตรวจสอบความคงทนของความรู้ และติดตามพัฒนาการของผู้เรียนกลุ่มที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ว่า หากได้รับการเรียนรู้ซ่อมเสริมผ่านนวัตกรรมนี้อย่างต่อเนื่อง จะมีพัฒนาการที่ดีขึ้นหรือไม่

ควรมีการวิจัยเพื่อขยายผลการใช้นวัตกรรม โดยนำไปทดลองใช้กับโรงเรียนในสังกัดอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เช่น โรงเรียนพื้นที่สูง หรือโรงเรียนเกาะแก่ง เพื่อตรวจสอบความสามารถในการนำไปใช้ในวงกว้าง และพัฒนาต่อยอดสู่รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6. เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2564). *สรุปผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) ประจำปี 2564*.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2561). *เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิราภรณ์ สุขสวัสดิ์, มนตรี แยมกสิกร, และอลิศรา ชูชาติ. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 23(3), 198–211.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2560). *การประเมินผลการเรียนรู้: แนวคิดและแนวปฏิบัติ*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2563). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: การยกระดับการเรียนรู้และพัฒนาชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เอ้าส์ ออฟ เคอร์มิสท์.
- ภูวดล บัวบางพลู, เจนจบ สุขแสงประสิทธิ์, พงษ์นที ศิลอาศน์, สุรัตน์ จานทอง, นพเดช อยู่พร้อม, และปรียาภรณ์ ศิริไสยาสน์. (2567). การพัฒนาสื่อการเรียนรู้มัลติมีเดียเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครูโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดจันทบุรีและตราด. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า*, 11(2), 189–200.
- วรรณวิภา จันทร์สว่าง. (2563). รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 22(1), 115–128.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2561/2562*. פרקหวานกราฟฟิค.
- สินินยา เกียรติวัฒนา. (2565). การพัฒนาเกมเพื่อการศึกษาบนสมาร์ตโฟนเพื่อส่งเสริมแรงจูงใจและความสามารถในการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. *วารสารวิชาการเทคโนโลยีและนวัตกรรม*, 8(2), 45–59.
- อภิชาติ สุวรรณไตรย์. (2564). การพัฒนาบทเรียนผ่านเว็บแบบปฏิสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านจับใจความ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา. *วารสารวิจัยและพัฒนาศึกษา*, 15(3), 201–215.
- Branch, R. M. (2009). *Instructional design: The ADDIE approach*. Springer.

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297–334. <https://doi.org/10.1007/BF02310555>
- Hennink, M. M., & Kaiser, B. N. (2022). Sample sizes for saturation in qualitative research: A systematic review of empirical tests. *Social Science & Medicine*, 292, 114523. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.114523>
- Krippendorff, K. (2019). *Content analysis: An introduction to its methodology* (4th ed.). Sage Publications.
- Kuder, G. F., & Richardson, M. W. (1937). The theory of the estimation of test reliability. *Psychometrika*, 2(3), 151–160. <https://doi.org/10.1007/BF02288391>
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 140, 1–55.
- Mayring, P. (2014). *Qualitative content analysis: Theoretical foundation, basic procedures and software solution*. Beltz.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory* (2nd ed.). McGraw-Hill.

การวิจัยนัยยะทางสุนทรียภาพและภาษาทางศิลปะของศิลปะเครื่องเคลือบของหลิวหยู่เฉิน

A Study of the Aesthetic Implications and Artistic Language of Liu Yucen's Ceramic Art

ถึง จา^{1*} เสกสรรค์ ตันยาภิรมย์² และภรดี พันธุ์ภากร³
Ting Zha^{1*} Sakesan Tanyapirom² and Poradee Punthupakorn³

บทคัดย่อ

การวิจัยนัยยะทางสุนทรียภาพและภาษาทางศิลปะของศิลปะเครื่องเคลือบของหลิวหยู่เฉินมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สุนทรียภาพและภาษาทางศิลปะของผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยู่เฉิน งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสารและวิธีการสำรวจภาคสนามในการวิเคราะห์ จากผลการวิเคราะห์ค้นพบว่า การแสดงออกทางสุนทรียภาพในผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยู่เฉิน แสดงออกบนพื้นฐานของวิธีการดั้งเดิม ผ่านการควบคุมการเผาที่แม่นยำและการนำวัสดุใหม่มาใช้ รวมถึงการประยุกต์ศิลปะแบบข้ามสาขา ทำให้เห็นฉายได้สะท้อนเอกลักษณ์ใหม่ทั้งในด้านของภาษาภาพและพลังของการแสดงออก ภาษาทางศิลปะสะท้อนให้เห็นผ่านเทคนิคต่าง ๆ เช่น สีส้น ฝีแปรง การจัดองค์ประกอบภาพและวัสดุ รวมถึงการอธิบายเชิงลึกเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาของศิลปะเครื่องเคลือบร่วมสมัย กลยุทธ์การสร้างสรรคสำหรับทักษะแบบดั้งเดิม และเส้นทางการบูรณาการของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ผลของงานวิจัยนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศิลปะเครื่องเคลือบ ทำให้ผู้คนเข้าใจสุนทรียศาสตร์ในผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยู่เฉินให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลอ้างอิงและแนวทางสำคัญสำหรับผู้ทีศึกษาศิลปะเครื่องเคลือบของหลิวหยู่เฉินได้อีกด้วย

คำสำคัญ: หลิวหยู่เฉิน ศิลปะเครื่องเคลือบ ความหมายแฝงทางสุนทรียภาพ ภาษาทางศิลปะ การออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์

^{1*} สาขาทัศนศิลป์ ศิลปะการออกแบบและการจัดการวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Visual Arts, Art of Design and Cultural Management Program, Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University
E-mail: 510106262@qq.com

² สาขาทัศนศิลป์ ศิลปะการออกแบบและการจัดการวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Visual Arts, Art of Design and Cultural Management Program, Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University
E-mail: sakesan@go.buu.ac.th

³ สาขาทัศนศิลป์ ศิลปะการออกแบบและการจัดการวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Visual Arts, Art of Design and Cultural Management Program, Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University
E-mail: poradee@buu.ac.th

*Corresponding author

Abstract

This study aims to examine the aesthetic implications and artistic language of Liu Yucen's ceramic art. Documentary research and field investigation were employed as the main research methods. The findings indicate that the aesthetic expression of Liu Yucen's ceramic works is rooted in traditional techniques while being further enriched through precise firing control, the use of new materials, and the integration of cross-disciplinary artistic practices. These approaches have endowed famille-rose ceramic art with a renewed visual language and expressive vitality. The artistic language of Liu Yucen's works is manifested through such elements as color, brushwork, composition, and materials. The study also offers an in-depth discussion of the developmental direction of contemporary ceramic art, creative strategies for the revitalization of traditional craftsmanship, and pathways for the integration of cultural and creative industries. The findings are of considerable significance to the development of ceramic art, as they contribute to a deeper understanding of the aesthetics of Liu Yucen's ceramic works. Moreover, this study provides valuable references and guidance for scholars and practitioners interested in the study of Liu Yucen's ceramic art.

Keywords: Liu Yucen, Ceramic Art, Aesthetic Implications, Artistic Language, Product Design, Creative Culture

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาเครื่องเคลือบจีนนั้นมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ตั้งแต่การเผาเครื่องเคลือบที่เก่าแก่ที่สุดในช่วงยุคหินใหม่ ไปจนถึงการประดิษฐ์เครื่องเคลือบและการนำไปใช้อย่างแพร่หลาย นอกจากนี้เทคโนโลยีและศิลปะยังมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องอีกด้วย ในกระบวนการปรับให้เข้ากับความต้องการด้านการอยู่รอดและการใช้ชีวิตของผู้คน ทำให้ประเภทของการเผาผลิเครื่องเคลือบเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงรูปร่างและคุณภาพภายในยังคงได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง กระบวนการเปลี่ยนแปลงการผลิตเครื่องเคลือบจากวัตถุดิบไปสู่เครื่องใช้ จะต้องทำให้สำเร็จผ่านการใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกัน ซึ่งเป็นกระบวนการของผู้ผลิตวัสดุ นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการในการพัฒนาสร้างสรรค์และค่อย ๆ สร้างงานหัตถกรรมแบบดั้งเดิมอีกด้วย จากประวัติศาสตร์ของการพัฒนาเครื่องเคลือบโบราณ ทำให้ศิลปินเห็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมเครื่องเคลือบในสมัยนั้น ความกล้าหาญของราชวงศ์ฉินและราชวงศ์ฮั่น ความยิ่งใหญ่และมีอำนาจของราชวงศ์สุยและราชวงศ์ถัง ความสง่างามในสมัยราชวงศ์ซ่ง ความประณีตในสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง ทั้งหมดนี้ล้วนอยู่ภายในขั้นตอนทางประวัติศาสตร์ที่เปล่งประกายด้วยความรุ่งโรจน์แห่งยุคสมัย (Cheng, 2024)

เทคนิคการตกแต่งเครื่องเคลือบของจีนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยจำแนกเป็นการวาดภาพสีแบบบนเคลือบ (Overglaze) และการวาดภาพสีแบบใต้เคลือบ (Underglaze) ซึ่งเฟินฉ่าย (粉彩) ถูกจัดให้อยู่ในการวาดภาพสีแบบบนเคลือบ นับตั้งแต่เฟินฉ่ายถือกำเนิดขึ้นในรัชสมัยคังซี ตำแหน่งของการตกแต่งสีเคลือบที่เป็นกระแสหลักได้รับการสร้างขึ้นอย่างเป็นทางการในรัชสมัยหย่งเจินและเฉียนหลง (Xiong & Xiong, 2022) ในด้านงานหัตถกรรม จึงต่อเจินยังคงรักษารูปแบบการวาดภาพแบบดั้งเดิมไว้มากที่สุด ในช่วงปลายราชวงศ์ชิงและสาธารณรัฐจีน เทคโนโลยีการตกแต่งเครื่องเคลือบมีการเสื่อมถอย แต่เทคนิคการตกแต่งแบบเฟินฉ่าย กลับถือกำเนิดขึ้น เช่น “แปดสหายแห่งจูซาน” (珠山八友) พวกเขามีส่วนร่วมในวงการศิลปะเครื่องเคลือบของเจี๋ยเต๋อเจินมาเกือบร้อยปี ในช่วงเวลาดังกล่าว ประชาชนชาวจีนกำลังอยู่ในยุคแห่งความปั่นป่วนของ “ประเทศชาติถูกทำลาย ครอบครัวพังทลาย” บนพื้นฐานของการสืบทอดเทคนิคเครื่องเคลือบอันยอดเยี่ยมของเจี๋ยเต๋อเจิน หลิวหยู่เฉิน (刘雨岑) เป็นผู้ประสบความสำเร็จตั้งแต่อายุน้อยในกลุ่ม “แปดสหายแห่งจูซาน” ในสมัยสาธารณรัฐจีน ถือได้ว่าเป็นช่วงต้นของการสร้างสรรค์ของศิลปิน นั่นคือตั้งแต่ปี ค.ศ. 1920

ถึง ค.ศ. 1940 (Zhu, 2007) รูปแบบการสร้างสรรค์ของหลิวหยู่เฉินในช่วงต้น คล้ายกับรูปแบบการสร้างสรรค์ของ ภาพวาดดอกไม้และนกบนเครื่องเคลือบเฟิ่นฉ่ายใหม่อื่น ๆ ในสมัยสาธารณรัฐจีน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรูปแบบแบบดั้งเดิม การสร้างสรรค์ได้สืบทอดลักษณะร่วมกันของเฟิ่นฉ่ายใหม่ ซึ่งผสมผสานเทคนิคเฟิ่นฉ่ายแบบดั้งเดิมกับภาพวาดดอกไม้ และนกของจีน ผสมผสานการวาดภาพแบบกบฏและการวาดภาพแบบเสี่ยวอี้ เส้นและสีมีความพิถีพิถัน ภาพดอกไม้และ นกมีความละเอียดประณีตและความสวยงาม ขณะเดียวกัน การวางเค้าโครงที่มีความสดใสและความสง่างาม ลีลา การวาดมีความกระชับและเรียบง่าย แสดงให้เห็นถึงทักษะดั้งเดิมที่ยอดเยี่ยม เทคนิคของหลิวหยู่เฉินผสมผสานระหว่าง ความดั้งเดิมกับความทันสมัย ก่อตัวเป็นรูปแบบศิลปะเฉพาะตัว ผลงานของศิลปินมีทั้งเส้นของฟูกันและหมึกแบบ ดั้งเดิมและจิตวิญญาณแห่งนวัตกรรมที่ทันสมัย จึงได้รับความชื่นชมจากผู้รักงานศิลปะอย่างลึกซึ้ง

บนพื้นฐานของการสืบทอดเทคนิคการวาดภาพดอกไม้และนกแบบไร้หมึกฟูกันของหลิวหยู่เฉินได้สร้างเทคนิค “ดอกท้อแต่ม้วน” ขึ้น และก่อตัวขึ้นเป็นสำนักใหม่ของภาพวาดดอกไม้และนกที่มีเอกลักษณ์ “ดอกท้อแต่ม้วน” เฟิ่นฉ่าย แสงหารูปแบบศิลปะของภาพวาดดอกไม้และนกแบบไร้หมึกฟูกันตามรูปแบบการวาดภาพของหยุนหนานเถียน (恽南田) แน่นหนาว่าขณะที่แสวงหาความสนใจของ “ดอกท้อแต่ม้วน” เฟิ่นฉ่ายนั้นก็มีลักษณะพิเศษทางสุนทรียภาพของมวลชนเช่นกัน มิใช่เพียงแค่ความชื่นชมเท่านั้น ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จึงเป็นลักษณะพิเศษทางสุนทรียภาพที่โดดเด่นของ “ดอกท้อแต่ม้วน” เฟิ่นฉ่ายที่ผู้ชมทุกชนชั้นสามารถชื่นชมร่วมกันได้ ด้วยเหตุนี้ หลิวหยู่เฉินได้อาศัยทักษะอันลึกซึ้งของศิลปิน ซึ่งไม่เพียงแต่ ยึดความดั้งเดิมเท่านั้นแต่ยังสร้างสรรค์เทคนิคการตกแต่ง “ดอกท้อแต่ม้วน” ขึ้นอีกด้วย (Xu, 2023) ทำให้เทคนิคเฟิ่นฉ่าย ของศิลปินบรรลุถึงจุดสูงสุดทางศิลปะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปลายของการปฏิวัติวัฒนธรรม หลิวหยู่เฉินมีบทบาท สำคัญในการสร้างสรรค์ภาพวาดบนเครื่องเคลือบ 7501 นอกจากนี้ เครื่องเคลือบ 7501 ซึ่งเป็นผลงานโด่งดังที่สุดของ เครื่องเคลือบสีแดงสำหรับราชสำนัก เป็นผลผลิตจากการผสมผสานระหว่างเจตจำนงของชาติและฝีมือช่างในช่วงเวลา ทางประวัติศาสตร์ที่เฉพาะเจาะจง และได้สะท้อนความทรงจำและความหมายทางอารมณ์อันพิเศษของยุคนั้น รวมถึง แสดงให้เห็นว่าศักยภาพด้านการจัดการและเทคโนโลยีของอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบจีนยุคใหม่ในการรวมทรัพยากรเพื่อ บรรลุเป้าหมายสำคัญ และหลิวหยู่เฉิน ในฐานะที่เป็นสมาชิกหลักของแปดสหายแห่งจูชาน เป็นผู้สร้างเทคนิค “ดอกท้อ แต่ม้วน” โดยได้รับแรงบันดาลใจจากวิธีการวาดภาพแบบไร้โครงร่างของจีน เขาเปลี่ยนวัสดุจากสีน้ำมันแบบดั้งเดิมมาใช้ สีน้ำแทน และใช้วัสดุสีขาวโสมมาแต่ม้วนเพื่อจัดรูปทรงกลีบดอกก่อนที่จะลงสีน้ำ ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดูเหมือนเป็น ธรรมชาติ นุ่มนวล และละเอียดอ่อน ซึ่งสิ่งนี้แตกต่างจากการวาดเส้นและการวาดภาพแบบดั้งเดิม ทำให้การวาดภาพบน เครื่องเคลือบมีความคล้ายคลึงกับความรู้สึกการวาดภาพบนกระดาษชวน ซึ่งเป็นรากฐานทางเทคนิคที่สำคัญสำหรับการ ตกแต่งบนเครื่องเคลือบ 7501 และแนวคิดทางเทคนิคของศิลปินช่วยส่งเสริมการปรับปรุงสูตรเครื่องเคลือบ 7501 ให้เหมาะสม โดยใช้วัสดุสีที่มีความสดใส และใช้เทคนิคการวาดที่มีการเปลี่ยนสีที่นุ่มนวลในกลีบดอก ซึ่งทำให้เทคนิค การวาดภาพบนเครื่องเคลือบมีคุณภาพมากขึ้น และกลายเป็นหนึ่งในลักษณะเด่นที่ทำให้เครื่องเคลือบ 7501 แตกต่าง จากเครื่องเคลือบอื่นๆ

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยู่เฉิน

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์สุนทรียภาพและภาษาศิลปะในผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยู่เฉิน

1.3 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ซึ่งรวมถึงวิธีการวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนาม เพื่อศึกษา ผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยู่เฉิน และวิเคราะห์สุนทรียภาพและภาษาทางศิลปะของผลงานเหล่านี้

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา: เนื้อหาของการวิจัยนี้ดำเนินการวิเคราะห์เทคนิค กระบวนการ และวัสดุที่ใช้ใน ผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยู่เฉิน การวิเคราะห์ครั้งนี้จะประยุกต์ใช้ทฤษฎีศิลปะเครื่องเคลือบ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ของจิตรกรรมจีนและหลักการศิลปะประยุกต์

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่: จิ่งเต๋อเจิน จิ่งเต๋อเจินเป็นเมืองที่รวบรวมการสร้างสรรค์ศิลปะเครื่องเคลือบ และยังมี ประชากรที่ทำงานด้านการสร้างสรรค์ศิลปะเครื่องเคลือบมากที่สุด จากข้อมูลอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 2024-2025

พบว่ามียานชนผู้คนประมาณ 150,000 คนทำงานเกี่ยวกับเซรามิกในเมืองจิ่งเต๋อเจิน ซึ่งรวมถึงช่างฝีมือเซรามิกประมาณ 44,000 คน ซึ่งถือเป็นหนึ่งในสี่ของจำนวนประชากรในเมืองจิ่งเต๋อเจิน และมีผู้ที่ย้ายมาอยู่เมืองจิ่งเต๋อเจินเพื่อสร้างสรรค์งานศิลปะเกือบ 100,000 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านเซรามิกระดับนานาชาติมากกว่า 5,000 คนในช่วงที่มีจำนวนมากที่สุด ทำให้เกิดเป็นเมืองที่มีประชากรที่ทำงานด้านการสร้างสรรค์ศิลปะเครื่องเคลือบมากที่สุดในโลก การวิจัยครั้งนี้จะเน้นศึกษาเมืองจิ่งเต๋อเจินเป็นพื้นที่หลักเพื่อศึกษาผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเจิน (“Revival of China”, 2024)

1.3.3 ขอบเขตด้านเวลา: ค.ศ. 1912 ถึง ค.ศ. 1969 เป็นช่วงเวลาตั้งแต่การสร้างสรรค์จนถึงการพัฒนาผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเจิน

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาผลงานเครื่องเคลือบหลิวหยูเจิน ประการแรกทำความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิหลังและชีวิตของหลิวหยูเจินก่อน ประการที่สอง ดำเนินการวิเคราะห์รูปแบบศิลปะในผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเจิน โดยวิเคราะห์ผ่านความดั้งเดิมและนวัตกรรม หัวข้อของภาพวาดและการใช้สี จากนั้นวิเคราะห์ผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเจินอีกครั้งหนึ่ง ประการสุดท้าย วัตถุประสงค์ของการออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ได้บรรลุผลสำเร็จผ่านสุนทรียภาพและภาษาศิลปะ

งานวิจัยนี้มีสุนทรียภาพและภาษาศิลปะเป็นแรงบันดาลใจ ดำเนินการศึกษาค้นคว้าผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเจินเป็นหลัก ผ่านสุนทรียภาพและภาษาศิลปะเป็นหัวข้อการสร้างสรรค์หลัก โดยมีผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเจินเป็นสื่อ ผสมผสานกับทฤษฎีการศึกษาเครื่องเคลือบและทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ เพื่อให้สามารถวิจัยสุนทรียศาสตร์และภาษาศิลปะในผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเจินได้อย่างครอบคลุม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 วิธีการวิจัยเอกสาร: เน้นไปที่การศึกษาระบบการพัฒนาผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเจินเป็นหลัก ผ่านการรวบรวมและศึกษาดารานหนังสือและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ ภูมิหลังและประวัติผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเจิน เพื่อรับกระบวนการพัฒนาและภูมิหลังของการสร้างสรรค์ผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเจินในสมัยสาธารณรัฐจีน (ค.ศ. 1912 - ค.ศ. 1949) การวิจัยครั้งนี้ดำเนินงานตามหลักการทางวิชาการที่ว่า "การสืบค้นแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ - การประยุกต์ใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง - การให้เหตุผลเชิงคุณค่า" โดยเริ่มจากการชี้แจงภูมิหลังทางแนวคิดสร้างสรรค์และภาพรวมของผลงานของหลิวหยูเจิน ผ่านข้อมูลทางประวัติศาสตร์พื้นฐาน จากนั้นสร้างกรอบสำหรับการวิเคราะห์ด้านสุนทรียศาสตร์โดยใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และสุดท้ายเน้นย้ำถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวของภาษาศิลปะของเขาผ่านข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ ข้อมูลต่างๆ ถูกจัดเรียงตามลำดับ "เทคนิค - กระบวนการ - สุนทรียศาสตร์" โดยใช้ข้อมูลด้านเทคนิคมาอธิบายวิธีการวาดภาพบนเครื่องเคลือบ ใช้ข้อมูลด้านกระบวนการมาอธิบายวิธีของขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน และใช้ข้อมูลด้านทฤษฎีสุนทรียศาสตร์มาอธิบายความงามจากผลงานการสร้างสรรค์ ซึ่งก่อให้เกิดโครงสร้างอย่างลึกซึ้ง

2.2 วิธีการสำรวจภาคสนาม: เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเจินได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงเลือกพิพิธภัณฑ์เครื่องเคลือบประเทศจีนจิ่งเต๋อเจิน โรงงานผลิตเครื่องเคลือบ เขตวัฒนธรรม

และความคิดสร้างสรรค์เถาชีชวน และสตูดิโอส่วนตัวให้เป็นสถานที่ในการสำรวจ ผู้เข้าร่วมและผู้สังเกตการณ์สามารถสัมผัสประสบการณ์ทั้งหมดได้โดยตรง และยังสามารถสำรวจเนื้อหาผลงานของหลิวยู๋เฉิน จากการวิจัยเชิงสำรวจนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสรุปปัญหาที่พบในกระบวนการปฏิบัติและสาเหตุผ่านการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ ดังนั้น ข้อมูลถูกจัดเรียงตามลำดับ "ลักษณะทางสุนทรียศาสตร์ - การประยุกต์ใช้เทคนิค - รากฐานทางวัฒนธรรม" รายละเอียดทางสุนทรียศาสตร์จากการวิจัยภาคสนาม เช่น การผสมสี สอดคล้องกับประเด็นทางเทคนิคจากการศึกษากระบวนการ เช่น การผสมวัสดุ และสุดท้ายชี้ไปยังรากฐานทางวัฒนธรรมของแหล่งกำเนิดทางพื้นที่ เช่น ประเพณีท้องถิ่น เพื่อให้ได้การตีความอย่างลึกซึ้งของสุนทรียศาสตร์และภาษาศิลปะ

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 สุนทรียภาพในผลงานเครื่องเคลือบของหลิวยู๋เฉิน

คุณค่าทางสุนทรียภาพของศิลปะเครื่องเคลือบของหลิวยู๋เฉิน สะท้อนให้เห็นในการเป็นตัวแทนของสุนทรียศาสตร์แบบดั้งเดิมของตะวันออกและการแสดงออกของจิตวิญญาณที่นุ่มนวลจากมุมมองของผู้หญิง เขาได้ใช้เทคนิค “ดอกท้อแต่ม้วนน้ำ” มาเป็นภาษาหลักและสร้างโลกของเครื่องเคลือบที่เต็มไปด้วยจิตวิญญาณแห่งพื้นผิวผ่านการเบลนสี ความเรียบง่ายของรูปร่าง การเว้นพื้นที่ว่างขององค์ประกอบภาพและการแสดงออกเชิงบทกวีของหัวข้อจากมุมมองของสุนทรียศาสตร์เชิงสัญลักษณ์ องค์ประกอบทางศิลปะของมันเป็นสัญลักษณ์ที่ได้สะท้อนความสนใจของปัญญาชนและนักวิจารณ์ทางเทคนิค องค์ประกอบหลักมีดังต่อไปนี้

3.1.1 สุนทรียภาพแห่งลายเส้น

ในภาพวาดนี้ การวาดภาพขนนกนั้นมีชีวิตชีวาเป็นพิเศษ ลายเส้นที่ละเอียดพลิ้วไหวอย่างเป็นอิสระบนขนนก สร้างเป็นพื้นผิวที่สมจริง แต่ยังคงไว้ซึ่งเสน่ห์อันงดงามของภาพวาดแนวนกปราชญ์ ทำให้ผู้คนสัมผัสได้ถึงความเบาและความมีชีวิตชีวาของขนนก โครงร่างของตัวนกและเส้นกิ่งของดอกไม้แบ่งแยกกันอย่างชัดเจน ลื่นไหลแต่ทรงพลัง ลายเส้นมีความเป็นธรรมชาติและมีจังหวะ ก่อให้เกิดพลังที่แข็งแกร่งทางศิลปะของ “หาความสงบในความเคลื่อนไหว และในความแข็งแรงเห็นความอ่อนโยน”

ภาพที่ 2 การวิเคราะห์ลายเส้นของ “แผ่นกระเบื้องเคลือบลายดอกไม้และนกเพ็นฉ่าย” (<https://artso.arttron.net>)

3.1.2 สุนทรียภาพแห่งสี

ในด้านการจัดการสี หลิวหยูเฉียนมุ่งเน้นในการแสวงหา “ความสวยงามอันบริสุทธิ์” เขามักจะใช้เทคนิคการลงสีแบบสองเส้นโครง เพื่อให้สีของดอกไม้มีความอ่อนหวานและสดใส ผสมผสานกับสีที่อึมครึมปานกลาง แสดงให้เห็นถึงความอ่อนหวานและเต็มไปด้วยความเป็นบทกวี ใบไม้ถูกจัดเรียงความหนาแน่นและเบาบางจากด้านหน้าและด้านข้าง โดยใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงระหว่างความเข้มและความอ่อนของสี เพื่อถ่ายทอดเลเยอร์ตามธรรมชาติ ทำให้ภาพมีความสดใสและงดงาม

ในด้านการจัดการสี หลิวหยูเฉียนมุ่งเน้นในการแสวงหา “ความสวยงามอันบริสุทธิ์” เขามักจะใช้เทคนิคการลงสีแบบสองเส้นโครง (หรือที่เรียกว่า “การวาดเส้นขอบสองชั้นและการลงสี”) ซึ่งเป็นเทคนิคหลักของการวาดภาพบนเครื่องเคลือบเฟินฉ่ายแบบจินตังเดิม เทคนิคนี้หมายถึงการวาดเส้นขอบของวัตถุด้วยสองเส้นโครง จากนั้นค่อยเติมสีลงในเส้นขอบ หลักการสำคัญคือ การวาดเส้นขอบก่อน การเติมสีทีหลัง เพื่อให้ได้ภาพที่เป็นรูปธรรมของวัตถุผ่านลักษณะการกำหนดของเส้นและการเติมสี ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะการสร้างสรรค์ที่เป็นแบบแผนและมีมาตรฐานในด้านเทคนิคศิลปะแบบดั้งเดิม เพื่อให้สีของดอกไม้มีความอ่อนหวานและสดใส ผสมผสานกับสีที่อึมครึมปานกลาง แสดงให้เห็นถึงความอ่อนหวานและเต็มไปด้วยความเป็นบทกวี ใบไม้ถูกจัดเรียงความหนาแน่นและเบาบางจากด้านหน้าและด้านข้าง โดยใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงระหว่างความเข้มและความอ่อนของสี เพื่อถ่ายทอดเลเยอร์ตามธรรมชาติ ทำให้ภาพมีความสดใสและงดงาม

ภาพที่ 3 การวิเคราะห์สี “แจกันภาพดอกไม้และนกเฟินฉ่าย” (<https://artso.arttron.net>)

3.1.3 สุนทรียภาพแห่งองค์ประกอบภาพ

ผลงานชิ้นนี้ใช้จานกระเบื้องเคลือบทรงกลม ในด้านองค์ประกอบของพื้นที่ให้ความรู้สึกกว้างขวางและยังทั้งพื้นที่ส่วนเกินสีขาวไว้ ทำให้ผลงานนั้นดูไม่แออัด ไม่ซับซ้อน และสง่างาม ด้วยจินตภาพทางศิลปะอันลึกซึ้ง หลิวหยูเฉียนเชี่ยวชาญในการใช้พื้นที่สีขาวเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับการพักสายตา ในด้านของภาพ เขาได้สร้างความรู้สึกที่สวยงามของ “ความเรียบง่าย” ทำให้จิตใจของผู้ชมสงบนิ่ง

ภาพที่ 4 การวิเคราะห์องค์ประกอบภาพของ “จานลายดอกไม้และนกเพนฉ่าย” (<https://artso.artron.net>)

3.2 องค์ประกอบในผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเจิน

พื้นผิวคือการเชื่อมโยงทางสัมผัสที่เกิดจากองค์ประกอบทางสายตา หลิวหยูเจิน ได้สร้างสำคัญในด้านพื้นผิวของการวาดภาพบนเครื่องเคลือบผ่านนวัตกรรมทางเทคนิค ซึ่งสอดคล้องกับกลไกของจิตวิทยาด้านสุนทรียศาสตร์ สีสันของผลงานเป็นไปตามหลักการทางสุนทรียศาสตร์ที่ว่า "ดึงดูดทั้งรสนิยมชั้นสูงและรสนิยมทั่วไป" โดยให้ความสำคัญกับความกลมกลืนมากกว่าการเปรียบเทียบเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ที่สดชื่นและสง่างาม และการจัดองค์ประกอบเน้นที่ "การใช้พื้นที่สีขาวเป็นหลัก" เพื่อสร้างระเบียบเชิงพื้นที่ที่สอดคล้องกับกฎทางสายตาและแนวคิดทางศิลปะของปัญญาชน

3.2.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบภาพในผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเจิน

หลิวหยูเจินเป็นปรมาจารย์ด้านศิลปะเครื่องเคลือบของประเทศจีน ซึ่งเป็นที่รู้จักในฐานะหนึ่งใน “แปดสหายแห่งจูซาน” ผลงานเครื่องเคลือบของเขาได้ผสมผสานบทกวี การเขียนตัวอักษรจีน ภาพวาด การแกะสลัก ตราประทับ และรูปแบบทางศิลปะอื่น ๆ เพื่อสร้างรูปแบบทางภาพที่เป็นเอกลักษณ์ องค์ประกอบภาพในผลงานของเขาประกอบด้วย ลายเส้น สี รูปทรง จินตภาพทางสุนทรียภาพ ลวดลาย เทคนิค และการแสดงออกทางวัตถุ องค์ประกอบทางภาพเหล่านี้ได้ร่วมกันสร้างรูปแบบทางศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ในผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเจิน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมรดกอันล้ำลึกและเสน่ห์ทางศิลปะของวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนได้อย่างสมบูรณ์ ด้านล่างนี้เป็นผลงานเครื่องเคลือบบางชิ้นที่ใช้องค์ประกอบภาพเหล่านี้

ภาพที่ 5 หน้าอัลบั้มภาพดอกไม้และนกของหลิวหยูเจินสมัยยุคราชอาณาจักรจีน (1 คู่) (<https://artso.artron.net>)

หน้าอัลบั้มภาพดอกไม้และนก (หนึ่งคู่) ในยุคราชอาณาจักรจีนของหลิวหยูเจิน มีสีสันที่โดดเด่น สว่างและชุ่มชื้น โดยใช้เทคนิคที่กระชับและเรียบร้อย นกนางเขนมีสีสันสดใสและเหมือนจริง ขนนุ่มฟู และสีขนถูกแต้มด้วยพู่กัน ทำให้มีสีอ่อนและสีเข้มที่เป็นธรรมชาติ และกลีบดอกไม้ยังมีชีวิตชีวาและเป็นธรรมชาติมากขึ้นอีกด้วย

ภาพที่ 6 แผ่นกระเบื้องเคลือบเฟ้นฉ่ายสีสันของฤดูใบไม้ผลิในสวนสมัยราชอาณาจักรจีน (<https://artso.artron.net>)

แผ่นกระเบื้องเคลือบพื้นฉ่ำสีสนิมของฤดูใบไม้ผลิในสวนสมัยสาธารณรัฐจีน ผลงานชิ้นนี้ได้ใช้พื้นที่ประณีตและงดงาม วาดภาพดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิอันอบอุ่น และทิวทัศน์ของฤดูใบไม้ผลิที่ไร้ขอบเขต ภาพวาดนี้แสดงให้เห็นถึงนกนางแอ่นสามตัวกำลังบิน พร้อมกับส่งเสียงร้องเพลงอย่างมีความสุข โดยใช้วิธีการที่มีชีวิตชีวาและความประณีต จึงถือเป็นผลงานที่โดดเด่น กิ่งของดอกท้อที่ขยายออก แต่มดดอกท้อเป็นจุด สก๊กลินหอมบานสะพรั่งและแข่งกันแสดงความงาม เกสรตัวผู้ประดับด้วยสีเข้ม โดยมีสีสนิมที่อ่อนช้อย ภาพโดยรวมมีความงดงามและสง่างาม รวมถึงการใช้พื้นที่ประณีต

จากมุมมองทางสุนทรียศาสตร์ องค์ประกอบสำคัญจากผลงานของหลิวหยูเฉียน ก่อให้เกิดความก้าวหน้าสามด้าน ได้แก่ (1) ความก้าวหน้าทางเทคนิค การใช้เทคนิคแต้มน้ำมีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์เครื่องเคลือบพื้นฉ่ำ (2) ความก้าวหน้าทางสุนทรียศาสตร์ โดยการนำแนวคิดทางศิลปะของจิตรกรรมชั้นสูงมาประยุกต์ใช้กับเครื่องเคลือบ ทำให้มีคุณค่าทางวัฒนธรรมของการตกแต่งเครื่องเคลือบมากขึ้น และ (3) ความก้าวหน้าด้านการยอมรับ โดยการสร้างความสมดุลระหว่างสุนทรียศาสตร์ของผู้เชี่ยวชาญกับการชื่นชอบของสาธารณชน และตอบสนองความต้องการทางสุนทรียศาสตร์สมัยใหม่ในด้าน "ความเรียบง่าย ความมีชีวิตชีวา และเสน่ห์" ผลงานของเขาได้กลายเป็นแบบอย่างสำหรับการเปลี่ยนแปลงศิลปะเครื่องเคลือบดินเผาแบบดั้งเดิมไปสู่ศิลปะสมัยใหม่ ดังนั้น ผลงานของเขาเป็นแบบอย่างสำหรับการเปลี่ยนแปลงศิลปะเครื่องเคลือบแบบดั้งเดิมไปสู่ศิลปะสมัยใหม่ และยังเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับศิลปินรุ่นหลังในด้านการวาดภาพบนเครื่องเคลือบทั้งในแง่ของสุนทรียศาสตร์และเทคนิค

3.3 องค์ประกอบในผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเฉียน

รูปทรงโดยรวมในผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเฉียนมีความเรียบง่าย โดยเน้นไปที่ความสมดุลของสัดส่วนและ "จิตวิญญาณ" ของสิ่งของ เขาเชี่ยวชาญในการทำให้วัตถุแสดงความงามของความเคลื่อนไหวในความสงบผ่านเส้นโค้งเล็กน้อย ส่วนปากที่เก็บเข้าด้านใน พวยกามีความเอียงเล็กน้อย และวิธีการจัดการอื่น ๆ ซึ่งแตกต่างจากการตกแต่งเครื่องเคลือบแบบดั้งเดิมที่แสวงหาการตกแต่งและการแกะสลัก หลิวหยูเฉียนใช้ "ความคลุมเครือ" เป็นพื้นฐาน

ในด้านของการจัดการสี หลิวหยูเฉียนยังคงใช้ประสบการณ์ทางภาพของเขาในภาพวาดหมึกจีน เขาใช้สีเคลือบขาวเป็นพื้นหลัง ใช้สีชมพูอ่อนและหมึกสีอ่อนเพื่อแต้มสีให้เหมือนการเปลี่ยนสีของดอกท้อ ก่อตัวเป็นรูปแบบของ "ดอกท้อแต้มน้ำ" ภาษาทางสีนี้ไม่เพียงแต่ฟื้นฟูความสวยงามของดอกท้อในฤดูใบไม้ผลิเท่านั้น แต่ยังเพิ่มบุคลิกของผู้หญิงและความรู้สึกของนักปราชญ์ในผลงานอีกด้วย

สิ่งสำคัญอยู่ที่การใช้ "น้ำ" ในฐานะสื่อกลาง โดยเปลี่ยนจากการทาเป็นการซึม ส่งผลให้การระบายสีแต่ละครั้งเป็นปัจเจกที่ไม่สามารถผลิตซ้ำได้ กระบวนการนี้ต่างจากการควบคุมอย่างแม่นยำในเทคนิคการเคลือบสีแบบตะวันตก แต่กลับเน้นย้ำถึงสถานะ "ความไร้ระเบียบภายใต้การควบคุม" ตามสุนทรียศาสตร์ของโลกตะวันออก

ในด้านขององค์ประกอบภาพ หลิวหยูเฉียนใช้องค์ประกอบแบบไม่สมมาตรจำนวนมากและการเว้นพื้นที่ว่าง องค์ประกอบของภาพมักจะรวมอยู่ที่มุมหนึ่งของวัตถุ เว้นพื้นที่ว่างขนาดใหญ่ ทำให้ภาพของดอกท้อดูเหมือนลอยอยู่ในหมอก เขาเชี่ยวชาญในการใช้การซึมผ่านของสีแบบใต้เคลือบ เพื่อให้ภาพแสดงความตึงเครียดทางสายตาของ "การมีอยู่หรือไม่มี การมองเห็นความว่างเปล่าที่อยู่ภายใน"

วิธีการสร้างองค์ประกอบภาพเช่นนี้สืบทอดแนวคิดของ "การสอดประสานของสีขาวและสีดำ" ในการวาดภาพภูมิทัศน์ของจีน เพื่อสร้างจังหวะภาพระหว่างความจริงและความเสมือนจริง และสร้างความเคร่งขรึมในบทกวีที่แข็งแกร่ง

ศิลปะเครื่องเคลือบของหลิวหยูเฉียนไม่ใช่งานสำรวจด้านรูปร่างเท่านั้น แต่ยังบรรจุความคิดของเขาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตธรรมชาติ จิตสำนึกของผู้หญิงและสุนทรียศาสตร์ของบทกวี เขาใช้ดอกท้อมาเป็นจินตภาพเพื่อแสดงถึงความเคร่งขรึมทางอารมณ์ระหว่างช่วงเวลาของชีวิตที่เบ่งบานและความร่วงโรยอันเป็นนิรันดร์ ผ่านการเว้นพื้นที่ว่างและการเบลนสีสัญลักษณ์ของความอ่อนไหวภายในและความงามที่ซ่อนอยู่ของผู้หญิง ด้วยความช่วยเหลือรูปแบบน้ำหมึก สร้างเป็นบทสนทนาที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ของบทกวีคลาสสิก

ผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยูเฉียนยึดเทคนิค "ดอกท้อแต้มน้ำ" เป็นหัวใจสำคัญของการสร้างสรรค์ ใช้หัวข้อดอกไม้และนกเป็นสื่อในการถ่ายทอดเนื้อหา และถือเอามิติทางอารมณ์และบรรยากาศของจิตรกรรมแบบปัญญาชนเป็นจิตวิญญาณของผลงาน โดยผสมผสานรูปแบบของบทกวี อักษร ภาพวาด และตราประทับเข้าไว้ด้วยกัน จนบรรลุเอกภาพ

ระหว่างนวัตกรรมเชิงเทคนิคหัตถศิลป์กับความก้าวหน้าทางสุนทรียภาพ ผลงานของเขาไม่เพียงเป็นจุดสูงสุดของศิลปะเครื่องเคลือบเทคนิคเผินไฉ่เท่านั้น หากยังเป็นแบบอย่างสำคัญของการเปลี่ยนผ่านศิลปะการวาดภาพบนเครื่องเคลือบจีนจาก “การตกแต่งเชิงหัตถกรรม” ไปสู่ “การสร้างสรรคเชิงศิลปะ” อย่างแท้จริง อีกทั้งยังมีคุณค่าทั้งในด้านศิลปะด้านหัตถศิลป์ และด้านวัฒนธรรมควบคู่กันอย่างครบถ้วน

4. อภิปรายผล

ผลการวิจัย: มีการให้นิยามเชิงวิชาการและคุณค่าทางเทคนิคของ “ดอกท้อแต่ม้า” อย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งเปิดเผยกลไกทางสุนทรียภาพและนัยทางวัฒนธรรมของแนวคิด “ความงามแบบสูงและสามัญดำรงอยู่ร่วมกัน” และทำให้ตำแหน่งทางประวัติศาสตร์ในลักษณะ “สืบทอดอดีตและเชื่อมต่อกอนาคต” ของผลงานชัดเจนยิ่งขึ้น ในเชิงการสืบทอดจากอดีต ผลงานตั้งอยู่บนรากฐานหัตถศิลป์ของเครื่องเคลือบเผินไฉ่จากเตาราชสำนักสมัยราชวงศ์ชิง เช่น การใช้ลวดลายขอบสีแดงผ่านหง (矾红) และการประยุกต์สีแก้วขาว (玻璃白) ควบคู่กับการรับอิทธิพลจากเทคนิคการวาดภาพดอกไม้และนกของสำนักไฮ่ไปจากศิลปินอย่าง ฮวาเอียน (华岳) และเร็นป้อเหียน (任伯年) จนก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาแบบลำดับขั้นจาก “การสืบทอดหัตถกรรม — การปฏิรูปเทคนิค — การยกระดับสุนทรียภาพ” ในเชิงการชี้นำสู่อนาคต ผลงานได้ส่งอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์เครื่องเคลือบเผินไฉ่หัวข้อดอกไม้และนกร่วมสมัย โดยเทคนิค “ดอกท้อแต่ม้า” ถูกนำไปอ้างอิงและประยุกต์ใช้ทั้งในงานเครื่องเคลือบ “7501” และในผลงานของศิลปินเผินไฉ่แห่งเมืองจิ้งเต๋อเจิ้น ยุคปัจจุบัน ส่งเสริมให้ศิลปะเผินไฉ่เปลี่ยนผ่านจาก “การตกแต่งเชิงหัตถกรรม” ไปสู่ “การสร้างสรรคเชิงศิลปะบริสุทธิ์” และสถาปนาสถานะทางวิชาการของหลิวหยูเจินในฐานะ “ปรมาจารย์ศิลปะเผินไฉ่ดอกไม้และนกแห่งยุคใกล้สมัยใหม่” อย่างชัดเจน

การสะท้อน: งานวิจัยได้สะท้อนแนวคิดการเปลี่ยนผ่านของศิลปะดั้งเดิมในสมัยสาธารณรัฐจีนภายใต้แนวคิด “การบูรณาการข้ามสาขา” โดยผ่านการผสานระหว่าง “จิตวิญญาณของภาพวาดปัญญาชน” กับ “ฐานรองรับของหัตถศิลป์พื้นบ้าน” ทำให้ศิลปะดั้งเดิมสามารถเกิดการแปรเปลี่ยนเชิงสร้างสรรค์ในบริบทสังคมสมัยใหม่และใกล้สมัยใหม่ พร้อมทั้งมอบกรอบแนวคิดเชิงการเปลี่ยนผ่านในลักษณะ “แก่นวัฒนธรรม + นวัตกรรมเชิงหัตถศิลป์” ให้แก่การสืบทอดและการฟื้นฟูมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมร่วมสมัย อีกทั้งสะท้อนแนวคิดการสร้างสรรคของกลุ่มศิลปินเขียนลวดลายเครื่องเคลือบแห่งจุชาน เมืองจิ้งเต๋อเจิ้น ที่ยึดหลัก “ตั้งอยู่บนรากฐานหัตถกรรมท้องถิ่น และตอบสนองต่อความต้องการของยุคสมัย” โดยผลงานของพวกเขาไม่เพียงสืบสานอัตลักษณ์ทางหัตถศิลป์ของเครื่องเคลือบจิ้งเต๋อเจิ้นเท่านั้น หากยังทำหน้าที่บันทึกการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของสังคมจีนในยุคใกล้สมัยใหม่ กลายเป็นสื่อกลางคู่ขนานที่บรรจุทั้งอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและจิตวิญญาณแห่งยุคสมัยไว้พร้อมกัน

จากการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างอย่างชัดเจนในวงการวิชาการเกี่ยวกับการประเมินลักษณะพิเศษของ “ความสง่างามและความหายาก” ในรูปแบบศิลปะของหลิวหยูเจิน ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานของหลิวหยูเจิน ค้นพบว่า ผลงานที่ได้รับการยอมรับจากทุกชนชั้น ในช่วงแรกเขาได้เป็นลูกศิษย์ของพานเถาหยู (潘匋宇) ผู้เชี่ยวชาญการวาดภาพดอกไม้และนก รูปแบบของเขามีความสง่างามและมีพลัง หลังจากเข้าสู่วัยกลางคนแล้ว เขาได้ซึมซับเทคนิคการวาดภาพแบบไร้หมึกพู่กันของหยุนโซ่วผิง (恽寿平) จิตรกรผู้มีชื่อเสียงสมัยราชวงศ์ชิง ภาพวาดดอกไม้และนกของเขามีรูปแบบที่เรียบง่ายและสีสันทั้งดงาม ในช่วงบั้นปลายชีวิต เขาได้รับอิทธิพลจากศิลปะแนวสมจริงของสมัยใหม่ ทั้งยังได้รับอิทธิพลจาก “ทฤษฎีการตกแต่งเครื่องเคลือบ” ทำให้ภาพวาดบนเครื่องเคลือบของเขามีความสมจริงและการตกแต่งมากยิ่งขึ้น

จากการวิจัยเปรียบเทียบกับวังเย่อิง (汪野亭) ได้รับข้อสรุปที่แตกต่างออกไป ผลงานวิจัยของเจิ้งอี่อิง (郑依晴) (Zheng, 2014) เชื่อว่า ความแตกต่างระหว่างเทคนิคการวาดภาพแบบไม่ประณีตของวังเย่อิงกับเทคนิคการวาดภาพแบบผสมของหลิวหยูเจินนั้นมีความแตกต่างอย่างมาก และนำไปสู่แนวโน้มที่เน้นความสง่างามของวังเย่อิง ส่วนหลิวหยูเจินนั้นกลับเน้นไปที่ความไม่ประณีต ความแตกต่างนี้สะท้อนให้เห็นถึงสองแนวทางหลักในการสร้างสรรค์ผลงานของแปดสหายแห่งจุชาน หรือแม้แต่ภาพวาดบนเครื่องเคลือบจิ้งเต๋อเจิ้น

ต้นตอของความขัดแย้งนี้อยู่ที่เกณฑ์การประเมินและวัตถุประสงค์ในการเปรียบเทียบที่แตกต่างกัน คนแรก

ประเมินผลงานของหลิวหยู่เฉิน โดยพิจารณาจากเส้นทางการพัฒนาศิลปะและเอกลักษณ์ทางเทคนิคของเขาเองเป็นหลัก โดยเน้นว่าผลงานของเขาผสมผสานความสง่างามของภาพวาดแนวนักปราชญ์เข้ากับค่านิยมของศิลปะพื้นบ้าน

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางวิชาการของผลงานเครื่องเคลือบของหลิวหยู่เฉิน ขอแนะนำให้เจาะลึกการวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์และเทคนิคทางศิลปะ โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้สัญลักษณ์ของพุทธวัฒนธรรมและการผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่อไป วงการวิชาการควรเสริมสร้างการวิเคราะห์องค์ประกอบแบบดั้งเดิมและนวัตกรรมในศิลปะเครื่องเคลือบ สำหรับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น การพิมพ์สามมิติและการออกแบบดิจิทัลในการสร้างสรรค์ รวมถึงส่งเสริมการบูรณาการระหว่างศิลปะและเทคโนโลยี

ด้านการสนับสนุนทางนโยบาย: รัฐให้การส่งเสริมการอนุรักษ์และนวัตกรรมศิลปะและงานหัตถกรรมแบบดั้งเดิม สนับสนุนการจัดรายชื้อผู้ฝึกฝนทักษะระดับสูง ส่งเสริมการสืบทอดและการพัฒนาเทคนิคแบบดั้งเดิม โดยสามารถยืมขอเงินทุนพิเศษเพื่อนำมาพัฒนาอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม และเพื่อสนับสนุนการสร้างสรรคทางศิลปะและการเผยแพร่ในตลาดได้

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไปควรมุ่งขยายขอบเขตการศึกษาให้ลึกและกว้างยิ่งขึ้น ทั้งในมิติทางเทคนิค ประวัติศาสตร์ศิลปะ และการประยุกต์ใช้ร่วมสมัย เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับคุณค่าทางสุนทรียภาพและภาษาทางศิลปะของหลิวหยู่เฉิน

ประการแรก ควรดำเนินการศึกษาวิเคราะห์เชิงเทคนิคอย่างละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์เทคนิค “ดอกท้อแต่ม้วนน้ำ” โดยใช้การวิเคราะห์เชิงวัสดุศาสตร์ เช่น การตรวจสอบชั้นสี องค์ประกอบเม็ดสี และอุณหภูมิการเผา เพื่ออธิบายกลไกทางเทคนิคที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางสุนทรียภาพอย่างเป็นรูปธรรม อันจะช่วยยืนยันข้อค้นพบเชิงทฤษฎีด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์

ประการที่สอง ควรขยายการศึกษาสู่การเปรียบเทียบเชิงประวัติศาสตร์ศิลปะระหว่างหลิวหยู่เฉินกับศิลปินร่วมสมัยในกลุ่ม “แปดสหายแห่งจูซาน” ตลอดจนศิลปินรุ่นใหม่รุ่นหลัง เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการของภาษาทางศิลปะในบริบทของการเปลี่ยนผ่านจากศิลปะเครื่องเคลือบเชิงหัตถกรรมสู่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์สมัยใหม่

ประการที่สาม ควรศึกษาการประยุกต์องค์ประกอบทางสุนทรียภาพของหลิวหยู่เฉินสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมร่วมสมัย โดยศึกษาแนวทางการถอดองค์ประกอบเชิงสัญลักษณ์ สี สัน องค์ประกอบภาพ และจิตวิญญาณเชิงบทกวี เพื่อนำไปพัฒนาเป็นแนวทางการออกแบบที่เชื่อมโยงระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

6. เอกสารอ้างอิง

- Cheng, G. (2024). Exploration and reflection on the decorative art of pastel porcelain. *Ceramic Science and Art*, 56–57. <https://doi.org/10.13212/j.cnki.csa.2024.06.100>
- Revival of China's "porcelain capital" Jingdezhen. (2024, January 18). People's Daily Online. <https://en.people.cn>
- Xiong, J., & Xiong, H. (2022). The origin and process analysis of Liu Yucen's water dot peach blossom technique. *Ceramic Science and Art*, 56(6), 41–42. <https://doi.org/10.13212/j.cnki.csa.2022.06.026>
- Xu, J. (2023). Research on the history and craftsmanship of water dot peach blossoms. *Jiangsu Ceramics*, 56(3), 74–75. <https://doi.org/10.16860/j.cnki.32-1251/tq.2023.03.005>

- Zheng, Y. (2014). Exploring the similarities and differences in porcelain plate painting creations of Wang Yeting and Liu Yucen. *Journal of Chongqing Three Gorges University*, 30, 6. [https://doi.org/ 10.13743/j.cnki.issn.1009-8135.2014.06.016](https://doi.org/10.13743/j.cnki.issn.1009-8135.2014.06.016)
- Zhu, X. (2007). Jue'an Qiaoweng – Liu Yucen. *Ceramic Research*, 4, 25–27. <https://doi.org/10.16649/j.cnki.36-1136/tq.2007.04.029>

**การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตร
ครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี**
**A Study of Factors Affecting the Learning Happiness of Pre-service
Teachers in the Bachelor of Education Program (4-Year Program) at
Rambhai Barni Rajabhat University**

บดินทร์ ปันบำรุงกิจ^{1*} และติยาพร ธรรมสนธิ²
Bodin Panbamrungkich^{1*} and Tiyaoporn Thamsanit²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) ชั้นปีที่ 1-3 มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2566 ที่ได้จากตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-610) รวมทั้งสิ้นมีจำนวน 310 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการบรรยายได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเพื่อใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า 1) นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีความสุขในการเรียนอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 2) ตัวแปรปัจจัยด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเพื่อน มีความสัมพันธ์ความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.878 โดยที่ตัวแปรด้านผู้เรียนมีค่าน้ำหนักความสำคัญมาตรฐานมากที่สุดมีค่าเท่ากับ 0.53 รองลงมาเป็นด้านเพื่อนมีค่าเท่ากับ 0.24 อันดับสามเป็นด้านสิ่งแวดล้อมมีค่าเท่ากับ 0.16 ในขณะที่ตัวแปรด้านผู้สอนมีน้ำหนักความสำคัญมาตรฐานน้อยที่สุดมีค่าเท่ากับ 0.11) และตัวแปรปัจจัยทั้ง 4 ตัวแปรนี้ สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (Y) ได้ร้อยละ 77.10)

คำสำคัญ : ปัจจัย การจัดการเรียนการสอน ความสุขในการเรียน.

^{1*} ภาควิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Physical Education, Faculty Of Education, Rambhai Barni Rajabhat University
E-mail : bodin.p@rbru.ac.th

² ภาควิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Physical Education, Faculty Of Education, Rambhai Barni Rajabhat University
E-mail : tiyaoporn.t@rbru.ac.th

* Corresponding author

Abstract

This study aimed 1) to examine the level of learning happiness among pre-service teachers in the Bachelor of Education Program (4-Year program) at Rambhai Barni Rajabhat University; and 2) to investigate the factors affecting their learning happiness. The sample comprised 310 first- to third-year pre-service teachers enrolled in the program during the 2023 academic year. The sample size was determined based on the Krejcie and Morgan table (1970, pp. 607–610). Data were collected using a questionnaire designed to assess the factors affecting students' learning happiness. The instrument was structured as a five-point rating scale. Descriptive statistics, including mean and standard deviation, were used to analyze the data, while multiple regression analysis was employed to test the research hypotheses. The findings indicated that students' happiness with their learning was high overall, with a mean score of 4.17 and a standard deviation of 0.64. In addition, the learner, instructor, environmental, and peer factors were found to be significantly related to students' learning happiness at the .01 level. The multiple correlation coefficient was 0.878. The learner factor had the highest standardized coefficient ($\beta = 0.53$), followed by the peer factor ($\beta = 0.24$), the environmental factor ($\beta = 0.16$), and the instructor factor ($\beta = 0.11$). Collectively, these four factors explained 77.10% of the variance in students' learning happiness.

Keywords: Factors, Instructional Management, Learning Happiness

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาควรเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน ลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาได้อย่างทั่วถึง การจัดการอุดมศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความเชี่ยวชาญตามสาขาวิชาการหรือวิชาชีพที่ตนถนัด สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประเทศ พัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และทักษะที่จำเป็น เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ เข้าใจสังคมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อรองรับสังคมโลกที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต มีความรับผิดชอบต่อการครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ร่วมกันแก้ปัญหาสังคม และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2562, น. 1, 3) เห็นได้ว่าการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษามุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้และความสุขในการเรียนรู้ อันนำไปสู่การเป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ทั้งด้านวิชาการและอารมณ์

นักศึกษาเมื่อก้าวเข้าสู่รั้วมหาวิทยาลัยถือว่าเป็นช่วงเวลาในการเปลี่ยนผ่านชีวิตในระดับมัธยมศึกษาสู่ระดับอุดมศึกษา เป็นช่วงเวลาสำคัญที่นักศึกษาจำเป็นต้องเผชิญกับบริบททางสังคม การเรียนรู้ และการใช้ชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม นักศึกษาจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองมากขึ้น เผชิญกับความหลากหลายของผู้คน และต้องบริหารจัดการทั้งเวลา อารมณ์ และทรัพยากรต่าง ๆ ด้วยตนเอง หากนักศึกษาไม่สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมอาจส่งผลให้ผลการเรียนตกต่ำ ขาดแรงจูงใจ เครียด ซึมเศร้า แยกตัวทางสังคม หรือเกิดพฤติกรรมเสี่ยง ซึ่งอาจนำไปสู่การลาออกจากมหาวิทยาลัยได้ ในทางตรงกันข้ามนักศึกษาที่ปรับตัวได้ดีจะมีความสุขในการเรียน เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความมั่นใจในตนเอง สร้างสัมพันธที่ดี และมีแรงจูงใจในการพัฒนานตนเอง ซึ่งล้วนส่งเสริมความสำเร็จทางการศึกษาและการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับนักรู้ ศรีชัย (2564, น. 1-2) ได้กล่าวถึงนักศึกษาเมื่อเข้ามหาวิทยาลัยต้องเผชิญความท้าทายในการปรับตัวทั้งทางร่างกายและจิตใจจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคม แต่ละคนมีทักษะการจัดการอารมณ์ต่างกัน วัยนี้เป็นช่วงที่เริ่มมีความคิดเป็นของตนเอง รู้จักความถนัดและความชอบ กล้าแสดงออก เลือกคบเพื่อน และให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนมากกว่าผู้ใหญ่ ต้องการทำกิจกรรม

ร่วมกับเพื่อน และแสวงหาการยอมรับในกลุ่ม นักศึกษาหลายคนจึงแสดงความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น อย่างไรก็ตาม นักศึกษาบางคนไม่สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ อาจเกิดความเครียดและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ ในขณะที่ “ความสุข” เป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งอยู่ในวัยเปลี่ยนผ่านจากวัยรุ่นตอนปลายถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น จึงเป็นช่วงวัยที่มีการปรับตัวอย่างมากกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น การอยู่ในสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ การเรียนที่แตกต่างไปจากระดับมัธยมศึกษาซึ่งส่งผลต่อการใช้ชีวิต การทำกิจกรรม และการเข้าสังคม การอยู่ร่วมกับเพื่อนนักศึกษาคนอื่น ๆ ที่มาจากต่างถิ่นซึ่งมีฐานการเลี้ยงดู ความคิดและพฤติกรรมหลากหลายแตกต่างกัน ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีวิตและคุณภาพการเรียนของนักศึกษา ระหว่างที่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยต้องใช้เวลา 4 ปี จึงเป็นช่วงวัยที่มีคุณค่า (จิรัช ใจจริง, 2562, น. 2)

ความสุขในการเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จทางการศึกษาและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษาซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยุ่เรียนต้องปรับตัวเข้าสู่บทบาทของการเป็นผู้ใหญ่ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2017) ได้เน้นย้ำว่าความเป็นอยู่ที่ดีและความสุขของนักศึกษาเป็นตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาที่สำคัญ ไม่แพ้กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เนื่องจากนักศึกษาที่มีความสุขในการเรียนมีแนวโน้มที่จะมีแรงจูงใจในการเรียนรู้สูง มีสุขภาพจิตที่ดี และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2015) ได้กำหนดไว้ในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เน้นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน (OECD, 2017) สำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ ความสุขในการเรียนมีความสำคัญเป็นเป็นอย่างมาก เนื่องจากนักศึกษาครุศาสตร์จะเข้าสู่วิชาชีพครูซึ่งต้องอาศัยทั้งความรู้ความสามารถและคุณลักษณะด้านอารมณ์จิตใจที่ดี การที่นักศึกษาครุศาสตร์มีความสุขในการเรียนจะส่งผลให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู มีความมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง และพร้อมถ่ายทอดความรู้สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนในอนาคต (Zee & Koomen, 2016) ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2562) จึงได้กำหนดมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ที่เน้นการพัฒนาครูให้มีความรู้ ความสามารถ และความสุขในการประกอบวิชาชีพ แสดงให้เห็นว่าความสุขเป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นครูมืออาชีพที่สมบูรณ์

ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนของนักศึกษาครุศาสตร์ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับในวงวิชาการ ทฤษฎีความสุขและความเป็นอยู่ที่ดีของ Seligman (2011) เสนอแนวคิด PERMA Model ที่อธิบายองค์ประกอบของความสุข 5 ประการ ได้แก่ อารมณ์เชิงบวก ความผูกพัน ความสัมพันธ์เชิงบวก ความหมาย และความสำเร็จ ในบริบทการศึกษา ความสุขในการเรียนหมายถึงสภาวะที่ผู้เรียนมีอารมณ์เชิงบวกต่อการเรียนรู้ มีความตั้งใจ มีความสัมพันธ์ที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียน และรู้สึกถึงความก้าวหน้า ทฤษฎีความสุขในมิติการศึกษาของ Huebner et al. (2014) ได้อธิบายความสุขของผู้เรียนประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติทางอารมณ์ มิติทางสังคม และมิติทางการรู้คิด แสดงให้เห็นว่าความสุขในการเรียนมีหลายมิติและต้องพิจารณาปัจจัยร่วมกับทฤษฎีระบบนิเวศทางการศึกษาที่พัฒนามาจาก Bronfenbrenner (1979) ที่อธิบายไว้ว่าความเป็นอยู่ที่ดีของผู้เรียนได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมหลายระดับที่มีปฏิสัมพันธ์กัน เมื่อนำทฤษฎีทั้งสามมาบูรณาการร่วมกัน พบว่า ความสุขในการเรียนของนักศึกษามีแหล่งที่มาจากทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ซึ่งแหล่งของความสุขของนักศึกษามหาวิทยาลัยมีทั้งแหล่งที่นักศึกษาสามารถสรรหาความสุขได้ด้วยตนเอง และแหล่งความสุขที่มาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกตัวบุคคล

จากทฤษฎีดังกล่าว สามารถระบุปัจจัย 4 ด้านที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านผู้เรียน นักศึกษาที่มีแรงจูงใจภายใน มีการตั้งเป้าหมายของตนเอง และรู้จักกำกับการเรียนรู้ของตน มักมีความสุขในการเรียนมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ “ทฤษฎีการกำหนดตนเอง” ของ Deci and Ryan (2000) ที่ชี้ว่า ความสุขของผู้เรียนเกิดจากการได้รับการตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐาน ได้แก่ ความสามารถ ความสัมพันธ์กับผู้อื่น และความเป็นอิสระในการเลือก การส่งเสริมให้นักศึกษาครูรู้จักกำกับการตนเองจึงเป็นรากฐานสำคัญต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน 2) ปัจจัยด้านผู้สอน บทบาทของอาจารย์ในการเป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ และเอาใจใส่

ต่อผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ ล้วนส่งผลต่อความผูกพันทางอารมณ์และความสุขในการเรียนของนักศึกษา สอดคล้องกับ “ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม” ของ Bandura (1997) ที่กล่าวถึงการเรียนรู้ผ่านการสังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียนอย่างอาจารย์ 3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อมทางกายภาพ บรรยากาศในห้องเรียน และทรัพยากรสนับสนุนที่เหมาะสม มีผลโดยตรงต่อประสบการณ์ของนักศึกษา “ทฤษฎีสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้” และแนวคิดระบบนิเวศการเรียนรู้ของ Bronfenbrenner (1979) ต่างชี้ว่าระบบสิ่งแวดล้อมในระดับใกล้ตัวผู้เรียน เช่น ห้องเรียน อาจารย์ และเพื่อน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการของผู้เรียนในระยะยาว 4) ปัจจัยด้านเพื่อนร่วมเรียนการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน การได้รับแรงสนับสนุน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเท่าเทียม เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างบรรยากาศทางสังคมเชิงบวกในห้องเรียน สอดคล้องกับ “ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่” ของ Knowles (1980) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และการใช้ประสบการณ์ของผู้เรียนร่วมกันเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมาย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เมษา นวลศรี (2562, น. 109) พบว่า ตัวแปรคุณลักษณะของนักศึกษา (X1) และกลุ่มเพื่อนและบุคคลแวดล้อม (X4) ส่งผลต่อความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปานทิพย์ พอดิ (2564, น. 80) ที่ได้อธิบายไว้ว่า ปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ประกอบด้วยปัจจัยครอบครัว ปัจจัยเพื่อนมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างมีความสุขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผจงจิต ไกรถาวร และกมลรัตน์ กิตติพิมพานนท์ (2557, น. 423) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน ความสุขในการเรียนสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษา พบว่า สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสุขในการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิทักษ์ สุพรรณโณภาพ และทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา (2567, น. 248) ที่ได้เสนอแนวทางการพัฒนาความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาวิชาชีพครูในเขตภูมิภาคตะวันตก โดยที่อาจารย์ผู้สอนควรมีการให้ความรัก เมตตา และความเป็นกัลยาณมิตร มีการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการกิจกรรม สื่อ ที่หลากหลาย มีความทันสมัย และเหมาะสมกับบริบทของรายวิชา ควรจัดการเรียนรู้โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ควรมีการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และการสร้างความตระหนักรู้ภายในตนเอง

ปัจจุบัน พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาวิชาชีพครูมีค่อนข้างน้อย ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสุขในการเรียนรู้ให้มากขึ้น โดยจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนของนักศึกษาเพื่อจะได้เป็นแนวทางการส่งเสริมได้ตรงประเด็นซึ่งจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยที่น่าจะส่งผลต่อความสุขในการเรียนของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มี 4 ปัจจัยได้แก่ 1) ปัจจัยด้านผู้เรียน 2) ปัจจัยด้านผู้สอน 3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และ 4) ปัจจัยด้านผู้สอน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี โดยใช้กรอบแนวคิดจากทฤษฎีทางการศึกษาเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และเสนอแนวทางในการส่งเสริมความสุขในการเรียนที่นำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพครูอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาระดับความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชากร เป็นนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) ชั้นปีที่ 1-3 มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2566 รวมทั้งสิ้นมีจำนวน 1,108 คน

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) ชั้นปีที่ 1-3 มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2566 ที่ได้จากการจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-610) รวมทั้งสิ้นมีจำนวน 310 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ จำนวน 4 ตัวแปรได้แก่ ปัจจัยด้านผู้เรียน ผู้สอน สิ่งแวดล้อม และเพื่อน

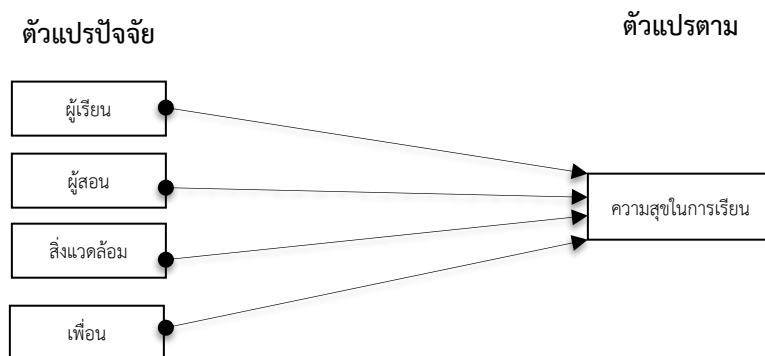
ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสุขในการเรียน

1.4 สมมติฐานการวิจัย

1.4.1 ปัจจัยด้านผู้เรียน ผู้สอน สิ่งแวดล้อม และด้านเพื่อนมีความสัมพันธ์กับความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) ชั้นปีที่ 1-3 มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

1.4.2 ตัวแปรปัจจัยอย่างน้อยหนึ่งด้านที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) ชั้นปีที่ 1-3 มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) ชั้นปีที่ 1-3 มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2566 รวมทั้งสิ้นมีจำนวน 1108 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) ชั้นปีที่ 1-3 มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2566 ที่ได้จากการจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-610) 310 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นโดยมีชั้นปีที่กำลังศึกษาเป็นชั้นและมีสาขาวิชาเป็นหน่วยในการสุ่ม

2.2 เครื่องมือที่ใช้วิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วยแบบสอบถามด้านปัจจัยจำนวน 24 ข้อ ประกอบด้วยด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเพื่อน ด้านละ 6 ข้อ และแบบสอบถามด้านความสุขในการเรียนจำนวน 16 ข้อ

2.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

โดยขั้นตอนการสร้างได้ศึกษาและสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีเนื้อหาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียน ดำเนินการเขียนนิยามเชิงปฏิบัติการสำหรับสร้างข้อคำถามในแต่ละตัวแปรให้เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มตัวอย่าง นำไปตรวจสอบคุณภาพเพื่อหาค่าความตรงเชิงพินิจ ซึ่งควรมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้น พบว่า ข้อคำถามผ่านเกณฑ์ทุกข้อ

(0.67-1.00) จากนั้นนำแบบวัดไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ผลปรากฏว่าแบบสอบถามปัจจัยด้านผู้เรียนมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.54-0.82 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 ด้านผู้สอนมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.54-0.82 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 ด้านสภาพแวดล้อมค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.63-0.87 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 ด้านเพื่อน ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.65-0.86 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 และความสุขในการเรียนค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.56-0.85 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 แสดงว่าเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีคุณภาพผ่านเกณฑ์เนื่องจากมีค่าอำนาจจำแนกมากกว่า 0.20 และค่าความเชื่อมั่นมากกว่า 0.70 (อติราช เกิดทอง และคณะ, 2567, น. 129)

2.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้ดำเนินการส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลไปยังคณบดีคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และตรวจสอบและคัดแยกฉบับที่สมบูรณ์ไว้เพื่อจัดระบบและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.5.1 วิเคราะห์ระดับความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ใช้สถิติเชิงบรรยายได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.5.2 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เพื่อทดสอบสมมติฐานใช้สถิติการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีความสุขในการเรียนอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64

3.2 ตัวแปรปัจจัยด้านผู้เรียน ผู้สอน สิ่งแวดล้อม และเพื่อน มีความสัมพันธ์ความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.878 โดยที่ตัวแปรด้านผู้เรียนมีค่าน้ำหนักความสำคัญมาตรฐานมากที่สุด ($\beta = 0.53$) รองลงมาเป็นด้านเพื่อน ($\beta = 0.24$) อันดับสามเป็นด้านสิ่งแวดล้อม ($\beta = 0.16$) ในขณะที่ตัวแปรด้านผู้สอนมีน้ำหนักความสำคัญมาตรฐานน้อยที่สุด ($\beta = 0.11$) และตัวแปรปัจจัยทั้ง 4 ตัวแปรนี้ สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (Y) ได้ร้อยละ 77.10

4. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีข้อค้นพบที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลดังนี้

4.1 นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีความสุขในการเรียนอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ในปัจจุบันเอื้อต่อการเรียนรู้ และส่งผลต่อภาวะทางจิตใจในเชิงบวกของนักศึกษา ทั้งนี้เนื่องมาจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีพันธกิจผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น พัฒนาศาสตร์ทางการศึกษาด้วยวิธีการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย ศึกษาพัฒนาและ ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการศึกษาให้แก่ท้องถิ่น และเพื่อสนับสนุนให้มีการศึกษา พัฒนา อนุรักษ์ และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ดังนั้นหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตมุ่งเน้นการเรียนการสอนเชิงสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมของนักศึกษา และกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาทั้งด้านวิชาการและด้านคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของครู ส่งผลให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง (experiential learning) ได้ฝึกฝนทักษะวิชาชีพครูในสถานการณ์จำลองและสถานศึกษาจริง ได้รับการส่งเสริมคุณค่าในตนเอง (self-esteem) และเห็นความหมายของการเรียน ได้ร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและเน้นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา มีการการดูแลนักศึกษาแบบใกล้ชิด (student-centered) และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลให้

นักศึกษารู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษา และรู้สึกมั่นคงทางอารมณ์ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความรู้สึกปลอดภัยทางจิตใจ และความผูกพันในสถาบัน และนำไปสู่ความสุขในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ (Basic Psychological Needs Theory) และเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีการกำหนดตนเอง (Self-Determination Theory) ที่พัฒนาโดย Deci and Ryan (2000, pp. 227-268) อธิบายว่า ความสุขในการเรียนเกิดขึ้นเมื่อนักศึกษามีความต้องการพื้นฐาน 3 ประการได้รับการตอบสนอง ได้แก่ (1) ความสามารถ (competence) ที่นักศึกษารู้สึกว่าตนเองมีความสามารถทางวิชาการและสามารถเรียนรู้ได้ดี (2) ความเป็นอิสระ (autonomy) ที่นักศึกษามีทางเลือกแนวทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง และ (3) ความสัมพันธ์ทางสังคม (relatedness) ที่นักศึกษารู้สึกผูกพันกับเพื่อน อาจารย์ และชุมชนในสถาบันการศึกษา ความต้องการทั้งสามนี้ล้วนส่งผลโดยตรงต่อภาวะเชิงบวกและความสุขในการเรียนของนักศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรทัต ใจจริง (2562, น. 58) พบว่า นิสิตชั้นปีที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีความสุขในการเรียนโดยรวม (3.97) ด้านความรู้สึกต่ออาจารย์ผู้สอนและกิจกรรมการเรียน (3.95) ด้านความรู้สึกต่อสถาบัน (3.92) ด้านความรู้สึกต่อเพื่อนร่วมชั้น (4.07) อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เมษา นวลศรี (2562, น. 229) พบว่า นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีความสุขในการเรียนโดยรวม (3.93) ด้านความพึงพอใจในการเรียน (3.68) ด้านความสนใจใฝ่เรียนรู้ (4.00) ด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ (4.24) ด้านความพึงพอใจในตนเอง (4.28) และด้านความวิตกกังวล (3.44) อยู่ในระดับมาก

2. ตัวแปรปัจจัยด้านผู้เรียน ผู้สอน สิ่งแวดล้อม และเพื่อน มีความสัมพันธ์ความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.878 ซึ่งบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก และมีค่า R^2 เท่ากับ 0.771 ซึ่งหมายความว่าตัวแปรปัจจัยทั้ง 4 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (Y) ได้ร้อยละ 77.10 ซึ่งถือเป็นสัดส่วนที่สูงมากในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เมื่อเทียบกับมาตรฐานของ Cohen (1988) ที่กำหนดว่าค่า R^2 ที่มากกว่า 0.30 ถือว่ามีขนาดผลกระทบขนาดใหญ่ (large effect size) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยนี้จึงมีความหมายสำคัญทั้งในเชิงสถิติและเชิงปฏิบัติ และในการวิจัยครั้งนี้ให้ความสำคัญ (B) ที่แตกต่างกันสะท้อนให้เห็นถึงระดับอิทธิพลที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งมีความสำคัญต่อการวางแผนและพัฒนากลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างความสุขในการเรียนของนักศึกษา

ปัจจัยด้านผู้เรียนส่งผลต่อความสุขในการเรียนมากที่สุด ($\beta = 0.53$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีกระบวนการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) การระดมสมอง (Brainstorming) การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) การแลกเปลี่ยนความคิด (Think-Pair-Share) การเรียนรู้โดยใช้เกม (Game-based Learning) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) การเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) ฯลฯ และเน้นรูปแบบการเรียนรู้ทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และกิจกรรมส่งเสริมความเป็นครูซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษามีอิสระในการเรียน สามารถเลือก ตัดสินใจ จัดการและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการกำหนดตนเองของ Deci and Ryan (2000, pp. 227-268) ที่อธิบายไว้ว่าการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดความพึงพอใจตามธรรมชาติ เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้สึกสนุก และความสนุกนี้จะส่งผลให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการจูงใจภายในขึ้นในเวลาต่อมา และได้อธิบายเพิ่มเติมว่ามนุษย์ต้องการได้รับความพึงพอใจจากความต้องการทางจิตวิทยาในเบื้องต้น 3 ประการ ได้แก่ มีความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ (Competence) ความเป็นอิสระของตัวเอง (Autonomy) และสามารถสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ (Relatedness) สิ่งแวดล้อมที่ช่วยให้เกิดความพึงพอใจในความต้องการพื้นฐาน 3 ประการนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ และส่งผลให้บุคคลเกิดแรงจูงใจภายในอย่างต่อเนื่อง และได้ผลลัพธ์ในเชิงบวกซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เมษา นวลศรี (2562, น. 109) พบว่า ตัวแปรคุณลักษณะของนักศึกษา และกลุ่มเพื่อนและบุคคลแวดล้อม ส่งผลต่อความสุขในการเรียนรู้อของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ตัวแปรคุณลักษณะของนักศึกษาส่งผลต่อความสุขในการเรียนมากที่สุด ($\beta = 0.55$)

รองลงมาเป็นด้านเพื่อน ($\beta = 0.24$) การที่ปัจจัยด้านเพื่อนมีน้ำหนักความสำคัญเป็นอันดับสองต่อความสุขในการเรียนของนักศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ของนักศึกษาด้วยกันเอง ๆ หรือกลุ่มเพื่อนที่มีความรู้สึกอบอุ่นใจเมื่ออยู่ด้วยกัน ทำให้มีการชักชวนกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ เมื่อเกิดปัญหาได้รับความช่วยเหลือและตั้งใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่หวังผลตอบแทน และสามารถปรึกษาเรื่องส่วนตัวกันได้ จะเห็นได้ว่าสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ การมีเพื่อนที่สนับสนุนมีความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากพวกเขาจะต้องทำงานเป็นทีมในอนาคต การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การฝึกสอน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในงานวิชาการ และการสร้างเครือข่ายทางวิชาชีพ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้อย่างมีความสุขเกิดขึ้นได้ดีเมื่อมีการโต้ตอบทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura (1997) ที่อธิบายไว้ว่า ผู้เรียนจำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนของผู้ปฏิบัติวิชาชีพนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเพื่อที่จะได้ความเชี่ยวชาญในความรู้และทักษะ ผู้เรียนซึ่งเป็นสมาชิกใหม่ต้องก้าวเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างเต็มรูปแบบในการปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น มีการแบ่งปันเรื่องราวที่สนใจ ตั้งประเด็นปัญหาร่วมกัน จนบุคคลนั้นเกิดการสร้างความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ จากการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติของมนุษย์เช่นเดียวกับการกินหรือนอน ซึ่งเป็นทั้งการดำรงชีวิตและเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ สารสำคัญของ การเรียนรู้เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมโดยพื้นฐาน ซึ่งสะท้อนถึงธรรมชาติทางสังคมที่ลึกซึ้งของเราในฐานะที่มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้นั้น ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจึงเน้นการเรียนรู้จากบริบททางสังคม การมีส่วนร่วมในชุมชนซึ่งเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเป็นการสร้างบริบททางสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เชิงบวก กรรณิกา พันธศรี และคณะ (2565, น. 178-179) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุลลิตพิทย์ พันธแก้ว และวีรวรรณ วงศ์ปันเพ็ชร (2568, น. 20-21) ได้ทำการศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสุขในการเรียนของนักศึกษา พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสุขในการเรียนของนักศึกษามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยที่ตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีอิทธิพลทางตรงต่อความสุขในการเรียนสูงที่สุดมีค่าเท่ากับ 0.54 รองลงมาเป็นตัวแปรการสนับสนุนทางสังคมมีค่าอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.47

ปัจจัยอันดับสามเป็นด้านสิ่งแวดล้อม ($\beta = 0.16$) แม้จะเป็นอันดับที่สามจากปัจจัยทั้งหมด แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้เนื่องจากการที่ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมีค่าเป็นบวกนั้นแสดงให้เห็นว่าเมื่อสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้มีคุณภาพดีขึ้น จะส่งผลให้ความสุขในการเรียนของนักศึกษาเพิ่มขึ้นในทิศทางเดียวกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีมีการจัดสภาพสิ่งแวดล้อม จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และมีทรัพยากรการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเพียงพอ เช่น หอสมุดกลางเพื่อให้ นักศึกษามีหนังสือหรือตำราทางการศึกษามีเครือข่ายร่วมมือฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศและต่างประเทศให้บริการสืบค้นฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็ม ซึ่งเป็นเอกสารฉบับเต็มของ วិทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยของอาจารย์ รวบรวมจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศ นักศึกษา อาจารย์ และบุคลากร ในการเข้าใช้บริการนั้นจะต้องเข้าใช้งานจากคอมพิวเตอร์ ภายในห้องสมุดสมาชิก มีบริการอินเทอร์เน็ตให้นักศึกษา รวมถึงมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้มีอาคารเรียนที่ทันสมัย ห้องเรียนมีแสงสว่างเพียงพอ มีเครื่องเสียงและไมโครโฟน มีโปรเจกเตอร์ สื่อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการสนับสนุนการเรียนรู้ให้แก่ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ ผู้สอนมีการจัดการชั้นเรียน และสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้ การจัดการชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ มีการพัฒนาบุคลิกภาพ การวางตัวปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพครู ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ (Learning Environment Theory) ของ Fraser (2015) ที่เน้นว่าสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้เป็นตัวกำหนดสำคัญของประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะการที่สิ่งแวดล้อมสามารถส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการเกิดอารมณ์เชิงบวกในกระบวนการเรียนรู้ โดยสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ประกอบด้วย การสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและปลอดภัย การมีพื้นที่ในการสำรวจความสนใจส่วนตัว การมีแหล่งข้อมูลที่หลากหลายในการค้นคว้า การจัดเรียงวัสดุและอุปกรณ์อย่างเป็นระบบ การแบ่งปันวัสดุและแหล่งข้อมูลการเรียน การมีตารางเรียนและกิจกรรมที่ชัดเจน การกำหนดกฎระเบียบที่ชัดเจนและเป็นธรรม การสื่อสารกฎและความคาดหวังอย่างตรงไปตรงมา การบังคับใช้กฎอย่างสม่ำเสมอและยุติธรรม การให้เหตุผลของกฎและข้อบังคับ และการสร้างสมดุลระหว่างการควบคุมและการให้อิสระและยังสอดคล้องกับ

งานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรทัช ใจจริง (2562, น. 30) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนของนิสิต มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า ปัจจัยที่มีอำนาจพยากรณ์ความสุขในการเรียนของนิสิต คือ บรรยากาศในการเรียน การสอน ความน่าสนใจของบทเรียน ความเหมาะสมของสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง การเห็นคุณค่าการเรียนรู้ การเห็นคุณค่าในตนเอง และการส่งเสริมความสามารถของนิสิต ตัวแปรทั้ง 7 ตัวแปรรวมกันสามารถพยากรณ์ความสุขในการเรียนของนิสิตได้ร้อยละ 69.90 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ในขณะที่ตัวแปรด้านผู้สอนมีน้ำหนักความสำคัญมาตรฐานน้อยที่สุด ($\beta = 0.11$) อาจขัดแย้งกับความเชื่อทั่วไปที่ว่าครูมีบทบาทสำคัญที่สุดในการเรียนการสอน แต่อย่างไรก็ตามการที่ปัจจัยด้านผู้สอนยังคงมีนัยสำคัญทางสถิติแสดงว่าอาจารย์ยังคงมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการสร้างแรงบันดาลใจ การให้คำปรึกษา และการเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องมาจากบริบทของนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมีความเป็นผู้ใหญ่และความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองมากกว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษา ชีวิตของนักศึกษามีได้จำกัดอยู่เฉพาะการเรียนรู้ในเชิงวิชาการเท่านั้น หากแต่ยังเป็นโอกาสสำคัญที่นักศึกษาจะได้ฝึกฝนการดำรงชีวิตอย่างอิสระในหลายด้าน ทั้งด้านการจัดการเวลา การแสดงความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัย รูปแบบการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษามุ่งเน้นการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน อาจารย์ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะและสรุปสาระสำคัญของรายวิชา ขณะที่นักศึกษาทำหน้าที่ศึกษาหาความรู้ในประเด็นปลีกย่อยเพิ่มเติม รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการอภิปราย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการมอบหมายงาน เช่น การจัดทำรายงานหรือการนำเสนอผลงาน ซึ่งล้วนเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ การเรียนรู้ในระดับมหาวิทยาลัยจะมีประสิทธิภาพสูงสุดก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีความใฝ่รู้ มีความกระตือรือร้นในการศึกษาค้นคว้า และมีความรักในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเปิดใจยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง พร้อมเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่น นิสัยดังกล่าวถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่นำไปสู่ความเข้าใจในองค์ความรู้อย่างลึกซึ้ง และเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สามารถเผชิญกับความท้าทายทั้งในวิชาชีพครูและการใช้ชีวิตได้อย่างมั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่กับทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการขึ้นต้นตนเองของ มัลคอล์ม โนลส์ (Knowles, 1984 อ้างถึงใน ปิยะ ศักดิ์เจริญ, 2558, น. 9-10) ได้อธิบายไว้ว่า การศึกษาเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดการพัฒนามนุษย์ ซึ่งผู้สอนต้องระมัดระวังที่จะไม่เข้าไปแทรกแซงหรือเข้าไปควบคุมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนควรทำหน้าที่เพียงผู้แนะนำเท่านั้น ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy) ได้ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและถือว่าประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญโดยมีแนวคิดผู้เรียนวัยผู้ใหญ่มีความเป็นอิสระ สามารถขึ้นต้นและเรียนรู้ได้ตนเองเนื่องจากมีแรงจูงใจภายในเป็นสำคัญในการเรียนรู้มากกว่าปัจจัยภายนอก ผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกและเอื้อต่อการเรียนรู้เท่านั้น สามารถนำประสบการณ์ชีวิตมาช่วยในการเรียนรู้ได้ทันที พร้อมทั้งจะเรียนรู้ตามการเปลี่ยนแปลงบทบาทใหม่ทางสังคม มุ่งเน้นปัญหาเป็นศูนย์กลางและต้องการเรียนรู้สิ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ทันที นักศึกษาต่างยอมรับว่า ผู้เรียนที่มีความใฝ่รู้และพยายามที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจ เป็นลักษณะของผู้เรียนที่มีการขึ้นต้นเองในการเรียนรู้ ซึ่งจะสามารถเรียนรู้ได้ดีกว่าผู้เรียนที่ได้รับการขึ้นต้นจากผู้อื่น นอกจากนี้บุคคลที่เรียนรู้ด้วยการขึ้นต้นเองหรือด้วยการริเริ่มของตนเองจะเรียนรู้ได้มากกว่าและดีกว่า มีความตั้งใจ มีจุดมุ่งหมายและมีแรงจูงใจสูงกว่า สามารถนำประโยชน์จากการเรียนรู้ไปใช้ได้ดีกว่าและยาวนานกว่าคนที่เรียนรู้โดยเป็นแต่เพียงผู้รับหรือรอการถ่ายทอดจากผู้สอนเท่านั้นและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิติชญาณ์ คงชู และภทธีณี คงชู (2567, น. 133) พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอน ปัจจัยด้านเพื่อนร่วมชั้นเรียน และปัจจัยด้านผู้สอน ส่งผลต่อความสุขในการเรียนของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.16, 0.17, 0.20 และ 0.24 ตามลำดับ

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรปัจจัยด้านผู้เรียน ผู้สอน สิ่งแวดล้อม และเพื่อน สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (Y)

ได้ร้อยละ 77.10 โดยที่ตัวแปรด้านผู้เรียนมีค่าน้ำหนักความสำคัญมาตรฐานมากที่สุด ($\beta = 0.53$) รองลงมาเป็นด้านเพื่อน ($\beta = 0.24$) อันดับสามเป็นด้านสิ่งแวดล้อม ($\beta = 0.16$) ในขณะที่ตัวแปรด้านผู้สอนมีน้ำหนักความสำคัญมาตรฐานน้อยที่สุด ($\beta = 0.11$) จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ ดังนี้

5.1.1 ผู้บริหาร คณาจารย์ควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาเป็นลำดับแรก โดยส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะการเรียนรู้และมีความมั่นใจในตนเอง สนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมกรรมที่เสริมสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพครู รวมถึงมีการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาเป็นรายบุคคล

5.1.2 ผู้บริหาร คณาจารย์ ควรเน้นให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมการทำงานเป็นทีมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือส่งผลให้นักศึกษามีน้ำใจซึ่งกันและกันและพัฒนาเป็นการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน รวมถึงจัดทำระบบพี่เลี้ยงนักศึกษา เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง

5.1.3 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ควรส่งเสริมสภาพแวดล้อมพัฒนาบรรยากาศทางวิชาการและปรับปรุงสภาพแวดล้อม เช่น ห้องเรียน ห้องสมุด พื้นที่พักผ่อน รวมถึงการจัดกิจกรรมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นมิตรและสนับสนุนการเรียนรู้ให้อึดต่อการเรียนรู้และส่งเสริมความสุขในการเรียน

5.1.4 ผู้สอนเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างอาจารย์และนักศึกษาและผู้บริหารควรส่งเสริมและพัฒนาอาจารย์เกี่ยวกับทักษะการจัดการเรียนรู้ของอาจารย์ให้สร้างแรงบันดาลใจและความสุขในการเรียนให้นักศึกษา

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 จากผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรปัจจัยด้านผู้เรียน ผู้สอน สิ่งแวดล้อม และเพื่อน สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (Y) ได้ร้อยละ 77.10 ดังนั้นหมายความว่า อาจมีตัวแปรปัจจัยอื่นๆ ที่อธิบายความแปรปรวนความสุขในการเรียนได้อีกร้อยละ 22.90 ซึ่งผู้ที่สนใจศึกษาตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียน อาจทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อค้นหาปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น ปัจจัยการสนับสนุนทางครอบครัว ปัจจัยการจัดการสมดุลชีวิต ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและสื่อในการจัดการเรียนรู้ รวมถึงปัจจัยด้านการเงินในการเรียนรู้อื่นๆ เป็นต้น ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้อาจส่งผลต่อความสุขในการเรียนรู้นักศึกษาได้

5.2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนระหว่างหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตกับหลักสูตรอื่นๆ ในมหาวิทยาลัย

5.2.3 ควรทำการวิจัยระยะยาวเพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงของความสุขในการเรียนและปัจจัยที่ส่งผลตลอดระยะเวลา 4 ปี รวมถึงความสำเร็จในการเรียนและความพร้อมในการเป็นครู

5.2.4 ควรทำการศึกษาความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีกับมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่นๆ

6. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต (4 ปี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ขอขอบคุณคณะครุศาสตร์ นักศึกษาทุกท่านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

7. เอกสารอ้างอิง

กรรณิกา พันธุ์ศรี, ชัยพร พงษ์พิสน์รัตน์, คุชฎี เล็บขาว, บวรพจน์ ชมภูษ, ภมรพรรณ ยุระยาตร์, ภู แก้วอำไพ, รังสรรค์ โฉมยา, ลักขณา สรวิวัฒน์, วิภาณี สุขเอิบ, ศุภชัย ตู่กลาง, สมบัติ ท้ายเรือคำ, สุธิรณณ์ อามาตย์บัณฑิต, และอารยา ปิยะกุล. (2565). ทฤษฎีการเรียนรู้ยุคคลาสสิกถึงยุคร่วมสมัย. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 16(1), 170–185.

- จิรัช ใจจริง. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนของนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ฐิติชญา คชช. และภัทรีณี คชช. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. *วารสารปัญญา*, 31(2), 128–137.
- นัฐรี ศรีชัย. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปานทิพย์ พอดิ. (2564). รูปแบบการเรียนรู้ที่มีความสุข (FART). *วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช*, 11(1), 78–90.
- ปิยะ ศักดิ์เจริญ. (2558). ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่และแนวทางการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง: กระบวนการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 16(1), 8–13.
- ผจงจิต ไกรถาวร, และกมลรัตน์ กิตติพิมพานนท์. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน ความสุขในการเรียน สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษา หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางการแพทย์*, 20(3), 415–429.
- พิทักษ์ สุพรรณภาพ, และทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา. (2567). แนวทางการพัฒนาความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาวิชาชีพครูในเขตภูมิภาคตะวันตก. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 30(2), 239–255.
- เมษา นวลศรี. (2562). การวิเคราะห์ความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 47(ฉบับเพิ่มเติม 2), 223–243.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2562). พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ.2562. *ราชกิจจานุเบกษา*, 136(57ก), 1-3.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2562). ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ พ.ศ. 2562. *ราชกิจจานุเบกษา*, 136(56ง), 34.
- สุลลิตพิพย์ พันธแก้ว, และวีรวรรณ วงศ์ปิ่นเพชร. (2568). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสุขในการเรียนของนักศึกษาทันตแพทย์ชั้นคลินิกในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทย. *วิทยาสารทันตสาธารณสุข*, 30, 15–26.
- อติราช เกิดทอง, ภูวดล บัวบางพลู, และธีรพงษ์ จันทระเปรียง. (2567). การตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดความสามารถด้านความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 14(2), 123–138.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W. H. Freeman.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
- Fraser, B. J. (2015). Classroom learning environments. In R. Gunstone (Ed.), *Encyclopedia of science education* (pp. 154–157). Springer.
- Huebner, E. S., Suldo, S. M., & McKnight, C. G. (2014). Introduction to the special issue: Advancing research on children's subjective well-being in school contexts. *Child Indicators Research*, 7(1), 1-3.
- Knowles, M. S. (1980). *The modern practice of adult education: From pedagogy to andragogy*. Cambridge Adult Education.

- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2017). *PISA 2015 results (Volume III): Students' well-being*. OECD Publishing.
- Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. Free Press.
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*.
- Zee, M., & Koomen, H. M. Y. (2016). Teacher self-efficacy and its effects on classroom processes, student academic adjustment, and teacher well-being: A synthesis of 40 years of research. *Review of Educational Research*, 86(4), 981-1015.

นวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศ

An Innovation for Developing Creative Storytelling Skills among International Students

เบญจมาภรณ์ สุริยาวงศ์^{1*}
Benjamaporn Suriyawong^{1*}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการใช้องค์ประกอบและศิลปะการใช้ภาษาในนิทานสำหรับเด็ก 2) เพื่อพัฒนานวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศ และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนหลังการใช้นวัตกรรม จากการศึกษาเอกสารและวิเคราะห์นิทานจำนวน 15 เรื่องที่ได้รับรางวัลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) ระหว่างปี 2563–2568 โดยใช้กรอบแนวคิดด้านการใช้ภาษา องค์ประกอบและกลวิธีในการแต่งนิทาน และแก่นเรื่อง เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและศิลปะการใช้ภาษาในนิทานสำหรับเด็กได้แล้ว จึงนำผลที่ได้มาพัฒนานวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศ และสร้างแบบทดสอบความพึงพอใจของผู้เรียนหลังการใช้นวัตกรรมผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและศิลปะการใช้ภาษาในนิทานสำหรับเด็กมีความโดดเด่นในด้านการใช้คำ 7 ประเภท ได้แก่ คำประสม คำซ้ำ คำซ้อน คำทักทาย คำเสริม คำร้อง และคำเรียก การใช้ประโยค 3 ประเภท ได้แก่ ประโยคแจ้งให้ทราบ ประโยคถามให้ตอบ และประโยคบอกให้ทำ รวมถึงการใช้ภาพพจน์ 5 ประเภท ได้แก่ อุปมาอุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน อธิพจน์ และสัทพจน์ องค์ประกอบและกลวิธีในการแต่งนิทานพบว่า มีโครงเรื่อง ตัวละคร และฉากที่เหมาะสม ขณะที่แก่นเรื่องสะท้อนคุณธรรม เช่น ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ 2) นำผลการวิเคราะห์ที่ได้สร้างนวัตกรรมในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ โดยแบ่งเป็น 4 ชุดการเรียนรู้ ได้แก่ ชุดที่ 1 เรียนรู้การใช้ภาษาในนิทาน ชุดที่ 2 เรียนรู้องค์ประกอบและกลวิธีในการแต่งนิทาน ชุดที่ 3 เรียนรู้การวางโครงเรื่องและฝึกแต่งนิทาน และ ชุดที่ 4 ประกอบร่างสร้างนิทานเชิงสร้างสรรค์ เมื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า นวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 70.78/74.08 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 70/70 ที่ตั้งไว้ และ 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการใช้นวัตกรรมอยู่ในระดับมาก นวัตกรรมช่วยส่งเสริมความเข้าใจในการใช้ภาษาไทย การวางโครงเรื่อง และการสร้างสรรค์ตัวละคร ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถแต่งนิทานภาษาไทยได้อย่างถูกต้องและมีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น แสดงให้เห็นว่านวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ และสามารถประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนของผู้เรียนชาวต่างประเทศได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : นิทาน นวัตกรรม พัฒนาทักษะ การแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์ นักศึกษาชาวต่างประเทศ

^{1*} สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Department of Public Administration, Chiang Rai Rajabhat University

E-mail : benjamaporn.sur@crru.ac.th

* Corresponding author

Abstract

This research aimed 1) to study the elements and linguistic artistry found in children's stories; 2) to develop an innovation for enhancing creative storytelling skills among international students; and 3) to investigate learners' satisfaction after using the innovation. The study employed documentary research and analyzed 15 award-winning children's stories selected from works recognized by the Office of the Basic Education Commission (OBEC) between 2020 and 2025. The analysis was conducted using conceptual frameworks related to language use, story elements, storytelling techniques, and thematic content. The results of the analysis were then used to develop an online learning innovation designed to enhance creative storytelling skills among international students. In addition, a learner satisfaction questionnaire was developed to assess students' perceptions of the innovation. The findings showed that the linguistic artistry in children's stories was evident in the use of seven categories of words: compound words, reduplicated words, synonymous compounds, greeting words, reinforcing words, exclamatory words, and vocative words. The stories also employed three sentence types—declarative, interrogative, and imperative—and 5 types of figurative language: simile, metaphor, personification, hyperbole, and onomatopoeia. Regarding narrative structure, the stories featured appropriate plots, characters, and settings, while their themes conveyed moral values such as self-sacrifice, honesty, and responsibility. Based on these findings, the innovation was designed as an online electronic learning medium consisting of 4 learning units: (1) language use in stories, (2) story elements and storytelling techniques, (3) plot development and story-writing practice, and (4) the creation of creative stories. When piloted with the sample group, the innovation demonstrated an efficiency score (E1/E2) of 70.78/74.08, which was higher than the established criterion of 70/70. The students also expressed a high level of satisfaction with the innovation. It improved their understanding of Thai language use, plot organization, and character creation, enabling them to write Thai stories more accurately and creatively. Therefore, the developed innovation can be considered effective and suitable for enhancing the writing skills of international students.

Keywords: Folktales, Innovation, Skill Development, Creative Storytelling, International Students

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

นิทานเป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่ง ที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เดิมทีนิทานถูกถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ หรือการเล่าปากต่อปาก แต่ในปัจจุบันนิทานจำนวนไม่น้อยได้รับการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เนื้อหาของนิทานอาจมีที่มาจากเหตุการณ์จริงหรือเรื่องสมมติที่เกิดจากจินตนาการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความบันเทิง สนุกสนาน และเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน อีกทั้งยังสอดแทรกแนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรม และคติสอนใจ ที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ นิทานมีได้จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มผู้อ่านในวัยเด็กเท่านั้น หากแต่ยังมีนิทานสำหรับผู้ใหญ่อีกเป็นจำนวนมาก (กิ่งแก้ว อัครถาวร, 2519, น. 12)

ในปัจจุบันนิทานได้รับการประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในฐานะสื่อทางการศึกษา ที่มีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ของผู้เรียน งานวิจัยจำนวนมากได้ยืนยันถึงคุณค่าของนิทานในด้านการพัฒนาทักษะภาษาและความคิดสร้างสรรค์ เช่น งานของ เบญจมาภรณ์ สุริยวงศ์ (2564) ที่พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นิทาน

พื้นบ้านไทย-จีนเพื่อผู้เรียนชาวต่างประเทศ พบว่านิทานสามารถเป็นสื่อสองภาษาที่ช่วยส่งเสริมความเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับงานของ วรัญญา ไวรบรรเทา (2563) ที่ใช้นิทานพัฒนาทักษะการอ่าน คำศัพท์ภาษาไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 และงานของ คณวร สัญญะ และเดือนเพ็ญพร ชัยภักดี (2562) ที่ใช้นิทานประกอบภาพเพื่อพัฒนาการเขียนสะกดคำของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้แสดงให้เห็นว่านิทานสามารถปรับใช้ให้เหมาะกับผู้เรียนทุกกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้การศึกษาลักษณะเนื้อหาและการใช้ภาษาในนิทาน ยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะภาษา โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้คำศัพท์เบื้องต้น ดังที่ จรรย์วรรณ เทพศรีเมือง (2560, น. 118) กล่าวว่า หนังสือสำหรับเด็กนั้นต้องใช้ถ้อยคำที่เข้าใจได้ง่าย กระชับ สละสลวย ไม่หยาบคาย นอกจากนี้อาจต้องใช้โวหารต่างๆ ประกอบด้วย เช่น คำเลียนเสียงธรรมชาติ หรือการกล่าวเปรียบเทียบ เพื่อกระตุ้นจินตนาการของเด็ก สอดคล้องกับ เจด็จ คชฤทธิ์ (2554, น. 108-109, 134) กล่าวถึง การใช้ภาษาในการเขียนต้องเหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของเด็ก การเขียนอาจเป็นบทบรรยายเพื่อถ่ายทอดให้เห็นภาพที่ชัดเจนด้วยสำนวนโวหารที่เรียบง่าย หลีกเลียงคำศัพท์ยาก คำศัพท์เฉพาะ หรือคำศัพท์ที่เป็นวิชาการเกินไป ควรถ่ายทอดให้กระชับ ไม่ซับซ้อน ยืดยาว ซึ่งช่วยให้เกิดความเพลิดเพลินและเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น นิทานจึงถือเป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณค่าทางการศึกษา สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน สอดคล้องกับ นิตยา วรรณกิตร์ (2562) ที่ระบุว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กมีคุณค่าทางเนื้อหาและรูปแบบมีเรื่องราวที่เหมาะสมกับเด็ก ซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพได้

ปัจจุบันการเรียนภาษาไทย ถือเป็นศาสตร์ในวิชาภาษามนุษยศาสตร์หรือสังคมศาสตร์ที่ไม่ได้มีแต่คนไทยที่ต้องเรียนเท่านั้น แม้แต่มหาวิทยาลัยในต่างประเทศก็เปิดสอนกันมานานแล้ว เช่น มหาวิทยาลัยปักกิ่งของประเทศจีนนั้นเรียนภาษาไทยมานานกว่า 60 ปี รวมถึงมหาวิทยาลัยในเกาหลีที่สอนภาษาไทย มากกว่า 40 ปี หรือแม้แต่ในประเทศญี่ปุ่นก็เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ประเทศแถบยุโรป อเมริกา และเอเชียบางประเทศเรียนภาษาไทยเป็นวิชาเลือกสาขาหนึ่งในวิชาทาง Area Study หรือ Asian Study (นันทา ทองทวีวัฒน์, 2562, น. 162) นักศึกษาที่สนใจจะเลือกเรียนวิชาภาษาไทยในประเทศไทยจึงนับว่าเป็นภาษาหนึ่งในโลกที่มีผู้สนใจเรียน เช่นเดียวกับในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายก็ได้จัดการเรียนการสอนภาษาไทยให้แก่นักศึกษาต่างชาติ โดยเฉพาะนักศึกษาต่างชาติจากสาธารณรัฐประชาชนจีน นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาภาษาไทย ต้องเรียนรู้ทักษะทั้ง 4 ทักษะได้แก่ ทักษะการฟัง พูด อ่านและเขียนไปพร้อม ๆ กัน

จากการสำรวจนักศึกษาต่างชาติที่เรียนมาพบว่า ในการเรียนภาษาไทย ทักษะการเขียนเป็นทักษะที่ฝึกปฏิบัติได้ยาก เนื่องจากการเขียนเป็นการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ โดยใช้ภาษาตัวอักษร การเขียนจึงเป็นการใช้ตัวหนังสือเพื่อถ่ายทอดสิ่งที่อยู่ในใจของผู้เขียนให้ผู้อ่านได้ทราบ สอดคล้องกับ นันทา ทองทวีวัฒน์ (2556, น. 43) การเขียนมีความสำคัญยิ่งในฐานะเป็นทักษะหนึ่งในการสื่อสาร เช่นเดียวกับการฟัง การอ่าน และการพูด แต่เพราะการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร จึงกลายเป็นเรื่องยากที่ผู้เขียนทุกคนจะมี ความสามารถอย่างดีเยี่ยมในการสื่อสารนั้น ผู้สื่อสารด้วยการเขียนที่มีประสบการณ์และฝึกฝนการเขียนอย่างสม่ำเสมอ กอปรกับเป็นนักอ่านที่ช่างสังเกตย่อมสามารถเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสื่อสารกับผู้รับสารได้ตรงตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นผู้เขียนจะสื่อสารได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยบางประการด้วย ได้แก่ การสะกดคำให้ถูกต้อง การเลือกใช้คำชนิดต่างๆ ให้ตรงความหมาย การเลือกใช้ประโยคให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ และการเขียนอย่างสร้างสรรค์ โดยเฉพาะผู้เรียนชาวต่างชาติ ที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ และมีระยะเวลาการเรียนไม่นาน จึงส่งผลให้มีปัญหาการเขียนเพื่อการสื่อสาร ปัญหาที่พบเริ่มตั้งแต่การสะกดคำ การใช้คำไม่ถูกต้องตรงกับความหมาย การเขียนประโยคไม่จบความ การเขียนประโยคที่สื่อความหมายไม่สมบูรณ์ อันเกิดจากสาเหตุที่ไม่ได้เรียนรู้ทักษะการเขียนให้มากพอ จึงส่งผลให้การสื่อสารในการเขียนของนักศึกษา คลาดเคลื่อนมากกว่าทักษะการสื่อสารด้านอื่น

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนานวัตกรรมที่ใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงลึกสู่การสร้างสรรคเพื่อเป็นโครงสร้างสนับสนุนการเรียนรู้ ที่ช่วยแก้ปัญหาการเขียนอย่างเป็นระบบ โดยเปลี่ยนบทบาทผู้เรียนจาก ผู้รับสาร

สู่การเป็นผู้สร้างสาร ผ่านการนำองค์ประกอบนิทานและศิลปะภาษาที่วิเคราะห์ได้ มาเป็นต้นแบบในการเรียบเรียง ประโยคและลำดับเนื้อหา ซึ่งการแตงนิทานเชิงสร้างสรรค์นี้มีความแตกต่างจากนิทานทั่วไปตรงที่มีได้มุ่งเน้นเพียงการเล่า ขำตามโครงเรื่องเดิม แต่เป็นการดัดแปลงและสร้างสรรค์เรื่องราวใหม่ด้วยจินตนาการของผู้เรียน นวัตกรรมนี้จึงมีจุดเด่น ในการบูรณาการทักษะภาษาเข้ากับบริบททางความคิด ช่วยปิดช่องว่างปัญหาการใช้คำและโครงสร้างประโยค พร้อมทั้ง กระตุ้นให้ผู้เรียนสื่อสารจินตนาการผ่านภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนานวัตกรรมพัฒนาทักษะการแตงนิทานเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษา ชาวต่างประเทศ โดยอาศัยผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและศิลปะการใช้ภาษาในนิทาน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้ ภาษาที่ถูกต้อง สุกภาพ และเข้าใจง่าย อีกทั้งยังเป็นการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามของไทย เพื่อยกระดับทักษะ การเขียนภาษาไทยของนักศึกษาต่างชาติให้ยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาการใช้องค์ประกอบ ศิลปะการใช้ภาษา ในนิทานสำหรับเด็ก
- 1.2.2 เพื่อพัฒนานวัตกรรมการแตงนิทานเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศ
- 1.2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาชาวต่างประเทศหลังการใช้นวัตกรรม

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านข้อมูล มีนิทานที่ชนะการประกวดประเภทนิทานสำหรับเด็ก ของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) 2563-2568 จำนวน 15 เรื่อง ได้แก่ 1. โรนินกับปริศนาแห่งการนอน 2. เจ้าชายน้อยกับ เพื่อนใหม่ในลำนานา 3. เรื่องเล่าชาวเขนิ 4. เมื่อมะลิผลิบาน 5. แมวอ้วนกับแมวผอม 6. บ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม 7. ตุ๊กตาของลูก 8. อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต 9. แดงโมลูกโตโต 10. แมววัด 11. เทียวบ้านเพื่อนสนุกจัง 12. ครอบครัว ของฮามิ 13. งานฉลองของไส้เดือน 14. ประภาคารกับหิ่งห้อยตัวน้อย และ 15. รอยอีกหนอยนะ วิเคราะห์เพื่อสร้าง นวัตกรรมพัฒนาทักษะการแตงนิทานเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศ

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาจีนระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัย ราชภัฏเชียงราย จำนวน 15 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ในการทดลองใช้นวัตกรรมพัฒนาทักษะ การแตงนิทานเชิงสร้างสรรค์

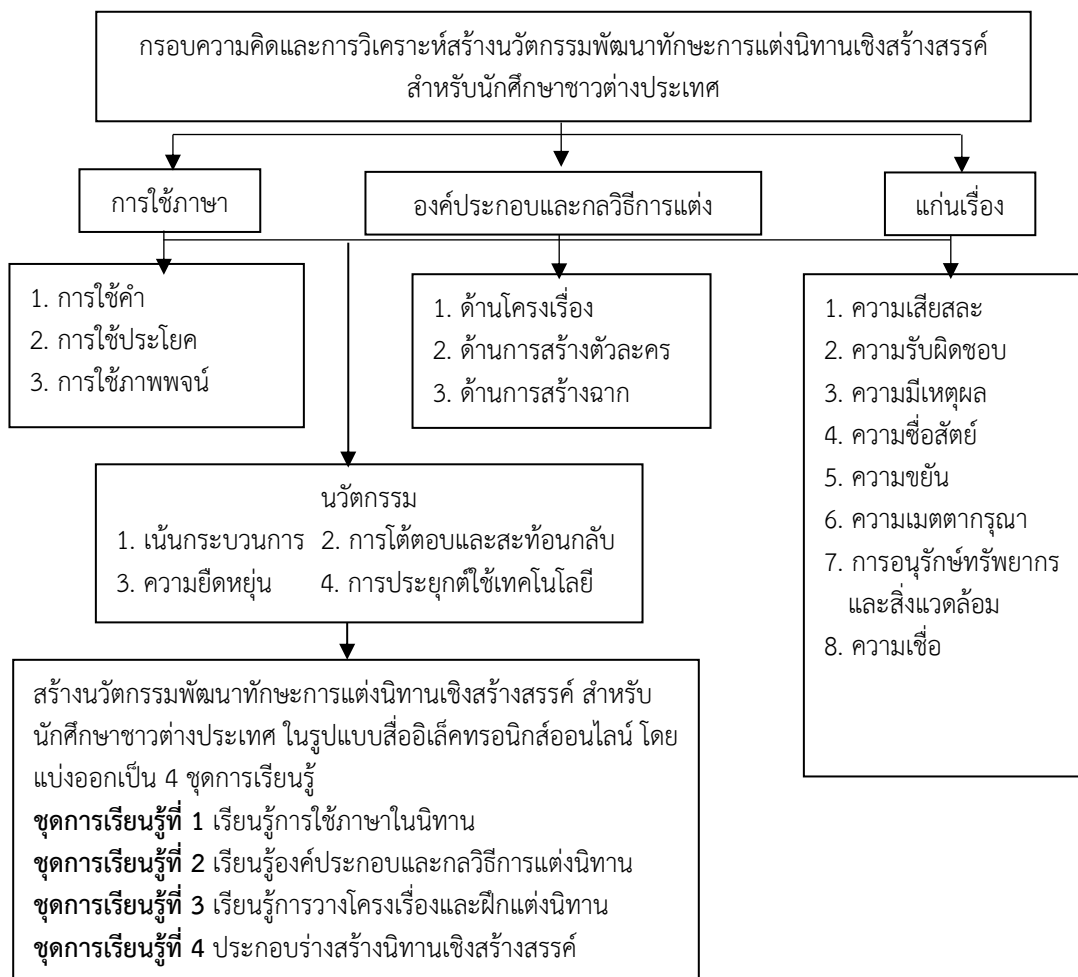
1.4 สมมุติฐานการวิจัย

องค์ประกอบนิทานสำหรับเด็กจะประกอบไปด้วยการใช้ภาษา องค์ประกอบและวิธีการแตง และแก่นของเรื่อง ทั้งนี้นวัตกรรมที่พัฒนาทักษะการแตงนิทานของผู้เรียนต่างชาติจะมีลักษณะ เน้นกระบวนการ การโต้ตอบและสะท้อน กลับ ความยืดหยุ่น และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และจะมีประสิทธิภาพ 70/70 ซึ่งจะช่วยสร้างความพึงพอใจของ นักศึกษาชาวต่างประเทศหลังการใช้นวัตกรรม

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากผู้เชี่ยวชาญต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1. แนวคิดด้านการ ใช้ภาษา ศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีของ ขวน ศรสงคราม (2531, น. 60) สิริวรรณ นันทจินทุล (2543, น. 30) และ วรวรรธน์ ศรียาภัย (2565, น. 190-199) ผู้วิจัยสังเคราะห์และใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ได้ดังนี้ 1) การใช้คำ ได้แก่ คำ ประสม คำซ้ำ คำซ้อน คำหักทลาย คำเสริม คำร้อง และ คำเรียก 2) การใช้ประโยค ได้แก่ ประโยคแจ้งให้ทราบ ประโยค ถามให้ตอบ และ ประโยคบอกให้ทำ 3) การใช้ภาพพจน์ ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน นามนัย อธิพจน์ ปฏิพจน์ และสัทพจน์ 2. แนวคิดด้านองค์ประกอบและกลวิธีในการแตง ศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีของ สมพร จารุณัฐ (2541, น. 46-47) กุหลาบ มัลลิกามาต (2525, น. 101-102) ประทีป เหมือนนิล (2523, น. 15-18) และสุทัศน์ วงศ์กระบกถาวร (2550, น. 109-114) ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์ได้ดังนี้ 1) ด้านโครงเรื่อง ได้แก่ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง 2) ด้านการสร้างตัวละคร ได้แก่ แบบสมจริง แบบอุดมคติ แบบเหนือจริงและแบบฉบับ และ 3) ด้านการสร้างฉาก ได้แก่ ฉากและบรรยากาศที่เด็กคุ้นเคย ฉากและบรรยากาศที่สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่องและ ฉากและบรรยากาศที่ช่วยสร้าง ความรู้และประสบการณ์ และ 3. แนวคิดแก่นเรื่อง ศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีของ ธัญญา สังขพันธ์ (2539, น. 182-187)

และลลิตา ศุภธนสินเชชม (2551, น. 166-169) วิเชียร เกษประทุม (2536, น. 9-10) ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้ 8 ด้าน ดังนี้ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์ ความขยัน ความเมตตา กรุณา การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และ ความเชื่อ สร้างเป็นกรอบแนวเพื่อใช้ในการวิเคราะห์นิทานสำหรับเด็กเพื่อสร้างนวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศ ดังกรอบแนวคิดต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยและพัฒนา โดยแบ่งกระบวนการดำเนินงานออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์นิทานต้นแบบ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา จากนิทาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนานวัตกรรมมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นิทานที่ชนะการประกวดประเภทนิทานสำหรับเด็ก ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ระหว่างปี พ.ศ. 2563–2568 จำนวน 15 เรื่อง เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการวิเคราะห์

2. กรอบแนวคิดและเกณฑ์การวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดทางวรรณกรรมและภาษาศาสตร์ ดังนี้

1) ด้านการใช้ภาษา วิเคราะห์ใน 3 ประเด็นย่อย ได้แก่ ประเด็นที่ 1 การใช้คำ ได้แก่ คำประสม, คำซ้ำ คำซ้อนคำทักทาย, คำเสริม, คำร้อง และคำเรียก ประเด็นที่ 2 การใช้ประโยคได้แก่ ประโยคแจ้งให้ทราบ ประโยคถามให้ตอบ และประโยคบอกให้ทำและ ประเด็นที่ 3 การใช้ภาพพจน์ ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน นามนัย อธิพจน์ ปฏิพจน์ และสัทพจน์

2) ด้านองค์ประกอบและกลวิธีการแต่ง วิเคราะห์ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 โครงเรื่อง ได้แก่ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง ด้านที่ 2 การสร้างตัวละคร ได้แก่ แบบสมจริง แบบอุดมคติ แบบเหนือจริง และแบบฉาบ และ ด้านที่ 3 การสร้างฉาก ได้แก่ ฉากและบรรยากาศที่เด็กคุ้นเคย ฉากที่สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่อง และฉากที่ช่วยสร้างความรู้และประสบการณ์

3) ด้านแก่นเรื่อง วิเคราะห์ใน 8 ประเด็น ได้แก่ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์ ความขยัน ความเมตตา กรุณา การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และ ความเชื่อ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลการวิเคราะห์นิทานที่ผ่านการตรวจความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน

ระยะที่ 2 การสร้างและหาประสิทธิภาพนวัตกรรม

ผู้วิจัยพัฒนานวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศ โดยประยุกต์ใช้โมเดลการออกแบบการเรียนการสอนแบบ ADDIE Model ดังนี้

1. ขั้นวิเคราะห์ (Analysis) วิเคราะห์หลักสูตรและสภาพปัญหาการเรียนของนักศึกษาชาวจีน เพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหาจากผลการวิเคราะห์ในระยะที่ 1

2. ขั้นตอนออกแบบ (Design) พัฒนาชุดการเรียนรู้ 4 หน่วย เน้นกระบวนการตั้งแต่การใช้ภาษา องค์ประกอบนิทาน ไปจนถึงการฝึกแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์

3. ขั้นพัฒนา (Development) ผลิตสื่อต้นแบบและเครื่องมือวัดผล พร้อมหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ก่อนนำไปใช้จริง

4. ขั้นทดลองใช้ (Implementation) นำนวัตกรรมไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาชาวจีนชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จำนวน 15 คน ในปีการศึกษา 2568 โดยก่อนใช้ ผู้สอนมีการแนะนำการใช้งาน การจัดการเรียนการสอน สามารถทำได้ในชั้นเรียน หรือรูปแบบออนไลน์เชิงโต้ตอบ ใช้เวลาเรียนยืดหยุ่นประมาณ 90-120 นาทีต่อชุดกิจกรรม

5. ขั้นประเมินผล (Evaluation) วิเคราะห์ประสิทธิภาพนวัตกรรมด้วยค่า (E_1/E_2) ตามเกณฑ์ 70/70 (เผชญิ กิจระการ, 2544, น. 49) และประเมินความพึงพอใจด้วยสอบถามความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อชุดนวัตกรรม โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2543, น. 69-71) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อสรุปผลและปรับปรุงนวัตกรรมให้สมบูรณ์

3. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาการใช้องค์ประกอบและศิลปะการใช้ภาษาในนิทานสำหรับเด็ก มีผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อใหญ่ ๆ ได้แก่ การใช้ภาษา กลวิธีในการแต่ง และแก่นเรื่อง มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 การใช้ภาษา ผลการวิจัยแบ่งการใช้ภาษาออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ การใช้คำ การใช้ประโยค การใช้ภาพพจน์ อธิบายผลการวิจัยที่พบได้ดังต่อไปนี้

3.1.1 การใช้คำ ผลการวิจัยพบว่ามีการใช้คำมี 7 ประเภท ได้แก่ คำประสม คำซ้ำ คำซ้อน คำหักทลาย คำเสริม คำร้อง และคำเรียก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) คำประสม ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้คำประสมที่ใช้เป็นคำนาม ประสมที่ใช้เป็นคำคุณศัพท์ ประสมที่ใช้เป็นคำกริยา และประสมที่ใช้เป็นคำกริยาวิเศษณ์ เพื่อใช้ในการเรียกชื่อสิ่งต่าง ๆ และแสดงกิริยาอาการของผู้พูดและผู้ฟัง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“คำแล้วดวงดาวลอยอยู่เต็มท้องฟ้า”

(เจ้าชายน้อยกับเพื่อนใหม่ในล้านนา : 22)

“ได้รู้จักลุงแล้ว ลุงดูเป็นคนใจดี”

(เมื่อมะลิผลิบาน : 8)

2) คำซ้ำ ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้คำซ้ำที่ซ้ำคำนามแสดงพหูพจน์ ทำให้รู้ว่ามีคำนามมากกว่าหนึ่ง การใช้คำซ้ำที่ซ้ำคำขยายนามแสดงพหูพจน์หรือเน้นลักษณะของคำนามให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น การใช้คำซ้ำที่ซ้ำคำขยายนามหรือสรรพนามแสดงความไม่เจาะจงของเมื่อใช้ในการสื่อสาร การใช้คำซ้ำที่ซ้ำคำบุพบท หรือคำขยายเพื่อใช้ขยายกริยาบอกความเน้นเรื่องราวให้ชัดเจนขึ้น การใช้คำซ้ำที่ซ้ำคำนาม คำกริยา หรือคำขยาย ที่มีความหมายจะต่างออกไปไม่เนื่องจากความหมายเดิมใช้เป็นคำขยายทำให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น การใช้คำซ้ำในประโยคเพื่อนำไปกล่าวเสริมเรื่องที่ต้องการเน้น หรือขยายให้มองเห็นภาพได้ชัดเจนขึ้นกว่าการใช้คำคำเดียวในประโยค ตัวอย่างเช่น

“แตงโมถูกแบ่งออกเป็น 2 ชิ้นใหญ่ๆ”

(แตงโมลูกโตโต: 6)

“พี่แรดแข็งแรงมากซึ่งกรยานตามมาติดๆ”

(เที่ยวบ้านเพื่อนสนุกจัง : 1)

3) คำซ้อน ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้คำซ้อนเพื่อความหมายที่มีความหมายเหมือนกัน ความหมายคล้ายกัน ความหมายทำนองเดียวกัน หรือตรงข้ามกัน การใช้คำซ้อนเพื่อเสียง สร้างขึ้นจากคำที่มีความหมายเฉพาะคำต้น และจากคำที่มีความหมายเฉพาะคำท้าย ซึ่งทำให้ให้เห็นลักษณะอาการของตัวละครและใช้สื่อความหมายได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ในยามเจียบสจัด ฉันได้อินว่า”

(แมววัด : 21)

“มุนไหนที่ยังมีตมิต โรนินและเพื่อนๆ จะขับยานไป”

(โรนินกับปริศนาแห่งการนอน : 29)

4) คำหักทลาย ผลการวิจัยพบว่า คำหักทลายจะอยู่ในตอนต้นบทสนทนาของตัวละครที่ต้องการสนทนาก่อนจึงกล่าวคำหักทลายก่อน อีกประการหนึ่งที่พบในบทสนทนาในส่วนเนื้อเรื่อง โดยเป็นบทสนทนาที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครเจอกัน ส่วนใหญ่จะไม่ได้เริ่มต้นด้วยการหักทลายแต่เป็นการพูดคุยเรื่องที่ต้องการสื่อสารในทันที ตัวอย่างเช่น

“สวัสดีครับ จะมาทำอะไรที่นี่หรือครับ”

(บ้านโตไม้กับสหายนักซ่อม: 4)

“สวัสดีจ๊ะ เธอมาจากที่ไหนหรือจ๊ะ”

(เจ้าชายน้อยกับเพื่อนใหม่ในล้านนา : 2)

5) คำเสริม ผลการวิจัยพบว่า คำเสริมที่ผู้เขียนใช้ส่วนใหญ่เป็นคำที่อยู่ท้ายประโยค เพื่อแสดงความสนิทสนม และความเป็นกันเองระหว่างผู้สนทนา ตัวอย่างเช่น

“รู้สึกดีค่ะ คุณครู”

(เมื่อมะลิผลิบาน : 13)

“ได้จ๊ะ ได้จ๊ะ อย่างนั้นช่วยผ่าแตงโมให้อีกครั้งนะจ๊ะ”

(แตงโมโตโต: 11)

6) คำร้อง ผลการวิจัยพบว่า คำร้องที่ผู้เขียนใช้เป็นคำที่แสดงความรู้สึกของผู้พูดทำให้เห็นลักษณะอาการของตัวละครว่ามีความดีใจ ตื่นเต้น สนุกสนาน ความไม่พอใจ ฯลฯ ซึ่งผู้อ่านเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น

“อ้อ! จิต...ด เบี้ยว ไม่เห็นอร่อยเลย”

(รออีกหน่อยนะ : 14)

“ว้า...วันนี้ไม่มีดาวเลย”

(โรนินกับปริศนาแห่งการนอน : 9)

7) คำเรียก ผลการวิจัยพบว่า คำเรียกที่ผู้เขียนใช้เป็นคำที่ตัวละครใช้เรียกผู้ที่มีความสนิทสนมคุ้นเคย ทำให้ทราบสถานภาพระหว่างผู้เรียก และผู้ที่ถูกเรียกว่ามีความสัมพันธ์กันในลักษณะใด จากข้อสังเกตพบว่าการใช้คำประสมมาก อาจเป็นเพราะผู้เขียนใช้คำประสมเพื่อการสื่อความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวซึ่งเป็นคำง่ายเข้าใจความหมายได้ทันทีตัวอย่างเช่น

“พ่อครับ ผมทำการบ้านเสร็จแล้ว ”

(โรนินกับปริศนาแห่งการนอน : 37)

“เธอเห็นไก่พวกนั้นไหม”

(แมววัด : 122)

3.1.2 การใช้ประโยค ผลการวิจัยแบ่งการใช้ประโยค ออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ประโยคแจ้งให้ทราบ ประโยคถามให้ตอบ และประโยคบอกให้ทำ อธิบายผลการวิจัยที่พบได้ดังต่อไปนี้

1) ประโยคแจ้งให้ทราบ ผลการวิจัยพบว่า ใช้ประโยคแจ้งให้ทราบมี 2 ลักษณะ คือประโยคบอกเล่าแบบมีเนื้อความรับรอง ประโยคบอกเล่าแบบมีเนื้อความปฏิเสธ เป็นการบอกเล่าให้ผู้ฟังรับรู้เรื่องราว ที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจตรงกัน และประโยคบอกเล่าแบบประโยคอธิบายเพื่อทำให้ผู้รับสารเข้าใจเรื่องราวอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น

“ภารกิจสุดท้ายของโรนินและเพื่อนแมวในคืนนี้คือการปล่อยดาวบนท้องฟ้า ”

(โรนินกับปริศนาแห่งการนอน : 29)

“ฉันรู้สึกว่าคุณเป็นเหมือนครู ”

(อยากให้คุณสิ่งในโลกนี้มีชีวิต : 63)

2) ประโยคถามให้ตอบ ผลการวิจัยพบว่า ใช้ประโยคถามให้ตอบมี 2 ลักษณะ คือ ประโยคถามเนื้อความที่ต้องการทราบคำตอบเป็นเรื่องราว และถามให้ตอบรับหรือปฏิเสธ ตัวอย่างเช่น

“สวัสดีจ๊ะ เธอมาจากที่ไหนหรอจ๊ะ”

(เจ้าชายน้อยกับเพื่อนใหม่ในลันนา : 2)

“...แบ่งแถมให้กระต่ายกินบ้างได้ไหม”

(แตงโมลูกโตได้: 8)

3) ประโยคบอกให้ทำ ผลการวิจัยพบว่าใช้ประโยคบอกให้ทำ 4 ลักษณะ คือประโยคสั่ง ประโยคขอร้อง ประโยคชักชวน ประโยคเสนอแนะ ซึ่งต้องการให้ผู้ฟังปฏิบัติตามเจตนาที่ต่างกันไป ตัวอย่างเช่น

“กินเยอะๆ นะ พรุ่งนี้จะได้มีแรงไปเที่ยวตอนเช้า”

(เที่ยวบ้านเพื่อนสนุกจัง : 8)

“พวกเราถือไม้ไผ่แล้วเหมือนกัน เก็บมากินกันเถอะ”

(รออีกหน่อยนะ : 11)

3.1.3 การใช้ภาพพจน์ ผลการวิจัยพบว่า การใช้คำมี 5 ลักษณะคือ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน อธิพจน์ สัทพจน์ เพื่อทำให้ผู้อ่านเกิดภาพในใจและเกิดความรู้สึกคล้ายคลึงตามไปกับเนื้อเรื่อง ซึ่งภาพพจน์ที่นำมาใช้ทำให้เกิดจินตภาพและสื่อความหมายได้ชัดเจนกว่าภาษาที่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา ตัวอย่างเช่น

“ฉันเห็นสมุดบันทึกเป็นเพื่อนตัวเล็กๆ ”

(อยากให้คุณสิ่งในโลกนี้มีชีวิต : 27)

“พ่อแม่ที่มีลูกไม่ดีก็เหมือนมีลูกกระเบิดในบ้าน ”

(แมววัด : 63)

3.2 กลวิธีการแต่ง ผู้วิจัยพบว่า กลวิธีการแต่งนิทานสำหรับเด็กสามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.1 ด้านโครงเรื่อง ผลการวิจัยพบรูปแบบโครงเรื่องที่มีลักษณะเด่น 3 ขั้นตอน คือ

1) การเปิดเรื่องพบ 3 รูปแบบ ได้แก่ การเปิดเรื่องแบบบรรยาย (เน้นการให้รายละเอียดฉากและตัวละคร), การเปิดเรื่องแบบพรรณนา (เน้นสร้างภาพพจน์บรรยายกาศธรรมชาติ), และการเปิดเรื่องแบบบทสนทนา (ให้ตัวละครเริ่มเรื่องเพื่อดำเนินเหตุการณ์ทันที)

2) การดำเนินเรื่องพบ 4 วิธี ได้แก่ ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องเอง, การเล่าตามลำดับปฏิทิน (วันเวลา), การให้ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่อง, และ การใช้วิธีตั้งคำถาม-ตอบ เพื่อคลี่คลายเรื่องราว

3) การปิดเรื่องพบ 4 ลักษณะ ได้แก่ แบบสุขนานุกรม (จบด้วยความสุข), โศกนาฏกรรม (ความเศร้า), แบบให้ข้อคิดศีลธรรม, และ แบบหักมุม

3.2.2 ด้านการสร้างตัวละคร พบการสร้างตัวละคร 4 ลักษณะ ได้แก่ การสร้างตัวละครแบบความสมจริง แบบอุดมคติ แบบเหนือจริง และการสร้างตัวละครแบบฉบับ

3.2.3 ด้านการสร้างฉากในนิทานสำหรับเด็ก พบการสร้างฉาก 3 แบบ ได้แก่ การสร้างฉากและบรรยายกาศที่สอดคล้องกลมกลืนกับเนื้อเรื่อง การสร้างฉากและบรรยายกาศที่เด็กคุ้นเคย และการสร้างฉากและบรรยายกาศที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ ซึ่งทำให้เกิดความสนใจในการอ่าน และมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

3.3 แก่นเรื่อง จากการวิเคราะห์แก่นเรื่องในนิทานสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่า นิทานที่นำมาศึกษามีการนำเสนอแก่นเรื่องที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม โดยครอบคลุมคุณธรรมและจริยธรรมที่สำคัญ 8 ประการ ได้แก่

1) ความเสียสละ ที่สอนให้รู้จักการแบ่งปัน 2) ความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ของตน 3) การมีเหตุผลและวิจารณ์ญาณเพื่อ

การตัดสินใจที่ถูกต้อง 4) ความซื่อสัตย์สุจริต และความยุติธรรม 5) ความขยันหมั่นเพียร เพื่อความสำเร็จ 6) ความเมตตากรุณา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และ 7) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ 8) ความเชื่อเช่น ทำดีได้ดี การเกิดแก่เจ็บตาย ผ่านมุมมองของตัวละครในเรื่อง นิทานเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นสื่อในการกล่อมเกลாதองศาทางสังคมที่สมบูรณ์ โดยไม่ได้เน้นเพียงแค่ความสนุกสนาน แต่ได้สอดแทรกคติสอนใจผ่านพฤติกรรมของตัวละคร ทั้งแบบอย่างที่ดีและผลกระทบของการกระทำที่ไม่เหมาะสม เพื่อให้เด็กสามารถซึมซับและนำแนวคิดเหล่านี้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและธรรมชาติได้อย่างมีความสุข

ตอนที่ 2 ผลการสร้างนวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ชุดการเรียนรู้ที่ 1 เรียนรู้การใช้ภาษาในนิทาน มีเนื้อหาและกิจกรรมเกี่ยวกับ การเลือกใช้คำศัพท์สำนวน และประโยคให้เหมาะสมกับบริบทนิทาน

2) ชุดการเรียนรู้ที่ 2 เรียนรู้องค์ประกอบและกลวิธีการแต่งนิทาน มีเนื้อหาและกิจกรรมเกี่ยวกับ องค์ประกอบหลักของนิทาน หน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบ และกลวิธีการเล่าเรื่อง

3) ชุดการเรียนรู้ที่ 3 เรียนรู้การวางโครงเรื่องและฝึกแต่งนิทาน มีเนื้อหาและกิจกรรมเกี่ยวกับ ขั้นตอนการวางโครงเรื่องของนิทาน การใช้คำเชื่อมและสัญลักษณ์บอกเหตุผล และการใช้โวหารภาพพจน์

4) ชุดการเรียนรู้ที่ 4 ประกอบร่างสร้างนิทานเชิงสร้างสรรค์ มีเนื้อหาและกิจกรรมเกี่ยวกับ การบูรณาการองค์ประกอบทั้งหมดเพื่อสร้างชิ้นงานที่สมบูรณ์ กิจกรรมได้แก่ การผลิตผลงานนิทานในรูปแบบดิจิทัล (E-book หรือ Animation) โดยประยุกต์ใช้มัลติมีเดียและ AI ช่วยในการผลิต (ภาพ เสียง ข้อความ)

ภาพที่ 2 ตัวอย่างชุดการเรียนรู้ที่ 1 เนื้อหาและแบบฝึกหัด

เมื่อสร้างนวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศ จึงนำไปทดลองใช้เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพของนวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของนวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศ ตามเกณฑ์มาตรฐาน E_1/E_2 คือ 70/70

ชุดการเรียนรู้ที่	เรื่อง	E_1	E_2
1	เรียนรู้การใช้ภาษาในนิทาน	67.11	72.00
2	เรียนรู้องค์ประกอบและกลวิธีการแต่งนิทาน	70.67	74.67
3	เรียนรู้การวางโครงเรื่องและฝึกแต่งนิทาน	71.11	73.33
4	ประกอบร่างสร้างนิทานเชิงสร้างสรรค์	74.22	76.33

ชุดการเรียนรู้ที่	เรื่อง	E ₁	E ₂
รวม		283.11	296.33
เฉลี่ย		70.78	74.08

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของนวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศ ตามเกณฑ์มาตรฐาน E₁/E₂ ปรากฏว่า นวัตกรรมทั้งหมด 4 ชุด มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 70.78/74.08 โดยมีประสิทธิภาพกระบวนการ (E₁) เท่ากับ 70.78 และมีประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E₂) เท่ากับ 74.08 แสดงให้เห็นของนวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศนี้มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 70/70

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาชาวต่างประเทศหลังการใช้นวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศ

ข้อ	รายการ	$\bar{X}$	SD	การแปลผล
ชุดการเรียนรู้ที่ 1: เรียนรู้การใช้ภาษาในนิทาน				
1.	เนื้อหาช่วยให้เข้าใจคำศัพท์และสำนวนที่ใช้ในนิทานได้ง่าย	3.87	0.52	มาก
ตารางที่ 2 (ต่อ)				
2.	กิจกรรมช่วยฝึกการใช้ภาษาไทยได้อย่างเหมาะสม	3.93	0.59	มาก
3.	การอธิบายชัดเจนและเข้าใจง่าย	3.87	0.52	มาก
4.	ตัวอย่างประกอบช่วยเสริมความเข้าใจ	3.87	0.52	มาก
5.	โดยรวมกิจกรรมนี้ช่วยพัฒนาทักษะด้านภาษาได้จริง	3.73	0.88	มาก
ชุดการเรียนรู้ที่ 2: เรียนรู้องค์ประกอบและกลวิธีการแต่งนิทาน				
6.	เนื้อหาครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญของนิทาน (ตัวละคร เหตุการณ์ บทสนทนา ฯลฯ)	3.93	0.46	มาก
7.	กิจกรรมทำให้เข้าใจโครงสร้างของนิทานได้ดีขึ้น	3.73	0.46	มาก
8.	แบบฝึกหัดช่วยส่งเสริมการคิดเชิงสร้างสรรค์	3.60	0.51	มาก
9.	มีตัวอย่างนิทานที่ชัดเจนและเป็นประโยชน์	4.00	0.38	มาก
10.	โดยรวมกิจกรรมนี้ช่วยให้เข้าใจการแต่งนิทานมากขึ้น	3.87	0.52	มาก
11.	เนื้อหาช่วยให้เข้าใจการวางโครงเรื่องได้ง่าย	4.00	0.38	มาก
12.	กิจกรรมมีความเป็นขั้นตอนและต่อเนื่อง	3.60	0.51	มาก
13.	การฝึกแต่งนิทานช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์	3.73	0.46	มาก
14.	ได้รับโอกาสลงมือปฏิบัติจริง	3.87	0.52	มาก
15.	โดยรวมกิจกรรมนี้ช่วยให้แต่งนิทานได้ดียิ่งขึ้น	3.87	0.52	มาก
ชุดการเรียนรู้ที่ 4 : ประกอบร่างสร้างนิทานเชิงสร้างสรรค์				
16.	เนื้อหากระตุ้นให้เกิดการนำความรู้ไปใช้จริง	3.73	0.59	มาก
17.	กิจกรรมส่งเสริมการทำงานเชิงบูรณาการ	3.87	0.52	มาก
18.	การสร้างนิทานช่วยพัฒนาความมั่นใจในการใช้ภาษา	3.93	0.46	มาก
19.	ผลงานนิทานที่ได้สะท้อนความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง	4.20	0.41	มากที่สุด
20.	โดยรวมกิจกรรมนี้ทำให้เห็นผลลัพธ์ของการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม	4.27	0.59	มากที่สุด
รวม		3.85	0.33	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบนวัตกรรมการพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.85, SD = 0.33) โดยประเด็นที่ได้รับคะแนนสูงสุด คือ โดยรวมกิจกรรมนี้ทำให้เห็นผลลัพธ์ของการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ($\bar{X}$ = 4.27, SD = 0.59) รองลงมาคือ ผลงานนิทานที่ได้สะท้อนความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง ($\bar{X}$ = 4.20, SD = 0.41) ส่วนประเด็นด้านความอื่นๆ ล้วนอยู่ในระดับมาก สะท้อนว่ารูปแบบนวัตกรรมสามารถตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจแก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 3 แสดงภาพรวมของผลการใช้นวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศ

ข้อ	รายการ	$\bar{X}$	SD	การแปลผล
1.	การออกแบบสื่อมีความน่าสนใจและใช้งานง่าย	3.87	0.52	มาก
2.	ระบบออนไลน์สะดวกต่อการเรียนรู้	3.93	0.59	มาก
3.	นวัตกรรมช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนภาษาไทย	3.87	0.52	มาก
4.	ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่สนุกและมีความหมาย	4.27	0.59	มากที่สุด
5.	โดยรวมนวัตกรรมนี้ช่วยพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์ได้จริง	4.00	0.38	มาก
รวม		3.99	0.36	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อผลการใช้นวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.99, SD = 0.36) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่สนุกและมีความหมาย ($\bar{X}$ = 4.27, SD = 0.59) รองลงมาคือ นวัตกรรมช่วยพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์ได้จริง ($\bar{X}$ = 4.00, SD = 0.38) ส่วนประเด็นอื่นๆ ได้แก่ ความน่าสนใจของสื่อ ความสะดวกของระบบออนไลน์ และแรงจูงใจในการเรียนภาษาไทย ล้วนอยู่ในระดับมาก สะท้อนว่านวัตกรรมมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยรวม

สรุปผลการวิจัยทั้งหมดชี้ว่า นวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมทักษะการเขียนภาษาไทยและความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาชาวต่างประเทศ และเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในระบบการสอนภาษาไทยสำหรับผู้เรียนต่างชาติ

4. อภิปรายผล

จากการอภิปรายผลการวิจัยนวัตกรรมพัฒนาทักษะการแต่งนิทานเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศผลการวิเคราะห์นิทานสำหรับเด็กพบว่าการใช้ภาษามีลักษณะกระชับ ชัดเจน และใช้ภาพพจน์ช่วยสร้างจินตภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จรรยาพรณ เทพศรีเมือง (2560, น. 118) และ เจตัง คชฤทธิ์ (2554, น. 108-109, 134) ที่ระบุว่า นิทานควรใช้ถ้อยคำเรียบง่ายและเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก ผลลัพธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเนื้อหาที่ได้อ่านที่ได้รับรางวัลมีคุณภาพสูง และสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการสร้างสื่อนวัตกรรมได้อย่างเหมาะสม ประเด็นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนานวัตกรรม เนื่องจาก "ข้อมูลเข้า" ที่มีคุณภาพสูงและมีความถูกต้องตามมาตรฐานวรรณกรรมไทย ทำหน้าที่เป็นแม่แบบที่ดีให้แก่ผู้เรียนชาวต่างชาติ สอดคล้องกับ นิติยา วรรณกิตร์ (2562) ที่ระบุว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กมีคุณค่าทางเนื้อหาและรูปแบบ ซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านประสิทธิภาพของนวัตกรรมที่สูงกว่าเกณฑ์สะท้อนถึงความเหมาะสมของตัวเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ โดยกระบวนการออกแบบตามโมเดล ADDIE Model 5 ทำให้นวัตกรรมมีความเป็นระบบและตอบโจทย์ปัญหาการเขียนของผู้เรียนชาวต่างชาติ ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ วรพล ศรีเทพ และเป็นปลื้ม เขยชม (2567) กล่าวว่า การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศมีความสำคัญมากขึ้นในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะ ในบริบทของความหลากหลายทาง

วัฒนธรรมและการรักษาเอกลักษณ์ของภาษาไทย การนำเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ร่วมกับการออกแบบหลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและน่าสนใจให้แก่ผู้เรียน ส่งผลให้การประเมินความพึงพอใจในการใช้นวัตกรรมหลังเรียน อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด แสดงว่าผู้เรียนมีความสนใจและมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ให้นักศึกษาได้ ผลิตผลงานนิทานในรูปแบบดิจิทัล (e-book หรือคลิปแอนิเมชันสั้น) โดยบูรณาการมัลติมีเดีย AI ช่วยในการผลิต (ภาพ เสียง ข้อความ) และจากการทดลองใช้จริงพบว่านักศึกษาสามารถพัฒนาการใช้คำ การสร้างประโยค การวางโครงเรื่อง และการจัดองค์ประกอบนิทานได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เป็นขั้นตอนและเน้นการลงมือทำช่วยให้ผู้เรียนต่างชาติพัฒนาทักษะการเขียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

5.1.1 ด้านการจัดการเรียนการสอนและการเตรียมความพร้อม ผู้สอนสามารถใช้นวัตกรรมชุดนี้เป็นสื่อหลักหรือสื่อเสริม เพื่อแก้ปัญหาการลำดับความคิดและการเลือกใช้คำ โดยควรเตรียมความพร้อมด้านทักษะดิจิทัลและการเขียนคำสั่ง (Prompt Engineering) เพื่อให้ผู้เรียนใช้ปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือสนับสนุนจินตนาการมากกว่าการให้เทคโนโลยีทำงานแทนทั้งหมด

5.1.2 ด้านการลำดับขั้นตอนและพัฒนาสื่อ การนำไปใช้ต้องดำเนินกิจกรรมตามลำดับชุดการเรียนรู้ (1–4) อย่างเป็นขั้นตอนเพื่อสร้างระบบ เพื่อช่วยแก้ปัญหาเรื่องการลำดับความคิดและการเลือกใช้คำของนักศึกษาต่างชาติ

5.1.3 ด้านการบริหารจัดการและบทบาทผู้สอน การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ควรมีความยืดหยุ่นด้านเวลา เพื่อให้เอื้อต่อการผลิตผลงานดิจิทัล โดยผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ที่คอยให้คำแนะนำด้านความถูกต้องทางวัฒนธรรมและกำกับจริยธรรมการใช้ AI เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวผู้เรียน

5.1.4 ด้านการส่งเสริมทักษะทางภาษา หน่วยงานการศึกษาควรส่งเสริมการนำวรรณกรรมเด็กมาบูรณาการกับการสอนภาษาไทย เนื่องจากโครงเรื่องที่ชัดเจนและภาษาที่สละสลวยช่วยให้ผู้เรียนชาวต่างประเทศเข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยได้ดียิ่งขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรมีการวิจัยเชิงทดลองเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่ใช้นวัตกรรมกับกลุ่มที่เรียนรู้ด้วยวิธีปกติ เพื่อยืนยันประสิทธิผลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรศึกษาการแบ่งสัดส่วนการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ในสัดส่วนที่แตกต่างกัน เพื่อค้นหารูปแบบที่เหมาะสมที่สุดสำหรับทักษะการเขียนสร้างสรรค์

5.2.2 ควรต่อยอดรูปแบบนวัตกรรมไปสู่ระบบที่สามารถให้ข้อมูลสะท้อนกลับ ได้ทันทีในขณะที่ผู้เรียนฝึกแต่งนิทาน โดยเน้นการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการตรวจสอบความถูกต้องของไวยากรณ์และระดับภาษาไทย เพื่อช่วยลดภาระงานของผู้สอนและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

5.2.3 ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังกลุ่มนักศึกษาต่างชาติสัญชาติอื่นหรือระดับความรู้ภาษาไทยที่ต่างกันไป เพื่อตรวจสอบความยืดหยุ่นของนวัตกรรม รวมถึงประยุกต์ใช้กระบวนการวิเคราะห์ต้นแบบและชุดการเรียนรู้กับการเขียนประเภทอื่น เช่น เรื่องสั้น บทความ หรือวรรณกรรมร่วมสมัย เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาไทยในระดับที่ซับซ้อนขึ้น

6. เอกสารอ้างอิง

กิ่งแก้ว อตถการ. (2519). *นิทานพื้นเมือง คติชนวิทยา* [เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 184]. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.

กุลหลาบ มัลลิกะมาส. (2525). *ความรู้ทั่วไปของวรรณคดีไทย*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

คณวร สัญญะ, และเดือนเพ็ญพร ชัยภักดี. (2563). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้นิทานประกอบภาพเพื่อ

พัฒนาความสามารถในการเขียนสะกดคำของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้. *วารสาร มจร อุบล*
ปริทรรศน์, 5(3), 99-110.

จรรยาบรรณ เทพศรีเมือง. (2560). *การทำหนังสือสำหรับเด็ก*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

เจด็จ คชฤทธิ์. (2554). *คู่มือเพื่อความเข้าใจเด็กและหนังสือสำหรับเด็ก*. บ้านหนังสือ.

ชวน ศรสงคราม. (2531). *วรรณกรรมสำหรับเด็ก*. โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2539). *วรรณกรรมวิจารณ์*. นาคร.

นันทา ทองทวีพัฒนา. (2556). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร*. มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

นันทา ทองทวีพัฒนา. (2562). การศึกษาปัญหาการเขียนภาษาไทยของนักศึกษาต่างชาติ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

วารสารวรรณวิทัศน์, 19(1), 160-178.

นิตยา วรรณกิตร์. (2562). *วรรณกรรมสำหรับเด็ก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). อินทนิล.

บุญชม ศรีสะอาด. (2543). *การวิจัยเบื้องต้น*. สุวีริยาสาส์น.

เบญจมาภรณ์ สุริยวงศ์. (2564). *การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นิทานพื้นบ้านภาษาไทย – จีนสำหรับผู้เรียนชาว*
ต่างประเทศ. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ประทีป เหมือนนิล. (2523). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. เจริญวิทย์การพิมพ์.

เผธิญ์ กิจระการ. (2544). การวิเคราะห์ประสิทธิภาพสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (E_1/E_2). *วารสารการวัดผล*

การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 7, 44-51.

ลลิตา ศุภณสินเชชม. (2551). *การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2544-2547*

[วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วรพล ศรีเทพ, และเป็นปลื้ม เชยชม. (2567). การสอนภาษาไทยแนวใหม่ในฐานะภาษาต่างประเทศด้วยกระบวนการ

เรียนรู้ด้วยรูปแบบ MEN2C Process & 7 Techniques. *วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์*

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 8(16), 53-67. [https://so08.tcithaijo.org/index.php/EJFE/](https://so08.tcithaijo.org/index.php/EJFE/article/view/3925)

[article/view/3925](https://so08.tcithaijo.org/index.php/EJFE/article/view/3925)

วรวรรณ ศรีภักย์. (2565). *ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่*. เดอะ บุคส์พลัส.

วรัญญา ไวยรรเทา. (2563). *การจัดการเรียนรู้โดยใช้นิทานเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาไทยของนักเรียนชั้น*

ประถมศึกษาปีที่ 1 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยรังสิต.

วิเชียร เกษประทุม. (2536). *นิทานพื้นบ้าน*. พัฒนาศึกษา.

สมพร จารุณัญ. (2541). *หนังสือกับการส่งเสริมการอ่าน*. โรงพิมพ์การศาสนา.

สิริวรรณ นันทจินทุล. (2543). *การเขียนเพื่อการสื่อสาร 2*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุทัศน์ วงศ์กระบกถาวร. (2550). *บันเทิงคดีประเภทเรื่องสั้น*. โอเดียนสโตร์.

การปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงิน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่

Good Government Accounting Practices Affecting the Efficiency of Financial Reporting of Local Administrative Organizations in Chiang Mai Province

ณัฐพร เชื้อนคำ¹ และกมลทิพย์ คำใจ^{2*}

Nattaporn Khuankam¹ and Kamonthip Kamchai^{2*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดี และระดับการรับรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงิน รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างคือผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 420 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดี และประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านคุณค่าทางวิชาชีพและด้านความทันต่อเวลาได้รับความสำคัญสูงสุด นอกจากนี้ การปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงิน โดยเฉพาะด้านคุณค่าทางวิชาชีพซึ่งมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินมากที่สุด ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านบัญชีภาครัฐ และสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการปรับปรุงกระบวนการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดี ประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงิน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

¹ สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Business Administration Program, Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University
E-mail : nattapornkhuankam@gmail.com

^{2*} สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Business Administration Program, Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University
E-mail : kamolthip_kam@cmru.ac.th

*Corresponding author

Abstract

The objectives of this study were to examine the perceived levels of good government accounting practices and the efficiency of financial report preparation, and to investigate the relationship between good government accounting practices and the efficiency of financial report preparation among local administrative organizations in Chiang Mai Province. The sample comprised 420 finance and accounting personnel from local administrative organizations. The research instrument was a questionnaire that had been tested for content validity and showed a high level of reliability. Data were analyzed using descriptive statistics, correlation analysis, and multiple regression analysis. The results indicated that the respondents rated both good government accounting practices and the efficiency of financial report preparation at the highest level. Professional values and timeliness were identified as the most highly rated aspects. Moreover, good government accounting practices were positively related to the efficiency of financial report preparation, with professional values having the greatest influence on reporting efficiency. The findings underscore the importance of developing the competencies of government accounting personnel and provide practical implications for enhancing the financial reporting processes of local administrative organizations.

Keywords: Good Government Accounting Practices, Efficiency of Financial Report Preparation, Local Administrative Organizations

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

การบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่นถือเป็นกลไกสำคัญในการกระจายอำนาจจากรัฐบาลส่วนกลางสู่หน่วยงานในพื้นที่ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามหลักการกระจายอำนาจที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 284 มีลักษณะเด่นคือการมีอิสระในการบริหารจัดการด้านนโยบาย การบริหารงานบุคคล การเงิน และการคลัง ภายใต้กรอบกฎหมายที่กำหนด ในบริบทนี้การดำเนินงานด้านการเงินและการบัญชีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสะท้อนสถานะทางการเงิน ผลการปฏิบัติงาน และประสิทธิภาพในการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาลกลางและรายได้ที่จัดเก็บได้เองในพื้นที่ โดยมีข้อกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดทำรายงานการเงินตามแบบที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนด และจัดส่งให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) เพื่อตรวจสอบและเปิดเผยต่อสาธารณะ (กฤษฎาภรณ์ อนุพันธ์ และขวัญฤดี ตันตระกูล, 2560) การจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับเป็นกลไกสำคัญในการสะท้อนความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรภาครัฐต่อสาธารณชน รายงานการเงินที่มีคุณภาพไม่เพียงเป็นเครื่องมือสำหรับการตัดสินใจเชิงบริหารเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงถึงการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลและมาตรฐานทางการบัญชีภาครัฐ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติยังพบว่าการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสบปัญหาด้านความถูกต้อง ความครบถ้วน และความทันต่อเวลา ซึ่งส่วนหนึ่งอาจมีสาเหตุมาจากความแตกต่างด้านสมรรถนะและการปฏิบัติทางการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี

แนวคิดการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีให้ความสำคัญกับองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความรู้ทางวิชาชีพ ทักษะของนักบัญชีภาครัฐ และคุณค่าทางวิชาชีพ สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ (2557) ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวมีบทบาทโดยตรงต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดทำรายงานการเงิน นอกจากนี้ กรมบัญชีกลาง (2561)

ได้พัฒนามาตรฐานการบัญชีภาครัฐ พ.ศ. 2561 เป็นกรอบแนวทางสำคัญที่หน่วยงานภาครัฐทุกระดับต้องนำมาใช้เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินงานทางบัญชี อย่างไรก็ตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมากยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ปัญหาที่พบบ่อยประกอบด้วย ข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ การขาดแคลนความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับมาตรฐานและระเบียบที่ซับซ้อน ความไม่แม่นยำในการปฏิบัติงานที่มีลักษณะซับซ้อน และการขาดการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ (กรมมล บุตรดีวงศ์, 2566; สลักจิต นิลมัย, 2563) งานวิจัยที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นว่าการยึดมั่นในจริยธรรมและคุณค่าทางวิชาชีพของผู้ปฏิบัติงานสามารถส่งผลเชิงบวกต่อความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางการเงิน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเชิงประจักษ์ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีจำกัด โดยเฉพาะในระดับพื้นที่

การจัดทำรายงานการเงินที่มีประสิทธิภาพเป็นผลลัพธ์ของกระบวนการทางบัญชีที่ครอบคลุมการบันทึกจัดประเภท และสรุปผลข้อมูลทางการเงินอย่างเป็นระบบ โดยยึดหลักการและข้อสมมติฐานที่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาชีพบัญชีเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถเปรียบเทียบได้ มีความเชื่อถือได้ และตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้งานอย่างแท้จริง (กรมบัญชีกลาง, 2564) ในยุคที่การบริหารจัดการภาครัฐต้องเผชิญกับความท้าทายด้านความโปร่งใสและประสิทธิภาพมากขึ้น การจัดทำรายงานการเงินอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน จึงเป็นภารกิจสำคัญที่สะท้อนถึงการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐทั้งในมิติของความรับผิดชอบทางการคลัง และการสนับสนุนการวางแผนทางการเงินในอนาคต รายงานการเงินที่มีคุณภาพสูงจะต้องมีลักษณะเชิงคุณภาพที่ชัดเจนและสอดคล้องกับมาตรฐานการบัญชีที่กำหนดไว้ ซึ่งทำให้ข้อมูลที่นำเสนอสามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจ การประเมินผลการดำเนินงาน และการตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมบัญชีกลาง, 2564) การศึกษาของ นันทน์ภัส รักเดชะ (2565) พบว่า การขาดแคลนเจ้าหน้าที่บัญชีที่มีความรู้ความสามารถ การบริหารทรัพยากรบุคคลที่ไม่สอดคล้องกับภาระงาน และทักษะด้านเทคโนโลยีที่ยังไม่เพียงพอ เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและบุคลากรที่ยังคงเป็นอุปสรรคต่อการยกระดับคุณภาพของรายงานการเงินในหลายหน่วยงาน ดังนั้น การปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีจึง อาจมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินในมิติของการรับรู้ของผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศักยภาพของบุคลากร การพัฒนาระบบงานบัญชี และการสนับสนุนด้านนโยบายที่เอื้อต่อการบริหารจัดการทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลากหลายรูปแบบ ทั้งในเขตเมืองและชนบทมีความแตกต่างด้านขนาดองค์กร โครงสร้างการบริหาร และบริบททางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเอื้อต่อการศึกษาปรากฏการณ์ด้านการจัดทำรายงานการเงินภาครัฐอย่างรอบด้าน ดังนั้น การศึกษาการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย โดยผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการบัญชีภาครัฐ และยกระดับคุณภาพรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลภาครัฐ อีกทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อวางแผนปรับปรุงกระบวนการจัดทำรายงานการเงินให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การบริหารจัดการองค์กรที่โปร่งใส มีมาตรฐาน และสามารถตรวจสอบได้อย่างแท้จริง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีของผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีและระดับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่

1.2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสถิติและอิทธิพลของการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีต่อประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการกองคลัง นักวิชาการเงินและบัญชี เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่

จำนวน 210 แห่ง (สำนักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่, 2567) โดยกำหนดให้แต่ละแห่งเป็นตัวแทนหน่วยงานจำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 420 คน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการจัดทำบัญชีและรายงานการเงินของหน่วยงาน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยมุ่งศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วย ด้านความรู้ทางวิชาชีพ ด้านทักษะของนักบัญชีภาครัฐ และด้านคุณค่าทางวิชาชีพ รวมถึงการรับรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ด้านความเข้าใจได้ ด้านความเชื่อถือได้ ด้านความครบถ้วน ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และด้านความทันต่อเวลา

1.3.3 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในช่วงระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2568

1.3.4 ขอบเขตด้านสถานที่

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 210 แห่ง

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์เชิงการรับรู้ตามกรอบแนวคิดที่กำหนด โดยวัดการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีและประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินจากมุมมองของผู้ปฏิบัติงานรายเดียวกัน แม้วิธีการประเมินตนเองอาจมีความเสี่ยงต่ออคติจากการรับรู้ส่วนบุคคล แต่แนวทางการใช้ข้อมูลเชิงการรับรู้ของผู้ปฏิบัติงานในการทดสอบความสัมพันธ์เชิงสถิติได้รับการยอมรับในงานวิจัยด้านการบัญชีภาครัฐ (Christiaens et al., 2015; Van Helden & Uddin, 2016) ความสัมพันธ์ระหว่าง การรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดี ซึ่งเป็นตัวแปรต้น กับ การรับรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นตัวแปรตาม โดยตั้งอยู่บนแนวคิดว่าการรับรู้ต่อการดำเนินงานด้านบัญชีภาครัฐที่ยึดหลักวิชาชีพ มาตรฐาน และจรรยาบรรณ อาจมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของรายงานทางการเงิน

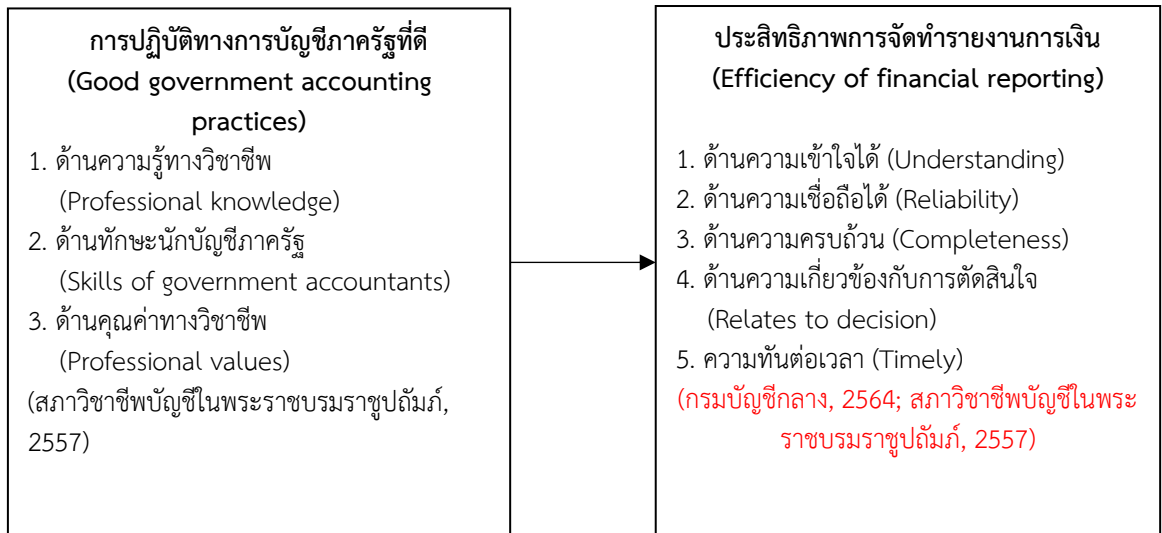
ตัวแปรต้น ได้แก่ การปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดี ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

ด้านความรู้ทางวิชาชีพ หมายถึง การรับรู้ของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐเกี่ยวกับระดับความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ มาตรฐาน และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบัญชีภาครัฐ

ด้านทักษะนักบัญชีภาครัฐ หมายถึง การรับรู้ของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐเกี่ยวกับระดับความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ทางบัญชี เทคโนโลยีสารสนเทศ และระบบงานบัญชีภาครัฐในการปฏิบัติงาน

ด้านคุณค่าทางวิชาชีพ หมายถึง การรับรู้ของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐเกี่ยวกับระดับการยึดมั่นในจรรยาบรรณ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความโปร่งใสในการปฏิบัติงานทางบัญชี

ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การรับรู้ของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐ ต่อคุณลักษณะของรายงานทางการเงิน 5 ด้าน ได้แก่ ความเข้าใจได้ ความเชื่อถือได้ ความครบถ้วน ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และความทันต่อเวลา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.4.1 สมมติฐานการวิจัย

จากกรอบแนวคิดดังกล่าว สามารถกำหนดสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

H1: การปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดี ประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงิน ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีกับการรับรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 210 แห่ง โดยกำหนดให้แต่ละแห่งเป็นตัวแทนหน่วยงานจำนวน 2 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการจัดทำบัญชีและรายงานการเงิน รวมทั้งสิ้น 420 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทั้งนี้ จำนวนกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมีความเพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติตามแนวทางของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 โดยได้รับแบบสอบถามตอบกลับครบถ้วน คิดเป็นร้อยละ 100

2.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดี ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ทางวิชาชีพ ด้านทักษะนักบัญชีภาครัฐ และด้านคุณค่าทางวิชาชีพ

ตัวแปรตาม ได้แก่ การรับรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงิน ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านความเข้าใจได้ ด้านความเชื่อถือได้ ด้านความครบถ้วน ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และด้านความทันต่อเวลา

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (2) การรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดี และ (3) การรับรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงิน โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 ท่าน และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตามแนวทางของ Rovinelli and Hambleton (1977) พบว่าข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 แสดงว่าเครื่องมือมีความตรงเชิงเนื้อหาในระดับที่เหมาะสม

2.5 ความเชื่อมั่น (Reliability)

แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาแล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนอกพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน และคำนวณค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแต่ละด้านมีค่าอยู่ระหว่าง 0.885–0.953 ซึ่งอยู่ในระดับสูงถึงดีมาก แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นเพียงพอสำหรับการนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

2.6.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้หาค่าความถี่, ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย (Mean), และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปและระดับความคิดเห็น

2.6.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product–Moment Correlation Coefficient) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีและประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงิน

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) โดยนำตัวแปรอิสระทั้งหมดเข้าสมการพร้อมกัน เพื่อศึกษาความสามารถของการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีในการอธิบายการรับรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 75.24) มีอายุระหว่าง 30–40 ปี (ร้อยละ 59.76) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 55.24) ดำรงตำแหน่งนักวิชาการเงินและบัญชี (ร้อยละ 30.95) มีระยะเวลาการปฏิบัติงาน 5–10 ปี (ร้อยละ 52.86) และปฏิบัติงานในเทศบาลตำบล (ร้อยละ 54.29)

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับการรับรู้ของผู้ปฏิบัติงาน ต่อการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดี ในด้านความรู้ทางวิชาชีพ ทักษะของนักบัญชีภาครัฐ และคุณค่าทางวิชาชีพ

การปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดี	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลความหมาย
1. ด้านความรู้ทางวิชาชีพ	4.18	0.57	เห็นด้วยมาก
2. ด้านทักษะนักบัญชีภาครัฐ	4.30	0.59	เห็นด้วยมากที่สุด
3. ด้านคุณค่าทางวิชาชีพ	4.61	0.44	เห็นด้วยมากที่สุด
รวม	4.36	0.45	เห็นด้วยมากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ด้านการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.45) สะท้อนระดับการรับรู้ของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐต่อการดำเนินงานตามหลักวิชาชีพและจรรยาบรรณในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านคุณค่าทางวิชาชีพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.61, S.D. = 0.44) รองลงมาคือด้านทักษะนักบัญชีภาครัฐ ($\bar{X}$ = 4.30, S.D. = 0.59) และด้านความรู้ทางวิชาชีพ ($\bar{X}$ = 4.18, S.D. = 0.57) ตามลำดับ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานบัญชีให้ความสำคัญกับการรับรู้ด้านคุณค่าทางวิชาชีพ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานมีการรับรู้เชิงบวกต่อการปฏิบัติ

ทางการบัญชีภาครัฐของตนเอง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทัศนคติและพฤติกรรมในการจัดทำรายงานการเงิน ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญตามกรอบแนวคิดของการบัญชีภาครัฐที่ดี

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับการรับรู้ของผู้ปฏิบัติงาน ต่อประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงิน	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลความหมาย
1. ด้านความเข้าใจได้	4.47	0.44	เห็นด้วยมากที่สุด
2. ด้านความเชื่อถือได้	4.51	0.43	เห็นด้วยมากที่สุด
3. ด้านความครบถ้วน	4.55	0.44	เห็นด้วยมากที่สุด
4. ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ	4.39	0.48	เห็นด้วยมากที่สุด
5. ด้านความทันต่อเวลา	4.57	0.46	เห็นด้วยมากที่สุด
รวม	4.50	0.38	เห็นด้วยมากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการรับรู้ต่อประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.38) สะท้อนการรับรู้ของผู้ปฏิบัติงานว่ารายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความครบถ้วน ถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ได้ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การรับรู้ด้านความทันต่อเวลามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.46) รองลงมาคือด้านความครบถ้วน ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.44) และด้านความเชื่อถือได้ ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.43) ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานรับรู้ว่าการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพในภาพรวม อาจเป็นผลมาจากกระบวนการทำงาน ระบบสารสนเทศทางการบัญชีและแนวทางการกำกับดูแลด้านการเงินการคลังของภาครัฐที่ดี

ตารางที่ 3 แสดงผลการทดสอบความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างการรับรู้ต่อการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีในแต่ละด้านกับการรับรู้ต่อประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงิน

ตัวแปร	EFR	PK	SA	PV	VIF
$\bar{x}$	4.50	4.18	4.30	4.61	-
S.D.	0.38	0.57	0.59	0.44	-
EFR	Pearson Correlation -				-
	Sig. (2-tailed) -				
PK	Pearson Correlation 0.52**	-			2.10
	Sig. (2-tailed) 0.00	-			
SA	Pearson Correlation 0.59**	0.72**	-		2.37
	Sig. (2-tailed) 0.00	0.00	-		
PV	Pearson Correlation 0.61**	0.38**	0.49**	-	1.32
	Sig. (2-tailed) 0.00	0.00	0.00	-	

**p<0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า การรับรู้ต่อการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีในแต่ละด้าน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ต่อประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินโดยรวม (EFR) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางถึงสูง ($r = 0.52-0.61$) สะท้อนความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างตัวแปรทั้งสอง

ในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ ค่า VIF ของตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่าไม่เกิดปัญหาความสัมพันธ์เชิงซ้อนระหว่างตัวแปร และมีความเหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในขั้นตอนถัดไป

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของการรับรู้การปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีที่มีต่อการรับรู้ประสิทธิภาพการจัดทำรายงานทางการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่

การปฏิบัติทางการบัญชี ภาครัฐที่ดี	ประสิทธิภาพในการจัดทำรายงานทางการเงินขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่						
	Unstandardized		Standardized	t	Sig.	Collinearity	
	Coefficients		Coefficients			Statistics	
	b	S.E.	β			Tolerance	VIF
ด้านความรู้ทางวิชาชีพ	0.12	0.03	0.18	3.48	0.00*	0.48	2.10
ด้านทักษะนักบัญชีภาครัฐ	0.17	0.03	0.26	4.83	0.00*	0.42	2.37
ด้านคุณค่าทางวิชาชีพ	0.36	0.03	0.42	10.45	0.00*	0.75	1.32
ค่าคงที่ (Constant)	1.64	0.15	-	11.15	0.00*	-	-

$R^2 = 0.50$, Adjusted R Square = 0.50, $F = 137.63$, $n = 420$, $*p < 0.05$

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ พบว่า การรับรู้ต่อการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีของผู้ปฏิบัติงานทั้ง 3 มิติ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้ประสิทธิภาพการจัดทำรายงานทางการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร้อยละ 50 ($R^2 = 0.50$, Adjusted $R^2 = 0.50$) และโมเดลมีความเหมาะสมทางสถิติ ($F = 137.63$, $p \leq 0.05$) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรอิสระแต่ละด้าน พบว่า การรับรู้ด้านคุณค่าทางวิชาชีพเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการรับรู้ประสิทธิภาพการจัดทำรายงานทางการเงิน ($\beta = 0.42$, $p \leq 0.05$) รองลงมาคือด้านทักษะนักบัญชีภาครัฐ ($\beta = 0.26$, $p \leq 0.05$) และด้านความรู้ทางวิชาชีพ ($\beta = 0.18$, $p \leq 0.05$) ตามลำดับ

สมการการถดถอยสามารถเขียนได้ดังนี้ $Y = 1.64 + 0.12(PK) + 0.17(SA) + 0.36(PV)$

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การยึดมั่นในคุณค่าทางวิชาชีพของผู้ปฏิบัติงานมีบทบาทสำคัญต่อการรับรู้ถึงประสิทธิภาพในการจัดทำรายงานทางการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการวิจัยที่มุ่งเน้นความสำคัญของการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดี

4. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดี ซึ่งเป็นตัวแปรต้น กับ การรับรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานทางการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นตัวแปรตาม โดยตั้งอยู่บนแนวคิดว่าการรับรู้ต่อการดำเนินงานด้านบัญชีภาครัฐที่ดีหลักวิชาชีพ มาตรฐาน และจรรยาบรรณ อาจมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของรายงานทางการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

4.1 ระดับการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีของผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีและระดับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานทางการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการจัดทำรายงานทางการเงินโดยตรง ผลการศึกษาทำให้เห็นบริบทเชิงการรับรู้ของผู้ปฏิบัติงานบัญชี โดยพบว่าการรับรู้ต่อการปฏิบัติทางการบัญชีภาครัฐที่ดีและการรับรู้ต่อประสิทธิภาพการจัดทำรายงานทางการเงินอยู่ในระดับสูง ผลการรับรู้ดังกล่าวอาจสะท้อนถึงความคุ้นเคยของผู้ปฏิบัติงานต่อกระบวนการจัดทำรายงานทางการเงินภาครัฐ รวมถึงกรอบระเบียบ มาตรฐาน และระบบสารสนเทศด้านการเงินการคลังที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำมาใช้ในปัจจุบัน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นใจของผู้ปฏิบัติงานต่อการดำเนินงานด้านการบัญชีและการจัดทำรายงานทางการเงินในภาพรวม

ผลการอภิปรายในส่วนนี้สอดคล้องกับงานวิจัยด้านการบัญชีภาครัฐที่ชี้ให้เห็นว่าการรับรู้เชิงบวกของผู้ปฏิบัติงานต่อระบบและกระบวนการทำงานมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ต่อผลการปฏิบัติงานขององค์กร (Christiaens et al., 2015)

4.2 ความสัมพันธ์ของการปฏิบัติทางบัญชีภาครัฐที่ดีต่อประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงิน

4.2.1 ความรู้ทางวิชาชีพกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานทางการเงิน

การปฏิบัติทางบัญชีภาครัฐในด้านความรู้ทางวิชาชีพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานทางการเงิน โดยผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่องช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความเข้าใจในการจัดทำรายงานทางการเงิน ซึ่งอธิบายได้ด้วยทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) ของ Becker และทฤษฎีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Theory) สอดคล้องกับการศึกษาของ อทิตรา โสโตโยม และกัลยาภรณ์ ปานมะเริง (2567) ศิริวรรณ พลแก้ว (2566) วารุณี ฤทธิขจร (2564) และจิตติมา ขำคำ (2562) ที่ยืนยันว่าความรู้และทักษะวิชาชีพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพงานบัญชี

4.2.2 ทักษะนักบัญชีภาครัฐกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานทางการเงิน

การปฏิบัติทางบัญชีภาครัฐในด้านทักษะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานทางการเงินต่อประสิทธิภาพการจัดทำรายงานทางการเงิน โดยผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วยกับความสามารถในการวางแผนการเงินและบัญชี รวมถึงการบันทึกบัญชีได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน ซึ่งอธิบายได้ด้วยทฤษฎีการจัดการกระบวนการ (Process Management Theory) และการจัดการคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management) สอดคล้องกับการศึกษาของ สุพรรณิ คำवास (2565) และนันท์นภัส รักเดชะ (2565) ที่ยืนยันว่าการวางแผนและการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบส่งผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงิน

4.2.3 คุณค่าทางวิชาชีพกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานทางการเงิน

การปฏิบัติทางบัญชีภาครัฐในด้านคุณค่าทางวิชาชีพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ การรับรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานทางการเงิน โดยผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วยกับการยึดมั่นในหลักความซื่อสัตย์สุจริตและการรักษาความลับของข้อมูลทางบัญชี ซึ่งอธิบายได้ด้วยทฤษฎีจริยธรรมทางวิชาชีพ (Professional Ethics Theory) และทฤษฎีความไว้วางใจในองค์กร (Organizational Trust Theory) สอดคล้องกับการศึกษาของ วิลาวรรณ บุญเกิด (2565) รุ่งรัศมี รัชสมบัติ (2565) และจิตติมา ขำคำ (2562) ที่ยืนยันว่าความซื่อสัตย์สุจริตและการรักษาความลับมีผลกระทบต่อคุณภาพรายงานทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญ

4.3 การบูรณาการผลการวิจัยกับกรอบทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐ

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ในมุมมองของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐ การปฏิบัติทางบัญชีภาครัฐที่ดีมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ต่อคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management - NPM) ที่เน้นการนำหลักการทางบัญชีของภาคเอกชนมาประยุกต์ใช้ในภาครัฐเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Accountability) การมีบุคลากรที่มีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณค่าทางวิชาชีพทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถยกระดับตนเองให้เป็นองค์กรที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อติชาต ขอบบุญ (2564) และกรอบแนวคิดของ สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ (2557)

ผลการวิจัยยืนยันว่าความรู้ทางวิชาชีพ ทักษะนักบัญชีภาครัฐ และคุณค่าทางวิชาชีพ มีความสัมพันธ์และอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการจัดทำรายงานทางการเงิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อทิตรา โสโตโยม และกัลยาภรณ์ ปานมะเริง (2567) ศิริวรรณ พลแก้ว (2566) สุพรรณิ คำवास (2565) นันท์นภัส รักเดชะ (2565) และวิลาวรรณ บุญเกิด (2565) โดยเฉพาะคุณค่าทางวิชาชีพมีบทบาทสำคัญต่อความน่าเชื่อถือของรายงานทางการเงิน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าจริยธรรมและคุณค่าทางวิชาชีพมีผลกระทบที่เป็นรูปธรรมต่อคุณภาพของผลงานทางบัญชี ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรในทั้ง 3 มิติอย่างสมดุล เนื่องจากการพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่งอาจไม่เพียงพอต่อการยกระดับคุณภาพของงานบัญชีภาครัฐให้ตอบสนองความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างครบถ้วน

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้มีข้อจำกัดจากการใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินตนเองของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเอนเอียงจากการใช้แหล่งข้อมูลเดียว (common method bias) และสะท้อนการรับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าประสิทธิภาพการจัดทำรายงานทางการเงินในเชิงวัตถุ ทั้งนี้ ผลการศึกษายังคงมีคุณค่าในการอธิบายมุมมองและประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

5.1.1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ทางวิชาชีพของผู้ปฏิบัติงานด้านการเงิน และบัญชีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการบัญชีภาครัฐ ระเบียบการเงินการคลัง และแนวปฏิบัติด้านการรายงานทางการเงิน เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจของผู้ปฏิบัติงานต่อกระบวนการจัดทำรายงานการเงิน และยกระดับการรับรู้ถึงคุณภาพของรายงานการเงินในภาพรวม

5.1.2. ควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะของนักบัญชีภาครัฐ โดยมุ่งเน้นทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้ในทางปฏิบัติ การใช้ระบบสารสนเทศทางบัญชี และการจัดการข้อมูลทางการเงินอย่างเป็นระบบ เนื่องจากทักษะดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.1.3 หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนและปลูกฝังคุณค่าทางวิชาชีพของผู้ปฏิบัติงานด้านการบัญชี เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และจริยธรรมทางวิชาชีพ ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับการรับรู้ประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงิน ทั้งนี้การเสริมสร้างคุณค่าทางวิชาชีพจะช่วยยกระดับความน่าเชื่อถือของรายงานการเงินภาครัฐและเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

5.2.1. ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนกลาง หรือหน่วยงานภาครัฐระดับภูมิภาค เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของบริบทการปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐ และเพิ่มความครอบคลุมของผลการวิจัย

5.2.2. ควรใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ละเอียดและครบถ้วนยิ่งขึ้นจากผู้ปฏิบัติงาน

5.2.3 ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่อาจมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงิน เช่น โครงสร้างการกำกับดูแล ระบบควบคุมภายใน หรือแนวทางการบริหารจัดการทางการเงิน เพื่อขยายกรอบการวิเคราะห์ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

5.2.4 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากการประเมินตนเองของผู้ตอบแบบสอบถามเพียงแหล่งเดียว การวิจัยในอนาคต ควรพิจารณาใช้แหล่งข้อมูลจากหลายฝ่าย เช่น ผู้บังคับบัญชา ผู้ตรวจสอบภายใน หรือผู้ตรวจสอบภายนอก รวมถึง การใช้ตัวชี้วัดเชิงวัตถุ อาทิ ผลการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ความถูกต้องของงบการเงิน หรือจำนวนข้อสังเกตจากการตรวจสอบบัญชี เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความแข็งแกร่งของผลการวิจัย

6. เอกสารอ้างอิง

กรมบัญชีกลาง. (2564). *หลักการและนโยบายการบัญชีภาครัฐ*.

กฤษฎาภรณ์ อนุพันธ์, และขวัญฤดี ตันตระกูล. (2560). คุณภาพรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในมุมมองของเจ้าหน้าที่ตรวจสอบ สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินส่วนภูมิภาค. *วารสารบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 1(3), 51-64.

จิตติมา ขำคำ. (2562). *ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของหน่วยงานภาครัฐ* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- นันทน์ภัส รักเดชะ. (2565). *คุณลักษณะและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้จัดทำบัญชีภาครัฐที่มีผลต่อคุณภาพรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคใต้ของประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- รุ่งรัศมี รัชสมบัติ. (2565). *ผลกระทบของความโปร่งใสต่อรายงานทางการเงินภาครัฐ* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วารุณี ฤทธิขจร. (2564). *ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพงานบัญชีภาครัฐ* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิลาวรรณ บุญเกิด. (2565). *ผลกระทบของทักษะทางวิชาชีพนักบัญชีและระบบสารสนเทศทางการบัญชีที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดทำรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ศิริวรรณ พลแก้ว. (2566). *ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางบัญชีกับประสิทธิภาพการทำงาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สภาวชิพงษ์พัชร์ในพระราชบรมราชูปถัมภ์. (2557). *แม่บทการบัญชี*.
- สำนักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่. (2567). *ข้อมูลจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่*.
- สุพรรณิ คำวาส. (2565). การปฏิบัติทางการบัญชีที่ดีกับคุณภาพรายงานการเงินของสถานประกอบการในอุตสาหกรรม เหมืองภาคเหนือตอนบน. *วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 9(1), 37-54.
- อดิชาติ ขอบบุญ. (2564). *ทักษะวิชาชีพนักบัญชีที่มีผลกระทบต่อคุณภาพรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อทิรา โสโตโยม, และกัลยาภรณ์ ปานมะเรง. (2567). การศึกษาเปรียบเทียบความสามารถผู้ทำบัญชีภาครัฐ ความเข้าใจ จริยธรรม ผู้ทำบัญชีภาครัฐ การประยุกต์ใช้มาตรฐานการบัญชีภาครัฐ และคุณภาพรายงานการเงินภาครัฐใน ประเทศไทย. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 9(4), 467-485.
- Christiaens, J., Vanhee, C., Rossi, F. M., & Aversano, N. (2015). The effect of IPSAS on reforming governmental financial reporting: An international comparison. *International Review of Administrative Sciences*, 81(1), 158–177. <https://doi.org/10.1177/0020852314546582>
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Tijdschrift voor Onderwijsresearch*, 2(2), 49–60.
- Van Helden, G. J., & Uddin, S. (2016). Public sector management accounting in emerging economies: A literature review. *Critical Perspectives on Accounting*, 41, 34–62. <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2016.01.001>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper and Row.

การศึกษาเปรียบเทียบหลักสูตรของประเทศไทย เวียดนาม และสิงคโปร์:
มิติของปรัชญา วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร วิธีสอนและมิติการเรียนรู้
การพัฒนาครู และสื่อการสอน

A Comparative Study of Curricula in Thailand, Vietnam, and Singapore:
Dimensions of Philosophy, Objectives, Curriculum Structure, Teaching
Methods and Learning Dimensions, Teacher Development, and
Instructional Media

นภาพร เลขาโชค^{1*} และชญาชล เชื้อนนท์²
Napaporn Lekhachoke^{1*} and Chayachon Chuanon²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis) โดยทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์เอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย รายงานการวิจัย และเอกสารหลักสูตรอย่างเป็นทางการจากทั้งสามประเทศ ครอบคลุมช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551-2567 (ค.ศ. 2008-2024) โดยใช้กรอบแนวคิดการเปรียบเทียบหลักสูตรระหว่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบหลักสูตรการศึกษาของประเทศไทย เวียดนาม และสิงคโปร์ ใน 6 มิติหลัก ได้แก่ (1) ปรัชญาการศึกษา (2) วัตถุประสงค์หลักสูตร (3) โครงสร้างหลักสูตร (4) วิธีสอนและมิติการเรียนรู้ (5) การพัฒนาครู และ (6) สื่อการสอน เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของประเทศไทย ผลการเปรียบเทียบพบว่า สิงคโปร์มีระบบการศึกษาที่เป็นเลิศที่สุดในภูมิภาค โดดเด่นด้านการผลิตและพัฒนาครู การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และความยืดหยุ่นของหลักสูตร เวียดนามกำลังเปลี่ยนผ่านอย่างก้าวกระโดดจากระบบแบบดั้งเดิมสู่หลักสูตรเน้นสมรรถนะและทักษะศตวรรษที่ 21 ส่วนไทยแม้มีปรัชญาการศึกษาที่ดี แต่ยังเผชิญความท้าทายในการนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะด้านการพัฒนาครูคุณภาพภาษาอังกฤษและการบูรณาการเทคโนโลยี

คำสำคัญ : การเปรียบเทียบหลักสูตร หลักสูตรการศึกษา ประเทศไทย เวียดนาม สิงคโปร์

^{1*} สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Khon Kaen University.
E-mail : napaporn.lek@kku.ac.th

² สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Program in Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Khon Kaen University
E-mail : chayachon@kku.ac.th

*Corresponding author

Abstract

This study employed a qualitative research design using documentary research and comparative analysis. Academic publications, research articles, research reports, and official curriculum documents from Thailand, Vietnam, and Singapore were synthesized and analyzed. The study covered the period from 2008 to 2024 and was guided by an international curriculum comparison framework. The objective was to compare the educational curricula of the three countries across six key dimensions: (1) educational philosophy, (2) curriculum objectives, (3) curriculum structure, (4) teaching methods and learning dimensions, (5) teacher development, and (6) instructional media. The findings were intended to generate recommendations for the development of Thailand's educational curriculum. The results revealed significant differences among the three countries. Singapore demonstrated the strongest education system in the region, particularly in teacher preparation and professional development, the integration of digital technology, and curriculum flexibility. Vietnam has been undergoing a rapid transformation from a traditional education system toward a competency-based curriculum emphasizing twenty-first-century skills. Thailand, while grounded in a sound educational philosophy, continues to face challenges in translating policy into effective practice. Key issues remain in teacher development, English language proficiency, and the integration of technology into teaching and learning. These findings suggest that Thailand should strengthen curriculum implementation mechanisms, enhance teacher quality, and promote more effective use of educational technology in order to better respond to contemporary educational demands.

Keywords: Curriculum Comparison, Educational Curriculum, Thailand, Vietnam, Singapore

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

การจัดทำหลักสูตรระดับชาติถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของแต่ละประเทศในการมุ่งกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาในระยะยาว ทั้งในด้านคุณภาพพลเมือง สมรรถนะที่สอดคล้องกับสังคมศตวรรษที่ 21 และการสร้างความสามารถในการแข่งขันระดับโลก หลักสูตรระดับชาติจึงทำหน้าที่เป็นแม่บทการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงเจตนารมณ์ของกฎหมายการศึกษา นโยบายรัฐบาล วิสัยทัศน์ชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งเป็นกรอบในการพัฒนาครู การจัดสรรทรัพยากร สื่อการสอน และการวัดประเมินผลในระดับสถานศึกษา ในระดับภูมิภาคอาเซียน (ASEAN) ประเทศสมาชิกต่างเร่งปฏิรูปการศึกษาให้ทัดเทียมกับมาตรฐานสากล

การศึกษาถูกมองว่าเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความสามารถในการแข่งขันระดับโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสิงคโปร์ซึ่งเป็นประเทศที่มีการจัดอันดับว่ามีทรัพยากรมนุษย์ที่ดีที่สุดในโลก (ตามดัชนีทุนมนุษย์ของธนาคารโลก) และมีการเชื่อมโยงนโยบายการศึกษาเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างชัดเจน สิงคโปร์มีค่า GDP ต่อหัว (เมื่อคำนวณตามอำนาจซื้อ PPP) สูงกว่าประเทศไทยมากกว่าห้าเท่า ในขณะที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายในการก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง และพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษายังคงอยู่ในระดับต่ำ แม้จะมีการจัดสรรงบประมาณสูงสุดให้กับกระทรวงศึกษาธิการเกือบทุกปี ส่วนประเทศเวียดนาม แม้จะถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา แต่ได้แสดงศักยภาพในการพัฒนาการศึกษาอย่างมีนวัตกรรมและมีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ (เฉลิมรุณี ครองสกุล และคณะ, 2567, น. 93; ประวิต เอราวรรณ์, 2561, น. 61; เพชรรัตน์ เพ็ชรภักดี และคณะ, 2560, น. 2; Aksornjarung, 2019, p. 545; Khamkhong, 2017, p. 4; Sarasean, 2024, p. 27; Tran et al., 2022, p. 11)

การเปรียบเทียบหลักสูตรในมิติต่างๆ ของสามประเทศนี้จึงเป็นการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างในเชิงปรัชญาและกลไกการขับเคลื่อนทางการศึกษาที่ตอบสนองต่อบริบททางเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้ง ทั้งสามประเทศเป็นตัวแทนการพัฒนาหลักสูตรในระดับที่แตกต่างกัน โดยสิงคโปร์ มีระบบการศึกษาชั้นนำระดับโลก มาตรฐานสูง พัฒนาคูขี้แจงเข้มแข็ง เวียดนาม เป็นประเทศที่กำลังปฏิรูปการศึกษาอย่างก้าวกระโดดและประสบความสำเร็จใน PISA และประเทศไทย เป็นประเทศที่มีโครงสร้างหลักสูตรที่ชัดเจน แต่ประสบความสำเร็จในการทำนุบำรุงในการนำไปปฏิบัติจริง นอกจากนี้ทั้งสามประเทศ ยังมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ-สังคมที่ส่งผลต่อทิศทางการศึกษาต่างกัน ทำให้เกิดภาพเปรียบเทียบที่ช่วยให้เห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพหลักสูตรอย่างแท้จริง และประเทศไทยมีการอ้างอิงสิงคโปร์และเวียดนามบ่อยครั้งในการปฏิรูปการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อสังเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของไทย ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอวัตถุประสงค์การวิจัย และประเด็นต่างๆ ที่ประกอบด้วยการเปรียบเทียบหลักสูตรของทั้งสามประเทศตามลำดับดังต่อไปนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบปรัชญา วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร วิธีสอน การพัฒนาครู และสื่อการสอนของประเทศไทย เวียดนาม และสิงคโปร์

1.2.2 เพื่อสังเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสในการพัฒนา

1.2.3 เพื่อเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของไทยในอนาคต

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกำหนดขอบเขตการวิจัยอย่างเป็นระบบในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านสาระและประเด็นการศึกษา

การวิจัยมุ่งศึกษาการเปรียบเทียบหลักสูตรการศึกษาระดับชาติของสามประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศเวียดนาม และประเทศสิงคโปร์ ภายใต้กรอบแนวคิดการเปรียบเทียบหลักสูตรระหว่างประเทศ (Comparative Curriculum Framework) โดยวิเคราะห์ในหกมิติหลัก ได้แก่ 1) ปรัชญา 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างหลักสูตร 4) วิธีสอน 5) การพัฒนาครู และ 6) สื่อการสอน

ทั้งนี้ การวิเคราะห์มุ่งเน้นระดับนโยบายและกรอบหลักสูตร (Policy and Curriculum Framework Level) มิได้มุ่งประเมินการจัดการเรียนการสอนในระดับสถานศึกษาหรือผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

1.3.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูลและเอกสารที่ใช้ในการศึกษา

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยเอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย รายงานการวิจัย เอกสารนโยบายทางการศึกษา และเอกสารหลักสูตรอย่างเป็นทางการของประเทศไทย เวียดนาม และสิงคโปร์ ทั้งจากหน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา และองค์การระหว่างประเทศ โดยคัดเลือกเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และสามารถสะท้อนพัฒนาการของหลักสูตรการศึกษาในบริบทสากลและภูมิภาคอาเซียนได้อย่างเป็นระบบ

1.3.3 ขอบเขตด้านช่วงเวลาในการศึกษา

การวิจัยครอบคลุมเอกสารที่เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2551–2567 (ค.ศ. 2008–2024) เพื่อให้สามารถวิเคราะห์แนวโน้ม การเปลี่ยนแปลง และการปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาของทั้งสามประเทศในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีร่วมสมัย

1.3.4 ขอบเขตด้านระเบียบวิธีวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Analysis) โดยดำเนินการสังเคราะห์ วิเคราะห์ และตีความข้อมูลเชิงคุณภาพจากเอกสารที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ ภายใต้กรอบแนวคิดการเปรียบเทียบหลักสูตรระหว่างประเทศ

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดในการเปรียบเทียบ โดยอ้างอิงแนวคิดของ Marsh and Willis (2007) ปรับใช้เป็นกรอบวิเคราะห์ 6 ด้าน ดังนี้

- 1.4.1 Aims and Visions of Education – ปรัชญาและเป้าหมายการศึกษา
- 1.4.2 Curriculum Structure – โครงสร้างหลักสูตร ระดับชั้น กลุ่มสาระ เวลาเรียน
- 1.4.3 Content Standards – มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระ
- 1.4.4 Pedagogical Approaches Expected – วิธีสอนและรูปแบบการเรียนรู้
- 1.4.5 Assessment and Evaluation – แนวทางการวัดและประเมินผล
- 1.4.6 Implementation Processes – การนำหลักสูตรไปใช้ การพัฒนาครูและสื่อ

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบหลักสูตรการศึกษาของประเทศไทย เวียดนาม และสิงคโปร์ ในมิติต่าง ๆ ได้แก่ ปรัชญา วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร วิธีสอนและมิติการเรียนรู้ การพัฒนาครู และสื่อการสอน โดยมีวิธีการตามลำดับดังต่อไปนี้

- 2.1 Documentary Coding: ลงรหัสจากเอกสารหลักสูตร รายงานวิจัย เอกสารของรัฐ
 - 2.2 Matrix Comparison: สร้างตารางเปรียบเทียบตามกรอบทั้ง 6 มิติ
 - 2.3 Thematic Analysis: วิเคราะห์ธีมร่วม-ธีมต่าง
 - 2.4 Interpretation: ตีความเชิงบริบทเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของแต่ละประเทศ
 - 2.5 Synthesis: สรุปภาพรวมและจัดทำข้อเสนอแนะ
- ซึ่งผู้วิจัยแยกเป็นประเด็นแต่ละประเทศตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ประเทศไทย

ระบบการศึกษาของประเทศไทยกำลังมุ่งเน้นการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับยุคศตวรรษที่ 21 และประเทศไทย 4.0 โดยมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาผู้เรียน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ ของประเทศไทย มีดังนี้

มิติของปรัชญา (Educational Philosophy)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก โดยยึดหลักการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ในการปรับปรุงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้ทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะการสอดคล้องกับประเทศไทย 4.0 และโลกในศตวรรษที่ 21 รวมถึงอยู่บนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

วัตถุประสงค์ (Objectives)

วัตถุประสงค์หลักของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คือเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ กำหนดให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ประกอบด้วย 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ และมีความสามารถที่จำเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

โครงสร้างหลักสูตร (Curriculum Structure)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) แบ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้: ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศ การปรับปรุงในปี 2560 เน้นที่กลุ่มสาระ คณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์ และสารานุกรมศาสตร์ หลักสูตรกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนด้วยมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด โครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานแบ่งตามระดับ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, 2560)

1. ระดับประถมศึกษา (ป. 1-6) จัดเวลาเรียนเป็นรายปี เรียนไม่เกิน 5 ชั่วโมงต่อวัน เฉพาะชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1-3 สถานศึกษาอาจจัดให้เป็นเวลาสำหรับสาระการเรียนรู้พื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและคณิตศาสตร์
 2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 1-3) จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค เรียนไม่เกิน 6 ชั่วโมงต่อวัน การคิณน้ำหนักรของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชาเท่ากับ 1 หน่วยกิต
 3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม. 4-6) จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค เรียนไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมงต่อวัน การคิณน้ำหนักรของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าน้ำหนักวิชาเท่ากับ 1 หน่วยกิต
- นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กำหนดไว้สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 คือ 120 ชั่วโมงต่อปี สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6 คือ 360 ชั่วโมง

วิธีสอนและมิติการเรียนรู้ (Teaching Methods and Learning Dimensions)

หลักสูตรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและกำหนดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายซึ่งผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝน และพัฒนา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

1. กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็น ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การปฏิบัติลงมือทำจริง การจัดการ การวิจัย การเรียนรู้ของตนเอง และการพัฒนาลักษณะนิสัย
2. หลักสูตรปรับปรุง (ฉบับ พ.ศ. 2560) มีการเน้นการบูรณาการความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาและการใช้ ทักษะการคิด เชิงคำนวณ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การพัฒนาครู (Teacher Development)

การพัฒนาครูที่ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการที่หลากหลายและการประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

สื่อการสอนเทคโนโลยี (Teaching Materials and Technology)

ในการจัดหาสื่อ นั้น ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเองหรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพ จากสื่อที่มีอยู่รอบตัว หรือสื่อประยุกต์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ที่มีความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรม และความถูกต้องของเนื้อหา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ประเทศไทย

ระบบการศึกษาของเวียดนามกำลังพยายามปรับตัวจากแนวคิดดั้งเดิมไปสู่แนวทางการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและสมรรถนะในยุคโลกาภิวัตน์ ดังนี้

ปรัชญาการศึกษา (Educational Philosophy)

ปรัชญาการศึกษาของเวียดนามมีรากฐานมาจากประเพณีขงจื้อ ซึ่งเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม การเคารพผู้มีอำนาจและการใฝ่หาความรู้ แนวคิดดั้งเดิมนี้อาจสรุปได้ว่า เรียนรู้มารยาทก่อน แล้วจึงเรียนรู้วิชาการในบริบทของการปฏิบัติ ปัจจุบัน ปรัชญาการศึกษา กำลังเปลี่ยนจากการเน้นบทบาทผูกขาดของครู (Instructivism) ไปสู่การเน้นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Constructivism) หรือการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน นอกจากนี้ อิทธิพลของปรัชญาของ John Dewey (การศึกษาแบบประชาธิปไตยและการเรียนรู้จากประสบการณ์) ก็เป็นรากฐานสำหรับการปรับปรุงระบบการศึกษาให้ทันสมัยเช่นกัน (Hanh, 2024, p. 3; Hieu, 2021b, p. 2393; Mai & Hall, 2017, p. 245; Pham, 2024a, p. 399; Tran, 2023a, p. 74)

วัตถุประสงค์ (Objectives)

วัตถุประสงค์หลักของระบบการศึกษาเวียดนามคือ การเพิ่มพูนความรู้ของประชาชน การฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ และการบ่มเพาะผู้มีความสามารถ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือการเปลี่ยนจากการเน้นความรู้ไปสู่การพัฒนาคุณสมบัติ

และสมรรถนะของผู้เรียน ภายใต้มติที่ 29 (Resolution 29) ปี 2013 โดยเน้นทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 (Reimers et al., 2022, p. 87; Tran, 2023b, p. 78)

โครงสร้างหลักสูตร (Curriculum Structure)

การปฏิรูปหลักสูตรที่สำคัญคือการเปลี่ยนจากหลักสูตรที่เน้นความรู้ ไปสู่หลักสูตรที่เน้นสมรรถนะ หลักสูตรการศึกษาทั่วไปฉบับใหม่ (General Education Curriculum: GEC, 2018) มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณสมบัติหลัก 5 ประการ และสมรรถนะหลัก 10 ประการสำหรับนักเรียน นโยบายใหม่ที่สำคัญคือ หนึ่งหลักสูตร หลายตำราเรียน โครงสร้างหลักสูตรใหม่นี้ (GEC 2018) เริ่มใช้ในปี 2020 มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญดังนี้ (Nguyen et al., 2020, pp. 193-196)

1. โครงสร้างระดับการศึกษาและการจัดกลุ่มวิชา โครงสร้างการศึกษาทั่วไป (General Education Curriculum: GEC) 2018 มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหลักเป็น 2 ระยะ (Nguyen et al., 2020, pp. 193-196)

1.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน: ครอบคลุมระดับชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น (Grades 1 ถึง 9)

1.2 การศึกษามุ่งเน้นอาชีพ: ครอบคลุมระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (Grades 10 ถึง 12)

การปรับลดและบูรณาการวิชา

หลักสูตรใหม่นี้ ลดจำนวนวิชาบังคับลงเหลือ 13 วิชา เนื้อหาวิชาถูกออกแบบให้เป็นหัวข้อที่ใกล้เคียง

กับชีวิตจริง และอนุญาตให้ใช้ชุดตำราเรียนได้หลายชุดแทนการใช้ตำราเรียนชุดเดียว

2. องค์ประกอบหลักสูตรระดับประถมศึกษา (Primary Level: Grades 1-5) หลักสูตรระดับประถมศึกษาเน้นการพัฒนาสุขภาพกาย จิตใจ และอารมณ์ ควบคู่ไปกับการเตรียมความพร้อมสำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2.1 วิชาที่เน้นการบูรณาการวิทยาศาสตร์/สังคม

2.1.1 วิชาธรรมชาติและสังคม ถูกกำหนดให้เรียนในเกรด 1 ถึง 3 (70 คาบต่อปี)

2.1.2 วิชาวิทยาศาสตร์ ถูกกำหนดให้เรียนในเกรด 4 และ 5 (70 คาบต่อปี)

2.1.3 วิชาประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ถูกเพิ่มเข้ามาในเกรด 4 และ 5 (70 คาบต่อปี)

2.2 วิชาที่เน้นทักษะยุคใหม่: มีการเพิ่มวิชาการคำนวณและเทคโนโลยี ในเกรด 3 ถึง 5 (70 คาบต่อปี)

2.3 กิจกรรมบังคับ: มีกิจกรรมเชิงประสบการณ์ เป็นกิจกรรมภาคบังคับตลอด 5 ปี (105 คาบต่อปี)

3. องค์ประกอบหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (Lower Secondary Level: Grades 6-9) เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีการบูรณาการเนื้อหาอย่างชัดเจน

3.1 วิชาวิทยาศาสตร์แบบบูรณาการ: ภายใต้ชื่อ Natural Science ซึ่งถูกออกแบบบนพื้นฐานของฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา และวิทยาศาสตร์โลก มีจำนวน 140 คาบต่อปี ในเกรด 6 ถึง 9

3.2 กิจกรรมบังคับ: มีกิจกรรมเชิงประสบการณ์และมุ่งเน้นอาชีพ 105 คาบต่อปี

4. องค์ประกอบหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (Upper Secondary Level: Grades 10-12) มุ่งเน้นอาชีพ และเพิ่มความยืดหยุ่นในการเลือกวิชา

4.1 วิชาบังคับ ประกอบด้วย 5 วิชาหลัก ได้แก่ วรรณคดี คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ 1 พลศึกษา และการศึกษาความมั่นคงและการป้องกันประเทศ

4.2 วิชาที่เปิดโอกาสให้เลือก นักเรียนได้รับทางเลือกในวิชาและหัวข้อการเรียนรู้ โดยสามารถเลือกเรียนวิชาเฉพาะทางตามกลุ่มวิชา

4.2.1 วิทยาศาสตร์สังคม เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การศึกษา ด้านเศรษฐศาสตร์และกฎหมาย

4.2.2 วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เช่น ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา

4.2.3 เทคโนโลยี และศิลปะ เช่น เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ ดนตรี ศิลปะ

4.3 การแยกวิชาวิทยาศาสตร์: วิชาฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา จะถูกสอนแยกกัน

4.4 กิจกรรมบังคับ/หัวข้อพิเศษ: เลือกเรียนได้ 105 คาบต่อปี และกิจกรรมเชิงประสบการณ์และมุ่งเน้นอาชีพ 105 คาบต่อปี

วิธีการสอนและมิติการเรียนรู้ (Teaching Methods and Learning Dimensions)

การสอน สนับสนุนให้ครูใช้การสอนแบบสร้างสรรค์ และ Project-Based Teaching (PBT) และเน้นให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ กำหนดให้ครูมีบทบาทใหม่ในการเป็นผู้นำการเรียนรู้เชิงรุก รวมถึงการบูรณาการเนื้อหาและการประยุกต์ใช้

กระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน (Hieu, 2021a, p. 12)

การประเมิน มีการมุ่งเน้นไปที่การประเมินเพื่อการเรียนรู้มากขึ้น แทนที่จะเน้นเพียงการประเมินผลรวม (Tran et al., 2022, p. 21)

การพัฒนาครู (Teacher Development)

แนวทางการพัฒนาครูที่กำหนดไว้ภายใต้ Resolution 29 (2013) เน้นการจัดโครงการฝึกอบรมครูทั้งในรูปแบบการอบรมในสถานที่และแพลตฟอร์มออนไลน์ โครงการ In-service Teacher Education Programs (ITEP) การฝึกอบรมระหว่างประจำการ และส่งเสริมให้ครูใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLCs) รวมถึงการใช้โมเดล Lesson Study (Pham, 2024, p. 401; Reimers et al., 2022, p. 59; Tran et al., 2022, p. 2)

สื่อการสอนและเทคโนโลยี (Teaching Materials and Technology)

การประยุกต์ใช้ ICT: เครื่องมือฮาร์ดแวร์ที่ใช้กันทั่วไปคือ แล็ปท็อป/คอมพิวเตอร์ และโปรเจกเตอร์ ส่วนซอฟต์แวร์ที่ได้รับความนิยมสูงคือ YouTube สำหรับวิดีโอเพื่อการศึกษาและเพลง และแพลตฟอร์มสร้างเกมเชิงโต้ตอบ เช่น Kahoot และ Bamboozle ครูส่วนใหญ่ใช้ ICT ในระดับพื้นฐานคือ การแทนที่ (แทนที่เครื่องมือแบบดั้งเดิม) และการเพิ่มประสิทธิภาพ (เสริมกิจกรรมการเรียนรู้เดิม) (Bui, 2024, p. 3)

เทคโนโลยีขั้นสูง

เทคโนโลยีการสอนที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI-based Instructional Technology - AI-bIT) ถูกมองว่ามีความจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ของครูและการประหยัดเวลา (Nguyen et al., 2022, p. 59)

หลักสูตรและตำราเรียน มีการพัฒนาการพัฒนาคำอธิบายใหม่ ที่มุ่งเน้นสมรรถนะ (Digital Hybrid Texts - DHTs) เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้แบบเคลื่อนที่และเฉพาะบุคคล (Pham & Nguyen, 2020, p. 18; Reimers et al., 2022, p. 105)

ประเทศสิงคโปร์

ระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์มีความโดดเด่นและประสบความสำเร็จอย่างสูงในระดับโลก โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ มีดังนี้ (ปฏิธรรม สำเนียง และคณะ, 2567, น. 11-12; Ooi, 2021, pp. 108-109)

ปรัชญาการศึกษา (Educational Philosophy)

ปรัชญาการศึกษาของสิงคโปร์มีความเชื่อมโยงกับปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatic Philosophy) และปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existential Philosophy) (Hazaymeh et al., 2022, p. 97)

1. ปรัชญาปฏิบัตินิยม มีพื้นฐานอยู่บนการสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดสร้างสรรค์และให้อิสระในการแสดงออก มุ่งช่วยให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องและพัฒนาในด้านจริยธรรมและสังคม รวมถึงส่งเสริมประชาธิปไตยในการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นความต้องการของผู้เรียนและการมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีมและการแก้ปัญหา

2. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม มุ่งเน้นไปที่ปัจเจกบุคคลเป็นองค์ประกอบหลักที่สุดในสังคม โดยถือว่ามนุษย์คือจุดเริ่มต้นของความคิดและเป็นศูนย์กลางของจักรวาล (Hazaymeh et al., 2022, p. 97)

วัตถุประสงค์ (Objectives/Goals)

การศึกษาในสิงคโปร์มุ่งหวังให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะและความสามารถหลักในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ 1) บุคคลที่มีความมั่นใจ 2) ผู้เรียนที่เรียนรู้ด้วยตนเอง 3) ผู้มีส่วนร่วมที่กระตือรือร้น 4) พลเมืองที่มีความตระหนัก การศึกษายังมุ่งเน้นให้ประเทศเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และมีโรงเรียนที่เน้นสอนให้นักเรียนเป็นนักคิด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559; ปฏิธรรม สำเนียง และคณะ, 2567, น. 16; ภาดา พิระนันท์ นัมคณิสร์, 2567, น. 182)

โครงสร้างหลักสูตร (Curriculum Structure)

กระทรวงศึกษาธิการ (MOE) มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารการศึกษาทุกระดับ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

1. ระดับปฐมวัย เป็นความร่วมมือระหว่าง MOE กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงพัฒนาชุมชน เยาวชน และกีฬา มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะภาษาและการรู้หนังสือ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับตัวเลข วิทยาศาสตร์อย่างง่าย ทักษะทางสังคม การแก้ปัญหา และการคิดสร้างสรรค์

2. ระดับประถมศึกษา ใช้เวลา 6 ปี (ป.1 ถึง ป.6) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

โดยแบ่งเป็นชั้นวางพื้นฐาน 4 ปี (ป.1-4) และชั้นกำหนดทิศทาง 2 ปี (ป.5-6) (ปฏิธรรม สำเนียง และคณะ, 2567, น. 12)

2.1 วิชาแกนหลัก: ภาษาอังกฤษ, ภาษาแม่ (Mother Tongue Language: MTL) คณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์ (เริ่มสอนตั้งแต่ ป.3) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

2.2 การจัดกลุ่มวิชา: มีการจัดกลุ่มตามระดับวิชาเป็นระดับมาตรฐานหรือพื้นฐาน ในวิชาภาษาอังกฤษ MTL คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ในชั้น ป.5-6 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

2.3 การวัดผล: นักเรียนต้องทำข้อสอบ PSLE (Primary School Leaving Examination) เมื่อจบชั้น ป.6 เพื่อตัดสินการเข้าสู่ระดับมัธยมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

3. ระดับมัธยมศึกษา:

3.1 ระบบเดิม (ก่อนปี 2024): แบ่งนักเรียนเป็น 3 สายตามผล PSLE ได้แก่ สายพิเศษ/เร่งรัด สายสามัญ วิชาการ และสายเทคนิค

3.2 ระบบใหม่ (เริ่มปี 2024): ยกเลิกสายการเรียนเดิมและใช้ระบบ Full Subject-Based Banding (Full SBB) โดยนักเรียนจะถูกจัดเข้า Posting Groups G1, G2, และ G3 วิชาหลัก (ภาษาอังกฤษ, MTL, คณิตศาสตร์, วิทยาศาสตร์, มนุษยศาสตร์) จะถูกจัดสอนในระดับ G1, G2, และ G3 นักเรียนจะใช้เวลาประมาณหนึ่งในสามของหลักสูตรในวิชาแกนร่วม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

วิธีสอนและมิติการเรียนรู้ (Teaching Methods and Learning Dimensions)

ระบบการศึกษาสิงคโปร์เน้นการใช้ วิธีการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นและมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. มิติการเรียนรู้หลัก: เน้นการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การคิดเชิงวิพากษ์ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การร่วมมือและทักษะการสื่อสาร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559; กราดา พิระนันท์ นัมคณิสร์, 2567, น. 182; Burik et. al, 2020, p. 191)

2. วิธีสอนเชิงปรัชญาและการสืบเสาะ: มีการนำแนวคิดเชิงปรัชญาเข้ามาในหลักสูตรมากขึ้น วิชาสังคมศึกษาใช้การเรียนรู้เชิงสืบเสาะ หลายโรงเรียนประถมและมัธยมใช้ P4C (Philosophy for Children) และรูปแบบชุมชนแห่งการสืบเสาะ (Burik et. al, 2020, p. 108; Ooi, 2021, p. 110)

3. การเรียนรู้สองภาษา: นักเรียนเรียนรู้ 2 ภาษา ตั้งแต่ระดับอนุบาล โดยภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลัก และเลือกเรียนภาษาแม่ (จีน มลายู หรือทมิฬ) (ปฏิธรรม สำเนียง และคณะ, 2567, น. 12)

4. โครงสร้างหลักสูตรประถมฯ (วงกลมซ้อน):

4.1 วงในสุด: เน้นทักษะชีวิต ปลูกฝังค่านิยมและความเป็นพลเมือง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

4.2 วงกลาง: เน้นทักษะความรู้ มุ่งพัฒนาทักษะกระบวนการคิดและการสื่อสาร โดยใช้โครงงาน (Project Work: PW)

4.3 วงนอกสุด: เน้นเนื้อหาวิชาต่าง ๆ

5. การเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้: มีการเปลี่ยนจากการสอนแบบท่องจำมาสู่การเรียนรู้เชิงปัญหา และการประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน (วิลาวัลย์ จารุอรียานนท์, 2567, น. 180-181)

การพัฒนาครู (Teacher Development)

สิงคโปร์เชื่อว่าครูคือหัวใจของการศึกษาและให้ความสำคัญกับการผลิตครูที่มีคุณภาพ

1. การผลิตครู

1.1 สถาบันหลัก: National Institute of Education (NIE) เป็นสถาบันเดียวในการฝึกหัดครู โดยเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีนันทยาง (NTU)

1.2 การคัดเลือกเข้มข้น: ระบบการคัดเลือกครูใหม่มีประสิทธิภาพสูงและเข้มข้น (ณัฐฉน พุเติมวงศ์และคณะ, 2564, น. 52)

1.3 สถานภาพวิชาชีพ: อาชีพครูเป็นอาชีพที่น่าสนใจ มีเกียรติ เป็นวิชาชีพชั้นสูง รัฐบาลจ่ายเงินเดือนเริ่มต้นสูง เมื่อเทียบกับประเทศในกลุ่ม OECD (ณัฐฉน พุเติมวงศ์และคณะ, 2564, น. 53; ประวิต เอรารวรรณ์, 2561, น. 69)

2. หลักสูตรฝึกหัดครู (Teacher Preparation Program)

กำหนดตามกรอบสมรรถนะที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ซึ่งเป็น โมเดล V3SK (ณัฐฉน พุเติมวงศ์และคณะ, 2564, น. 52)

2.1 คุณค่า (Values): เน้น 3 ประการ ได้แก่ คุณค่าที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ อัตลักษณ์ของครูและการรับใช้วิชาชีพ และชุมชน (วิลาวัณย์ จารุอรียานนท์, 2567, น. 181)

2.2 ทักษะ (Skills) และความรู้ (Knowledge) สำหรับศตวรรษที่ 21

2.3 การฝึกปฏิบัติ (Practicum): นักศึกษาต้องออกฝึกประสบการณ์การสอนในโรงเรียนทุกปีตั้งแต่ปี 1 ถึงปี 4 (รวมระยะเวลา 2, 5, 5, และ 10 สัปดาห์ตามลำดับ) (ณัฐฉน พุเติมวงศ์และคณะ, 2564, น. 52; ประวิต เอรารวรรณ์, 2561, น. 72)

3. การพัฒนาครูประจำการ

3.1 อบรมต่อเนื่อง: ครูได้รับการสนับสนุนให้เข้ารับการอบรมปีละ 100 ชั่วโมง โดยรัฐเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด

3.2 ความร่วมมือทางวิชาชีพ: มีชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ร่วมกันทุกสัปดาห์ ซึ่งเป็นกิจกรรมบังคับ (เฉลิมวุฒิ ครองสกุล และคณะ, 2567, น. 94; ณัฐฉน พุเติมวงศ์และคณะ, 2564, น. 52)

3.3 ภาวะผู้นำทางการสอน: ครูใหญ่ (ผู้บริหารโรงเรียน) เป็นผู้นำการพัฒนาทางการสอน โดยใช้เวลาส่วนใหญ่ ในการให้คำแนะนำครูในโรงเรียนด้านการสอน (ประวิต เอรารวรรณ์, 2561, น. 77)

สื่อการสอน (Instructional Media/Materials)

1. เทคโนโลยีสารสนเทศ: กระทรวงศึกษาธิการ (MOE) ได้สร้าง Singapore Student Learning Space (SLS) ซึ่งเป็นพอร์ทัลการเรียนรู้ออนไลน์ SLS ให้การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรที่มีคุณภาพในวิชาหลักตั้งแต่ระดับประถมถึงเตรียมอุดมศึกษา

2. การใช้งาน: SLS สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมถึงการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (กระทรวงศึกษาธิการ สิงคโปร์)

3. การแบ่งปันทรัพยากร: มีการสร้างระบบ SHARE ทรัพยากรภายในกลุ่มโรงเรียน ครูในชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (PLC) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559; เฉลิมวุฒิ ครองสกุล และคณะ, 2567, น. 94)

3. สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสูตรการศึกษาของประเทศไทย เวียดนาม และสิงคโปร์ ในมิติต่างๆ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางสรุปเปรียบเทียบ 3 ประเทศ

มิติ	ประเทศไทย	เวียดนาม	สิงคโปร์
ปรัชญา	เศรษฐกิจพอเพียง + SDGs	จากขงจื้อสู่ Constructivism	Pragmatism + Existentialism
วัตถุประสงค์	คุณลักษณะพึงประสงค์ 8	สมรรถนะ 10	DOE 4 มิติ
โครงสร้างหลักสูตร	8 กลุ่มสาระ	GEC 2018 (13 วิชา)	Full SBB
วิธีสอน	Active Learning + STEM	Constructivism + PBL	Inquiry + 21CC
พัฒนาครู	อบรมไม่ต่อเนื่อง	PLC + ITEP	NIE + PLC บังคับ
สื่อ	สื่อพื้นฐาน+เทคโนโลยีจำกัด	ICT ระดับพื้นฐาน	SLS + SHARE

ระบบการศึกษาของทั้งสามประเทศสะท้อนระดับพัฒนาที่แตกต่างกันอย่างเป็นลำดับขั้น ทั้งในเชิงปรัชญา วิธีสอน และกลไกสนับสนุน ครอบคลุมตั้งแต่พื้นฐาน กำลังพัฒนา และพัฒนาเต็มระบบ

1. ปรัชญาการศึกษา ประเทศไทยยึดแนวความคิดความพอเพียงและกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป็นฐานคิดในการจัดการศึกษา เวียดนามปรับสู่ฐานคิด Constructivism ที่เน้นการสร้างความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน สิงคโปร์ใช้แนวคิด Pragmatism และ Existentialism เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านและเต็มศักยภาพ

2. วัตถุประสงค์/เป้าหมายของหลักสูตร ประเทศไทยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามค่านิยมพื้นฐานและความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืน เวียดนามมุ่งพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนเป็นสำคัญ สิงคโปร์มุ่งสร้างผู้เรียนที่พัฒนาเต็มศักยภาพรอบด้านตามกรอบ DOE 4 มิติ

3. โครงสร้างหลักสูตร ประเทศไทยยังใช้โครงสร้างแบบ 8 กลุ่มสาระ เวียดนามมี GEC 2018 ที่กำหนดกรอบวิชาชัดเจนมากขึ้น และสิงคโปร์พัฒนาไปถึง Full SBB ที่ยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเส้นทางตามศักยภาพ

4. วิธีสอน/แนวทางจัดการเรียนรู้ ทั้งสามประเทศมีลำดับพัฒนาวิธีสอนที่สูงขึ้นตามลำดับ: ประเทศไทย Active Learning และ STEM เวียดนาม : Constructivism และ PBL และสิงคโปร์ : Inquiry + 21st Century Competencies

5. ระบบพัฒนาครู ประเทศไทยยังเน้นการอบรมครั้งคราว ส่วนเวียดนามเริ่มสร้าง PLC และระบบ ITEP ขณะที่สิงคโปร์มีระบบ NIE และ PLC แบบบังคับ ทำให้คุณภาพครูสม่ำเสมอและมีมาตรฐานสูง

6. สื่อและเทคโนโลยี ประเทศไทยมีข้อจำกัดด้านสื่อและเทคโนโลยี เวียดนามมี ICT พื้นฐาน ส่วนสิงคโปร์มีระบบแพลตฟอร์มดิจิทัลครบวงจร เช่น SLS และ SHARE ที่สนับสนุนการเรียนรู้แบบข้อมูลเป็นฐาน

4. อภิปรายผล

4.1 สิงคโปร์โดดเด่นเพราะระบบครูเข้มข้นและเทคโนโลยีชัดเจนความสำเร็จของสิงคโปร์มาจากการผลิตครูคุณภาพสูง การพัฒนาอย่างเป็นระบบ และโครงสร้างหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความสามารถผู้เรียนได้จริง นโยบายด้านเทคโนโลยี เช่น SLS ทำให้การเรียนรู้มีคุณภาพสม่ำเสมอทั่วประเทศ (ณัฐฉาน พูเต็มวงศ์ และคณะ, 2564, น. 52)

4.2 เวียดนามเติบโตอย่างก้าวกระโดดเพราะปฏิรูปโครงสร้าง เน้นสมรรถนะจริงจัง การลดวิชาบังคับ เปิดให้เลือกตำรา และเน้น Project-based ทำให้เวียดนามก้าวไปสู่หลักสูตรเน้นสมรรถนะรวดเร็วกว่าหลายประเทศในภูมิภาค แม้ว่าครูยังมีข้อจำกัดด้านการปรับตัว แต่ระบบอบรม ITEP และ PLC ช่วยลดช่องว่างอย่างมีประสิทธิภาพ (Nguyen et al., 2020, p. 198)

4.3 ประเทศไทยมีปรัชญาดีแต่หลักสูตรติดปัญหาในการนำไปปฏิบัติ แม้ไทยมีหลักสูตรที่ชัดเจนและยืดหยุ่น แต่ปัญหาที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ยังไม่สูง ได้แก่ การพัฒนาครูไม่ต่อเนื่องและไม่เข้มข้นเท่าประเทศอื่น เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ยังไม่เพียงพอ การประเมินยังเน้นจำมากกว่าสมรรถนะ ความเหลื่อมล้ำด้านภาษาอังกฤษสูง สอดคล้องกับ (Sarasean, 2024, p. 33)

4.4 บทเรียนสำคัญสำหรับประเทศไทย ผลการเปรียบเทียบชี้ว่า การปฏิรูปหลักสูตรต้องเดินคู่กับการพัฒนาครูและระบบเทคโนโลยี มิฉะนั้นจะไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ที่แท้จริงได้ เหมือนตัวอย่างของสิงคโปร์และเวียดนามที่ใช้นโยบายและโครงสร้างสนับสนุนครบวงจร

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

จากการเปรียบเทียบหลักสูตรทั้งสามประเทศ สามารถสรุปข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาการศึกษาของไทยได้ดังนี้

5.1.1 การพัฒนาครู ประเทศไทยควรเรียนรู้จากสิงคโปร์ในการยกระดับสถานะและคุณภาพของวิชาชีพครู โดยมีการคัดเลือกที่เข้มข้น จ่ายค่าตอบแทนที่เหมาะสม และมีระบบพัฒนาวิชาชีพที่ต่อเนื่อง รวมถึงการนำ Professional Learning Community มาใช้อย่างจริงจัง เช่นเดียวกับเวียดนามที่ใช้ Lesson Study

5.1.2 การปฏิรูปหลักสูตร ควรพิจารณาการปรับหลักสูตรให้เน้นสมรรถนะมากกว่าเนื้อหา โดยเรียนรู้จากการปฏิรูปของเวียดนาม (GEC 2018) ในการลดวิชาบังคับและเพิ่มความยืดหยุ่น รวมถึงการนำระบบ Subject-Based Banding ของสิงคโปร์มาใช้

5.1.3 การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ควรมีนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการยกระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษ โดยอาจพิจารณาเพิ่มการใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนวิชาอื่นๆ (Content and Language Integrated Learning - CLIL) หรือส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษอย่างจริงจังตั้งแต่ระดับปฐมวัย

5.1.4 การใช้เทคโนโลยี ควรพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลระดับชาติที่มีคุณภาพ เช่น SLS ของสิงคโปร์และส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในระดับที่สูงกว่า Substitution โดยเน้นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้ที่แท้จริง (Transformation)

5.1.5 การประเมินผล ควรเปลี่ยนจากการประเมินที่เน้นความจำไปสู่การประเมินสมรรถนะและความสามารถในการแก้ปัญหาในบริบทที่หลากหลาย โดยเน้น Formative Assessment มากกว่า Summative Assessment เช่นเดียวกับเวียดนาม

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อขยายองค์ความรู้และต่อยอดผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้

5.2.1 งานวิจัยในอนาคตควรขยายไปสู่การศึกษาการนำหลักสูตรไปใช้จริงในระดับโรงเรียนและห้องเรียน เพื่อทำความเข้าใจช่องว่างระหว่างหลักสูตรตามเอกสารและหลักสูตรที่ปฏิบัติจริง

5.2.2 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยผสมผสานการวิเคราะห์เชิงเอกสารกับการสัมภาษณ์ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษา และครู หรือการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อเพิ่มความลึกและความรอบด้านของผลการวิจัย

5.2.3 ควรขยายกรอบการเปรียบเทียบไปยังประเทศหรือภูมิภาคอื่นมีบริบทใกล้เคียงกับประเทศไทย เพื่อให้เห็นภาพเชิงระบบที่กว้างขึ้น เช่น ฟินแลนด์ ญี่ปุ่น หรือเกาหลีใต้ เพื่อสังเคราะห์แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรในระดับสากล

5.2.4 งานวิจัยในอนาคตควรให้ความสำคัญกับการศึกษาบทบาทของแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัล ระบบ AI เพื่อการสอน และการเรียนรู้เฉพาะบุคคล ว่ามีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรและสมรรถนะผู้เรียนอย่างไรในบริบทของประเทศไทย

6. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*.

https://academic.obec.go.th/images/document/1559878925_d_1.pdf

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *รายงานผลการศึกษาด้านมาตรฐานการศึกษาของต่างประเทศ*.

<https://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1547-file.pdf>

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*.

<https://drive.google.com/file/d/1MDQEDkqGs01PnyzqEnyTVVNTS776ObCz/view>

เฉลิมวุฒิ ครองสกุล, ไมตรี คงนุกุล, ฌมรัตน์ ศิริภาพ, และมิชัย ออสุวรรณ. (2567). อิทธิพลของภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจที่มีต่อคุณภาพการสอนของครูโดยมีความอิสระในการสอนของครูและความร่วมมือทางวิชาชีพเป็นตัวส่งผ่าน: หลักฐานเชิงประจักษ์ จากข้อมูล TALIS 2018 ของสิงคโปร์. *วารสารการวัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 30(1), 91-106.

- ณัฐฉณ พุฒิมวงศ, วีรวิชัย ปิยนนทศิลป์, คมศิลป์ ประสงค์สุข, และศุภครจิรา พรหมสุวิชา. (2564). บริบทการผลิตครูของต่างประเทศ: บทเรียนที่สามารถปรับใช้ในประเทศไทย. *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*, 7(2), 46-57.
- ปฐิธรรม สำเนียง, อัมณัญดา วัชรการกุลพัฒน์, เสาวนีย์ คงจิ๋ว, และธิดารัตน์ แสงทอง. (2567). ประวัติศาสตร์และพัฒนาการจัดการศึกษาของประเทศสิงคโปร์. *วารสารประชาคมพุทธศาสนา ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม*, 1(2), 9-16.
- ประวิต เอราวรรณ์. (2561). สิงคโปร์ผลิตและพัฒนาครูอย่างไร. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 5(2), 61-84.
- เพชรลัดดา เพ็ชรภักดี, มณเฑียร สติมานนท์, นันทนุช อุดมละมุล, พศุทธิ์ ลาสุขะ, และเวฬุรีย์ เมธาวี วินิจ. (2560). *โครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาประเทศสิงคโปร์: กระบวนการการเปลี่ยนผ่านและความท้าทาย*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม.
- ภราดา พิระนันท์ นัมคณิสร์. (2567). คุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ในศตวรรษหน้า. *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 7(2), 175-197.
- วิลาวัลย์ จารูเรียนานท์. (2567). ครูสมรรถนะสูงในศตวรรษ ที่ 21: ความท้าทายของการศึกษาในโลกที่เปลี่ยนแปลง. *วารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์*, 4(2), 175-188.
- Aksornjarung, P. (2019). The competitive potential of two ASEAN countries: Thailand and Vietnam. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)*, 12(3), 534-549.
- Bui, T. (2024). *English as a foreign language teachers' perspectives on the use of information and communication technology in early language education: Vietnamese context* [Master's thesis]. Itä-Suomen yliopisto.
- Burik, S., Hammerton, M., & Patra, S. (2020). The teaching of philosophy in Singapore schools. *Journal of Didactics of Philosophy*, 4(3), 190-193.
- Hanh, T. T. (2024). *The educational philosophy of John Dewey and its impact on the development of modern Vietnamese education*. Universidade Estadual do Ceará Mestrado Acadêmico em Filosofia. <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/9893955.pdf>
- Hazaymeh, O., Zaitoon, A., Haneen, A. Q., Towaisat, M., Halah, A. T., & Al-Khamaiseh, R. (2022). The philosophy of the educational system in Singapore and who was behind this success. *Journal of Humanities and Social Sciences Studies*, 4(1), 97-113.
- Hieu, T. M. (2021a). Constructive teaching and its meaning for Vietnamese education nowadays. *International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews*, 1(4), 7-14.
- Hieu, T. M. (2021b). The philosophy of education in Viet Nam nowadays. *RA Journal of Applied Research*, 7(6), 2393-2401.
- Khamkhong, Y. (2017). *Education in Thailand: Past, present and ASEAN integration*. SSRN. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3032791>
- Mai, H. N. T., & Hall, C. (2017). Changing views of teachers and teaching in Vietnam. *Teaching Education*, 28(3), 244-256.
- Marsh, C., & Willis, G. (2007). *Curriculum: Alternative approaches, ongoing issues* (4th ed.). Pearson/Merrill Prentice Hall.
- Ministry of Education, Singapore. (2025). *Ministry of Education (MOE)*. <https://www.moe.gov.sg>

- Nguyen, G., Nguyen, N., & Giang, N. (2022). Situation and proposals for implementing artificial intelligence-based instructional technology in Vietnamese secondary schools. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)*, 17(18), 53-75. <https://doi.org/10.3991/ijet.v17i18.31503>
- Nguyen, V. B. H., Vu, T. M. H., Hoang, T. K. H., & Nguyen, T. M. N. (2020). Vietnamese education system and teacher training: Focusing on science education. *Asia-Pacific Science Education*, 6(1), 179-206.
- Ooi, D. (2021). Country report: The teaching of philosophy in Singapore schools (part 2). *Journal of Didactics of Philosophy*, 5(1), 108-113. <https://doi.org/10.46586/JDPH.2021.9601>
- Pham, K. T. (2024). John Dewey's educational philosophy and experience for current Vietnamese education. *Contemporary Pragmatism*, 21(4), 399-415. <https://doi.org/10.1163/18758185-bja10097>
- Pham, T. T. H., & Nguyen, D. N. (2020). Policy transformations about ICT applying in learning and teaching in Vietnamese general educational system. *VNU Journal of Science: Education Research*, 36(4), 18-28.
- Reimers, F. M., Amaechi, U., Banerji, A., & Wang, M. (2022). *Education to build back better: What can we learn from education reform for a post-pandemic world*. Springer.
- Sarasean, T. (2024). Challenges and opportunities: Reforming the Thai education system for global competitiveness. *Journal of Exploration in Interdisciplinary Methodologies (JEIM)*, 1(3), 25-35.
- Tran, N. D. (2023). Exploring the educational philosophy in Vietnam. *International Journal of Research Studies in Education*, 12(8), 71-79. <https://doi.org/10.5861/ijrse.2023.66>
- Tran, T., Nguyen, C. H., & Nguyen, L. T. M. (Eds.). (2022). *Educational innovation in Vietnam: Opportunities and challenges of the fourth industrial revolution*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003202424>

ประสบการณ์เทศกาลที่น่าจดจำและผลกระทบต่อความพึงพอใจและความภักดี
ข้อค้นพบจากงานสงกรานต์ในชุมชนพหุวัฒนธรรม
Memorable Festival Experiences and Their Impact on Satisfaction and
Loyalty: Evidence from Songkran Celebrations in Multicultural
Communities

ศศิมา เจริญกิจ^{1*} คมกริช ณะเพทย์² ประรณนา สิริสานต์³ อรณิชา เมียงบัว⁴ วิสิฐ จันมา^{5*}
นัทธิกา นวพันธ์⁶ เกษวดี พุทธภูมิพิทักษ์⁷ และณัฐริดา จงรักษ์⁸

Sasima Charoenkit^{1*} Komgrij Thanapet² Prattana Sirisan³ Onicha Meangbua⁴
Vizit Janma⁵ Nattika Navapan⁶ Ketwadee Buddhabhumbhitak⁷ and Nattida Jongrak⁸

^{1*} คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Architecture, Art and Design, Naresuan University

E-mail : sasimach@nu.ac.th

² คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Faculty of Architecture, Chulalongkorn University

E-mail : komgrij.t@chula.ac.th

³ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Faculty of Industrial Technology, Pibulsongkram Rajabhat University

E-mail : prattana.s@psru.ac.th

⁴ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

College of Interdisciplinary Studies, Thammasart University

E-mail : onicha33@tu.ac.th

⁵ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Architecture, Art and Design, Naresuan University

E-mail : vizitj@nu.ac.th

⁶ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Architecture, Art and Design, Naresuan University

E-mail : nattikan@nu.ac.th

⁷ คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Business, Economics and Communications, Naresuan University

E-mail : ketwadeebu@gmail.com

⁸ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Faculty of Industrial Technology, Pibulsongkram Rajabhat University

E-mail : nattida.j@psru.ac.th

*Corresponding author

บทคัดย่อ

เทศกาลสงกรานต์เป็นเทศกาลวัฒนธรรมสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากของประเทศไทย จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดหนึ่งที่ต้องการยกระดับงานเทศกาลสงกรานต์ในพื้นที่ให้มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น จากรูปแบบงานสงกรานต์ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งไทยจีน ไทยมอญ และไททรงดำ การศึกษาพฤติกรรมและประสบการณ์ผู้เข้าร่วมงานสงกรานต์นครสวรรค์จึงมีความสำคัญเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์เทศกาลที่ผู้เข้าร่วมงานได้รับ และผลกระทบของประสบการณ์เทศกาลที่มีต่อผู้ร่วมงานในด้านต่างๆที่ส่งผลต่อความตั้งใจอยากกลับมาร่วมงานในอนาคต บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์งานเทศกาลที่มีต่อความน่าจดจำงานเทศกาล คุณค่า ความพึงพอใจ และความภักดีของผู้ร่วมงานที่มีต่องานสงกรานต์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้การสำรวจด้วยแบบสอบถามผู้เข้าร่วมงานสงกรานต์นครสวรรค์ในชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมจำนวน 5 แห่ง จำนวน 1,015 ราย ผลการวิเคราะห์ Structural Equation Modelling (SEM) แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างประสบการณ์การเรียนรู้กับคุณค่าที่รับรู้ และระหว่างประสบการณ์ 3 ด้าน คือ ความบันเทิง สนุกสนาน และการมีส่วนร่วมกับประสบการณ์ที่น่าจดจำ โดยประสบการณ์ที่น่าจดจำเป็นตัวแปรสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความพึงพอใจที่มีต่องานซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความภักดีต่องานสงกรานต์ จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาสภาพแวดล้อมงานเทศกาลที่มีบรรยากาศสนุกสนาน ดึงดูดใจ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อทำให้ผู้เข้าร่วมงานรู้สึกพอใจและอยากแนะนำงานต่อรวมทั้งอยากกลับมาร่วมงานอีกครั้ง

คำสำคัญ : ประสบการณ์งานเทศกาล น่าจดจำ ความพึงพอใจ ความภักดี

Abstract

Songkran festival is a major cultural hallmark that attracts large numbers of tourists to Thailand. Nakhonsawan province seeks to enhance the distinctiveness of its Songkran celebrations by highlighting the cultural richness of its multicultural communities, including Shino-Thai, Raman-Thai, and Tai Dam groups. Understanding the behaviors and experiences of festivalgoers that shape their intentions to revisit is therefore essential. This study examines the relationships among festival experiences, memorable experiences, perceived value, satisfaction, and loyalty among visitors to Songkran events in the multicultural communities of Nakhonsawan. A survey questionnaire was conducted across five communities renowned for their unique cultural activities, representing local diversity. Structural Equation Modeling (SEM) results reveal positive relationships between learning experience and perceived value; entertainment, esthetic, and engagement experiences and memorability; memorability and satisfaction; and satisfaction and loyalty. These findings underscore the importance of creating joyful, aesthetically appealing, and engaging festival environments which foster visitor satisfaction, encourage recommendations, and promote repeat visitation.

Keywords: Festival Experience, Memorable, Satisfaction, Loyalty

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดสำคัญของภาคเหนือตอนล่างในฐานะของเมืองที่เปรียบเสมือนเป็นประตูเปิดเข้าสู่ภาคเหนือ ในอดีตนครสวรรค์เป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญทางน้ำ จากลักษณะภูมิทัศน์เมืองที่มีแม่น้ำบรรจบกันสี่สายจนได้ชื่อว่า “เมืองสี่แคว” หรือ “เมืองปากน้ำโพ” ในปัจจุบัน นครสวรรค์เป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญสำหรับการคมนาคมทางบก

โดยนครสวรรค์เป็นจุดเริ่มเข้าสู่ภาคเหนือในฐานะที่เป็นเส้นทางจราจรสายหลัก และในอนาคตจะกลายเป็นจุดเชื่อมไปยังเส้นทางตะวันออก-ตะวันตกจากแม่สอดไปนครพนม โดยมีนครสวรรค์เป็นสถานีที่กึ่งกลางของระบบรถไฟรางคู่ นอกจากนี้ยังเป็น 1 ใน 12 สถานีบนเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไปยังสายเหนือที่เริ่มต้นจากกรุงเทพฯ และไปสิ้นสุดที่เชียงใหม่ จากตำแหน่งที่ตั้งที่เป็นชุมทางของนครสวรรค์ ทำให้เมืองมีการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนหลายชนชาติทั้งชาวจีน ญวน มุสลิม มอญ และกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ลาวโซ่งหรือไทยทรงดำ และลาวพวน (สุชาติ แสงทอง และคณะ, 2560) โดยกลุ่มชาติพันธุ์มีประชากรทั้งสิ้น 19,658 คน (กรมอนามัย, 2564) ก่อเกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมและสะท้อนมายังวัฒนธรรม

จากลักษณะสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครสวรรค์ ส่งผลต่อประเพณีรวมถึงงานเทศกาลของเมืองที่มีความผสมผสานทางวัฒนธรรม รวมถึงเทศกาลสงกรานต์ที่มีอัตลักษณ์จากความหลากหลายของพิธีกรรม และกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ที่มีทั้งของชาวกูย ชาวจีน ชาวไทยมอญ และไทยทรงดำ ดังปรากฏในหลายพื้นที่ที่ทั้งชุมชนชาวจีนในเมือง งานประเพณีโตดำ บ้านหยวก และงานประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยมอญที่บ้านแก่งบางมะฝ่อและวัดเกาะหงษ์ อัตลักษณ์ทางพหุวัฒนธรรมของงานสงกรานต์นครสวรรค์ทำให้การมาร่วมงานเทศกาลมีความโดดเด่นแตกต่างจากงานสงกรานต์โดยทั่วไปที่จัดในพื้นที่อื่นๆ ดังนั้น การศึกษาประสบการณ์งานเทศกาลของผู้เข้าร่วมงานพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์จึงมีความสำคัญต่อการยกระดับงานเทศกาลสงกรานต์ของจังหวัดให้เป็นที่น่าประทับใจและจดจำได้จนทำให้เกิดความพึงพอใจและความภักดีอยากมาเข้าร่วมงานอีกในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ศึกษาพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมงานเทศกาลสงกรานต์นครสวรรค์ ในด้านลักษณะประชากรและรูปแบบการเข้าร่วมงานเทศกาล

1.2.2 ประเมินความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์งานเทศกาลที่มีต่อความน่าจดจำงานเทศกาล คุณค่าความพึงพอใจ และความภักดีของผู้ร่วมงานที่มีต่องานสงกรานต์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดนครสวรรค์

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาประสบการณ์งานเทศกาลโดยเฉพาะงานสงกรานต์ซึ่งเป็นงานเทศกาลทางศาสนาและวัฒนธรรม โดยเลือกพื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดนครสวรรค์ที่มีลักษณะสังคมแบบพหุวัฒนธรรมจากประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติและชาติพันธุ์

1.4 สมมติฐานการวิจัย

งานเทศกาลถือเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่สำคัญสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยงานเทศกาลเป็นองค์ประกอบสำคัญในรูปแบบของเครื่องมือการตลาดเช่นเดียวกับการจัดอีเวนท์ที่ช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและกระตุ้นความน่าดึงดูดใจในการไปเยี่ยมเยือนของนักท่องเที่ยว (Getz & Page, 2016) การสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำของผู้ร่วมงานต่องานเทศกาลจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่มีผลต่อความสำเร็จของงาน เพราะช่วยทำให้ผู้ร่วมงานอยากกลับมาร่วมงานอีกครั้ง และบอกต่อเกี่ยวกับงานทำให้มีผู้อยากเข้าร่วมงานมากขึ้นในอนาคต

ประสบการณ์งานเทศกาลที่มีมาจากแนวคิดเศรษฐกิจประสบการณ์ (Experience economy) ที่ให้ความสำคัญกับการบริโภคผ่านการสร้างประสบการณ์ให้กับผู้เข้าร่วม Pine and Gilmore (1999) เน้นย้ำว่าเศรษฐกิจประสบการณ์แตกต่างไปจากระบบเศรษฐกิจที่ผ่านมาโดยเป็นการให้คุณค่ากับการสร้างประสบการณ์ที่ผู้บริโภคสามารถ “จดจำได้” และ มีความ “เฉพาะตัว” เพราะประสบการณ์ที่ได้รับเป็นผลมาจากการตอบสนองระหว่างผู้ให้และผู้รับ แม้ผู้ให้จะให้บริการสินค้าหรือบริการผ่านองค์ประกอบเหมือนกัน แต่ผู้รับมีระดับสติปัญญาและความรู้สึกที่สนองตอบแตกต่างกัน อันมีผลต่อการรับรู้ของแต่ละบุคคลที่มีความเฉพาะตัวไม่เหมือนกัน การสร้างประสบการณ์จึงถือเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับสินค้าและบริการ พวกเขาแบ่งประสบการณ์ออกเป็น 4 มิติ คือ ความบันเทิง (Entertainment-ENT) การเรียนรู้ (Education-EDU) การหลีกหนี (Escapist-ESC) และ สุนทรียภาพ (Esthetic-EST) ประสบการณ์ทั้ง 4 มิตินี้เกี่ยวข้องกับระดับการกระทำที่มีส่วนร่วมของผู้บริโภคหรือผู้เข้าร่วมตั้งแต่ระดับ passive ที่เป็นเพียงผู้ “ดู” หรือ “ฟัง” ไปจนถึงระดับ active ที่มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมต่างๆ นอกจากระดับการมีส่วนร่วมแล้วประสบการณ์ยังเกี่ยวข้องกับระดับความรู้สึกร่วมที่เริ่ม ตั้งแต่ระดับซึมซับที่ละเล็กละน้อย (absorption) ไปจนถึงระดับลึกซึ้ง (immersion)

โดยประสบการณ์ด้านความบันเทิงจากการรับชมรับฟังมักเป็นกิจกรรมแบบ passive ในขณะที่ประสบการณ์ด้านการเรียนรู้มักเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ให้ความรู้แบบ active

ประสบการณ์ทั้ง 4 มิติดังกล่าวส่งผลต่อการสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำ (Kim & Ritchie, 2014; Manthiou et al., 2018) รวมทั้งคุณค่าที่มีต่องานเทศกาล (Asan et al., 2020) ที่แบ่งออกหลาย เช่น ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ด้านสังคม และด้านความรู้สึก นอกจากนี้มิติทั้ง 4 ด้านนี้แล้ว การมีส่วนร่วม (Engagement-ENG) ยังเป็นประสบการณ์อีกมิติหนึ่งที่ส่งผลต่อประสบการณ์โดยรวม (Viljoen & Kruger, 2018) และความพึงพอใจต่องาน (Tanford & Jung, 2017) จากความสัมพันธ์ดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมีสมมติฐานดังนี้

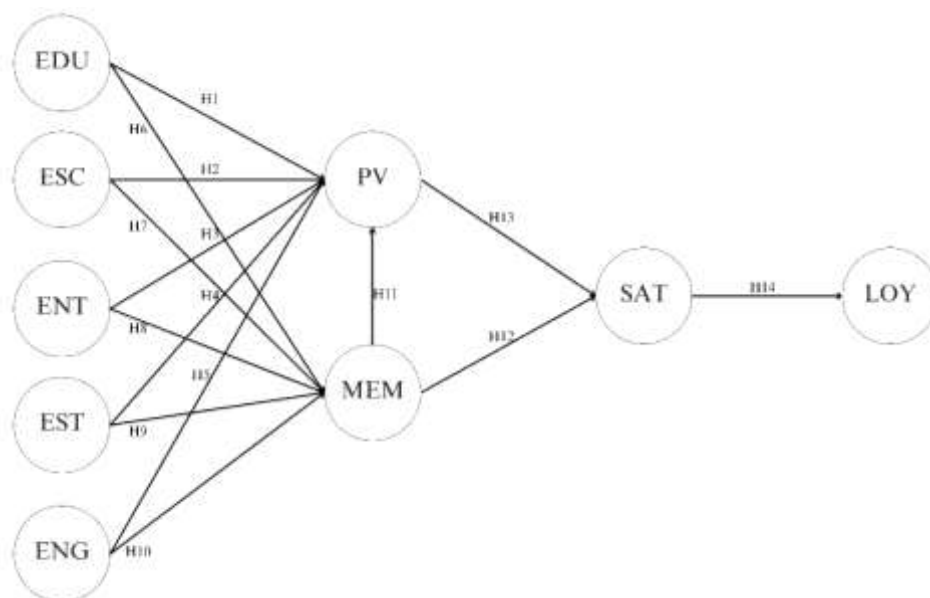
- H₁ ประสบการณ์ด้านการเรียนรู้ (EDU) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณค่าที่รับรู้ (PV)
- H₂ ประสบการณ์ด้านการหลีกเลี่ยง (ESC) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณค่าที่รับรู้ (PV)
- H₃ ประสบการณ์ด้านความบันเทิง (ENT) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณค่าที่รับรู้ (PV)
- H₄ ประสบการณ์ด้านสุนทรียะ (EST) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณค่าที่รับรู้ (PV)
- H₅ ประสบการณ์ด้านการมีส่วนร่วม (ENG) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณค่าที่รับรู้ (PV)
- H₆ ประสบการณ์ด้านการเรียนรู้ (EDU) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสบการณ์ที่น่าจดจำ (MEM)
- H₇ ประสบการณ์ด้านการหลีกเลี่ยง (ESC) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสบการณ์ที่น่าจดจำ (MEM)
- H₈ ประสบการณ์ด้านความบันเทิง (ENT) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสบการณ์ที่น่าจดจำ (MEM)
- H₉ ประสบการณ์ด้านสุนทรียะ (EST) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสบการณ์ที่น่าจดจำ (MEM)
- H₁₀ ประสบการณ์ด้านการมีส่วนร่วม (ENG) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสบการณ์ที่น่าจดจำ (MEM)

อิทธิพลของประสบการณ์ที่น่าจดจำต่อการรับรู้และความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมในด้านต่างๆ ได้รับความสนใจจากงานศึกษาหลายชิ้น โดยมีการพบว่าประสบการณ์ที่ได้รับจากงานเทศกาลดนตรีส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าที่มีต่องาน (Asan et al., 2020) ความพึงพอใจที่มีต่องาน (Molina-Gómez et al., 2021; Park et al., 2010) นอกจากนี้ความพึงพอใจยังส่งผลโดยตรงต่อความภักดีที่มีต่องาน โดยความภักดีมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะพฤติกรรมภายหลังจากการได้ใช้บริการที่ลูกค้าอยากใช้บริการซ้ำ (Baloglu, 2002) สำหรับบริบทของงานเทศกาลมีการประเมินและพบว่าความพึงพอใจมีผลโดยตรงต่อความรู้สึกอยากกลับมาร่วมงานอีกครั้ง (Giaccone & Galvagno, 2021; Lee & Kwon, 2021) จากความสัมพันธ์ข้างต้น นำมาสู่สมมติฐานดังนี้

- H₁₁ ประสบการณ์ที่น่าจดจำ (MEM) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณค่าที่รับรู้ (PV)
- H₁₂ ประสบการณ์ที่น่าจดจำ (MEM) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจ (SAT)
- H₁₃ คุณค่าที่รับรู้ (PV) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจ (SAT)
- H₁₄ ความพึงพอใจ (Sat) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความภักดีต่องานเทศกาล (LOY)

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แสดงแบบจำลองแนวคิดที่ต้องการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ 5 มิติต่อประสบการณ์ที่น่าจดจำ และคุณค่าที่รับรู้ อันมีความเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจและความภักดี ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แบบจำลองประสบการณ์เทศกาล

2. วิธีดำเนินการวิจัย

เทศกาลสงกรานต์วัฒนธรรม จังหวัดนครสวรรค์

เทศกาลสงกรานต์ จังหวัดนครสวรรค์ถูกจัดขึ้นในหลายพื้นที่ในช่วงวันที่ 13-15 เมษายนเป็นประจำทุกปี แต่ละพื้นที่มีรูปแบบการจัดงานที่แตกต่างกันโดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีประชากรเชื้อสายจีน มอญ และกลุ่มชาติพันธุ์ไททรงดำ ในพื้นที่ชุมชนเมืองมีรูปแบบการจัดงานสงกรานต์ที่พบเห็นโดยทั่วไปของคนไทย ได้แก่ กิจกรรมทางวัฒนธรรมและศาสนา (การสงฆ์ ก่อเจดีย์ทราย และขบวนแห่ทางสงกรานต์) กิจกรรมครอบครัว (การรดน้ำดำหัว) และกิจกรรมสนุกสนานบันเทิงใจ (การเล่นน้ำ การประกวดเทพีสงกรานต์ การแสดงดนตรี และการออกร้านขายสินค้า) โดยชุมชนวัดเกาะหงษ์เป็นพื้นที่อีกแห่งที่จัดงานสงกรานต์หลักของจังหวัดแต่จัดในช่วงหลังจากวันสงกรานต์โดยใช้เวลาจัด 2-3 วัน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมพบเห็นได้ในชุมชนไทยจีนในเมืองนครสวรรค์ ที่มีการจัดขบวนแห่และสงฆ์เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพหลังจากช่วงวันสงกรานต์หลัก นอกจากนี้ชุมชนไทยมอญมีการจัดกิจกรรมสงกรานต์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยมีการเลี้ยงทำบุญข้าวแช่ที่ชุมชนบางมะฝ่อจากชาวมอญที่แต่งกายด้วยชุดไทยเดินขบวนแห่สาหร่ายข้าวแช่ ที่แต่ละครอบครัวจัดใส่ภาชนะเคลือบอย่างสวยงามมาถวายพระที่วัดบางมะฝ่อ และชุมชนไทยมอญเครื่องปั้นดินเผา บ้านแก่งที่ชาวชุมชนร่วมกันจัดงานรดน้ำดำหัวเลี้ยงอาหารและแต่งกายตามวัฒนธรรมมอญ รวมทั้งมีการจัดขบวนแห่เครื่องปั้นดินเผาและการประกวดเครื่องปั้นดินเผา สำหรับชุมชนไทยทรงดำบ้านวังหอยมีการจัดงานสืบสานวัฒนธรรมไทดำ เพื่อเฉลิมฉลองในช่วงวันสงกรานต์กับพี่น้องไทดำจากจังหวัดอื่นๆทั่วประเทศไทย โดยมีการทำอาหารไทดำเลี้ยงการละเล่น และการจำหน่ายสินค้าไทยดำให้กับผู้ร่วมงาน

การเก็บข้อมูลและเครื่องมือวัด

การเก็บข้อมูลใช้การประเมินด้วยแบบสอบถาม โดยมีการพัฒนาแบบสอบถามสำหรับประเมินประสบการณ์เทศกาลของผู้ร่วมงาน โดยแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนแรก เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะประชากร ส่วนที่สองเป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการมางานสงกรานต์ และส่วนที่สามเป็นการประเมินประสบการณ์ 5 มิติโดยใช้มาตรวัด 1-5 โดย 1 หมายถึง ได้รับประสบการณ์น้อยที่สุด และ 5 หมายถึง ได้รับประสบการณ์มากที่สุด แบบสอบถามที่พัฒนาถูกตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงจากด้วยการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยคำถามทุกข้อมีค่า IOC ≥ 0.6 แสดงว่า คำถาม

นั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ หลังจากนั้นแบบสอบถามได้ถูกนำไปทดสอบนำร่อง (Pilot study) กับนิสิตชั้นปี 2 จำนวน 35 คน เพื่อวิเคราะห์ความเข้าใจคำถาม อันนำไปสู่การปรับการใช้คำบางคำถามเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง

คำถามสำหรับประเมินประสบการณ์งานเทศกาล 5 มิติ ประกอบด้วย คำถามย่อยในแต่ละมิติโดยมีที่มาจากตัวชี้วัดที่ใช้ในงานศึกษาก่อนหน้านี้ โดยคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านการเรียนรู้ ความบันเทิง การหลีกหนีและสุนทรียะ รวมทั้งประสบการณ์ที่น่าจดจำพัฒนามาจาก Oh et al. (2007) และ Manthiou et al. (2018) มีจำนวน 19 ข้อและ 4 ข้อ ตามลำดับ ส่วนคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์การมีส่วนร่วมปรับมาจาก Medeiros et al. (2025) ประกอบด้วย 5 ข้อ คำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจนำมาจาก Liu et al. (2022) มีจำนวน 3 ข้อ และคำถามเกี่ยวกับความภาคภูมิใจพัฒนาจาก Tanford and Jung (2017) มีจำนวน 5 ข้อ ส่วนคำถามเกี่ยวกับคุณค่าประยุกต์จาก Yum and Kim (2024) เพื่อประเมินคุณค่า 3 ด้านประโยชน์ใช้สอยและด้านสังคม มีจำนวน 10 ข้อ รวมคำถามทั้งหมดทั้งสิ้นสำหรับประเมินประสบการณ์งานเทศกาล 46 คำถาม

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างมาจากวิธีการวิเคราะห์ทางสถิติของแบบสอบถามที่ถูกออกแบบให้ใช้ คือ Confirmatory Factor Analysis (CFA) และ Structural Equation Modelling (SEM) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ที่ต้องการกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่เพื่อความแม่นยำของข้อมูล อ้างอิงจากขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีตัวแปร 2 ตัวแปรไม่ควรต่ำกว่า 400 ตัวอย่าง และขนาดตัวอย่างที่ดีที่สุด คือ 1,000 ตัวอย่าง (DeVellis & Thorpe, 2021) ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างของแบบสอบถามสำหรับผู้ร่วมงานเทศกาลสงกรานต์จึงเท่ากับ 1,000 ตัวอย่าง

แบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วถูกนำไปใช้สอบถามกับผู้เข้าร่วมงานสงกรานต์นครสวรรค์ระหว่างวันที่ 13-21 เมษายน 2567 ใน 5 พื้นที่หลักที่เป็นพื้นที่จัดงานสงกรานต์หลักและมีรูปแบบกิจกรรมหลากหลายทางวัฒนธรรมในแง่ของกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย 1. พื้นที่ชุมชนเมืองซึ่งเป็นพื้นที่ของชุมชนไทยจีน 2. ชุมชนบางมะฝ่อ 3. ชุมชนวัดเกาะหงษ์ 4. ชุมชนบ้านแก่ง ซึ่งเป็นตัวแทนของพื้นที่ชุมชนไทยมอญ และ 5. ชุมชนวังหอยกซึ่งเป็นพื้นที่ของชุมชนไททรงดำ การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกตามความสะดวกเพื่อให้ได้จำนวนตามที่กำหนดโดยกำหนดสัดส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามของ 5 ชุมชนให้มีความใกล้เคียงกัน ผู้แจกแบบสอบถามเป็นนิสิตที่ได้รับการอบรมจากคณะนักวิจัย โดยแจกแบบสอบถามให้กับผู้เข้าร่วมงานที่ให้ความยินยอมในการตอบแบบสอบถามหลังจากที่มีการอธิบายวัตถุประสงค์โครงการวิจัย รูปแบบการตอบคำถามและสิทธิ์ของผู้ตอบคำถาม ผู้ตอบแบบสอบถามใช้ระยะเวลาในการตอบคำถามคนละประมาณ 8-12 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ CFA และ SEM ใช้โปรแกรม MPlus 8 โดยเริ่มจากการตรวจสอบค่าต่าง ๆ ก่อนการวิเคราะห์ CFA ประกอบด้วย การแจกแจงเป็นโค้งปกติ Univariate non-normality ด้วย Kolmogorov-Smirnov และ Shapiro-Wilk ให้มีค่า sig มากกว่า 0.05 ความเชื่อมั่นความสอดคล้องภายใน Internal consistency reliability (Cronbach's $\alpha \geq 0.70$) ความเที่ยงตรงเชิงเหมือน Convergent validity หรือ composite reliability (CR ≥ 0.70) และค่าเฉลี่ยของความแปรปรวนที่สกัดได้ หรือ Average Variance Extraction (AVE) ≥ 0.50 ความเที่ยงตรงเชิงจำแนก Discriminant validity (HIMT ≤ 0.85) จากนั้นจึงประเมินความตรงของแบบจำลองสำหรับ CFA จากการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืน (Goodness-of-fit) จากค่า RMSEA (0.05-0.08) และ Tucker-Lewis Index (TLI) (≥ 0.90) และตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง โดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading) หากมีค่า 0.50-0.69 อยู่ในเกณฑ์ระดับดี และค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป อยู่ในเกณฑ์ดีเลิศ

3. สรุปผลการวิจัย

แบบสอบถามมีผู้ตอบทั้งสิ้น 1,015 ราย ผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 62.5) อายุ 21-40 ปี (ร้อยละ 42) ส่วนใหญ่เป็นคนจังหวัดนครสวรรค์ (ร้อยละ 75.8) มีสถานภาพทั้งโสดและสมรสเท่า ๆ กัน ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 43.8) นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 98) ประกอบอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 22) ในด้านพฤติกรรมการเข้าร่วมงาน ผู้ตอบส่วนใหญ่เคยร่วมงานมาก่อนโดยมีผู้มาครั้งนี้เป็นครั้งแรกเป็นส่วนน้อยที่สุด

(ร้อยละ 17.5) โดยมากมากับครอบครัว (ร้อยละ 63.4) และมากับเพื่อน (ร้อยละ 30.2) โดยกิจกรรมที่ชื่นชอบมากที่สุด คือ การชมประกวดนางสงกรานต์ (ร้อยละ 31.2)

ผลการตรวจสอบค่าต่างๆ ก่อนวิเคราะห์ CFA พบว่ามีค่าผ่านเกณฑ์โดยมีค่า Cronbach's α อยู่ระหว่าง .893-.973 ซึ่งมากกว่า .70 รวมทั้งการวิเคราะห์ค่าสถิติที่ใช้ในการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวัด พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับเกณฑ์ที่ยอมรับได้ โดยพิจารณาจากตัวชี้วัดหลัก ได้แก่ ค่า SRMR มีค่า 0.036 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 0.08 บ่งชี้ว่าโมเดลมีความเหมาะสม ค่า RMSEA อยู่ที่ 0.066 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (ต่ำกว่า 0.08) แสดงถึงการกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ส่วนค่า CFI และ TLI อยู่ที่ 0.907 และ 0.901 ตามลำดับ ซึ่งสูงกว่า 0.90 จึงถือว่าโมเดลมีคุณภาพที่ดี นอกจากนี้ เมื่อนำค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loadings) และค่าความเชื่อมั่นขององค์ประกอบ CR มาพิจารณาร่วมกัน พบว่าทุกตัวแปรแฝงมีค่าความเชื่อมั่นขององค์ประกอบมากกว่า 0.7 และมีค่า AVE มากกว่า 0.5 ซึ่งหมายความว่าโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรสังเกตได้อย่างเพียงพอ และมีความน่าเชื่อถือในการวัดองค์ประกอบของประสบการณ์เทศกาล การศึกษาจึงสนับสนุนว่าโมเดลที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้เป็นเครื่องมือวัดประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมงานเทศกาลสงกรานต์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) ระหว่างตัวแปรในโมเดลประสบการณ์ในงานเทศกาลสงกรานต์ พบว่าตัวแปรทั้งหมดมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p < 0.01$) โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง 0.530 ถึง 0.822 (ตารางที่ 1) ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลางถึงสูงมาก ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ที่มีค่าสหสัมพันธ์สูงสุด ($r = 0.822$) พบระหว่าง SAT กับ LOY ความสัมพันธ์ที่สูงเป็นอันดับสอง ($r = 0.805$) พบระหว่าง ENG กับ MEM นอกจากนี้ยังพบว่า ENG มีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับ LOY ($r = 0.790$) และความทรงจำและ MEM ก็มีความสัมพันธ์สูงกับ LOY ($r = 0.783$) ความสัมพันธ์เชิงบวกที่อยู่ในระดับต่ำกว่าพบในความสัมพันธ์ระหว่าง VAL กับตัวแปรอื่นๆ ($r = 0.530-0.612$) สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเทศกาลและการสร้างความทรงจำที่ดีเพื่อเพิ่มความจงรักภักดีของผู้เข้าร่วมงาน

ตารางที่ 1 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient)

	EDU	ESC	ENT	EST	ENG	MEM	LOY	sat	PV
EDU	1								
ESC	.737**	1							
ENT	.704**	.749**	1						
EST	.735**	.714**	.741**	1					
ENG	.697**	.695**	.732**	.770**	1				
MEM	.653**	.682**	.708**	.729**	.805**	1			
LOY	.660**	.659**	.721**	.741**	.790**	.783**	1		
SAT	.590**	.611**	.676**	.692**	.730**	.730**	.822**	1	
PV	.578**	.530**	.571**	.603**	.610**	.587**	.612**	.578**	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

ตารางที่ 2 แสดงค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้งหมด

สัญลักษณ์	ตัวแปรสังเกตได้	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ	S.E.	Z	R ²
1. ประสบการณ์เทศกาลด้านการเรียนรู้ (EDU) (AVE = 0.657, CR = 0.905)					
EDU1	การได้เรียนรู้เกี่ยวกับเทศกาล/ วัฒนธรรมงานสงกรานต์	0.796	0.013	59.969	0.633
EDU2	การได้เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานที่ จัดงาน เช่น สถานที่ท่องเที่ยว อาหาร ท้องถิ่น เครื่องแต่งกาย	0.819	0.012	67.546	0.670
EDU3	การได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่มี ความหลากหลายทางชาติพันธุ์/ศาสนา	0.826	0.012	70.097	0.682
EDU4	การได้เรียนรู้กับรากเหง้าความเป็น ตัวตนมากยิ่งขึ้น	0.822	0.012	68.638	0.675
EDU5	การได้มีส่วนร่วมในพิธีกรรม/กิจกรรม ทางศาสนาหรือพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ที่ กลม่อมเกล้าจิตใจ หรือยกระดับจิตใจ	0.788	0.014	57.981	0.620
2. ประสบการณ์เทศกาลด้านการลิ้มหนึ่ (ESC) (AVE = 0.608, CR = 0.886)					
ESC1	การได้ลิ้มรื่องรอบตัวและได้ ปลดปล่อยไปกับงานเทศกาล	0.781	0.015	53.480	0.609
ESC2	การได้ลิ้มหนึ่ความจำเเจใน ชีวิตประจำวัน	0.815	0.013	62.359	0.664
ESC3	การได้ย้อนกลับไปในอดีต (nostalgia)	0.791	0.014	57.734	0.626
ESC4	การได้สัมผัสกับวัฒนธรรมอื่นที่ แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของท่าน	0.757	0.016	48.670	0.573
ESC5	การได้ลิ้มลองอาหาร ชมการแสดง ฟัง ดนตรีหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่ไม่คุ้นเคย	0.753	0.016	47.984	0.567
3. ประสบการณ์เทศกาลด้านบันเทิง (ENT) (AVE = 0.659, CR = 0.906)					
ENT1	ความรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน	0.775	0.014	54.871	0.600
ENT2	ความรู้สึกตื่นเต้น ประหลาดใจ	0.833	0.011	73.931	0.694
ENT3	ความรู้สึกว่าได้พบเจอกับสิ่งใหม่หรือ ได้ทำกิจกรรมที่ไม่เคยทำ	0.824	0.012	69.996	0.678
ENT4	ความรู้สึกตื่นตัวจากสิ่งเร้ารอบตัว	0.834	0.011	74.342	0.695
ENT5	ความรู้สึกผ่อนคลาย เหมือนได้ พักผ่อน	0.792	0.013	59.683	0.628
4. ประสบการณ์เทศกาลด้านสุนทริยภาพ (EST) (AVE = 0.689, CR = 0.898)					
EST1	ความมีเอกลักษณ์ พิเศษ ไม่เหมือนที่ อื่น	0.830	0.012	71.950	0.690
EST2	ความสวยงาม ดึงดูดให้คนอยากมาร่วม	0.884	0.009	96.963	0.781

สัญลักษณ์	ตัวแปรสังเกตได้	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ	S.E.	Z	R ²
EST3	ความเพลิดเพลินกับการไต่ยีน เสี่ยงอันตราย ได้กลิ่น (เช่น น้ำอบ ดอก มะลิ) ชิมอาหาร หรือ สัมผัสจากน้ำ/ การประแป้งจากดินสอพอง	0.838	0.011	75.737	0.702
EST4	ความสร้างสรรค์จากใช้นวัตกรรมใหม่ๆ	0.763	0.015	50.690	0.582
5. ประสพการณ์เทศกาลด้านการมีส่วนร่วม (ENG) (AVE = 0.634, CR = 0.896)					
ENG1	การได้พบเจอ/รู้จักกับผู้อื่นที่ไม่รู้จักกัน มาก่อน	0.758	0.015	51.469	0.575
ENG2	การได้ใช้เวลาร่วมกับเพื่อนฝูง/ ครอบครัว	0.778	0.014	56.332	0.605
ENG3	การได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับ ชุมชน	0.803	0.013	63.258	0.645
ENG4	การได้เข้าร่วมกิจกรรมหลายกิจกรรม	0.823	0.012	70.712	0.677
ENG5	การจัดสภาพแวดล้อมที่ช่วยสร้าง บรรยากาศที่ดี	0.817	0.012	68.747	0.668
6. ความทรงจำและความผูกพันต่อสถานที่ (MEM) (AVE = 0.624, CR = 0.869)					
MEM1	ความน่าจดจำไม่ลืมเลือน	0.760	0.014	53.334	0.578
MEM2	ความหมายของงานสงกรานต์	0.806	0.012	66.764	0.649
MEM3	ความผูกพันกับงานสงกรานต์	0.776	0.014	56.856	0.602
MEM4	ความพิเศษของงานที่แตกต่างจากที่อื่น	0.816	0.012	70.527	0.667
7. ความภักดี (LOY) (AVE = 0.743, CR = 0.935)					
LOY1	ความอยากแนะนำให้กับเพื่อนญาติ หรือคนรู้จัก	0.877	0.008	104.191	0.770
LOY2	ความอยากกลับมาร่วมงานสงกรานต์ อีกครั้ง	0.901	0.007	120.441	0.674
LOY3	ความอยากบอกเล่าประสบการณ์ของ ท่านที่ได้เข้าร่วมงานสงกรานต์	0.821	0.012	70.315	0.710
LOY4	ความอยากแสดงรูปภาพการเข้าร่วมงาน	0.843	0.010	80.592	0.750
LOY5	ความอยากเผยแพร่ข่าวสารที่เกี่ยวข้อง กับงานสงกรานต์	0.866	0.009	93.788	0.770
8. ความพึงพอใจงานเทศกาล (SAT) (AVE = 0.677, CR = 0.863)					
EX052	ความพึงพอใจต่อสถานที่และสิ่ง อำนวยความสะดวกของงานสงกรานต์	0.815	0.012	67.901	0.664
EX053	ความพึงพอใจต่อกิจกรรมที่เข้าร่วมใน งานสงกรานต์	0.822	0.011	71.773	0.676
EX054	ความพึงพอใจต่องานโดยรวม	0.832	0.011	73.728	0.693

สัญลักษณ์	ตัวแปรสังเกตได้	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ	S.E.	Z	R ²
9. คุณค่าที่ได้รับจากงานเทศกาลสงกรานต์ (PV) (AVE = 0.781, CR = 0.973)					
PV1	สถานที่จัดงานและชุมชนได้รับการตกแต่งประดับประดาให้สวยงาม น่าดึงดูด	0.860	0.009	98.267	0.740
PV2	สภาพแวดล้อมเมือง การจราจรและระบบคมนาคม มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้ร่วมงาน	0.853	0.009	93.089	0.728
PV3	สภาพแวดล้อมเมืองและชุมชน ได้รับการดูแลจัดการช่วงจัดงานให้มีความสะอาด ปลอดภัย	0.867	0.008	103.547	0.753
PV4	งานสงกรานต์ช่วยสืบสานและส่งเสริมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมือง	0.897	0.007	133.870	0.804
PV5	งานสงกรานต์ช่วยส่งเสริมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และ/หรือศาสนา	0.899	0.007	136.206	0.808
PV6	งานสงกรานต์ช่วยส่งเสริมการใช้เวลาร่วมกันของครอบครัว เพื่อนฝูงหรือคนในชุมชน	0.901	0.006	139.092	0.811
PV7	งานสงกรานต์ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของเมือง สร้างความผูกพันและความภาคภูมิใจให้กับคนมาร่วมงานได้	0.907	0.006	149.059	0.824
PV8	งานสงกรานต์ก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนในระดับจังหวัด	0.892	0.007	127.196	0.795
PV9	งานสงกรานต์ช่วยสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวภายในประเทศ และนักท่องเที่ยวต่างชาติ	0.877	0.008	111.786	0.769
PV10	คุณค่าของงานเทศกาลโดยรวม	0.884	0.007	118.723	0.781

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ประสพการณ์ของผู้เข้าร่วมเทศกาลสงกรานต์ผ่านตัวแปรด้านต่าง ๆ พบว่าตัวชี้วัดที่ได้รับค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับสถานที่จัดงาน อาหารท้องถิ่น และเครื่องแต่งกาย (0.819) สำหรับ EDU การเปลี่ยนแปลงจากความจำเจของชีวิตประจำวัน (0.815) สำหรับ ESC ความรู้สึกตื่นตัวจากสิ่งเร้ารอบตัว (0.834) สำหรับ ENT ความสวยงามและน่าดึงดูด (0.884) สำหรับ EST และการได้เข้าร่วมกิจกรรมหลากหลาย (0.823) สำหรับ ENG

ตัวแปรอื่นๆ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดดังนี้ คือ ความรู้สึกพิเศษของงานที่ไม่เหมือนที่อื่น (0.816) สำหรับ MEM ความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมเทศกาลโดยรวม (0.832) สำหรับ SAT ความตั้งใจที่จะกลับมาเข้าร่วมงานอีกครั้ง (0.901) สำหรับ LOY และ ภาพลักษณ์ที่ดีของเมืองสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้เข้าร่วม (0.907) สำหรับ PV

4. อภิปรายผล

ผลการทดสอบสมมติฐานได้ถูกแสดงไว้ในตารางที่ 3 โดยมีสมมติฐานที่ได้รับการยอมรับ 7 สมมติฐาน คือ

H1: ประสบการณ์เทศบาลด้านการเรียนรู้ (EDU) มีอิทธิพลทางบวกต่อคุณค่าที่ได้รับจากงานเทศบาลสงกรานต์ (PV) ($\beta = 0.224$, $Z = 0.224^{***}$) แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้เข้าร่วมงานได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ของเทศบาลสงกรานต์ ส่งผลให้รู้สึกถึงคุณค่าของงานเทศบาลมากขึ้น

H8: ประสบการณ์เทศบาลด้านบันเทิง (ENT) มีอิทธิพลทางบวกต่อความทรงจำและความผูกพันต่อสถานที่ (MEM) ทางสถิติ ($\beta = 0.161$, $Z = 3.819^{***}$) แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมบันเทิงต่างๆ ในงานเทศบาลสงกรานต์ช่วยสร้างความทรงจำที่ดีและความผูกพันกับสถานที่จัดงาน

H9: ประสบการณ์เทศบาลด้านสุนทรียภาพ (EST) มีอิทธิพลทางบวกต่อความทรงจำและความผูกพันต่อสถานที่ (MEM) ($\beta = 0.148$, $Z = 3.449^{**}$) แสดงให้เห็นว่าความงดงามของงานเทศกาล การตกแต่งสถานที่ และบรรยากาศโดยรวมช่วยสร้างความประทับใจและความผูกพันกับสถานที่จัดงาน

H10: ประสบการณ์เทศบาลด้านการมีส่วนร่วม (ENG) มีอิทธิพลทางบวกต่อความทรงจำและความผูกพันต่อสถานที่ (MEM) ($\beta = 0.673$, $Z = 16.615^{***}$) แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และกิจกรรมทางสังคม ของงานเทศบาลสงกรานต์ มีผลอย่างมากต่อการสร้างความทรงจำที่ดีและความผูกพันกับสถานที่จัดงาน

H11: ความทรงจำและความผูกพันต่อสถานที่ (MEM) มีอิทธิพลทางบวกต่อคุณค่าที่ได้รับจากงานเทศบาลสงกรานต์ (VAL) ($\beta = 0.327$, $Z = 2.951^{***}$) แสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้เข้าร่วมงานมีความทรงจำที่ดีและรู้สึกผูกพันกับสถานที่จัดงาน จะส่งผลให้รับรู้ถึงคุณค่าของงานเทศบาลมากขึ้น

H12: ความทรงจำและความผูกพันต่อสถานที่ (MEM) มีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจงานเทศกาล (SAT) ผล ($\beta = 0.989$, $Z = 56.237$) แสดงให้เห็นว่าความทรงจำที่ดีและความผูกพันกับสถานที่จัดงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจโดยรวมของผู้เข้าร่วมงานเทศบาลสงกรานต์

H14: ความพึงพอใจงานเทศกาล (SAT) มีอิทธิพลทางบวกต่อความคุ้มค่าและจงรักภักดี (LOY) ($\beta = 0.915$, $Z = 113.657^{***}$) แสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้เข้าร่วมงานมีความพึงพอใจต่องานเทศบาลสงกรานต์ จะส่งผลให้รู้สึกว่าการทำงานร่วมกันมีความคุ้มค่าและมีความจงรักภักดีต่องานเทศกาล ซึ่งอาจหมายถึงการกลับมาร่วมงานอีกในอนาคตหรือการแนะนำบอกต่อ

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่	เส้นทางอิทธิพล	ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล	Z	ยอมรับ/ปฏิเสธสมมติฐาน
1	EDU $\rightarrow$ PV	0.224	0.224***	ยอมรับ
2	ESC $\rightarrow$ PV	-0.089	-1.358	ปฏิเสธ
3	ENT $\rightarrow$ PV	0.058	0.885	ปฏิเสธ
4	EST $\rightarrow$ PV	0.115	1.763	ปฏิเสธ
5	ENG $\rightarrow$ PV	0.103	0.977	ปฏิเสธ
6	EDU $\rightarrow$ MEM	-0.033	-0.845	ปฏิเสธ
7	ESC $\rightarrow$ MEM	0.029	0.681	ปฏิเสธ
8	ENT $\rightarrow$ MEM	0.161	3.819***	ยอมรับ
9	EST $\rightarrow$ MEM	0.148	3.449**	ยอมรับ
10	ENG $\rightarrow$ MEM	0.673	16.615***	ยอมรับ
11	MEM $\rightarrow$ PV	0.327	2.951***	ยอมรับ
12	MEM $\rightarrow$ SAT	0.989	56.237	ยอมรับ

สมมุติฐานที่	เส้นทางอิทธิพล	ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล	Z	ยอมรับ/ปฏิเสธสมมุติฐาน
13	PV $\rightarrow$ SAT	0.004	0.169	ปฏิเสธ
14	SAT $\rightarrow$ LOY	0.915	113.657***	ยอมรับ

จากผลการทดสอบสมมุติฐานดังแสดงในตารางที่ 3 สามารถสรุปได้ว่า

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความทรงจำและความผูกพันต่อสถานที่ ได้แก่ ประสบการณ์ด้านบันเทิง ประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพ และประสบการณ์ด้านการมีส่วนร่วม โดยประสบการณ์ด้านการมีส่วนร่วมมีอิทธิพลสูงที่สุด ($\beta = 0.673$)
2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณค่าที่ได้รับจากงานเทศกาลสงกรานต์ ได้แก่ ประสบการณ์ด้านการเรียนรู้ และความทรงจำและความผูกพันต่อสถานที่ โดยความทรงจำและความผูกพันต่อสถานที่ที่มีอิทธิพลสูงกว่า ($\beta = 0.327$)
3. ความทรงจำและความผูกพันต่อสถานที่ที่มีอิทธิพลสูงมากต่อความพึงพอใจงานเทศกาล ($\beta = 0.989$) แสดงให้เห็นว่าความทรงจำที่ดีและความผูกพันกับสถานที่จัดงานเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความพึงพอใจโดยรวม
4. ความพึงพอใจในงานเทศกาลมีอิทธิพลสูงมากต่อความคุ้มค่าและจงรักภักดี ($\beta = 0.915$) แสดงให้เห็นว่าการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เข้าร่วมงานจะนำไปสู่ความรู้สึกคุ้มค่าและความจงรักภักดี

โดยผลการทดสอบสมมุติฐานความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์งานเทศกาลสงกรานต์ จังหวัดนครสวรรค์กับปัจจัยต่างข้างต้น มีความสอดคล้องกับงานศึกษาก่อนหน้านี้ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างความทรงจำและความผูกพันต่อสถานที่กับประสบการณ์ด้านความบันเทิง (Rajaobelina et al., 2019; Tsaaur et al., 2019) และด้านสุนทรียภาพ (Nursyamsiah & Setiawan, 2023) ซึ่งเป็นประเภทงานเทศกาลทางด้านวัฒนธรรมและเทศกาลดนตรี แสดงให้เห็นว่าความสนุกสนานที่ได้รับจากการร่วมการสาดน้ำในงานเทศกาลสงกรานต์และการรับชมการแสดงดนตรีรวมทั้งขบวนแห่และการประกวดนางสงกรานต์ และความเพลิดเพลินที่ได้รับจากบรรยากาศของงานที่มีการตกแต่งประดับประดา เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายลายดอก รวมทั้งความเย็นและความหอมของน้ำที่สาดในงานสงกรานต์ล้วนมีผลให้ผู้เข้าร่วมจดจำและผูกพันกับสถานที่จัดงาน ส่วนคุณค่าที่ได้รับจากงานมีความสอดคล้องกับงานศึกษาเทศกาลทางวัฒนธรรมที่ระบุว่าการได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของงานมีอิทธิพลต่อคุณค่าที่ผู้เข้าร่วมได้รับ (Lee et al., 2019) โดยผู้เข้าร่วมงานเทศกาลสงกรานต์ นครสวรรค์สามารถเรียนรู้ทางวัฒนธรรมจากงานสงกรานต์ที่แตกต่างกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น จากขบวนแห่ของศาลเจ้าพ่อปากน้ำโพของชุมชนไทยจีน การเฉลิมฉลองงานสงกรานต์ตามประเพณีของชุมชนไทมอญ ที่ผู้เข้าร่วมสวมใส่ชุดขาวไทมอญและจัดเลี้ยงอาหารไทมอญทั้งข้าวแช่และขนมครกมอญให้กับผู้ร่วมงาน อันคล้ายคลึงกับชุมชนไททรงดำ ที่ผู้เข้าร่วมจากชุมชนไททรงดำในพื้นที่และพื้นที่อื่นแต่งกายชุดประเพณี ร่วมรับชมการละเล่น (เช่น การเล่นลูกช่วงมะกอน) และรับประทานอาหารของชาวไททรงดำร่วมกัน (เช่น ไก่โต๊บ และปลาร้าห่าไท) เป็นต้น นอกจากนี้การทบทวนงานวรรณกรรมเกี่ยวกับประสบการณ์งานเทศกาล พบว่างานศึกษาหลายชิ้นแสดงความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างความพึงพอใจของผู้ร่วมงานกับความคุ้มค่าและความภักดี (Tanford & Jung, 2017)

ดังนั้น ผลการศึกษาของประสบการณ์งานเทศกาลสงกรานต์แสดงให้เห็นว่า ประสบการณ์สำคัญที่ส่งผลต่อความทรงจำและความผูกพันต่อสถานที่จัดงาน คือ ประสบการณ์ที่สร้างความสนุกสนานและบรรยากาศที่น่าดึงดูดให้กับผู้ร่วมงาน อันจะส่งผลต่อการสร้างความรู้สึกเชิงบวกด้านความพึงพอใจและความภักดีเชิงพฤติกรรมที่ต้องการแนะนำและกลับมาร่วมงานในอนาคต ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานศึกษาที่ผ่านมา ทั้งนี้บทความนี้ได้รับข้อสังเกตเพิ่มเติมจากงานศึกษาที่ผ่านมาที่ส่งผลต่อความทรงจำและความผูกพัน คือ ประสบการณ์ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าประสบการณ์เชิงสังคมนี้มีความสำคัญมากที่สุดต่อการสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำและสร้างความผูกพันให้กับผู้ร่วมงาน หากพิจารณาในบริบทของงานเทศกาลสงกรานต์ที่ถือว่าเป็นวันครอบครัวที่สมาชิกในครัวเรือนและชุมชนพร้อมใจกันกลับบ้านมาอยู่ร่วมกันในช่วงวันปีใหม่ของไทย และมีกิจกรรมเด่น คือ กิจกรรมรดน้ำดำหัวที่แสดงความเคารพต่อผู้สูงอายุแล้ว (Intason et al., 2021) จะเห็นได้ว่างานเทศกาลนี้มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครอบครัวและความเป็นชุมชน ดังนั้นประสบการณ์ด้านการมีส่วนร่วมจึงมีความสอดคล้องกับลักษณะงานเทศกาล โดยยกระดับบทบาทของผู้ร่วมงานจากการเป็นเพียงผู้รับรู้เป็นผู้สร้างประสบการณ์ร่วมกับผู้ร่วมงาน

คนอื่น ๆ ทำให้ประสบการณ์ด้านการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ผู้ร่วมงานพึงพอใจและมีความภักดีต่องาน โดยความภักดีครอบคลุมทั้งการอยากแนะนำงานแบบปากต่อปากและแนะนำผ่านสื่อออนไลน์ให้ผู้อื่นรับรู้ นอกเหนือไปจากความภักดีเชิงพฤติกรรมด้านความตั้งใจในการกลับมาร่วมงานในอนาคต

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสบการณ์งานเทศกาลสงกรานต์ของผู้เข้าร่วมงานสงกรานต์ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์กับผลลัพธ์ของการเข้าร่วมงานด้านความทรงจำ คุณค่าที่รับรู้ ความพึงพอใจและความภักดี โดยทำการประเมินผลจากแบบสอบถามที่สำรวจกับผู้เข้าร่วมงานระหว่างวันที่ 13-21 เมษายน 2567 จำนวนทั้งสิ้น 1,015 ราย ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีค่าสหสัมพันธ์สูงสุด คือ ความพึงพอใจและความภักดี แสดงให้เห็นความสำคัญต่อการสร้างความพอใจให้กับผู้ร่วมงานเพื่อให้อยากกลับมาร่วมงานอีก นอกจากนั้นยังมีประสบการณ์ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทำให้พบปะกับผู้คนที่มีความสัมพันธ์สูงกับประสบการณ์ที่น่าจดจำความความภักดี แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกิจกรรมทางสังคมของงานสงกรานต์ที่สนับสนุนการได้ทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว ชุมชนและบุคคลอื่น ๆ ต่อการสร้างความประทับใจที่จดจำได้และทำให้อยากกลับมาร่วมงาน หรือแนะนำให้ผู้อื่น ในด้านของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบ แสดงให้เห็นว่าประสบการณ์ด้านความบันเทิงสุนทรีภาพ การมีส่วนร่วมส่งผลเชิงบวกต่อความทรงจำที่มีต่องาน ส่วนประสบการณ์ด้านการเรียนรู้ส่งผลต่อคุณค่าที่ผู้เข้าร่วมงานรับรู้กับงานเทศกาล โดยความรู้ที่จดจำได้ส่งผลโดยตรงต่อความพึงพอใจและความภักดีต่องานในที่สุด

จากการดำเนินการวิจัยของบทความชิ้นนี้มีข้อเสนอแนะด้านการประเมินประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมงานเทศกาลที่อยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่าง experience economy กับผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องด้านคุณค่า ความพึงพอใจ และความภักดี โดยได้ให้ความสำคัญกับมิติประสบการณ์ด้านการมีส่วนร่วมเพิ่มเติมจากมิติด้านความบันเทิง การหลีกหนี สุนทรียะและการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่ามิติด้านการมีส่วนร่วมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความน่าจดจำของเทศกาลมากที่สุด อันเป็นผลมาจากลักษณะของงานเทศกาลสงกรานต์ที่เน้นด้านการสร้างความสัมพันธ์ระดับครอบครัวและระดับชุมชน ดังนั้น มิติด้านการมีส่วนร่วมในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วมกับผู้อื่น ควรถูกนำมาประเมินเพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์งานเทศกาลกับความรับรู้ด้านอื่นๆของผู้เข้าร่วมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้เข้าร่วมในอนาคต

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ใช้การประเมินความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์งานเทศกาลที่มี 5 มิติและผลลัพธ์ด้านคุณค่า ความพึงพอใจและความภักดีจากเพียงงานเทศกาลทางวัฒนธรรมเพียงงานเดียว ทำให้ไม่สามารถสรุปผลความสัมพันธ์ให้ครอบคลุมงานเทศกาลอื่นๆได้ งานวิจัยในอนาคตจึงควรใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์งานเทศกาลกับผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้ร่วมงานในงานเทศกาลทางวัฒนธรรมอื่นๆ หรืองานเทศกาลประเภทอื่นๆ ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ของผู้คน เช่น งานเทศกาลอาหาร หรือ งานเทศกาลศิลปะ เป็นต้น

6. กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคน และทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 สัญญาเลขที่ B40G670022 (R2567A051)

7. เอกสารอ้างอิง

กรมอนามัย. (2564). ความหนาแน่นประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ รายเขตสุขภาพ. ระบบสารสนเทศสนับสนุนด้านการส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง. <https://hhddclampang.anamai.moph.go.th:8080/hhddclashboard/ethnics>

สุชาติ แสงทอง, สุภาวรรณ วงศ์คำจันทร์, พงษ์ศักดิ์ ศิริโสม, และทัศนพร วิสาปสุวรรณกร. (2560). นครสวรรค์ศึกษา: บันทึกเรื่องราวคนจีนปากน้ำโพ. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

Aşan, K., Kaptangil, K., & Gargacı Kinay, A. (2020). Mediating role of perceived festival value in the relationship between experiences and satisfaction. *International Journal of Event and Festival Management*, 11(2), 255-271. <https://doi.org/10.1108/IJEFM-11-2019-0058>

Baloglu, S. (2002). Dimensions of customer loyalty: Separating friends from well wishers. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 43(1), 47-59.

DeVellis, R. F., & Thorpe, C. T. (2021). *Scale development: Theory and applications*. Sage publications.

Getz, D., & Page, S. J. (2016). Progress and prospects for event tourism research. *Tourism Management*, 52, 593-631.

Giaccone, S., & Galvagno, M. (2021). Small-scale cultural festivals in Southern Europe: A motivation-based segmentation study. *European Journal of Tourism Research*, 29, 2902-2902.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson.

Intason, M., Lee, C., & Coetzee, W. (2021). Examining the interplay between a hallmark cultural event, tourism, and commercial activities: A case study of the Songkran Festival. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 49, 508-518.

Kim, J. -H., & Ritchie, J. R. B. (2014). Cross-cultural validation of a memorable tourism experience scale (MTES). *Journal of Travel Research*, 53(3), 323-335.

Lee, W., & Kwon, H. (2021). The influence of personal involvement on festival attendees' revisit intention: Food and wine attendees' perspective. *Sustainability*, 13(14), 7727. <https://doi.org/10.3390/su13147727>

Lee, H., Hwang, H., & Shim, C. (2019). Experiential festival attributes, perceived value, satisfaction, and behavioral intention for Korean festivalgoers. *Tourism and Hospitality Research*, 19(2), 199-212.

Liu, H., Park, K. -S., & Wei, Y. (2022). An extended stimulus-organism-response model of Hanfu experience in cultural heritage tourism. *Journal of Vacation Marketing*, 30(2), 288-310. <https://doi.org/10.1177/13567667221135197>

Manthiou, A., Kang, J., Hyun, S. S., & Fu, X. X. (2018). The impact of brand authenticity on building brand love: An investigation of impression in memory and lifestyle-congruence. *International Journal of Hospitality Management*, 75, 38-47. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2018.03.005>

Medeiros, S. A. D., Campos, A. C., Sthapit, E., Freitas, L. B. A., & Mondo, T. S. (2025). Examining the antecedents and outcomes of satisfaction in film festival context: Further evidence of validity of the eudaimonic feelings construct. *Tourism and Hospitality Research*, 25(2), 229-248.

Molina-Gómez, J., Mercadé-Melé, P., Almeida-García, F., & Ruiz-Berrón, R. (2021). New perspectives on satisfaction and loyalty in festival tourism: The function of tangible and intangible attributes. *PLoS ONE*, 16(2), e0246562. <https://doi.org/https://doi.org/10.1371/journal.pone.0246562>

Nursyamsiah, R. A., & Setiawan, R. P. (2023). Does place attachment act as a mediating variable that affects revisit intention toward a revitalized park? *Alexandria Engineering Journal*, 64, 999-1013.

Oh, H., Fiore, A. M., & Jeoung, M. (2007). Measuring experience economy concepts: Tourism applications. *Journal of Travel Research*, 46(2), 119-132. <https://doi.org/10.1177/0047287507304039>

- Park, M., Oh, H., & Park, J. (2010). Measuring the experience economy of film festival participants. *International Journal of Tourism Sciences*, 10(2), 35-54.
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (2013). The experience economy: Past, present and future. In *Handbook on the experience economy* (pp. 21-44). Edward Elgar Publishing.
- Rajaobelina, L., Dusseault, P., & Ricard, L. (2019). The mediating role of place attachment in experience and word of mouth: The case of music and film festivals. *International Journal of Arts Management*, 21(2), 43-54.
- Sweeney, J., Soutar, G., Whitely, A., & Johnson, L. (1996). Generating consumption values items: A parallel interviewing process approach. In *Association for Consumer Research: Second Asia Pacific Conference* (Perth ed., Vol. 1, p. 18). Edith Cowan University.
- Tanford, S., & Jung, S. (2017). Festival attributes and perceptions: A meta-analysis of relationships with satisfaction and loyalty. *Tourism Management*, 61, 209-220. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.02.005>
- Tsaur, S. H., Wang, Y. C., Liu, C. R., & Huang, W. S. (2019). Festival attachment: Antecedents and effects on place attachment and place loyalty. *International Journal of Event and Festival Management*, 10(1), 17-33.
- Viljoen, A., & Kruger, M. (2020). The “art” of creative food experiences: A dimension-based typology. *International Journal of Gastronomy and Food Science*, 21, 100239. <https://doi.org/10.1016/j.ijgfs.2020.100239>
- Yum, K., & Kim, J. (2024). The influence of perceived value, customer satisfaction, and trust on loyalty in entertainment platforms. *Applied Sciences*, 14(13), 5763. <https://doi.org/10.3390/app14135763>

การรับรู้ปัจจัยสนับสนุน ความพึงพอใจ และปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอน ด้วยอีเลิร์นนิ่งรายวิชาการกระบวนการพยาบาลและการตัดสินใจทางคลินิก ของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2

Perception of Supporting Factors, Satisfaction, and Barriers to E-learning in Nursing Process and Clinical Decision-Making Course Among Second-Year Nursing Students

ธิดารัตน์ ชะโนวรรณ^{1*}
Thidarat Chanovunna^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการรับรู้ปัจจัยสนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง 2) ศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง และ 3) อธิบายการรับรู้ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการกระบวนการพยาบาลและการตัดสินใจทางคลินิก ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 187 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล 2) แบบสอบถามการรับรู้ปัจจัยสนับสนุนและความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง และ 3) แบบสอบถามปลายเปิดการรับรู้ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .97 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ปัจจัยสนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์ ($M = 4.54$) คุณภาพของเนื้อหาวิชา ($M = 4.52$) และคุณภาพของบริการ ($M = 4.30$) ความพึงพอใจโดยรวมต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.31$) ปัญหาอุปสรรคของการใช้อีเลิร์นนิ่ง ได้แก่ สัญญาณอินเทอร์เน็ตล่าช้าไม่เสถียร ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน คุณภาพสื่อการสอน การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เรียนและผู้สอน การบริหารจัดการตนเองและปัญหาสุขภาพของผู้เรียน ระบบอีเลิร์นนิ่งไม่เสถียร ขาดเจ้าหน้าที่สนับสนุนด้านเทคนิค รวมทั้งสถานที่เรียนไม่เหมาะสม

คำสำคัญ : ความพึงพอใจ นักศึกษาพยาบาล ปัจจัยสนับสนุน ปัญหาอุปสรรค อีเลิร์นนิ่ง

^{1*}นักวิชาการอุดมศึกษาปฏิบัติการ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Higher Education Officer, Practitioner Level, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University

E-mail: thidarat.c@psu.ac.th

*Corresponding author

Abstract

This research aimed 1) to examine second-year nursing students' perceptions of supporting factors for e-learning; 2) to investigate their satisfaction with e-learning; and 3) to describe their perceived barriers to e-learning in the Nursing Process and Clinical Decision-Making course. The sample comprised 187 second-year nursing students enrolled in the course during the first semester of the 2025 academic year. Participants were selected using purposive sampling. The research instruments consisted of: 1) a personal information questionnaire; 2) a questionnaire on perceptions of supporting factors and satisfaction with e-learning; and 3) open-ended questions on perceived barriers to e-learning. The overall reliability coefficient of the questionnaire was .97. Data were analyzed using descriptive statistics and content analysis. The results showed that perceptions of supporting factors for e-learning were at the highest level in three dimensions: perceived usefulness ($M = 4.54$), course content quality ($M = 4.52$), and service quality ($M = 4.30$). Overall satisfaction with e-learning was also at the highest level ($M = 4.31$). The major barriers to e-learning included slow and unstable internet connections, inadequate learning devices, poor-quality instructional media, communication difficulties between students and instructors, students' self-management and health-related problems, an unstable e-learning system, insufficient technical support staff, and unsuitable learning environments.

Keywords: Satisfaction, Nursing Students, Supporting Factors, Barriers, E-learning

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

อีเลิร์นนิง (e-learning) เป็นระบบการเรียนรู้แบบออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มบนอินเทอร์เน็ตที่ใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งช่วยให้ผู้สอนและผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาในรายวิชาและสื่อสารกันทางออนไลน์ ทั้งรูปแบบที่ผู้เรียนและผู้สอนพบกันทางออนไลน์ หรือผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างอิสระตามช่วงเวลาที่เหมาะสม (Mtebe & Raphael, 2018) อีเลิร์นนิงจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเป็นการเตรียมความพร้อมล่วงหน้าก่อนเข้าชั้นเรียนเพื่อเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ของรายวิชาในลำดับถัดไป อีกทั้ง ผู้เรียนยังสามารถเข้าถึงอีเลิร์นนิงได้ตามความสะดวกผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตโดยไม่จำกัดเวลาหรือสถานที่ มีความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสม สามารถเข้าทบทวนบทเรียนได้ง่ายตามความต้องการ เป็นการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (กมลทิพย์ ชลัษธรรมเนียม และคณะ, 2559) แต่อย่างไรก็ตาม หากผู้เรียนไม่มีสมาธิในการเรียน ขาดแคลนอุปกรณ์หรืออุปกรณ์สภาพไม่พร้อมใช้งาน มีปัญหาทางการเงินในการซื้ออุปกรณ์ดิจิทัลที่เหมาะสมในการเรียน สัญญาณอินเทอร์เน็ตล่าช้าหรือไม่เสถียรทำให้หลุดออกจากระบบบ่อย ผู้สอนใช้สื่อประกอบการสอนไม่มีความเหมาะสม หรือแม้แต่การเมื่อยล้าสายตาจากการใช้งานมือถือ คอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์ที่ใช้เรียน (เพ็ญพักตร์ นภากุล, 2566) ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคที่สำคัญสำหรับการเรียนด้วยอีเลิร์นนิง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยเช่นกัน ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิงจะต้องคำนึงปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้และปัญหาอุปสรรคอย่างรอบด้าน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างเหมาะสมและเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจส่งผลต่อความพึงพอใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาได้

ในปีการศึกษา 2568 คณะพยาบาลศาสตร์ วางแผนการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการกระบวนการพยาบาลและการตัดสินใจทางคลินิก สำหรับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โดยได้มีการกำหนดไว้ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2567 ให้รายวิชาจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกที่เน้นทักษะ

กระบวนการคิด ร้อยละ 85 และจัดการเรียนรู้แบบทฤษฎี ร้อยละ 15 (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. คณะพยาบาลศาสตร์, 2567) โดยมีการออกแบบการจัดการเรียนการสอนโดยนำอีเลิร์นนิ่งมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้แบบทฤษฎีในรายวิชา โดยการจัดทำบทเรียนออนไลน์ และมอบหมายให้ผู้เรียนเข้าศึกษาบทเรียนด้วยตนเองผ่านแพลตฟอร์มระบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ (Learning Management System: LMS) ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “LMS2@PSU” ภายหลังการเรียนบทเรียนออนไลน์สิ้นสุดลงให้นักศึกษาเข้าทำแบบฝึกหัดท้ายบทเรียนในระบบ LMS2@PSU เป็นรายบุคคลให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งในระหว่างการศึกษาบทเรียนออนไลน์ของนักศึกษา อาจารย์ผู้สอนจะมีบทบาทหน้าที่ในการกำกับติดตามการเข้าเรียน ให้คำปรึกษาหรือตอบคำถามในกรณีที่นักศึกษามีข้อสงสัย รวมถึงทำหน้าที่ให้ข้อมูลป้อนกลับผ่านทางระบบ LMS2@PSU และอีเมล (e-mail) ซึ่งความรู้ที่ได้รับจากการเรียนบทเรียนออนไลน์ ผู้เรียนจะต้องนำไปบูรณาการในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของรายวิชาในลำดับต่อไป ได้แก่ การทำแบบฝึกหัดท้ายบทเรียน การวิเคราะห์สถานการณ์ตัวอย่างที่กำหนด การฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ การทำรายงาน รวมถึงการสอบกลางภาคและปลายภาค เพื่อเป็นการวัดและประเมินผลการเรียนอีกด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะนักวิชาการอุดมศึกษา มีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาระดับปริญญาตรี รวมทั้งการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระยะก่อน ขณะ และภายหลังเสร็จสิ้นการจัดการเรียนการสอน จึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ปัจจัยสนับสนุน ความพึงพอใจและการรับรู้ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งรายวิชากระบวนการพยาบาลและการตัดสินใจทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งของ Mtebe and Raphael (2018) ประกอบด้วยปัจจัยหลัก 5 ด้านที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งร่วมกับทีมผู้สอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้รับผิดชอบแพลตฟอร์มออนไลน์ หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการจัดการเรียนการสอน และเกิดผลลัพธ์ที่ดีส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้และความพึงพอใจของผู้เรียนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

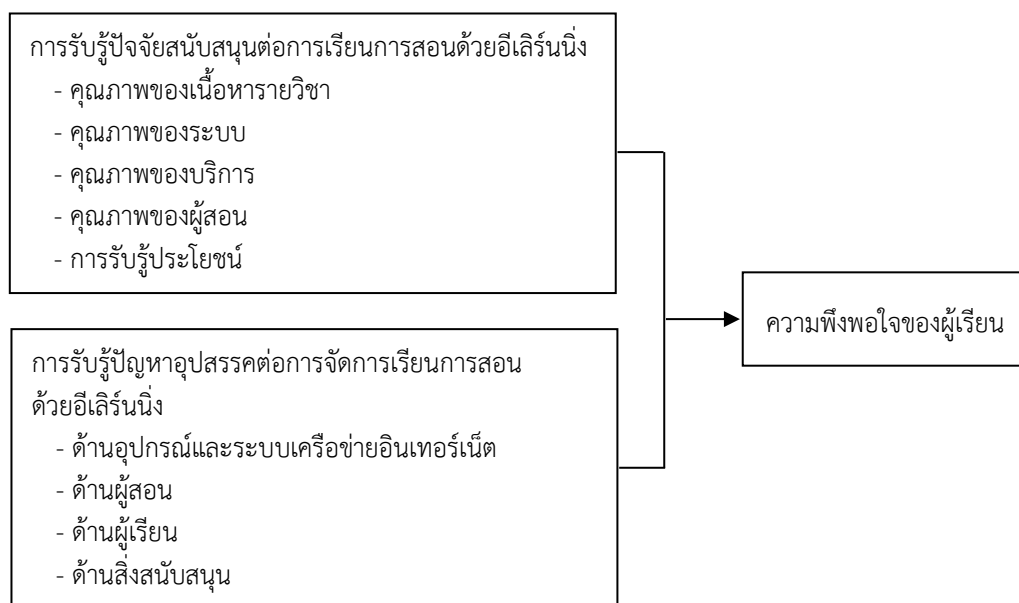
1.2.1 เพื่อศึกษาการรับรู้ปัจจัยสนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งรายวิชากระบวนการพยาบาลและการตัดสินใจทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2

1.2.2 เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งรายวิชากระบวนการพยาบาลและการตัดสินใจทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2

1.2.3 เพื่ออธิบายการรับรู้ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งรายวิชากระบวนการพยาบาลและการตัดสินใจทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2

1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสนับสนุน ความพึงพอใจ และปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง สามารถกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ รหัสหนังสือรับรอง PSU IRB 2025 - ST - Nur - 003 (Internal) โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 226 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. ลงทะเบียนเรียนรายวิชากระบวนการพยาบาลและการตัดสินใจทางคลินิก หลักสูตรพยาบาล ศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2567 ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2568

2. ยินดีเข้าร่วมการวิจัย

คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน (Taro Yamane) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ .05 (จันทรแรม เรือนแป้น, 2561) และเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของข้อมูลที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 (Grove et al., 2013) รวมจำนวน 174 คน อย่างไรก็ตาม ในการเก็บข้อมูลจริงมีผู้สนใจและยินดีเข้าร่วมการวิจัย จำนวนทั้งสิ้น 187 คน โดยตอบแบบสอบถามการรับรู้ปัจจัยสนับสนุนและความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิง จำนวน 187 คน (ร้อยละ 100) และตอบแบบสอบถามการรับรู้ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิง (คำถามปลายเปิด) จำนวน 184 คน (ร้อยละ 98.40)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามการรับรู้ปัจจัยสนับสนุน ความพึงพอใจ และปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิง รายวิชากระบวนการพยาบาลและการตัดสินใจทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล เป็นแบบเลือกตอบและเติมคำตอบ จำนวน 8 ข้อ ประกอบด้วยเพศ อายุ เกรดเฉลี่ยสะสม รายได้ต่อเดือน แหล่งที่มาของรายได้ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนออนไลน์ สัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ใช้ในการเรียนออนไลน์ และสถานที่เรียนออนไลน์

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการรับรู้ปัจจัยสนับสนุนและความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง ผู้วิจัยได้ขออนุญาตใช้เครื่องมือปัจจัยสำคัญต่อความพึงพอใจของผู้เรียนด้วยอีเลิร์นนิ่งในมหาวิทยาลัยดาเอสซาลาม ประเทศแทนซาเนีย พัฒนาโดย Mtebe and Raphael (2018) และนำเครื่องมือมาแปลเป็นภาษาไทย แบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ แบ่งออกเป็น 6 ด้าน จำนวนรวม 25 ข้อ ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของลิคิธ (Likert) มี 5 ระดับ กำหนดเกณฑ์การแปลค่าผลคะแนนเฉลี่ย (จันทร์แรม เรือนแป้น, 2561) ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง เห็นด้วย
- ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง ไม่เห็นด้วย
- ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง ไม่เห็นด้วยมากที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการรับรู้ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งเป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง รายวิชากระบวนการพยาบาลและการตัดสินใจทางคลินิก

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมโครงร่างวิจัยส่งให้กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วยอาจารย์พยาบาลที่เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงปริมาณ 1 ท่าน อาจารย์พยาบาลที่เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน 1 ท่าน และบุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านสนับสนุนการจัดการศึกษาปริญญาตรี ระดับชำนาญการพิเศษ 1 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา จากนั้นจึงนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้ถูกต้องและเหมาะสมก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง โดยค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) ของแบบสอบถามได้เท่ากับ .92

การตรวจสอบความเที่ยง (reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณความเที่ยงของเครื่องมือโดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .97 และเมื่อนำแบบสอบถามไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 187 ราย ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .94

การแปลภาษาเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการแปลเครื่องมือทั้งฉบับเป็นภาษาไทย จากนั้นจึงให้อาจารย์พยาบาล 1 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษเป็นผู้แปลเครื่องมือจากภาษาไทยกลับเป็นภาษาอังกฤษ หลังจากนั้นให้อาจารย์พยาบาลอีก 1 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษตรวจสอบความตรงของเนื้อหาในเครื่องมือที่ได้รับการแปลกลับเป็นภาษาอังกฤษกับเครื่องมือต้นฉบับที่เป็นภาษาอังกฤษ และให้ข้อคิดเห็นต่อการแปลเครื่องมือจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ จนกระทั่งเครื่องมือที่ได้รับการแปลตรงกับความหมายของต้นฉบับ (สุจิตรา เทียนสวัสดิ์, 2562)

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่างหลังเลิกเรียน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนและระยะเวลาการดำเนินงานวิจัย การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง และขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างที่ยินยอมเข้าร่วมการวิจัยให้ลงลายมือชื่อในเอกสารขอคำยินยอมเข้าร่วมในโครงการวิจัย จากนั้นผู้วิจัยแจกแบบสอบถามเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างตอบใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที หลังจากกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเสร็จสิ้น ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลทุกฉบับ และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลการวิจัยต่อไป

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

2.4.1 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล การรับรู้ปัจจัยสนับสนุน และความพึงพอใจด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.4.2 วิเคราะห์เนื้อหาของปัญหาอุปสรรคในการใช้อีเลิร์นนิ่ง และนำมาจัดหมวดหมู่ของข้อมูล และนำเสนอในรูปแบบความเรียง

3. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามการรับรู้ปัจจัยสนับสนุน ความพึงพอใจ และปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง รายวิชากระบวนการพยาบาลและการตัดสินใจทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 รายละเอียดของผลการวิจัย มีดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 187 คน มีอายุเฉลี่ย 19.64 ปี ($SD = .66$) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 88.20 เพศชาย ร้อยละ 10.70 และเพศทางเลือก ร้อยละ 1.10 เกรดเฉลี่ยสะสมระหว่าง 2.28-4.00 ($M = 3.50$, $SD = .29$) มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 0-15,000 บาท ($M = 5,446.79$, $SD = 2,118.55$) จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ โดยมาจากผู้ปกครอง ร้อยละ 91.40 กู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ร้อยละ 51.30 รับทุนการศึกษา ร้อยละ 15.00 และทำงานพิเศษระหว่างเรียน ร้อยละ 3.20 มีอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนอย่างน้อยคนละ 1 เครื่อง ได้แก่ แท็บเล็ต (Tablet/iPad) ร้อยละ 99.5 โทรศัพท์มือถือ ร้อยละ 97.30 คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก ร้อยละ 24.60 คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ ร้อยละ 1.10 และใช้คอมพิวเตอร์ของคณะ ร้อยละ 1.60 สัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ใช้ในการเรียนเป็นการเชื่อมต่อแบบไร้สาย (Wi-Fi) ร้อยละ 87.20 อินเทอร์เน็ตมือถือ ร้อยละ 86.60 ใช้ฮอตสปอตจากโทรศัพท์มือถือไปยังอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน ร้อยละ 22.50 และใช้สายของระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (LAN) ร้อยละ 1.10 ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่เรียนจากหอพักคณะ/มหาวิทยาลัย ร้อยละ 87.20 บ้าน ร้อยละ 62.60 หอพักนอกมหาวิทยาลัย ร้อยละ 13.90 ห้องสมุด ร้อยละ 39.60 พื้นที่บริเวณหอพัก ร้อยละ 31.60 และอื่น ๆ ได้แก่ คาเฟ่ (Café) ร้อยละ 1.10

3.2 ผลการศึกษาการรับรู้ปัจจัยสนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การรับรู้ปัจจัยสนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง

ปัจจัยสนับสนุน	M	SD	แปลผล
คุณภาพของเนื้อหาวิชา	4.52	.53	เห็นด้วยมากที่สุด
1. เนื้อหาของรายวิชาในระบบเป็นปัจจุบัน	4.53	.67	เห็นด้วยมากที่สุด
2. รายวิชาในระบบมีเนื้อหาครบถ้วนเพียงพอที่จะทำให้กระบวนการเรียนรู้ครบถ้วนสมบูรณ์	4.50	.67	เห็นด้วยมากที่สุด
3. เนื้อหาของรายวิชาในระบบสามารถเข้าใจได้ง่าย	4.50	.65	เห็นด้วยมากที่สุด
4. เนื้อหาของรายวิชาในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น เสียง วิดีโอ ข้อความเป็นต้น	4.55	.63	เห็นด้วยมากที่สุด
คุณภาพของระบบ	4.11	.60	เห็นด้วย
1. ระบบใช้งานง่าย	4.22	.67	เห็นด้วยมากที่สุด
2. ระบบถูกออกแบบให้ผู้ใช้งานเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน	4.14	.77	เห็นด้วย
3. ระบบเรียนรู้ได้ง่าย	4.29	.70	เห็นด้วยมากที่สุด
4. การทำงานของระบบมีความเสถียร	3.80	.78	เห็นด้วย
คุณภาพของบริการ	4.30	.58	เห็นด้วยมากที่สุด
1. เจ้าหน้าที่สารสนเทศให้การสนับสนุน อย่างรวดเร็วผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น อีเมล โทรศัพท์ แชท	4.22	.72	เห็นด้วยมากที่สุด
2. เจ้าหน้าที่สารสนเทศได้ให้คำแนะนำเพื่อให้สามารถใช้งานระบบ LMS2@PSU ได้	4.21	.75	เห็นด้วยมากที่สุด
3. เจ้าหน้าที่สารสนเทศมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับระบบ LMS2@PSU	4.43	.68	เห็นด้วยมากที่สุด

ปัจจัยสนับสนุน	M	SD	แปลผล
4. เจ้าหน้าที่สารสนเทศมีความรู้เพียงพอที่จะช่วยเหลือ เมื่อพบปัญหาในการใช้ระบบ LMS2@PSU	4.43	.66	เห็นด้วยมากที่สุด
5. ระบบ LMS2@PSU สามารถใช้งานได้เกือบตลอดเวลา	4.24	.77	เห็นด้วยมากที่สุด
6. ระบบมีข้อมูลติดต่อของเจ้าหน้าที่ฝ่ายเทคนิคเพื่อช่วยเหลือ เมื่อพบปัญหาการใช้งาน	4.23	.72	เห็นด้วยมากที่สุด
คุณภาพของผู้สอน	4.14	.66	เห็นด้วย
1. ผู้สอนตอบกลับผู้เรียนผ่านระบบ LMS2@PSU อย่างทันท่วงที	3.90	.82	เห็นด้วย
2. ผู้สอนมีการปรับปรุงหรือเพิ่มเติมเนื้อหาที่เป็นปัจจุบันในระบบ LMS2@PSU อย่างสม่ำเสมอ	4.37	.75	เห็นด้วยมากที่สุด
3. ผู้สอนตอบคำถามของผู้เรียนผ่านระบบ LMS2@PSU อย่างทันท่วงที	3.93	.84	เห็นด้วย
4. ผู้สอนตอบข้อสงสัยของผู้เรียนผ่านระบบ LMS2@PSU ด้วยท่าทีที่เป็นมิตร	4.36	.71	เห็นด้วยมากที่สุด
การรับรู้ประโยชน์	4.54	.60	เห็นด้วยมากที่สุด
1. ฉันพบว่าระบบอีเลิร์นนิ่งมีประโยชน์ต่อการเรียนของฉัน	4.57	.67	เห็นด้วยมากที่สุด
2. การใช้ระบบอีเลิร์นนิ่งทำให้ฉันสามารถทำกิจกรรมการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น	4.49	.72	เห็นด้วยมากที่สุด
3. การใช้ระบบอีเลิร์นนิ่งช่วยเพิ่มพูนความรู้ในการเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ	4.57	.63	เห็นด้วยมากที่สุด
4. การใช้ระบบอีเลิร์นนิ่งช่วยเพิ่มพูนทักษะในการเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ	4.53	.61	เห็นด้วยมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.32	.46	เห็นด้วยมากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ปัจจัยสนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($M = 4.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่เห็นด้วยมากที่สุดคือการรับรู้ประโยชน์ ($M = 4.54$) คุณภาพของเนื้อหาวิชา ($M = 4.52$) และคุณภาพของบริการ ($M = 4.30$) ตามลำดับ และเห็นด้วยคือคุณภาพของผู้สอน ($M = 4.14$) และคุณภาพของระบบ ($M = 4.11$) ตามลำดับ

3.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง

ความพึงพอใจของผู้เรียน	M	SD	แปลผล
1. ฉันรู้สึกพอใจกับระบบนี้	4.36	.68	เห็นด้วยมากที่สุด
2. ฉันรู้สึกพึงพอใจอย่างมากกับระบบนี้	4.21	.75	เห็นด้วยมากที่สุด
3. โดยรวม การปฏิสัมพันธ์ของฉันกับระบบนี้เป็นที่น่าพอใจมาก	4.35	.68	เห็นด้วยมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.31	.65	เห็นด้วยมากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($M = 4.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่เห็นด้วยมากที่สุดคือ ฉันรู้สึกพอใจกับระบบนี้ ($M = 4.36$) โดยรวม การปฏิสัมพันธ์ของฉันกับระบบนี้เป็นที่น่าพอใจมาก ($M = 4.35$) และฉันรู้สึกพึงพอใจอย่างมากกับระบบนี้ ($M = 4.21$) ตามลำดับ

3.4 ผลการศึกษาการรับรู้ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง สรุปได้ดังนี้

3.4.1 ด้านอุปกรณ์และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ปัญหาอุปสรรคที่พบ ได้แก่ 1) อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน ผู้เรียนบางรายไม่มีอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน บางรายเรียนผ่านโทรศัพท์มือถือ บางรายอุปกรณ์ไม่พร้อมใช้ต้องส่งซ่อมบ่อยครั้ง บางรายอุปกรณ์เก่าและไม่รองรับการเรียนด้วยอีเลิร์นนิ่ง เมื่อใช้งานเป็นระยะเวลานาน ทำให้อุปกรณ์ค้าง เครื่องร้อนและแบตเตอรี่หมดเร็ว นอกจากนี้ พบว่าผู้เรียนบางรายใช้คอมพิวเตอร์จากห้องสมุดของคณะ แต่มี

ข้อจำกัดของจำนวนเครื่องที่ไม่เพียงพอต่อจำนวนของผู้เรียน และไม่มีการให้ยืมอุปกรณ์ที่จำเป็น ทำให้รู้สึกเสียเปรียบและไม่สะดวกเท่าเพื่อนที่มีอุปกรณ์พร้อมใช้งาน 2) ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เป็นการเชื่อมต่อแบบไร้สาย (Wi-Fi) บริเวณหอพักและอาคารเรียน ไม่เสถียรสัญญาณขาดหายเป็นบางช่วง บางครั้งระบบล่มไม่สามารถใช้งานได้ บางจุดสัญญาณเข้าไม่ถึง และเมื่อมีผู้เข้าใช้งานพร้อมกันจำนวนมากทำให้การเข้าถึงและการใช้งานล่าช้าค่อนข้างมาก ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าระบบ LMS2@PSU ได้ การเรียนผ่านวิดีโออาจค้างสะดุด และไม่สามารถดาวน์โหลดเอกสารได้ ทำให้การเรียนรู้อื่นๆ ไม่สามารถเรียนได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด ความสนใจในการเรียนลดลง เกิดอารมณ์หงุดหงิด ส่งผลให้การเรียนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร รวมถึงเป็นอุปสรรคในการทำแบบฝึกหัดท้ายบทเรียน ทำให้ส่งไม่ทันภายในระยะเวลาที่กำหนด ผู้เรียนต้องใช้อินเทอร์เน็ตส่วนตัว ทำให้มีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้เรียนที่อยู่นอกมหาวิทยาลัยบางพื้นที่สัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ดีหรือค่อนข้างช้าด้วยเช่นกัน

3.4.2 ด้านผู้สอน ปัญหาอุปสรรคที่พบ ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหาและสื่อการสอน พบว่าสื่อการสอนบางเรื่องเสียงไม่ค่อยชัด เช่น วิดีโอมีเสียงแทรกและเบาเกินไป ผู้สอนมีโทนเสียงที่ทำให้รู้สึกง่วงหรือปวดหัวจนตามไม่ทัน เน้นการอ่านมากกว่าอธิบาย บางวิดีโอมีระยะเวลานานและเนื้อหาเยอะทำให้น่าเบื่อ วิดีโอการสอนไม่เป็นปัจจุบัน บางบทเรียนขาดเอกสารภาษาไทยประกอบ บางบทเรียนเข้าใจยากต้องลงมือปฏิบัติ ผู้สอนอัปโหลดวิดีโอในรูปแบบที่แตกต่างกัน บางครั้งเป็นเว็บไซต์ที่ไม่คุ้นเคยทำให้ต้องใช้เวลาในการเข้าใช้งาน ผู้สอนบางคนอาจไม่ถนัดใช้ระบบ LMS2@PSU หรือเครื่องมือออนไลน์ต่าง ๆ ทำให้รูปแบบการสอนไม่น่าสนใจ รวมทั้งการติดตามประเมินผลการเรียนรู้นั้นยากกว่าการเรียนในห้องเรียน 2) การติดต่อสื่อสาร พบว่าการแจ้งงานผ่านทางอีเมลติดตามได้ยากกว่าการแจ้งผ่านทางกลุ่มไลน์ (LINE group) หากมีข้อสงสัยจะไม่สามารถสอบถามหรือโต้ตอบกับผู้สอนได้ทันที ผู้สอนให้คำตอบล่าช้าหรือบางคำถามอาจไม่ตอบหรือตอบข้อมูลไม่ครบถ้วน และการติดต่อผู้สอนทำได้ยาก จึงรู้สึกถึงความยากลำบากไม่สะดวกเหมือนเรียนในห้องเรียน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนห่างไกลกัน

3.4.3 ด้านผู้เรียน ปัญหาอุปสรรคที่พบ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการตนเอง พบว่า การเรียนด้วยอีเลิร์นนิ่งเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนต้องนั่งอยู่กับที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้น บรรยากาศไม่เหมือนการเรียนในห้อง ผู้เรียนบางรายไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบนี้ได้ จึงอาจทำให้ขาดวินัยและแรงจูงใจในการเรียน รู้สึกเบื่อหน่าย ไม่ตั้งใจเรียน ขาดความกระตือรือร้น หรือมีสมาธิน้อยกว่าการเรียนในห้องเรียน ไม่กล้าซักถามเมื่อมีข้อสงสัย และเนื่องจากอีเลิร์นนิ่งสามารถเข้าเรียนได้ตลอดเวลา ผู้เรียนจึงไม่ให้ความสนใจบทเรียน เกิดการผัดวันประกันพรุ่ง ผู้เรียนบางรายมีพฤติกรรมเปิดวิดีโอไว้แต่ไม่ได้เรียน และมักย้อนดูวิดีโอซ้ำหลายครั้งเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหา ทำให้เรียนได้ช้าหรือไม่ทันตามระยะเวลาที่กำหนด ประกอบกับระยะเวลาส่งงานที่จำกัดจึงทำให้รู้สึกกดดัน แม้ผู้เรียนจะรู้ว่าเกิดจากการจัดการเวลาที่ไม่เหมาะสมของตนเอง แต่ส่วนหนึ่งคิดว่าเกิดจากการขาดระบบแจ้งเตือน จึงทำให้หลงลืมหรือละเลยการทำแบบฝึกหัดหลังเรียนได้ 2) ปัญหาสุขภาพ พบว่าการเรียนด้วยอีเลิร์นนิ่งผู้เรียนต้องมองหน้าจอเป็นระยะเวลานาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสายตาโดยตรง ทำให้เกิดอาการล้าสายตาและปวดตา นอกจากนี้ยังมีอาการเมื่อยหลังปวดไหล่จากการนั่งเรียนนาน ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเครียด และจดจ่อกับการเรียนลดลง

3.4.4 ด้านสิ่งสนับสนุน ปัญหาอุปสรรคที่พบ ได้แก่ 1) ระบบ LMS2@PSU พบว่า ระบบไม่ค่อยเสถียรไม่สามารถใช้งานได้บ่อยครั้ง ทำให้งานที่กำลังทำอยู่หายไปหรือส่งงานไม่ทันเวลา เมื่อมีผู้เข้าใช้งานพร้อมกันจำนวนมากทำให้ระบบมีความล่าช้า มีข้อจำกัดในการแนบไฟล์ขนาดใหญ่และใช้เวลาในการอัปโหลดนาน บางครั้งมีการปิดปรับปรุงระบบโดยไม่มี การแจ้งระยะเวลา ระบบที่มีการพัฒนาใหม่ใช้งานยากขึ้น พบปัญหาเมื่อกดย้อนกลับระบบจะเลื่อนขึ้นไปที่ส่วนบนสุด จึงต้องเลื่อนหาหัวข้อเดิมอีกครั้ง ทำให้เสียเวลาและเกิดความสับสนในการใช้งาน ขาดการแจ้งเตือนจึงต้องเข้าระบบเพื่อตรวจสอบด้วยตนเองบ่อยครั้ง และพบว่าการอบรมการใช้งานระบบไม่ทั่วถึง รวมทั้งขาดการช่วยเหลือด้านเทคนิคที่ทันทั่วถึง ไม่มีช่องทางให้ขอความช่วยเหลือตลอด 24 ชั่วโมง 2) สถานที่เรียน พบว่า สภาพแวดล้อมที่หอพักหรือบ้านของผู้เรียนไม่เหมาะสมกับการเรียน มักมีเสียงรบกวนที่ก่อให้เกิดความรำคาญ และพื้นที่ทำงานร่วมกัน (Co-working Space) ภายในคณะยังไม่รองรับนักศึกษาจำนวนมาก และไม่เหมาะสมแก่การเรียน เนื่องจากมีสภาพอากาศที่ร้อนอบอ้าว แสงสว่างไม่เพียงพอ และพบว่า

ไม่สามารถใช้บริการห้องสมุดของคณะได้เนื่องจากผู้เรียนไม่มีหูฟัง ซึ่งผลกระทบจากการเรียนในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมทำให้ผู้เรียนเสียสมาธิหรือบางครั้งเกิดอาการง่วงในระหว่างเรียนได้

4. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาการรับรู้ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งรายวิชากระบวนการพยาบาลและการตัดสินใจทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($M = 4.32, SD = .46$) โดยปัจจัยที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง ดังนี้

4.1.1 คุณภาพของเนื้อหาวิชา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งด้านคุณภาพของเนื้อหาวิชาโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($M = 4.52, SD = .53$) ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อหาของรายวิชามีรูปแบบที่หลากหลาย มีการปรับปรุงเนื้อหาที่เป็นปัจจุบัน สื่อการสอนมีความน่าสนใจเข้าใจได้ง่าย การตัดต่อคลิปวิดีโอมีความเหมาะสมช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น การจัดวางเนื้อหาในแต่ละสัปดาห์เข้าใจง่าย ทำให้ผู้เรียนทราบลำดับบทเรียนในสัปดาห์ถัดไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัสนีย์ เหมกระศรี (2561) ที่พบว่าการใช้สื่อบทเรียนออนไลน์ นักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมระดับมาก ในส่วนบทเรียนออนไลน์รูปแบบการใช้งานง่ายไม่ซับซ้อน มีภาพประกอบช่วยให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น ส่วนเนื้อหาบทเรียนมีการใช้ภาษาที่ใช้มีความเหมาะสม เรียงลำดับการนำเสนอสอดคล้องวัตถุประสงค์ ส่วนแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับบทเรียน ระยะเวลาที่ให้ทำแบบทดสอบเหมาะสม และในส่วนของภาพรวม มีคำบรรยายประกอบบทเรียนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่อาจารย์ผู้สอนอธิบายได้ชัดเจน บทเรียนมีความต่อเนื่องของเนื้อหา

4.1.2 คุณภาพของระบบ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งด้านคุณภาพของระบบโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ($M = 4.11, SD = .60$) ทั้งนี้เนื่องจากระบบ LMS2@PSU ใช้งานง่าย ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนรู้เนื้อหาบทเรียนได้ตลอดเวลา เข้าทำแบบทดสอบได้สะดวก และการออกแบบระบบไม่ซับซ้อนสามารถเข้าใจได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทรี เจียรวิทย์กิจ และสุภามาต ผาติประจักษ์ (2566) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจด้านการใช้งานในระดับมาก ซึ่งการเรียนรู้ผ่านบทเรียนออนไลน์ในการศึกษานี้มีการใช้งานบนระบบ MUx (Mahidol University Extension) ที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าสู่บทเรียนได้ง่าย สะดวกในการเรียนรู้และสามารถใช้งานกับอุปกรณ์ได้หลากหลายประเภท อาจเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในบทเรียนออนไลน์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Achmadi and Siregar (2021) ที่พบว่า หากระบบอีเลิร์นนิ่งที่มหาวิทยาลัยจัดให้มีคุณภาพดี มีคู่มือหรือแนวทางการใช้งานที่เข้าใจง่าย นำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกับความต้องการในการเรียนรู้ สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอน ใช้งานได้สะดวก ทำให้การสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนมีความใกล้ชิดมากขึ้น และสามารถเข้าถึงฟังก์ชันต่าง ๆ ของระบบอีเลิร์นนิ่งได้โดยง่าย จะส่งผลให้ผู้เรียนรู้สึกพึงพอใจ

4.1.3 คุณภาพของบริการ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งด้านคุณภาพของบริการโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($M = 4.30, SD = .58$) ทั้งนี้เป็นเพราะเจ้าหน้าที่สารสนเทศมีความเชี่ยวชาญในการใช้งานระบบ LMS2@PSU สามารถให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาในการใช้งาน พร้อมทั้งให้คำแนะนำเพื่อให้สามารถใช้งานระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงมีข้อมูลการติดต่อเจ้าหน้าที่ที่หลากหลายช่องทางอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พนิดา หนูทวี (2560) ที่พบว่า เนื่องจากผู้เรียนมีจำนวนมาก อีกทั้งผู้เรียนแต่ละคนมีความรู้พื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ในระดับที่แตกต่างกันไป เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เท่าเทียมกันและทั่วถึง บุคลากรด้าน IT ควรมีจำนวนที่เพียงพอ เพื่อช่วยผู้สอนและผู้เรียนในการดำเนินการเรียนการสอนในห้องเรียนให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งควรมีเว็บไซต์หรือประจักษ์พยานให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เรียน

4.1.4 คุณภาพของผู้สอน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งด้านคุณภาพของผู้สอนโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ($M = 4.14, SD = .66$) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้สอนมีการอธิบาย

เนื้อหาบทเรียนและมอบหมายงานชัดเจน ใช้ช่องทางสื่อสารกับผู้เรียนที่ทันสมัยและหลากหลายรูปแบบ ผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียนสามารถตอบคำถามหรืออธิบายข้อสงสัยได้ชัดเจน และให้ความช่วยเหลือได้อย่างทันที่ด้วยความเต็มใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เตือนเพ็ญ บุญมาชู และคณะ (2564) ที่พบว่า ผู้สอนและผู้เรียนสามารถสื่อสารกันได้ตลอดเวลาไม่จำกัดเวลา สามารถพิมพ์ข้อความในสิ่งที่ผู้เรียนสงสัยข้อคำถามหรือสิ่งที่ผู้เรียนอยากจะพิมพ์ได้แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นได้ตลอดเวลาในกระดานสนทนา ช่วยเพิ่มความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนดีขึ้น ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนได้รับการเรียนรู้ด้วยสื่อการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง

4.1.5 การรับรู้ประโยชน์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งด้านการรับรู้ประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($M = 4.54, SD = .60$) ทั้งนี้เนื่องจากระบบอีเลิร์นนิ่งช่วยเพิ่มพูนทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน มีความสะดวกในการเข้าถึงเนื้อหา สามารถเข้าเรียนได้ตลอดเวลา และสามารถย้อนกลับไปทบทวนบทเรียนก่อนหน้าได้ตามต้องการ และยังช่วยให้ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเร่งทำความเข้าใจภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลทิพย์ ชลังธรรมเนียม และคณะ (2559) ที่พบว่า นักศึกษาที่รับรู้ประโยชน์ผ่านบทเรียนออนไลน์ในวิชาการพยาบาลระบบสุขภาพที่แตกต่างกัน จะพึงพอใจต่อการเรียนผ่านบทเรียนออนไลน์แตกต่างกัน โดยนักศึกษาที่รับรู้ประโยชน์ของการเรียนรู้ผ่านบทเรียนออนไลน์ดีมากและดี พึงพอใจสูงกว่านักศึกษาที่รับรู้ประโยชน์ของการเรียนรู้ผ่านบทเรียนออนไลน์ปานกลาง เนื่องจากบทเรียนออนไลน์เป็นวิธีการที่ทันสมัยสามารถเข้าถึงและดาวน์โหลดหรือจัดพิมพ์เพื่อเรียนรู้เนื้อหาบทเรียนและเอกสารประกอบการสอนที่ผู้สอนจัดทำได้ตลอดเวลาด้วยตนเอง จึงสร้างความสะดวกสบายอย่างมากให้แก่ผู้เรียนช่วยส่งเสริมการสืบค้นข้อมูลและช่วยให้ศึกษาบทเรียนซ้ำจนกว่าจะเข้าใจได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Abdallah and Abdullah (2022) ที่พบว่า การรับรู้ประโยชน์ของอีเลิร์นนิ่งมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อความพึงพอใจของผู้เรียน โดยผู้เรียนจะประเมินระดับความยากง่ายในการใช้งานของระบบอีเลิร์นนิ่งก่อน จากนั้นจึงพิจารณาถึงประโยชน์ที่จะได้รับ หากผู้เรียนรับรู้ว่าการใช้งานง่ายและมีประโยชน์เอื้อต่อการเรียนรู้ สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนได้ ย่อมก่อให้เกิดทัศนคติที่ดี นำไปสู่การยอมรับและการใช้งานอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนเพิ่มสูงขึ้น

4.2 ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งรายวิชากระบวนการพยาบาลและการตัดสินใจทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($M = 4.31, SD = .65$) ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนรับรู้ประโยชน์ในการเรียนด้วยอีเลิร์นนิ่ง สามารถเข้าถึงบทเรียนออนไลน์ได้อย่างสะดวกจากทุกที่และทุกเวลา เนื้อหาของรายวิชามีรูปแบบที่หลากหลาย อีกทั้งยังสามารถย้อนกลับไปทบทวนเนื้อหาได้ตามความต้องการ ผู้สอนตอบคำถามของผู้เรียนด้วยท่าทีที่เป็นมิตร นอกจากนี้ ระบบ LMS2@PSU ยังมีรูปแบบที่ใช้งานง่ายและเอื้อต่อการเรียนรู้ และเจ้าหน้าที่สารสนเทศมีความเชี่ยวชาญพร้อมให้ความช่วยเหลือเมื่อพบปัญหาในการใช้ระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญพัศกร นากุล (2566) ที่พบว่า การเรียนออนไลน์สามารถเรียนที่บ้านโดยไม่ต้องเดินทางไปมหาวิทยาลัย ไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทาง ทำให้มีเวลาในการเตรียมตัวในการเรียนมากขึ้น เรียนได้ทุกที่ทุกเวลา สามารถเรียนย้อนหลังหลายครั้งจากคลิปบันทึกการสอน การเรียนรู้ออนไลน์ช่วยให้ได้สืบค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเองมากขึ้น ได้ฝึกการใช้แอปพลิเคชันในการเรียนรู้ ได้เรียนรู้ผ่านสื่อการสอนที่หลากหลาย ทำให้การเรียนสนุกมากขึ้น สามารถส่งงานได้รวดเร็วผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งส่งผลให้นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าถึงแม้จะอยู่กันคนละที่ก็สามารถเรียนและสื่อสารกันได้โดยไม่จำเป็นต้องมารวมกลุ่มกันในห้องเรียนซึ่งช่วยป้องกันและลดการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้

4.3 การรับรู้ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งรายวิชากระบวนการพยาบาลและการตัดสินใจทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ดังนี้

4.3.1 ด้านอุปกรณ์และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งด้านอุปกรณ์และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนบางรายไม่มีอุปกรณ์หรืออุปกรณ์ไม่รองรับการเรียนด้วยอีเลิร์นนิ่ง คอมพิวเตอร์ที่ห้องสมุดมีจำกัดไม่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษาขาดการจัดหาหรือให้ยืมอุปกรณ์ที่จำเป็นแก่ผู้เรียน การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตแบบไร้สาย มักจะไม่เสถียร เมื่อมีผู้ใช้งาน

พร้อมกันจำนวนมากทำให้อินเทอร์เน็ตล่าช้า ไม่สามารถเข้าระบบ LMS2@PSU ไม่สามารถดาวน์โหลดเอกสารและทำแบบทดสอบหลังเรียนได้ จำเป็นต้องใช้อินเทอร์เน็ตส่วนตัว ทำให้มีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพศาล เอกวัฒน (2563) ที่พบว่า ปัญหาการเรียนออนไลน์ด้านเทคนิคและอุปกรณ์ พบว่า นักศึกษามีปัญหาระดับปานกลาง ได้แก่ อุปกรณ์สภาพไม่พร้อมใช้งาน ขาดแคลนอุปกรณ์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์พื้นฐานไม่รองรับ และอินเทอร์เน็ตล่าช้า และปัญหาระดับน้อย คือ ไม่สามารถเข้าถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ต และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธรรมรัตน์ แซ่ตัน และคณะ (2564) ที่กล่าวว่า ในการเรียนแบบออนไลน์จำเป็นต้องมีความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์สนับสนุนการเรียน เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และสมาร์ตโฟน รวมถึงสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ เช่น กล้อง ไมโครโฟน หูฟัง สัญญาณระบบเครือข่าย เทคโนโลยีสารสนเทศ (อินเทอร์เน็ต) และสัญญาณเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตไร้สาย (Wi-Fi) ซึ่งล้วนแล้วแต่มีต้นทุนค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น

4.3.2 ด้านผู้สอน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง ด้านผู้สอน ทั้งนี้เนื่องจากสื่อการสอนบางวิดีโอไม่ชัด คุณภาพเสียงไม่เหมาะสม มีระยะเวลาเนื้อหาเยิ่นเย้อทำให้น่าเบื่อ มีการอัปโหลดวิดีโอในรูปแบบแตกต่างกัน ทำให้ต้องใช้เวลาในการหาวิธีเข้าเรียน ขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีหรือเครื่องมือออนไลน์ต่าง ๆ ทำให้รูปแบบการสอนไม่น่าสนใจ หากมีข้อสงสัยไม่สามารถสอบถามผู้สอนได้ทันที ผู้สอนให้คำตอบล่าช้า ติดต่อยากและไม่สะดวกเหมือนเรียนในห้องเรียน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนห่างไกลกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริกัลยา สุขชี และพิศาล สุขชี (2566) ที่พบว่า ผู้สอนขาดการเตรียมการสอนทำให้ไม่เข้าใจเนื้อหา ผู้สอนสอนเร็วเกินไป และน้ำเสียงของผู้สอนไม่น่าฟัง การสอนที่เป็นแบบบรรยายมากเกินไปไม่กระชับ ไม่มีการเน้นย้ำเนื้อหาที่สำคัญ ไม่มีการซักถามนักศึกษา ส่งผลให้นักศึกษาเบื่อหน่ายในการเรียน การส่งงานที่เป็นชิ้นงานต้องไปส่งที่มหาวิทยาลัย ทำให้ยากลำบากต่อการเดินทางในช่วงที่มีการเรียนการสอนออนไลน์ ผู้สอนขาดความเข้าใจในสภาพของสัญญาณอินเทอร์เน็ตของผู้เรียน และผู้สอนขาดการปรับตัวในการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีในการสอน การส่งงานและการสร้างสื่อการเรียนการสอน

4.3.3 ด้านผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง ด้านผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนต้องนั่งอยู่กับที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้น ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ ขาดวินัยและแรงจูงใจในการเรียน รู้สึกเบื่อหน่ายไม่ตั้งใจเรียน ขาดความกระตือรือร้น มีสมาธิน้อยกว่าการเรียนในห้องเรียน ไม่กล้าถามผู้สอนเมื่อมีข้อสงสัย มีการจัดการเวลาที่ไม่เหมาะสม ไม่เข้าเรียนหรือไม่ส่งงานตามกำหนด และการมองหน้าจอเป็นระยะเวลานานทำให้ปวดตาและมีอาการปวดเมื่อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริกัลยา สุขชี และพิศาล สุขชี (2566) ที่พบว่า ผู้เรียนขาดความรับผิดชอบและขาดวินัยในการเข้าเรียน ไม่ตรงต่อเวลาในการเข้าเรียน ในห้องเรียนขาดความสนใจต่ออาจารย์ผู้สอน ไม่ให้ความร่วมมือได้ตอบกับอาจารย์ผู้สอน ไม่กล้าซักถามในห้องเรียน ไม่แสวงหาความรู้เพิ่มเติมหลังจากการเรียนการสอน ขาดความพยายามในการศึกษาด้วยตนเอง ขาดแรงจูงใจในการเรียน การไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ช่วยเหลือเพื่อนในการทำงานกลุ่ม ผู้เรียนบางคนทำงานพาร์ทไทม์ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการเรียนลดลง อีกทั้งขาดความพร้อมทางด้านอุปกรณ์ในการเรียนและสัญญาณอินเทอร์เน็ต

4.3.4 ด้านสิ่งสนับสนุน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งด้านสิ่งสนับสนุน ทั้งนี้เนื่องจากระบบ LMS2@PSU ไม่ค่อยเสถียรและระบบล่มไม่สามารถเข้าใช้งานได้บ่อยครั้ง เมื่อมีผู้เข้าใช้งานพร้อมกันจำนวนมากจะทำให้ระบบขัดข้อง มีข้อจำกัดในการแนบไฟล์ขนาดใหญ่ ปิดปรับปรุงระบบโดยไม่มีการแจ้งระยะเวลา ระบบที่มีการพัฒนาใหม่ใช้งานยากขึ้น ไม่สามารถพูดคุยกับผู้สอนได้ละเอียดและติดต่อยากกว่าช่องทางอื่น ขาดการแจ้งเตือน การอบรมการใช้งานระบบไม่ทั่วถึง ขาดการช่วยเหลือด้านเทคนิคที่ทันทั่วถึง และสภาพแวดล้อมอาจไม่เหมาะสมกับการเรียน มักมีเสียงรบกวนที่ก่อให้เกิดความรำคาญ และพื้นที่ Co-working Space ภายในคณะยังไม่รองรับนักศึกษาจำนวนมากและไม่เหมาะแก่การเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพศาล เอกวัฒน (2563) ที่พบว่านักศึกษามีปัญหาระดับมาก คือ ไม่มีสมาธิในการเรียน เนื่องจากบรรยากาศไม่เอื้ออำนวย และเมื่ออยู่ที่บ้านต้องมีการหาที่อื่น ๆ และมีปัญหาระดับปานกลาง คือไม่มีพื้นที่ส่วนตัวเพื่อใช้เรียนออนไลน์และไม่สามารถจัดการเวลาเรียนของตัวเองได้ จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า บรรยากาศการเรียนเป็นประเด็นที่ควรให้ความสำคัญ เพื่อจะทำให้

นักศึกษาที่มีสมาธิในการเรียนออนไลน์มากขึ้นรวมถึงการจัดช่วงเวลาจัดการเรียนการสอนต้องอยู่ในช่วงที่ไม่ซ้อนทับกับกิจกรรมอื่น ๆ ที่มักจะเกิดขึ้น เช่น ช่วงเวลาทำงานบ้าน หรือกิจกรรมครอบครัว

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

5.1.1 ด้านนโยบาย ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนในการกำหนดนโยบายของสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีโดยปรับปรุงคุณภาพของสัญญาณอินเทอร์เน็ตไร้สายให้มีความเสถียรและรวดเร็วยิ่งขึ้น เพิ่มจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตให้ครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมต่อได้ตลอดเวลา มีระบบการให้ข้อมูลอุปกรณ์การเรียนสำหรับผู้พิการและคนพิการ ปรับปรุงพื้นที่ Co-working Space ให้เหมาะสมและเพียงพอต่อการเรียนรู้ การพัฒนาระบบ LMS2@PSU ให้สามารถรองรับผู้ใช้งานจำนวนมาก รวมทั้งจัดอบรมการใช้งานระบบ LMS2@PSU และจัดทำคู่มือหรือวิดีโอแนะนำการใช้งาน เพื่อช่วยให้ผู้สอนและผู้เรียนสามารถใช้งานระบบได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

5.1.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น โดยการจัดทำสื่อวิดีโอทุกหัวข้อ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจและทบทวนบทเรียนย้อนหลังได้ตลอดเวลา การออกแบบสื่อการสอนให้เข้าใจง่ายมีเทคนิคที่หลากหลาย กำหนดระยะเวลาบทเรียนให้เหมาะสมไม่ยาวนานเกินไป จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอยู่เสมอ รวมถึงมีทีมเจ้าหน้าที่สนับสนุนด้านเทคนิคที่พร้อมบริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือได้ทันทีที่ตลอดชั่วโมงเรียน

5.1.3 ด้านวิจัย ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคตที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่ง โดยการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์การเรียนรู้ การสำรวจความพร้อมของผู้เรียนและการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและประสิทธิผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 การศึกษาความพร้อมของผู้เรียนตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิ่งเพื่อช่วยให้สถาบันการศึกษามีข้อมูลในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ระบบ LMS2@PSU การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียน และพื้นที่ Co-working Space รวมถึงผู้สอนมีข้อมูลในการออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับพื้นฐานการใช้เทคโนโลยีของผู้เรียน ช่วยป้องกันปัญหาอุปสรรคในการเรียนที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มต้นและต่อเนื่องในชั้นปีต่อไป

5.2.2 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสนับสนุน ความพึงพอใจ และผลลัพธ์ของการเรียนรู้ในรายวิชาที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้อีเลิร์นนิ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลและมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ในระดับที่สูงขึ้น

6. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัยคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประจำปีงบประมาณ 2568 และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จินตนา คำเกลี้ยง ที่ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะอันมีคุณค่าในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทรา พรหมน้อย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศมนันท์ ทักษิณสุวรรณ และคุณเพ็ญศรี เลนุกุล ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิธร มุกประดับ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเปลี่ยนกลับเครื่องมือวิจัย นอกจากนี้ขอขอบคุณผู้เข้าร่วมการวิจัยทุกท่านที่เสียสละเวลาและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อการวิจัยในครั้งนี้

7. เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ ชลัษฐธรรมเนียม, วนิตา ดุรงค์ฤทธิชัย, และหทัยชนก บัวเจริญ. (2559). *การศึกษาผลการเรียนรู้ผ่านบทเรียนออนไลน์ของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ในรายวิชาการพยาบาลในระบบสุขภาพ*. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. <https://has.hcu.ac.th/jspui/handle/123456789/1195>
- จันทร์แรม เรือนแป้น. (2561). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. เสมาธรรม.
- เดือนเพ็ญ บุญมาชู, จัญทิพย์ คลังชำนาญ, และภรณ์ แก้วลี. (2564). ผลของการจัดการเรียนการสอนด้วย e-Learning ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 1 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*, 15(37), 352-364. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/RHPC9Journal/article/view/248971>
- ชนดล หล้าชาวนา, ธดาพรพรรณ กลิ่นหอม, เนตรนภา ทองดอนจัว, ลลิตา ศรีเรือง, และรสสุคนธ์ ประดิษฐ์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลสัมฤทธิ์ของการเรียนออนไลน์ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. *วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น*, 9(1), 54-68. <https://so09.tci-thaijo.org/index.php/AJntc/article/view/1736>
- ธรรมรัตน์ แซ่ตัน, โกไคย เหาบุญ, โสภณ จันทร์ทิพย์, ธงชัย สุธีรศักดิ์, และวัชรวิทย์ ลิ้มสกุล. (2564). ความพร้อมต่อการเรียนการสอนแบบออนไลน์ของนักศึกษายาบาลใต้สถานการณ์การระบาดไวรัส COVID-19: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต. *วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา*, 3(1), 23-37. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/JMARD/article/view/247245>
- พินิดา หนูทวี. (2560). ความต้องการในการใช้งาน e-learning ในการเรียนการสอนของนักศึกษาและอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 11(24), 32-42. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/trujournal/article/view/72747>
- เพ็ญพักตร์ นากุล. (2566). พฤติกรรมการเรียนและสภาพปัญหาการเรียนด้วยระบบออนไลน์ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มอ.วิจัย ครั้งที่ 17* (น. 283-293). มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. https://www.ubu.ac.th/web/files_up/00008f2023083122481291.pdf
- ไพศาล เอกวัฒน์. (2563). *การศึกษาปัญหาและความต้องการที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของนักศึกษาหลักสูตรการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. https://ags.kku.ac.th/wp-content/uploads/2021/03/Analyze_MediaOnline_2020_ByPaisam.pdf
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. คณะพยาบาลศาสตร์. (2567). *หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2567)*. https://www.nur.psu.ac.th/downloadform/file_unit/020250529100445.pdf
- สิริกัลยา สุขชี, และพิศาล สุขชี. (2566). การศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของนักศึกษาสาขาวิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 17(1), 154-167. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/reru/article/view/255592>
- สุจิตรา เทียนสวัสดิ์. (2562). *การพัฒนาเครื่องมือสำหรับกรวิจัยทางการพยาบาล*. สยามพิมพ์นานา.
- สุนทรี เจียรวิทยกิจ, และสุภามาส ผาติประจักษ์. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในบทเรียนออนไลน์และความพึงพอใจในการเรียนรู้แบบผสมผสานกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษายาบาลปริญญาตรีในรายวิชาการพยาธิสรีรวิทยาทางการพยาบาล. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางการพยาบาล*, 29(1), 117-132. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/RNJ/article/view/260515>
- อัสนีย์ เหมกระศรี. (2561). ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนบทเรียนออนไลน์บนปฏิบัติการชีววิทยา ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ คณะวิทยาศาสตร์การจัดการ*

มหาวิทยาลัยศิลปากร ครั้งที่ 6 ประจำปี 2561 (น. 1222-1238). คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร. <https://rdi2.rmutsb.ac.th/2011/download/R2R62/R2R/19.pdf>

- Abdallah, N., & Abdullah, O. (2022). Investigating factors affecting students' satisfaction with e-learning: An empirical case study. *Journal of Educators Online*, 19(1). <https://doi.org/10.9743/JEO.2022.19.1.3>
- Achmadi, A., & Siregar, A. O. (2021). The effect of system quality, information quality and service quality on user satisfaction of e-learning system. *The International Journal of Business Review (The Jobs Review)*, 4(2), 103-120. <https://doi.org/10.17509/tjr.v4i2.40483>
- Grove, S. K., Burns, N., & Gray, J. R. (2013). *The practice of nursing research: Appraisal, synthesis, and generation of evidence* (7th ed.). Elsevier.
- Mtebe, J. S., & Raphael, C. (2018). Key factors in learners' satisfaction with the e-learning system at the University of Dar es Salaam, Tanzania. *Australasian Journal of Educational Technology*, 34(4), 107-122. <https://doi.org/10.14742/ajet.2993>

การศึกษากระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน จังหวัดเลย

A Study of the Decision-Making Process for Choosing a Cycling Tour along the Mekong River in Chiang Khan, Loei Province

กาญจนา หล้าพรหม¹ สุภนิดา ศรีกัน² และสัชชัย เกียรติทรงชัย^{3*}
Kansiri Laporm¹ Supanida Srikan² and Sanchai Kiatsongchai^{3*}

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยใช้วิธีการเก็บแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุดจากนักท่องเที่ยวที่เคยปั่นจักรยานริมโขง เชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจง ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ ระหว่าง 21-25 ปี สถานภาพโสด ระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท ผลการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจ พบว่า คะแนนเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่ขั้นตอนพฤติกรรมหลังการท่องเที่ยวในกระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน เนื่องจากหลังจากท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกในอนาคต

คำสำคัญ : พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว กระบวนการตัดสินใจ การปั่นจักรยานท่องเที่ยว

¹ สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
Tourism and Hotel Program, Faculty of Management Science, Loei Rajabhat University
E-mail : kansiri099@gmail.com

² สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
Tourism and Hotel Program, Faculty of Management Science, Loei Rajabhat University
E-mail : spndsrigan@gmail.com

^{3*} สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
Tourism and Hotel Program, Faculty of Management Science, Loei Rajabhat University
E-mail : sanchai.kia@lru.ac.th

* Corresponding author

Abstract

This study aimed to examine the decision-making process in choosing cycling tourism along the Mekong River in Chiang Khan district, Loei province. A total of 400 questionnaires were distributed to tourists who had previously participated in cycling activities along the Mekong River in Chiang Khan. The data were analyzed using descriptive statistics—frequency, percentage, mean, and standard deviation. The findings revealed that most respondents were female, aged between 21 and 25, single, held a bachelor's degree, and earned an average monthly income of 10,000 baht or less. Among the five stages of the decision-making process, post-travel behavior emerged as the most influential factor. This indicated that after experiencing cycling tourism in the area, most tourists expressed a strong intention to revisit in the future.

Keywords: Tourist Behavior, Decision-Making Process, Cycling Tourism

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ปัจจุบันการเดินทางโดยใช้จักรยานถือว่าเป็นกิจกรรมที่ช่วยประหยัดพลังงานและไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมและมีประโยชน์ต่อสุขภาพ เป็นการเดินทางโดยไม่ใช้เครื่องยนต์ที่ได้รับความนิยมในทุกพื้นที่ที่มีผู้ใช้จักรยานเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในหลายประเทศทั่วโลกได้หันมาใส่ใจเรื่องการพัฒนาการใช้จักรยาน โดยปัจจัยที่ทำให้คนใช้จักรยานมากยิ่งขึ้น มาจากมาตรการของรัฐบาลในการสนับสนุนส่งเสริมให้ประชากรปั่นจักรยาน (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2557 อ้างถึงใน รุ่งรัตน์ วรรณอยู่, 2563) ทั้งนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้เห็นถึงความสำคัญของการใช้จักรยานที่ได้รับความนิยมของกลุ่มผู้ปั่นจักรยาน จึงมีนโยบายการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการปั่นจักรยานเพื่อการท่องเที่ยว และกีฬา (Sport Tourism) มีการวางแผนเปิดตัวเส้นทางท่องเที่ยวด้วยจักรยานในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวทางจักรยานให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการสร้างเส้นทางสำหรับการปั่นจักรยานควบคู่ไปกับทางรถยนต์ มีทั้งในเขตเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร และเมืองท่องเที่ยวไปจนถึงเมืองขนาดเล็กทั่วประเทศ โดยการท่องเที่ยวโดยการใช้จักรยานในการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการปั่นจักรยาน การแข่งขันปั่นจักรยานท่องเที่ยวในเส้นทางต่าง ๆ ทั้งระยะใกล้และระยะไกลทั่วประเทศมากขึ้นด้วย จนเกิดเป็นกระแสการท่องเที่ยวปั่นจักรยานอย่างกว้างขวาง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2559)

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นธรรมชาติ อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่มีภูเขาจำนวนมาก จนถูกเรียกว่าเป็นเมืองแห่งทะเลภูเขา เพราะเหตุนี้จึงถูกนำมาใช้ในคำขวัญของจังหวัดเลย จากความโดดเด่นทางด้านการท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ ทางจังหวัดได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่นำเอาการออกกำลังกายเข้ามาเชื่อมโยงในการท่องเที่ยว คือ การใช้จักรยานเป็นยานพาหนะในการท่องเที่ยว ของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ หรือการใช้จักรยานเป็นยานพาหนะในการเดินทางจากสถานที่ท่องเที่ยวที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่ท่องเที่ยวหนึ่ง ซึ่งทางภาครัฐได้มีการสนับสนุนในการใช้จักรยานเป็นยานพาหนะในการท่องเที่ยว โดยผ่านช่องทาง สื่อเว็บไซต์ และกรมประชาสัมพันธ์ต่างๆ ในปี พ.ศ. 2561 ทางจังหวัดเลยได้มีการจัดกิจกรรมปั่นเบิ่งเขา กินข้าวซุ่มกัน ณ ภูเรือ ปั่นจักรยานชมวิว สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน OTOP นวัตกรรม วิถี ซึ่งได้มีการจัดขึ้น ณ อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย เป็นกิจกรรมปั่นจักรยานชมธรรมชาติและชมวิถีชีวิตของชุมชนชาวภูเรือทั้งสองข้างทาง อีกทั้งยังกิจกรรมที่ช่วยสร้างการรับรู้การท่องเที่ยวอำเภอภูเรือและเป็นการดำเนินการตามวาระการขับเคลื่อนจังหวัดเลยไทยเลย 4.0 ในหัวข้อเลยเมืองแห่งการท่องเที่ยวและกีฬา รวมระยะทาง 50 กิโลเมตร ต่อมาในปีเดียวกันทางจังหวัดได้มีการจัดกิจกรรมปั่นจักรยาน ปั่นกิน ปั่นชม ปั่นเที่ยววิถีไทยเลย จังหวัดเลย ครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว Sport tourism ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 และกลุ่ม

จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ที่ศูนย์การศึกษาโลจิสติกส์ และการค้าชายแดนที่ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา กิจกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขง เป็นกิจกรรมที่ใช้จักรยานเป็นยานพาหนะในการเดินทางท่องเที่ยว ที่อยู่เลยแม่น้ำโขง เชียงคาน เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยระยะทาง 7 กิโลเมตร ตั้งแต่ถนนคนเดินเชียงคานไปถึงแก่งคุดคู้ ซึ่งการท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคานเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมากของเทศบาลตำบลเชียงคาน ในการเดินทางเพื่อสัมผัสกับบรรยากาศธรรมชาติริมโขงเชียงคาน และวิถีชีวิตผู้คนที่ยังอาศัยอยู่ในระแวกนั้น ต่อมาในปี 2563 เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 มีความรุนแรง ทำให้รัฐบาลประกาศปิดประเทศ (Lockdown) ห้ามมีการเดินทางท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศภายหลังเกิดการระบาดของโควิด-19 ส่งผลทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ลดลงเป็นจำนวนมากจากการรายงานข้อมูลสถิติการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลเชียงคาน ในปี 2563 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 1,948,712 คน แต่ในปี 2564 เหลือเพียง 155,307 คน (เทศบาลตำบลเชียงคาน, 2566)

จากสถิติของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวภายในเทศบาลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มากขึ้นตามลำดับ หลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่นักท่องเที่ยวที่เลือกเดินทางท่องเที่ยวด้วยการปั่นจักรยานมีจำนวนที่ลดลง เมื่อเทียบกับสถิติการท่องเที่ยวของเทศบาลเชียงคาน (ท. จันทราภา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กรกฎาคม 2566) อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษากระบวนการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวปั่นจักรยานในพื้นที่เชียงคาน ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ประกอบการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน และสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้จักรยานให้ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เก็บข้อมูลกับนักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักท่องเที่ยวที่เคยปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนและกลุ่มประชากรมีขนาดใหญ่ คำนวณโดยใช้สูตรของ Cochran (1977 อ้างถึงใน ณัฐพล หิรัญเรือง, 2555, น. 63) สามารถคำนวณได้เท่ากับ 384.16 หรือได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 385 คน และเพื่อเป็นการป้องกันความผิดพลาดจากการตอบแบบสอบถามอย่างไม่สมบูรณ์ จึงได้สำรองกลุ่มตัวอย่างเพิ่มอีก 16 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทั้งสิ้น 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการเลือกเก็บแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวที่เคยท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - ตุลาคม 2566

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Closed-ended Question) ประกอบด้วยคำถามต่อไปนี้ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ และอาชีพ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Closed-ended Question) ประกอบด้วยคำถามต่อไปนี้ จำนวนครั้งที่เคยเดินทางท่องเที่ยวถนนคนเดินเชียงคาน จำนวนครั้งที่เคยเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยาน วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยาน ผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยาน ระยะเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีลักษณะแบบสอบถามเป็น Rating Scale มีให้เลือกตอบ 5 ระดับ ดังนี้ ระดับคะแนน 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด ระดับคะแนน 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก ระดับคะแนน 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง ระดับคะแนน 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย ระดับคะแนน 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 การแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาคุณภาพเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended question)

จากนั้นตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยหาค่าความเที่ยง (IOC) เท่ากับ 0.99 และค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.97

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยมีการดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ดำเนินการขอเอกสารรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (หมายเลขใบรับรอง HE 034/2566)

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาคือนักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ในการตอบแบบสอบถามจำนวน 400 ฉบับ โดยการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) มีทั้ง คำถามแบบปลายปิด (Close-ended Questions)

3. ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากการให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม

4. ตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา โดยตรวจสอบความถูกต้องความครบถ้วนของข้อมูล แล้วนำมากำหนดรหัสคำตอบเพื่อทำการวิเคราะห์ประมวลผล

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามได้ถูกนำมาวิเคราะห์และอธิบายโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยมีรายละเอียดดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อบรรยายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น ข้อมูลทั่วไป และพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน โดยใช้ตารางแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และกระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จะใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เมื่อรวบรวมข้อมูลและแจกแจงความถี่แล้วใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมาพิจารณาระดับความถี่ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาแบ่งระดับของความสำคัญเกี่ยวกับ ระดับความคิดเห็นในการใช้บริการรถเช่าปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

3. สรุปผลการวิจัย

พฤติกรรมนักท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยเดินทางท่องเที่ยวถนนคนเดินเชียงคานมากกว่า 4 ครั้ง จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 36.0 และเคยเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน 1 ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์ในการมาท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคานเพื่อ

ต้องการท่องเที่ยว จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 52.5 มีเพื่อนเป็นผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 43.0 ช่วงเวลาที่เลือกเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคานเป็นวันหยุดสุดสัปดาห์ จำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 64.0 ใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน 2 ชั่วโมง จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 มีค่าใช้จ่ายในการเช่ารถจักรยานเพื่อท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน 50 บาท จำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 62.0 ไม่ได้วางแผนล่วงหน้าสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 48.5 และมีการรับรู้ข้อมูลการท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคานผ่านสื่อออนไลน์ (เว็บไซต์ Facebook, Instagram, Tiktok, X, Youtube)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน

กระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
การรับรู้ถึงปัญหาหรือความต้องการ	4.33	0.63	เห็นด้วยมากที่สุด
การค้นหาทางเลือกหรือหาข้อมูล	4.10	0.70	เห็นด้วยมาก
การประเมินทางเลือก	4.34	0.61	เห็นด้วยมากที่สุด
การตัดสินใจซื้อ	4.41	0.67	เห็นด้วยมากที่สุด
พฤติกรรมหลังการเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน	4.47	0.60	เห็นด้วยมากที่สุด
รวม	4.33	0.54	เห็นด้วยมากที่สุด

กระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า

ด้านพฤติกรรมหลังการเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 รองลงมา คือ การตัดสินใจซื้อ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ด้านการประเมินทางเลือก อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 และด้านการรับรู้ถึงปัญหาหรือความต้องการ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ตามลำดับ

ด้านการรับรู้ถึงปัญหาหรือความต้องการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า เดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคานเนื่องจากต้องการพักผ่อนทางกายและจิตใจ เช่น ต้องการผ่อนคลายความตึงเครียด อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62

ด้านการค้นหาทางเลือกหรือหาข้อมูล โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ค้นหาข้อมูลจากสื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ Facebook, Instagram, Tiktok, X, Youtube เป็นต้น อยู่ในระดับความเห็นด้วยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49

ด้านการประเมินทางเลือก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49

ด้านการตัดสินใจซื้อ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ตัดสินใจเลือกใช้บริการปั่นจักรยานจากผู้ประกอบการที่พร้อมให้บริการในขณะนั้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42

ด้านพฤติกรรมหลังการเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า หลังจากท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคานมีแนวโน้มที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกในอนาคต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53

4. อภิปรายผล

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 21-25 สถานภาพโสด การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี อาชีพนักเรียน/นักศึกษา มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท

เนื่องจากอำเภอเชียงคานสามารถท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล ค่าใช้จ่ายในการเดินทางและค่าใช้จ่ายในการเช่ารถจักรยานราคาไม่สูงเกินไปเหมาะสำหรับผู้ที่มีรายได้ไม่สูงมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับ ธรรมยุทธิ จันทรทิพย์ (2564) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ กระบวนการตัดสินใจซื้อที่มีผลต่อความเชื่อมั่นในการเข้าชมเทศกาลดนตรีของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 15-19 ปี โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท การศึกษาระดับปริญญาตรี และรุ่งรัตน์ วรรณอยู่ (2563) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ องค์ประกอบการท่องเที่ยวปั่นจักรยานและความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการท่องเที่ยวปั่นจักรยาน: กรณีศึกษาเขตธนบุรี นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งมีอายุ อยู่ในช่วง 12 – 24 ปี ด้านการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่ากิจกรรมท่องเที่ยวปั่นจักรยานเป็นกิจกรรมที่เป็นความสนใจของนักท่องเที่ยววัยรุ่น ซึ่งไม่มีข้อจำกัดทางกาย และมีค่าใช้จ่ายไม่สูง

การศึกษาพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า พฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เคยเดินทางท่องเที่ยวถนนคนเดินเชียงคานมากกว่า 4 ครั้ง และเคยเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน 1 ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อท่องเที่ยว ช่วงเวลาวันหยุดสุดสัปดาห์ มีเพื่อนร่วมเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน ระยะเวลาในการท่องเที่ยวปั่นจักรยาน 2 ชั่วโมง มีค่าใช้จ่ายในการเช่ารถจักรยาน 50 บาท โดยไม่ได้วางแผนล่วงหน้าในการเดินทางท่องเที่ยว ช่องทางในการรับรู้ข้อมูลมาจากสื่อออนไลน์ (เว็บไซต์ Facebook, Instagram, Tiktok, X, Youtube) แสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการท่องเที่ยวและพักผ่อนในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ นอกจากนี้ได้ทำกิจกรรมปั่นจักรยานร่วมกับเพื่อนๆ แล้ว ยังสามารถสัมผัสบรรยากาศรอบ ๆ ริมโขงเชียงคาน ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่งรัตน์ วรรณอยู่ (2563) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ องค์ประกอบการท่องเที่ยวปั่นจักรยานและความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการท่องเที่ยวปั่นจักรยาน: กรณีศึกษาเขตธนบุรี ที่กล่าวว่า ระยะเวลาในการท่องเที่ยวปั่นจักรยานส่วนใหญ่ใช้เวลามากกว่า 2 ชั่วโมง และ อติเรก อุ่นเจริญ และพลเดช เขาวรัตน์ (2558) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ระบบจักรยานเพื่อการท่องเที่ยว กรณีศึกษา : อำเภอคำม่วน จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้กล่าวว่า นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ เนื่องจากพื้นที่อำเภอเชียงคานเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม การปั่นจักรยานริมโขงจึงเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับทั้งบริบทพื้นที่ที่มีทิวทัศน์ริมน้ำโขงสวยงาม เส้นทางปั่นจักรยานสะดวก มีพื้นที่จำกัด ไม่สร้างผลกระทบต่อกันในพื้นที่ และตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักท่องเที่ยววัยรุ่น และไม่ต้องกรกิจกรรมที่ซ้ำบประมาณสูง

การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า

ด้านการรับรู้ถึงปัญหาหรือความต้องการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคาน เนื่องจากต้องการพักผ่อนทางกายและจิตใจ เช่น ต้องการผ่อนคลายความตึงเครียด เนื่องจาก การท่องเที่ยวปั่นจักรยาน นอกจากจะเป็นการปั่นเพื่อชมบรรยากาศรอบๆ ริมโขงแล้ว ยังเป็นการออกกำลังกายช่วยลดระดับคอเลสเตอรอลในร่างกาย และช่วยคลายความกังวล ซึ่งจะช่วยกระตุ้นสารเอ็นโดรฟินออกมา เป็นสารแห่งความสุขจะส่งผลลดความเครียดได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ ธรรมยุทธิ จันทรทิพย์ (2564) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ กระบวนการตัดสินใจซื้อที่มีผลต่อความเชื่อมั่นในการเข้าชมเทศกาลดนตรีของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร ได้กล่าวว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการซื้อบัตรชมเทศกาลดนตรี เนื่องจากต้องการผ่อนคลายความตึงเครียดและความบันเทิงส่วนตัว นอกจากนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับเหตุผลในการเดินทางท่องเที่ยว พบว่า ปัจจัยด้านการพักผ่อนทางกายและจิตใจ เป็นปัจจัยอันดับต้นๆ ที่เป็นเหตุผลในการเดินทางของนักท่องเที่ยวมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (วิภาดา เถาธรรมพิทักษ์ และคณะ, 2565)

ด้านการค้นหาทางเลือกหรือหาข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ค้นหาข้อมูลของการท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคานจากสื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ Facebook, Instagram, Tiktok, X, Youtube เป็นต้น เนื่องจาก ปัจจุบันมีผู้ใช้สื่อออนไลน์เพิ่มมากขึ้นทุกๆ ปี ผู้คนส่วนใหญ่มักแบ่งปันรูปภาพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขงเชียงคานผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งทำให้ผู้รับรู้สื่อนั้นเกิดความสนใจ และยังเป็นการกระตุ้นให้ต้องการเดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ กมลทิพย์ ธรรมนิยต์ถาวร และแสงแข บุญศิริ (2565) ที่ระบุว่า นักท่องเที่ยวเจนเนอเรชันวายจะใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการค้นหาข้อมูล

ด้านการประเมินทางเลือก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประเมินทางเลือกจากความปลอดภัยในการท่องเที่ยวบ้านจักรยานริมโขงเชียงคาน แสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวบ้านจักรยานริมโขงเชียงคานเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เนื่องจากคนในท้องถิ่นมีอัธยาศัยไมตรีที่ดีช่วยสอดส่องความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว และดูแลนักท่องเที่ยวเหมือนลูกหลานของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ อธิพร ลักษณะวิลาส (2564) และ ปวีณา อัสวานิก และนิยตการวิวงศ์ (2567) ที่ระบุว่านักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวด้วยความสวยงาม และความปลอดภัยมากที่สุด

ด้านการตัดสินใจซื้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวบ้านจักรยานริมโขงเชียงคานพิจารณาจากผู้ประกอบการที่พร้อมให้บริการในขณะนั้น แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวเลือกใช้บริการร้านเช่าจักรยานที่มีความพร้อมในการให้บริการขณะนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ ธรรมยุทธิ จันทรทิพย์ (2564) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ กระบวนการตัดสินใจซื้อที่มีผลต่อความเชื่อมั่นในการเข้าชมเทศกาลดนตรี ได้กล่าวว่า ผู้ตอบแบบสอบถามตัดสินใจซื้อบัตรเข้าชมเทศกาลดนตรีในช่วงแรกตั้งแต่เริ่มเปิดจำหน่ายบัตร ได้กล่าวว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ความแข็งแรงและระบบรักษาความปลอดภัยของที่พักรักษาความปลอดภัยที่พักรักษาความปลอดภัย

ด้านพฤติกรรมหลังการเดินทางท่องเที่ยวบ้านจักรยานริมโขงเชียงคาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกในอนาคต แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจและประทับใจ ที่ได้เดินทางท่องเที่ยวบ้านจักรยานริมโขงเชียงคาน และอยากกลับมาท่องเที่ยวบ้านจักรยานอีกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับ ธัชชัย มงคลจันทร์กุล (2564) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การตัดสินใจและพฤติกรรมการเลือกใช้บริการรีสอร์ทในเขตจังหวัดตรัง ได้กล่าวว่า ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวและที่ได้เข้ามาพักที่พักรักษาความปลอดภัยและเกิดความประทับใจในแต่ละด้าน คือ ความพึงพอใจหลังจากที่ได้ใช้บริการรีสอร์ทและอยากกลับมาใช้บริการอีกครั้ง และ Karnasuta (2019) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบระหว่างกระบวนการตัดสินใจท่องเที่ยวประเทศไทยของนักท่องเที่ยวรัสเซียและนักท่องเที่ยวจีน ได้กล่าวว่า นักท่องเที่ยวชาวรัสเซียพอใจกับการเดินทางมาประเทศไทยและมีแนวโน้มที่จะกลับมาอีกครั้ง พร้อมทั้งแนะนำประเทศไทยให้ครอบครัว เพื่อนญาติ หรือคนรู้จักทราบ

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาพบประเด็นสำคัญที่ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปปรับปรุง ดังนี้:

5.1.1 ด้านพฤติกรรมหลังการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุด ดังนั้น ผู้ประกอบการร้านเช่าจักรยานควรหมั่นตรวจสอบและซ่อมบำรุงจักรยานให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานและปลอดภัยอยู่เสมอ รวมถึงพัฒนาคุณภาพการให้บริการเพื่อสร้างความประทับใจ ซึ่งจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวกลับมาใช้บริการซ้ำ

5.1.2 ด้านความปลอดภัย นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับความปลอดภัยเป็นอย่างมาก ภาครัฐและชุมชนควรจัดทำเส้นทางจักรยานที่ชัดเจน ติดตั้งไฟส่องสว่างให้เพียงพอ และมีระบบดูแลความปลอดภัยในจุดเสี่ยง ส่วนผู้ประกอบการควรจัดเตรียมอุปกรณ์ความปลอดภัย เช่น ไฟหน้า-ไฟท้าย ให้กับรถจักรยานทุกคัน

5.1.3 ด้านการสื่อสารการตลาด เนื่องจากสื่อออนไลน์ (Facebook, Instagram, TikTok ฯลฯ) มีอิทธิพลสูงสุดต่อการรับรู้และการตัดสินใจ ผู้ประกอบการและภาครัฐควรเน้นการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางเหล่านี้ โดยนำเสนอภาพลักษณ์ความสวยงามของเส้นทางบ้านจักรยานและวิถีชีวิตริมโขง

5.1.4 ด้านการอนุรักษ์ เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องการการพักผ่อนทางกายและใจ ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เทศบาลตำบลเชียงคาน ซึ่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบดูแลพื้นที่โดยตรง ควรมีนโยบายในการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและภูมิทัศน์ริมโขง รวมถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ให้เสื่อมโทรม เพื่อรักษาบรรยากาศที่เอื้อต่อการพักผ่อน

5.2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขง เชียงคาน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย และในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาตัวแปรอื่นเพิ่มมากขึ้น อาทิ องค์ประกอบ การท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขง เชียงคาน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมภาพลักษณ์ ของการท่องเที่ยวโดยการปั่นจักรยาน และปัจจัยส่วนประสมการตลาดของการท่องเที่ยวปั่นจักรยานริมโขง เชียงคาน ให้ครอบคลุม ครบทุกประเด็น เพื่อนำผลจากการวิเคราะห์ที่น่าสนใจไปใช้วางแผนพัฒนาธุรกิจให้ดียิ่งขึ้นและสามารถสร้างกลยุทธ์การ ท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และสร้างความพึงพอใจได้สูงสุด และควรใช้สถิติ SEM เพื่อ วิเคราะห์โมเดลเชิงกลยุทธ์

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเส้นทางปั่นจักรยานในเขตริมโขง เชียงคาน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย เท่านั้น เพื่อความหลากหลายในการท่องเที่ยว ควรศึกษาเส้นทางปั่นจักรยานใกล้เคียง หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่ทำให้ทราบ ระดับความพึงพอใจในภาพรวม และควรขยายพื้นที่ศึกษาเพื่อให้สามารถนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายใน ระดับจังหวัดต่อไป

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณอย่างเดียว ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่ไปกับการศึกษาเชิง ปริมาณ เพื่อให้ผู้วิจัยหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

6. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย และสถาบันวิจัยและพัฒนาในการสนับสนุนทุนวิจัยระดับปริญญาตรี ขอคุณ อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ทำงานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี

7. เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ ธรรมนิษฐ์ถาวร, และแสงแข บุญศิริ. (2565). พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยกลุ่มเจนเอ เรชั่นวายที่เดินทางมาท่องเที่ยว วัดจุฬามณี จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และ นวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 1(2), 17-32. https://doi.nrct.go.th/admin/doc/doc_637440.pdf
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2559). *การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ลงนามความร่วมมือ (MOU) ร่วมกับ 4 จังหวัดภาคอีสาน จัดใหญ่งานมหกรรมปั่นจักรยานทางไกลประเทศไทย Ride to khong's Legendary ครั้งที่ 2 รับปี 2560*. ข่าวการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. <https://www.tatnewsthailand.org/article-infos/4405>
- ณัฐพล หิรัญเรือง. (2555). *ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ Facebook ชาวไทยต่อการเผยแพร่ข้อมูลทางการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทยสำนักงานจังหวัดขอนแก่น [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. เทศบาลตำบลเชียงคาน. (2566). *สถิตินักท่องเที่ยว*. <https://chiangkhan.go.th/public/list/data/detail/id/4040/menu/1656/page/1>
- ธรรมยุทธิ์ จันทร์ทิพย์. (2564). *กระบวนการตัดสินใจซื้อที่มีผลต่อความเชื่อมั่นในการเข้าชมเทศกาลดนตรี*. มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ. http://dspace.bu.ac.th/bitstream/123456789/5191/1/thamayut_jant.pdf
- ธัชชัย มงคลจันทร์กุล. (2564). *การตัดสินใจและพฤติกรรมการเลือกใช้บริการรีสอร์ทในเขตจังหวัดตรัง [วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยเกริก. <https://www.dpu.ac.th/grad/admin/upload/content/files/year10-2/10-1.pdf>
- ธีรภาพ ลักษณะวิลาศ. (2564). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อแพ็คเกจท่องเที่ยวต่างประเทศของ นักท่องเที่ยวชาวไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยศิลปากร. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/3956/1/60602705.pdf>

- ปวีณา อัสวานิก, และนิยดา กาวิวงศ์. (2567). แรงจูงใจในการท่องเที่ยวและแนวโน้มการท่องเที่ยวภายในประเทศของผู้อาศัยในจังหวัดลำปาง หลังการแพร่ระบาดของโควิด-19. *วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 10(1), 418-423. https://apps.cmubs.cmu.ac.th/academic/ittipon/is/articles_file/25670509102734.pdf
- รุ่งรัตน์ วรรณะอยู่. (2563). *องค์ประกอบการท่องเที่ยวบนจักรยานและความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวต่างชาติในการท่องเที่ยวบนจักรยาน: กรณีศึกษาเขตรอบบุรี [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. <http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2563/b210700e.pdf>
- วิภาดา เถาธรรมพิทักษ์, สิปปวิชญ์ วงศ์สุวรรณ, และศิริกัญญา ทองแสง. (2565). แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาย่านเมืองเก่าสงขลา จังหวัดสงขลา. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 17(2), 56-68. https://eds.trang.psu.ac.th/mis/expert_system/file/20221222-093556.pdf
- อดิเรก อุ้นเจริญ, และพลเดช เขาวรัตน์. (2558). ระบบจักรยานเพื่อการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครพนม*, 3(1). http://journal.nmc.ac.th/th/admin/Journal/2558Vol3No1_11.pdf
- Karnasuta, S. (2019). Comparison between the decision-making process of Russian and Chinese tourists traveling to Thailand. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 14(1), 58-77. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/tourismtaat/article/view/175046>

การพัฒนาแบบบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่ผ่านแนวทางโรงเรียนแห่งการคิด เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในอัตลักษณ์วัฒนธรรมกลองยาว สำหรับนักเรียนประถมศึกษา

Development of a Functional Aesthetic Integration Model through the Thinking School Approach to Enhance Creative Thinking Skills and Cultural Identity Awareness of Long Drum Arts among Elementary School Students

ประณิธาน การสง่า¹ และศิริพงษ์ เพียศิริ^{2*}
Pranitan Pansanga¹ and Siribhong Bhasiri^{2*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่ และ 2) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้ดังกล่าว ด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในอัตลักษณ์วัฒนธรรมกลองยาว สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบ และระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบตามแบบแผนเชิงทดลองขั้นต้น (Pre-Experimental Design) แบบกลุ่มเดียววัดผลหลังการทดลอง (One-Shot Case Study) กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ อำเภอบุตรรัมย์ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 13 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จำนวน 4 แผน รวม 8 ชั่วโมง 2) แบบประเมินทักษะการคิดสร้างสรรค์ ประเมิน 4 ด้าน ด้านละ 5 คะแนน 3) แบบประเมินความตระหนักในอัตลักษณ์ท้องถิ่น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่ (Functional Aesthetic Integration Model) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ DO NOW, PURPOSE, WORK MODE (Explore, Decode, Create), และ REFLECTIVE THINKING โดยมีผลการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการใช้รูปแบบพบว่า นักเรียนมีคะแนนทักษะการคิดสร้างสรรค์หลังเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 16.54$, $SD = 1.85$) และมีความตระหนักในอัตลักษณ์ท้องถิ่นหลังเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.82$, $SD = 0.35$) โดยสามารถเชื่อมโยงคุณค่าของกลองยาวสู่บริบทชีวิตจริงได้ผ่านกระบวนการสะท้อนคิด

¹ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน กลุ่มวิชาเฉพาะการสอนศิลปะ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Department of Curriculum and Instruction, Specialization in Art Education, Faculty of Education, Khon Kaen University.

E-mail: pranitanpansanga@gmail.com

^{2*} สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน กลุ่มวิชาเฉพาะการสอนศิลปะ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Department of Curriculum and Instruction, Specialization in Art Education, Faculty of Education, Khon Kaen University.

E-mail: sirbea@kku.ac.th

* Corresponding author

ข้อค้นพบสำคัญคือ การใช้เครื่องมือคิด (Thinking Tools) ช่วยเปลี่ยนวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม และเปลี่ยนบทบาทผู้เรียนเป็น “ผู้สร้างสรรค์ความหมายทางวัฒนธรรม”

คำสำคัญ: รูปแบบการบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่ โรงเรียนแห่งการคิด ทักษะการคิดสร้างสรรค์ วัฒนธรรมกลองยาว ห้วยยางนคร อัตลักษณ์ท้องถิ่น

Abstract

This research and development study aimed 1) to develop a Functional Aesthetic Integration Model for learning management; and 2) to investigate the effects of the model on students' creative thinking skills and their awareness of the cultural identity of long drum arts among elementary school students. The study was conducted in two phases: Phase 1 involved the development of the model, and Phase 2 examined the effects of its implementation using a pre-experimental design with a one-shot case study. The sample consisted of 13 Grade 6 students from Huai Yang Wittayasan School, Ubolrat District, Khon Kaen Province, with purposive sampling. The research instruments included four integrated lesson plans totaling 8 instructional hours, a creative thinking skills assessment consisting of four dimensions with 5 points for each dimension, and a 10-item local cultural identity awareness assessment based on a five-point rating scale. The data were analyzed using percentages, means, standard deviation, and content analysis. The findings indicated that the Functional Aesthetic Integration Model comprised four major stages: DO NOW, PURPOSE, WORK MODE (Explore, Decode, and Create), and REFLECTIVE THINKING. Expert evaluation showed that the model was appropriate at the highest level. Following the implementation of the model, the students demonstrated creative thinking skills at the highest level ($M = 16.54$, $SD = 1.85$), while their awareness of local cultural identity was also at the highest level ($M = 4.82$, $SD = 0.35$). The students were able to connect the values of long drum culture to real-life contexts through reflective thinking processes. An important finding was that the use of Thinking Tools effectively transformed abstract cultural concepts into concrete understanding and repositioned learners as “cultural meaning-makers.”

Keywords: Functional Aesthetic Integration Model, Thinking School, Creative Thinking Skills, Long Drum Culture, Huai Yang Nakhon, Local Cultural Identity

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ท่ามกลางพลวัตแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 กระบวนทัศน์การจัดการศึกษาได้ก้าวข้ามจากการมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา ไปสู่การสร้างสรรค์สมรรถนะ และการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในบริบทของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางสติปัญญา และอารมณ์ ศิลปะ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยขัดเกลาและพัฒนาระบบการรับรู้เชิงสุนทรียะ สอดคล้องกับแนวคิดของ Eisner (2002) ที่ชี้ให้เห็นว่าศิลปะไม่ใช่เพียงการฝึกฝนทักษะทางกายภาพ แต่เป็นระบบสัญลักษณ์ทางปัญญาที่ช่วยให้มนุษย์สามารถสร้างความหมายจากประสบการณ์รอบตัวและนำไปสู่การคิดแก้ปัญหาที่ซับซ้อน

อย่างไรก็ตาม สภาพการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยในปัจจุบัน ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ ประการแรกคือ ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบแยกส่วน (Fragmented Approach) โดยสถานศึกษามักแยกการสอนวิชาทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ ออกจากกันอย่างเด็ดขาด ส่งผลให้ผู้เรียนขาดมุมมองแบบองค์รวมและไม่สามารถเชื่อมโยงสุนทรียภาพแขนงต่าง ๆ เข้าด้วยกันได้ (LaJevic, 2013) ประการที่สองคือการสอนส่วนใหญ่ยังคงยึดติดกับการเน้นทักษะปฏิบัติแบบทำซ้ำ (Skill-Based Teaching) โดยให้ผู้เรียนลอกเลียนแบบผลงานตามที่ครูกำหนด ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อ “ทักษะการคิดสร้างสรรค์” อันเป็นกระบวนการทางปัญญาที่ Torrance (1974) ให้ความสำคัญว่าประกอบด้วย ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ จากการสำรวจสภาพปัญหาในชั้นเรียนประถมศึกษาตอนปลาย พบว่านักเรียนมีระดับทักษะการคิดสร้างสรรค์ในเกณฑ์ที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน นักเรียนส่วนใหญ่มักยึดติดกับกรอบคำตอบเดิม ขาดความสามารถในการคิดยืดหยุ่นเพื่อหามุมมองใหม่ ๆ และขาดทักษะความคิดละเอียดลออในการขยายความหรือต่อยอดผลงานศิลปะให้มีความสมบูรณ์เชิงความหมาย ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ ประจำปีการศึกษา 2567 ที่สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านกระบวนการคิดของผู้เรียน ซึ่งหากไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างทันที่ อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรมอันเป็นทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 ด้วยเหตุนี้ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งกระตุ้นกระบวนการคิด จึงถือเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ผู้วิจัยเล็งเห็นและนำมาเป็นโจทย์สำคัญในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

นอกเหนือจากช่องว่างด้านกระบวนการคิดแล้ว การบูรณาการมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษายังเป็นอีกหนึ่งความท้าทายที่สำคัญ “อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม” ไม่ได้เป็นเพียงการจดจำร่องรอยในอดีต แต่คือกระบวนการทำความเข้าใจรากเหง้าเพื่อสร้างความภาคภูมิใจและกำหนดตัวตนในปัจจุบัน (Hall, 1990) ยกตัวอย่างเช่น ทุนทางวัฒนธรรม “กลองยาวห้วยยางนคร” แห่งอำเภอบุรบือ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นศิลปะพื้นบ้านที่หลอมรวมทั้งลวดลายทางทัศนศิลป์ จังหวะทางดนตรี และลีลาทางนาฏศิลป์ เข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน ทว่าในปัจจุบัน จากการวิเคราะห์บริบทผู้เรียนพบว่า ระดับความตระหนักในอัตลักษณ์วัฒนธรรมกลองยาวของนักเรียนประถมศึกษาอยู่ในภาวะวิกฤตเยาวชนคนรุ่นใหม่มองวัฒนธรรมนี้เป็นเพียง “วัตถุโบราณ” หรือกิจกรรมของผู้สูงอายุ การรับรู้เป็นไปอย่างผิวเผิน ขาดความเข้าใจในสัญลักษณ์และหน้าที่ทางสังคมของกลองยาว (เอกรินทร์ พึ่งประชา, 2567) การถ่ายทอดในโรงเรียนที่เน้นเพียงการท่องจำประวัติหรือฝึกตีกลองตามจังหวะเดิม ๆ จึงไม่เพียงพอที่จะสร้างความตระหนักและคุณค่าให้หยั่งรากลึกในจิตใจของผู้เรียนได้อีกต่อไป (สุวิทย์ โพธิ์สัตย์ และศิริวรรณ ศรีพหล, 2563)

เพื่อคลี่คลายสภาพปัญหาดังกล่าว การปรับเปลี่ยนเชิงระบบด้วยนวัตกรรม “โรงเรียนแห่งการคิด” จึงถูกนำมาใช้เป็นฐานคิดสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้ โดย ศราวุธ สุตะวงศ์ (2562) ได้เสนอแนวทางกระบวนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) DO NOW (การกระตุ้นความสนใจ) 2) PURPOSE (การแจ้งจุดประสงค์) 3) WORK MODE (การปฏิบัติการเรียนรู้) และ 4) REFLECTIVE THINKING (การสะท้อนคิด) ซึ่งเป็นโครงสร้างที่ช่วยสร้างวัฒนธรรมการคิดให้เกิดขึ้นในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ ยิ่งไปกว่านั้น การบูรณาการเครื่องมือคิด (Thinking Tools) เช่น เทคนิค SCAMPER ของ Eberle (2008) เข้าไปในขั้นตอน WORK MODE จะทำหน้าที่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาทางปัญญาที่เอื้อให้นักเรียนสามารถสำรวจ วิเคราะห์ ถอดรหัส และดัดแปลงต่อยอดรากเหง้าทางวัฒนธรรมเดิมให้กลายเป็นนวัตกรรมสร้างสรรค์ใหม่ที่สอดคล้องกับยุคสมัย

จากเหตุผลและหลักการที่กล่าวมาเบื้องต้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่ โดยใช้กลองยาวห้วยยางนครเป็นแกนกลางในการเชื่อมประสานศิลปะทั้ง 3 แขนง (ทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์) เข้าด้วยกัน ผ่านกลไกการขับเคลื่อนของแนวทางโรงเรียนแห่งการคิดและเครื่องมือคิด ทั้งนี้ เพื่อมุ่งหวังให้รูปแบบดังกล่าวเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่ช่วยยกระดับทักษะการคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งหล่อหลอมความตระหนักในอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้แก่ผู้เรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งจะเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจาก “ผู้รับมอบวัฒนธรรมเชิงรับ” ไปสู่การเป็น “ผู้สร้างสรรค์ความหมายทางวัฒนธรรม” อย่างยั่งยืนสืบไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา

1.2.2 เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้การบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่ที่มีต่อ:

- 1) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน
- 2) ความตระหนักในอัตลักษณ์วัฒนธรรมกลองยาวของนักเรียน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ด้านเนื้อหา การวิจัยนี้มุ่งเน้นการบูรณาการ ศิลปะสามแขนง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ได้แก่

1) ทศนศิลป์ (Visual Arts) การออกแบบและสร้างสรรค์ลวดลายบนตัวกลองยาว โดยศึกษาองค์ประกอบศิลป์ (จุด เส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว) และหลักการออกแบบ (จังหวะ ความกลมกลืน สัดส่วน จุดเด่น) การวาดภาพและการตกแต่งโดยใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น ลายนาคร ลายพญาครุฑ ลายดอกไม้พื้นบ้าน ดนตรี (Music) การศึกษาจังหวะพื้นฐานของการตีกลองยาว (จังหวะคู่ จังหวะคี่ จังหวะผสม) การสร้างสรรค์ทำนองเรียบง่ายโดยใช้เครื่องดนตรีประกอบ (ฉิ่ง ฉาบ) การอ่านและเขียนสัญลักษณ์ทางดนตรีเบื้องต้น (โน้ตจังหวะ) นาฏศิลป์ (Dance/Performing Arts) การเคลื่อนไหวร่างกายประกอบจังหวะกลองยาว การออกแบบท่ารำเบื้องต้นที่สื่อความหมายทางวัฒนธรรม (ท่าประนม ท่าบูชา การเลียนแบบธรรมชาติ) การแสดงออกทางสีหน้าและอารมณ์

2) เนื้อหาวัฒนธรรมกลองยาวห้วยยางนคร ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของกลองยาวต่อชุมชนอำเภออุบลรัตน์ ส่วนประกอบของกลอง (หน้ากลอง ลำตัว เชือกผูก ลวดลาย) บทบาทของกลองยาวในพิธีกรรมท้องถิ่น (งานบุญบั้งไฟ แห่เทียนพรรษา) ความเชื่อและสัญลักษณ์ที่สะท้อนในลวดลายและการใช้งาน

3) ทักษะการคิดตามกรอบแนวคิด Torrance งานวิจัยนี้ศึกษา 4 องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ (Torrance, 1974) ดังนี้ Fluency (ความคล่องแคล่ว) คือ ความสามารถในการผลิตความคิดหลากหลาย Flexibility (ความยืดหยุ่น) คือ ความสามารถในการเปลี่ยนมุมมองและปรับตัว Originality (ความคิดริเริ่ม) คือ ความสามารถในการสร้างสิ่งใหม่ที่แตกต่าง Elaboration (ความละเอียดลออ) คือ ความสามารถในการขยายความคิดให้สมบูรณ์

4) Thinking Tools (เครื่องมือคิด) งานวิจัยใช้ 3 เครื่องมือคิดหลัก ดังนี้ Mind Map (แผนผังความคิด) ใช้ในขั้นตอน สำรวจและจัดระบบความรู้ เกี่ยวกับกลองยาว SCAMPER ใช้ในขั้นตอน สร้างสรรค์และดัดแปลง Storyboard (กระดานเรื่องราว) ใช้ในขั้นตอน วางแผนและลำดับเหตุการณ์

5) อัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ครอบคลุมการประเมิน 3 มิติ ดังนี้ มิติที่ 1 ความภาคภูมิใจ (Cultural Pride) ความรู้สึกภูมิใจในผลงานที่สร้างสรรค์ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม มิติที่ 2 การถอดรหัสความหมาย (Cultural Interpretation) ความสามารถในการอธิบายความหมายของสัญลักษณ์ การเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับชีวิตประจำวัน มิติที่ 3 ความรับผิดชอบต่อมรดก (Cultural Stewardship) ความตั้งใจในการสืบทอดและแบ่งปัน การแสดงออกถึงความใส่ใจดูแลรักษา

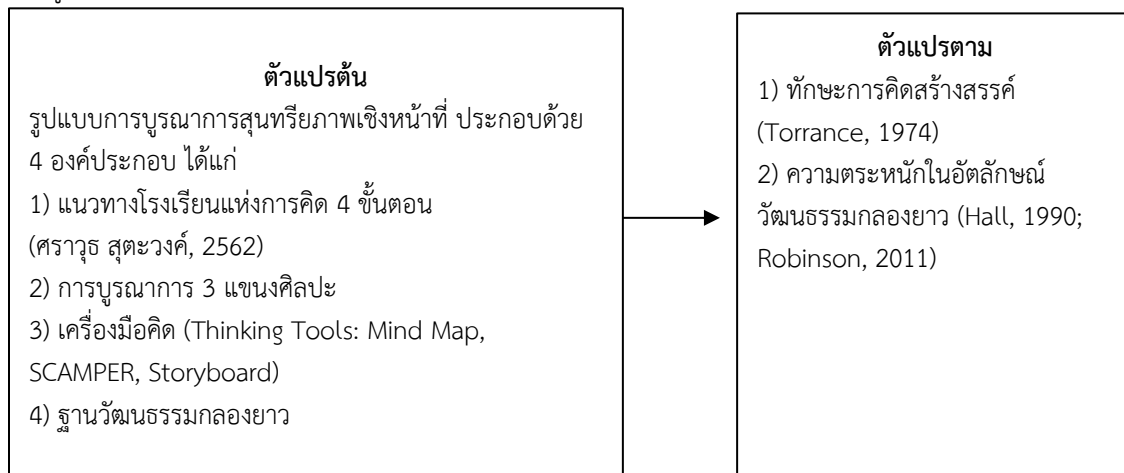
1.3.2 กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2568 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียนจำนวน 13 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.3.4 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ตัวแปรต้น คือ รูปแบบการบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่ ตัวแปรตาม คือ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ความตระหนักในอัตลักษณ์วัฒนธรรม

1.3.5 ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ผู้ศึกษาดำเนินการจัดกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมายใช้ระยะเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวมเป็นเวลา 8 ชั่วโมง

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

การดำเนินการในระยะนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่ ให้ความตรงเชิงเนื้อหา และมีความเหมาะสมตามหลักวิชาการก่อนนำไปทดลองใช้จริง โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนย่อยอย่างเป็นระบบ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1.1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสาร ตำรา ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีศิลปศึกษาและการสร้างสรรค์ทางปัญญา (Eisner, 2002) ทฤษฎีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางโรงเรียนแห่งการคิด ของ ศราวุธ สุตะวงศ์ (2562) และการประยุกต์ใช้เครื่องมือคิด SCAMPER (Eberle, 2008) ตลอดจนการวิเคราะห์บริบทสภาพปัญหาของศิลปะวัฒนธรรมกลองยาวห้วยยาง นคร เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาสังกัดเป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี สำหรับการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 1.2 การยกร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงประจักษ์และกรอบแนวคิดที่ได้จากขั้นตอนที่ 1.1 มาสังเคราะห์เพื่อยกร่างรูปแบบการจัดการรูปแบบการบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่โดยอาศัยหลักการออกแบบระบบการสอน (Instructional System Design) ซึ่งมีการกำหนดองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบอย่างชัดเจน ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4) ขั้นตอน คือ DO NOW, PURPOSE, WORK MODE (Explore, Decode, Create), และ REFLECTIVE THINKING 4) ระบบสังคม 5) หลักการตอบสนอง และ 6) ระบบสนับสนุน

ขั้นตอนที่ 1.3 การตรวจสอบและประเมินคุณภาพของรูปแบบ ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น พร้อมด้วยคู่มือการใช้รูปแบบ แผนการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือวัดผล ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน (ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ด้านศิลปศึกษา ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา) เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและโครงสร้าง โดยดำเนินการดังนี้

1) การประเมินความสอดคล้อง (IOC) ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของรูปแบบ ขั้นตอนการสอน และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยกำหนดเกณฑ์การยอมรับที่ค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

2) การประเมินความเหมาะสม ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของรูปแบบและขั้นตอนการสอนผ่านแบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์ผ่านที่ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป (ระดับเหมาะสมมาก)

ขั้นตอนที่ 1.4 การปรับปรุงและจัดทำรูปแบบฉบับสมบูรณ์ ผู้วิจัยนำผลการประเมิน ค่าสถิติ และข้อเสนอแนะเชิงคุณภาพ จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดของขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ การใช้คำถามกระตุ้นการคิด และการปรับภาษาในคู่มือให้มีความรัดกุม สมบูรณ์ และเหมาะสมกับระดับพัฒนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อย่างสูงสุด ก่อนที่จะนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์ไปใช้ทดลองจริงในระยะที่ 2 ต่อไป

ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ อำเภอบุรบือ จังหวัดขอนแก่น ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2568 จำนวน 1 ห้องเรียน รวม 13 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นชั้นเรียนที่มีบริบทความพร้อมเหมาะสมที่สุดในการทดลองใช้นวัตกรรม

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ: จำนวน 4 แผน รวม 8 ชั่วโมง ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ มีค่าความเหมาะสมระดับมากที่สุด

2) แบบประเมินทักษะการคิดสร้างสรรค์: ปรับปรุงจาก Torrance ประเมิน 4 ด้าน ด้านละ 5 คะแนน (รวม 20 คะแนน) ผ่านการหาค่าความเที่ยงตรงทางเนื้อหา (IOC = 0.80 - 1.00) และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.85

3) แบบประเมินความตระหนักในอัตลักษณ์ท้องถิ่น: เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ ผ่านการตรวจสอบค่า IOC และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้แบบแผน One-Shot Case Study โดยดำเนินการจัดกิจกรรม 8 ชั่วโมง และประเมินผลตัวแปรตามทั้งหมด “หลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้”

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (คะแนนทักษะและแบบประเมิน) โดยใช้ค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (จากการสะท้อนคิดและสัมภาษณ์) โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปเป็นประเด็นสำคัญ

3. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนสำคัญ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาแบบการบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่

จากการสังเคราะห์แนวคิด โรงเรียนแห่งการคิด ผสมกับบริบทวัฒนธรรมกลองยาว ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

หลักการของรูปแบบ ยึดหลักการสร้างความหมายเชิงสุนทรียะผ่านการปฏิบัติ โดยใช้เครื่องมือคิด (Thinking Tools) เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาทางปัญญา เพื่อเชื่อมโยงศิลปะ 3แขนง (ทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์) เข้ากับบริบททางวัฒนธรรมท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดสร้างสรรค์ (ความคิดคล่องแคล่ว ยืดหยุ่น ริเริ่ม และละเอียดลออ) และยกระดับความตระหนักในอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของผู้เรียน

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

ขั้นที่ 1 DO NOW (กระตุ้นความสนใจ) กระตุ้นการรับรู้ด้วยสื่อวิดีโอทัศน์/เสียง และใช้เครื่องมือ See-Think-Wonder

ขั้นที่ 2 PURPOSE (แจ้งจุดประสงค์) กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกันผ่าน KWL Chart

ขั้นที่ 3 WORK MODE (ปฏิบัติการเรียนรู้) แบ่งเป็น 3 ระยะย่อย คือ การสำรวจ (Explore) ผ่าน Mind Map, การถอดรหัส (Decode) ผ่าน PMI, และการสร้างสรรค์ (Create) ผ่าน SCAMPER และ Storyboard

ขั้นที่ 4 REFLECTIVE THINKING (สะท้อนคิด) ประเมินและสรุปองค์ความรู้ผ่าน Ladder of Feedback

ระบบสังคม (มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยแบบร่วมมือ ครูทำหน้าที่เป็น “ผู้อำนวยความสะดวกและวิศวกรการคิด” ในขณะที่นักเรียนมีบทบาทเป็น “ผู้สร้างสรรค์และถอดรหัสความหมายทางวัฒนธรรม” อย่างมีอิสระ

หลักการตอบสนอง ครูยอมรับทุกแนวคิดของนักเรียนโดยไม่ด่วนตัดสิน ส่งเสริมให้เกิดการทดลองทำผิดพลาดเพื่อเรียนรู้ และใช้คำถามปลายเปิด เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนอธิบายเหตุผลเบื้องหลังการออกแบบผลงาน

ระบบสนับสนุน สื่อมัลติมีเดียเกี่ยวกับกลองยาวห้วยยางนคร, ใบงานเครื่องมือคิด (Thinking Tools Graphic Organizers), อุปกรณ์ศิลปะแบบเปิดกว้าง (Open-ended Materials), และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานกลุ่ม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายละเอียดรูปแบบการจัดการเรียนรู้การบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่

ขั้นตอนการสอน	กิจกรรมการเรียนรู้	เครื่องมือคิดที่ใช้	ผลลัพธ์เชิงพฤติกรรม
1. DO NOW (กระตุ้นความสนใจ)	ชมวิดีโอ/ฟังเสียง กลองยาว เพื่อตั้ง ประสบการณ์เดิม	See-Think-Wonder	นักเรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้ และเชื่อมโยงประสบการณ์ เดิม
2. PURPOSE (แจ้งจุดประสงค์)	ครูและนักเรียนร่วมกัน ตั้งเป้าหมาย "ถอดรหัส กลองยาวเพื่อ สร้างสรรค์ใหม่"	KWL Chart (ช่อง K และ W)	นักเรียนเข้าใจเป้าหมาย การเรียนรู้ที่ชัดเจน
3. WORK MODE (ปฏิบัติการเรียนรู้)			
3.1 Exploration (สำรวจ)	สำรวจลักษณะทาง กายภาพ เสียง และ ท่าทางของกลองยาว	Mind Map / Bubble Map	การจำแนกแยกแยะ องค์ประกอบศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์
3.2 Decoding (ถอดรหัส)	วิเคราะห์ความหมาย ของลายกลองและ จังหวะ	PMI (Plus, Minus, Interesting)	การวิเคราะห์ความเชื่อมโยง กับวิถีชีวิตชาวอุบลรัตน์
3.3 Creation (สร้างสรรค์)	ออกแบบลายกลอง ใหม่ แต่งจังหวะ และ คิดทำรำ	SCAMPER / Storyboard	ผลงานนวัตกรรมทาง วัฒนธรรม (Creative Cultural Product)
4. REFLECTIVE THINKING (สะท้อนคิด)	นำเสนอผลงานและ สะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้	Ladder of Feedback / Exit Ticket	การตระหนักรู้ในคุณค่า (Metacognition & Appreciation)

จากตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดรูปแบบการจัดการเรียนรู้การบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่ผลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่ ซึ่งผ่านการพิจารณาตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่าองค์ประกอบเชิงโครงสร้างของรูปแบบมีความเหมาะสมและสอดคล้องกันอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ (Syntax) ซึ่งบูรณาการแนวทางโรงเรียนแห่งการคิดเข้ากับศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วยขั้นตอนการสอน 4 ขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 DO NOW (กระตุ้นความสนใจและเตรียมความพร้อมทางปัญญา) เป็นขั้นตอนแรกที่มุ่งเปิดรับรู้และดึงความสนใจของผู้เรียนเข้าสู่บทเรียนอย่างฉับพลัน โดยผู้วิจัยได้นำเครื่องมือคิด (Thinking Tools) ประเภท See-Think-Wonder มาใช้เป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเข้ากับสิ่งเร้าใหม่ กระบวนการนี้ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการสังเกตอย่างใคร่ครวญ (See) ตั้งข้อสงสัยทางสุนทรียภาพ (Think) และเกิดความตระหนักที่นำไปสู่การตั้งคำถามต่อยอด (Wonder) เกี่ยวกับศิลปะวัฒนธรรมกลองยาว ซึ่งเป็นการเตรียมโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Structure) ให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้ในขั้นถัดไป

ขั้นที่ 2 PURPOSE (การกำหนดเป้าหมายและทิศทางการเรียนรู้) เป็นขั้นตอนที่มุ่งสร้างความชัดเจนและเจตจำนงในการเรียนรู้ (Learning Intention) โดยครูผู้สอนและนักเรียนจะร่วมกันใช้เครื่องมือ KWL Chart (Know-Want-Learned) เพื่อสำรวจฐานความรู้เดิมและกำหนดสิ่งที่ต้องการค้นหา ขั้นตอนนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการตีกรอบเป้าหมายร่วมกันของชั้นเรียนให้มุ่งไปสู่ทิศทางเดียวกัน นั่นคือกระบวนการ “ถอดรหัสกลองยาวเพื่อสร้างสรรค์ใหม่” ซึ่งช่วยเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจากการรอรับคำสั่ง เป็นผู้ร่วมกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ขั้นที่ 3 WORK MODE (การปฏิบัติการเรียนรู้เชิงลึก) ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่ โดยเปิดพื้นที่ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงอย่างกระตือรือร้น (Active Learning) ผู้วิจัยได้ออกแบบระบบการเรียนรู้ในขั้นนี้ออกเป็น 3 ระยะ (Phases) ที่มีความต่อเนื่องกัน ได้แก่

ระยะที่ 1 การสำรวจ (Exploration) ผู้เรียนใช้เครื่องมือ Mind Map ในการจัดระบบความคิดและสำรวจองค์ประกอบที่หลากหลายของกลองยาวห้วยยางนคร ทั้งมิติด้านทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ เพื่อให้เห็นภาพรวมของทุนทางวัฒนธรรม

ระยะที่ 2 การถอดรหัส (Decoding) ผู้เรียนวิเคราะห์คุณค่าและหน้าที่ของศิลปะพื้นบ้านผ่านกรอบแนวคิด PMI (Plus-Minus-Interesting) เพื่อถอดรหัสความหมายที่ซ่อนอยู่ในลวดลายและจังหวะ ซึ่งเป็นการกระตุ้นทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ

ระยะที่ 3 การสร้างสรรค์ (Creation) เป็นระยะที่ผู้เรียนนำรหัสทางวัฒนธรรมที่ได้ มาต่อยอดออกแบบนวัตกรรมศิลปะชิ้นใหม่ โดยประยุกต์ใช้เทคนิค SCAMPER เพื่อดัดแปลงและขยายกรอบความคิดเดิม ผสานกับการใช้ Storyboard ในการวางแผนลำดับขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงานอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดผลงานที่คงกลิ่นอายของอัตลักษณ์เดิมแต่ตอบสนองสุนทรียภาพในบริบทใหม่

ขั้นที่ 4 REFLECTIVE THINKING (การสะท้อนคิดเพื่อสร้างการเรียนรู้) เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่มุ่งเน้นการประเมินและทบทวนกระบวนการทางปัญญา (Metacognition) ของผู้เรียน โดยใช้เครื่องมือ Ladder of Feedback เข้ามาเป็นกลไกในการตรวจสอบผลการเรียนรู้ การให้ข้อเสนอแนะ และการสะท้อนมุมมองระหว่างเพื่อนในชั้นเรียนและครูผู้สอน กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้นักเรียนสามารถประเมินทักษะการคิดสร้างสรรค์และผลงานศิลปะของตนเองได้เท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่สำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการตกผลึกทางความคิด และตระหนักถึงคุณค่าของอัตลักษณ์วัฒนธรรมกลองยาวที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตจริงได้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน

ตอนที่ 2 ผลการใช้รูปแบบต่อทักษะและอัตลักษณ์

1. ผลด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking Skills)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะการคิดสร้างสรรค์จำแนกรายด้าน (N=13)

รายการประเมิน (Torrance Components)	คะแนนเต็ม	M	SD	ระดับคุณภาพ
1. ความคิดริเริ่ม (Originality)	5	4.15	0.45	มาก
2. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency)	5	3.92	0.52	มาก
3. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility)	5	4.08	0.60	มาก
4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration)	5	4.39	0.38	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	20	16.54	1.85	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า ภายหลังจากการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่ นักเรียนมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 16.54, SD = 1.85$) เมื่อพิจารณาจำแนกตามองค์ประกอบย่อย พบว่าประเด็นที่ผู้เรียนมีพัฒนาการโดดเด่นที่สุดคือ ด้านความคิดละเอียดลออ (Elaboration) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.39, SD = 0.38$) รองลงมาคือ ด้านความคิดริเริ่ม (Originality) ($M = 4.15, SD = 0.45$) ด้านความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) ($M = 4.08, SD = 0.60$) และด้านความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) ($M = 3.92, SD = 0.52$) ซึ่งอยู่ในระดับมากตามลำดับ ข้อมูลดังกล่าวบ่งชี้ว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้สามารถกระตุ้นให้นักเรียนขยายขอบเขตความคิดและเติมเต็มรายละเอียดของผลงานได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ผลการศึกษาด้านความตระหนักในอัตลักษณ์วัฒนธรรม

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความตระหนักในอัตลักษณ์ท้องถิ่น (N=13)

รายการประเมิน	M	SD	แปลผล
1. ความรู้ความเข้าใจในประวัติความเป็นมา	4.69	0.48	มากที่สุด
2. ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมกลองยาว	4.92	0.28	มากที่สุด
3. การเห็นคุณค่าและการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง	4.77	0.44	มากที่สุด
4. ความต้องการอนุรักษ์และสืบสาน	4.88	0.33	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.82	0.35	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินระดับความตระหนักในอัตลักษณ์วัฒนธรรมกลองยาวห้วยยางนคร พบว่าในภาพรวม นักเรียนมีความตระหนักอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.82, SD = 0.35$) และเมื่อวิเคราะห์ลึกลงไปรายมิติ พบว่านักเรียนมีคะแนนสูงสุดในด้านความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ($M = 4.92, SD = 0.28$) ตามด้วยด้านความต้องการอนุรักษ์ ($M = 4.88, SD = 0.33$) ด้านการเห็นคุณค่าเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ($M = 4.77, SD = 0.44$) และด้านความรู้ความเข้าใจในประวัติความเป็นมา ($M = 4.69, SD = 0.48$) ซึ่งล้วนอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ ผลลัพธ์นี้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการใช้รูปแบบการสอนที่สามารถเปลี่ยนมุมมองของผู้เรียนที่มีต่อมรดกทางวัฒนธรรม ให้กลายเป็นความผูกพันและเห็นคุณค่าเชิงประจักษ์

4. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายประเด็นสำคัญการวิจัยได้ ดังนี้

4.1 ผลการพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาแบบแผนการบูรณาการสุนทรียภาพเชิง มีประสิทธิภาพและความเหมาะสมอยู่ในระดับสูงมาก ประเด็นนี้สามารถอธิบายได้ว่า การที่รูปแบบดังกล่าวผ่านการตรวจสอบคุณภาพอย่างรัดกุม เป็นผลมาจากการวางโครงสร้างเชิงระบบโดยบูรณาการกรอบแนวคิด “โรงเรียนแห่งการคิด” ของ ศราวุธ สุตะวงศ์ (2562) เข้ามาเป็นนั่งร้านทางปัญญา (Cognitive Scaffolding) ทั้ง 4 ขั้นตอน (DO NOW, PURPOSE, WORK MODE และ REFLECTIVE THINKING) ทำให้การจัดการเรียนการสอนศิลปะหลุดพ้นจากสภาวะการสอนแบบแยกส่วน สอดรับกับฐานคติของ Eisner (2002) ที่ระบุว่า ศิลปะคือระบบสัญลักษณ์ที่สลับซับซ้อนซึ่งเรียกร้องกระบวนการคิดในการถอดรหัส การใช้ “กลองยาวห้วยยางนคร” เป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงศิลปะทั้ง 3 แขนง จึงก่อให้เกิดสุนทรียภาพเชิงหน้าที่ (Functional Aesthetics) ที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทสังคม

4.2 ผลการใช้รูปแบบด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ ข้อค้นพบที่แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะมิติ “ความคิดละเอียดลออ (Elaboration)” ที่มีค่าเฉลี่ยโดดเด่นที่สุดนั้น สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกลไกการบูรณาการสุนทรียภาพเชิงหน้าที่เข้ากับแนวทางโรงเรียนแห่งการคิด ความสำเร็จนี้เกิดจากการทำงานประสานกันของขั้นตอนการสอน และกิจกรรมการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ดังนี้

ใน ขั้น DO NOW การใช้เครื่องมือ See-Think-Wonder ควบคู่กับกิจกรรมการชมวิดิทัศน์และฟังเสียงกลองยาวห้วยยางนคร ได้ช่วยหลายกรอบการรับรู้แบบเดิมของผู้เรียน กระตุ้นให้เกิด ความคิดคล่องแคล่ว ในการตั้งคำถามต่อสิ่งเร้าทางศิลปะรอบตัว จากนั้นเมื่อเข้าสู่ ขั้น WORK MODE ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือคิด (Thinking Tools) เข้ามาขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้เชิงลึก โดยเฉพาะการใช้เทคนิค SCAMPER ในระยะย่อย Creation (สร้างสรรค์) ที่กำหนดให้นักเรียนทำกิจกรรม “ออกแบบลายกลองใหม่ แต่งจังหวะ และคิดทำรำ” เครื่องมือนี้นำหน้าที่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาทางปัญญา ที่บังคับให้ผู้เรียนต้องตั้งคำถามกับการจัดวางลวดลายหรือจังหวะเดิม และกล้าที่จะดัดแปลง หรือนำไปใช้ในบริบทอื่น ส่งผลให้นักเรียนสามารถขยายรายละเอียดของชิ้นงานให้มีความซับซ้อน สมบูรณ์ และผสมผสานศิลปะทั้ง 3 แขนง (ทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์) เข้าด้วยกันได้อย่างกลมกลืน ปรากฏการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Eberle (2008) และ Torrance (1974) ที่ยืนยันว่า การใช้คำถามเชิงระบบจะช่วยเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนระดับประถมศึกษาสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่จากฐานข้อมูลที่มีอยู่ ก่อให้เกิด ความคิดริเริ่ม (Originality) และ ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) ได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับทฤษฎีศิลปะศึกษาของ Eisner (2002) ที่อธิบายว่า การปฏิบัติงานศิลปะไม่ใช่เพียงการฝึกทักษะทางกายภาพ แต่เป็นกระบวนการทางปัญญาที่ผู้เรียนต้องใช้ความคิดขั้นสูงในการแก้ปัญหาและจัดระบบสัญลักษณ์ทางสุนทรียภาพให้สื่อความหมายได้ตรงตามเจตจำนง

4.3 ผลการใช้รูปแบบด้านความตระหนักในอัตลักษณ์วัฒนธรรม การที่นักเรียนมีความตระหนักในอัตลักษณ์วัฒนธรรมกลองยาวอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีมิติ “ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม” เป็นอันดับแรกนั้น อภิปรายได้ว่าแบบแผนการเรียนรู้นี้ได้เข้าไปปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ของผู้เรียนอย่างสิ้นเชิง โดยเปลี่ยนจาก “ผู้รับมรดกวัฒนธรรมเชิงรับ” เป็น “ผู้สร้างสรรค์ความหมายทางวัฒนธรรม” ผ่านกลไกและกิจกรรมเชิงรุกในแต่ละขั้นตอน

เริ่มต้นตั้งแต่ ขั้น PURPOSE ที่นักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกับครูในการใช้ KWL Chart เพื่อกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ในหัวข้อ “ถอดรหัสกลองยาวเพื่อสร้างสรรค์ใหม่” ด้วยตนเอง ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของกระบวนการเรียนรู้ ตามด้วยกระบวนการใน ขั้น WORK MODE ระยะย่อย Decoding (ถอดรหัส) ที่จัดกิจกรรมให้นักเรียนวิเคราะห์ความหมายของลายกลองและจังหวะที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตชาวอุบลรัตน์ ผ่านเครื่องมือ PMI (Plus, Minus, Interesting) กลไกนี้ช่วยเปลี่ยนการรับรู้วัฒนธรรมจากการท่องจำประวัติศาสตร์แบบผิวเผิน เป็นการวิเคราะห์คุณค่าเชิงโครงสร้างอย่างมีวิจารณญาณ ทำให้ผู้เรียนเห็นข้อดีและจุดที่สามารถนำไปต่อยอดให้เข้ากับยุคสมัยได้ และเมื่อเข้าสู่ขั้น REFLECTIVE THINKING กิจกรรมการนำเสนอผลงานและการใช้ Ladder of Feedback ได้เปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างปลอดภัย ให้นักเรียนได้สะท้อนมุมมองว่าผลงานนวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่ตนสร้างสรรค์ขึ้นนั้น สัมพันธ์และมีประโยชน์ต่อวิถีชีวิตจริงในปัจจุบันอย่างไร สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองทางสังคม

(Social Constructivism) ของ Vygotsky (1978) ที่เน้นย้ำว่าพัฒนาการทางปัญญาและความตระหนักรู้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและเครื่องมือทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ Hall (1990) และ Robinson (2011) ที่ตอกย้ำว่า “อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม” ไม่ใช่สิ่งตายตัวที่รอการค้นพบ แต่เป็นกระบวนการผลิตซ้ำที่เปลี่ยนแปลงได้ ผู้เรียนจะเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งและภาคภูมิใจ ก็ต่อเมื่อพวกเขาได้รับอนุญาตให้มีอิสระในการตีความ และสามารถนำเสนอทฤษฎีภาพจากอดีต (กลองยาวพื้นบ้าน) มาเชื่อมโยงและรับใช้ความหมายในชีวิตปัจจุบันของตนเองได้อย่างแท้จริง

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

5.1.1 สถานศึกษาควรนำรูปแบบนี้ไปใช้โดยปรับบทบาทครูเป็น “วิศวกรการคิด” ที่เน้นการตั้งคำถาม และใช้เครื่องมือคิด เช่น KWL Chart และ SCAMPER ขับเคลื่อนในทุกขั้นตอนของการสอนศิลปะ

5.1.2 สามารถนำรูปแบบ การบูรณาการสุนทรียภาพเชิง ไปปรับใช้กับทุนทางวัฒนธรรมอื่นๆ ในท้องถิ่นได้ โดยยึดหลักกระบวนการ “ถอดรหัส (Decode)” ความหมาย มากกว่าการให้ผู้เรียนท่องจำหรือทำตามต้นแบบเพียงอย่างเดียว

5.1.3 โรงเรียนในบริบทชุมชนอื่น ๆ สามารถนำแนวคิดการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็น “แกนกลางหลักสูตร” ไปปรับใช้โดยเปลี่ยนสื่อกลางจาก “กลองยาว” เป็นทุนทางวัฒนธรรมอื่นที่มีในท้องถิ่น เช่น ผ้าทอ การแกะสลัก หรือการแสดงพื้นบ้าน โดยมุ่งเน้นกระบวนการ “ถอดรหัส” (Decode) ความหมายของวัฒนธรรมนั้น ๆ แทนการท่องจำเพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจที่ยั่งยืนแก่ผู้เรียน

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 การศึกษาการคงอยู่ของทักษะและการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Retention and Transfer of Learning): ควรมีการศึกษาต่อเนื่องในระยะยาว เพื่อติดตามว่าทักษะการคิดสร้างสรรค์และนิสัยแห่งการคิด ที่เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบนี้ จะยังคงอยู่หรือไม่เมื่อเวลาผ่านไป และผู้เรียนสามารถนำทักษะการคิดเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้วิชาอื่นหรือการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้มากน้อยเพียงใด

5.2.2 การขยายขอบเขตสู่บริบทวัฒนธรรมดิจิทัล ควรมีการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ผนวกเทคโนโลยีดิจิทัล เข้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง (AR/VR) ในการสำรวจเครื่องดนตรี หรือการใช้แอปพลิเคชันสร้างสรรค์ศิลปะ เพื่อสร้างสะพานเชื่อมระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับความสนใจของผู้เรียนในยุคดิจิทัล

5.2.3 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในบริบทที่หลากหลาย ควรขยายกลุ่มตัวอย่างและเปรียบเทียบผลการใช้รูปแบบในบริบทโรงเรียนที่มีความแตกต่างกัน เช่น โรงเรียนขนาดใหญ่ในเมืองกับโรงเรียนขนาดเล็กในชนบท หรือระหว่างภูมิภาคที่แตกต่างทางวัฒนธรรม เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง และความยืดหยุ่น ของรูปแบบโมเดลในวงกว้าง

5.2.4 การพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลเชิงลึก ควรวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดระดับ “ความตระหนักในอัตลักษณ์” ที่มีความละเอียดอ่อนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น รูปแบบการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) หรือเกณฑ์การให้คะแนน (Rubrics) ที่สามารถวัดพัฒนาการทางจิตพิสัยได้อย่างชัดเจนครอบคลุมทุกมิติ

6. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ* (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ศราวุธ สุตะวงศ์. (2562). *โรงเรียนแห่งการคิด: นวัตกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- สุวิทย์ โพธิ์สัณฑ์, และศิริวรรณ ศรีพหล. (2563). สภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา. *วารสารศิลปศึกษาศาสตร์วิจัย*, 12(1), 78-95.

- เอกรินทร์ พึ่งประชา. (2567). เสี่ยงของ 'เด็ก' ที่หายไปในงานวัฒนธรรมชุมชน. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/675>
- Eberle, B. (2008). *SCAMPER: Creative games and activities for imagination development*. Prufrock Press.
- Eisner, E. W. (2002). *The arts and the creation of mind*. Yale University Press.
- Hall, S. (1990). Cultural identity and diaspora. In J. Rutherford (Ed.), *Identity: Community, culture, difference* (pp. 222-237). Lawrence & Wishart.
- LaJevic, L. (2013). Arts integration: What is really happening in the elementary classroom? *Journal for Learning Through the Arts*, 9(1), 1-28. <https://doi.org/10.21977/D99112615>
- Robinson, K. (2011). *Out of our minds: Learning to be creative* (2nd ed.). Capstone Publishing.
- Torrance, E. P. (1974). *Torrance tests of creative thinking: Norms-technical manual*. Scholastic Testing Service.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

บทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

Roles of Buddhist Monks in Chanthaburi Province in Participation to Develop the Quality of Life of Older Adults

พัชรินทร์ รุจิรานุกูล^{1*} อัฐฉญา แพทย์ศาสตร์² และสุรีย์มาศ สุขกลี³
Patcharin Rujiranukul^{1*} Atchaya Patsat² and Sureemas Sukkasi³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และเพื่อเสนอแนวปฏิบัติที่ดีของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ดำเนินการวิจัยโดยใช้การสัมภาษณ์ตัวแทนพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 11 รูป และใช้วิธีการสนทนากลุ่มกับตัวแทนพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ตัวแทนจากหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำนวน 10 รูป/คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง และแนวประเด็นการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์ส่วนใหญ่ในจังหวัดจันทบุรีมีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุครอบคลุมหลายมิติ ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นอยู่ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้ให้คำปรึกษา และผู้ประสานงานสำคัญในกิจกรรมทางสังคมและสวัสดิการชุมชน บทบาทในการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม 2. แนวปฏิบัติที่ดีของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) การสร้างความเข้าใจเพื่อให้พระสงฆ์เห็นความสำคัญและตระหนักต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 2) พระสงฆ์ควรมีภาคีเครือข่ายการทำงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (ภาครัฐ องค์กรศาสนาอื่น และภาคประชาชน) 3) มีการพบปะพูดคุย ประชุมวางแผนร่วมกันของพระสงฆ์และภาคีเครือข่ายการทำงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดอย่างสม่ำเสมอ 4) กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของแต่ละตำบลควรมีพระสงฆ์

^{1*} สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Program in Social Studies, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

E-mail : patcharin.r@rbru.ac.th

² สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Program in Early Childhood Education, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

E-mail : atchaya.p@rbru.ac.th

³ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Faculty of Business Administration, Southeast Asia University

E-mail : sukkasi14@hotmail.com

*Corresponding author

เข้าไปมีส่วนร่วมและเน้นกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตหลักในทิศทางเดียวกัน ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านจิตใจ และจิตวิญญาณ การส่งเสริมด้านสังคมและความสัมพันธ์ และการดูแลสุขภาพองค์รวม

คำสำคัญ : บทบาทของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วม คุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ

Abstract

This research aimed to study the roles of Buddhist monks in Chanthaburi province in the participation to develop the quality of life of older adults and to propose good practices for Buddhist monks in Chanthaburi Province in the participation to develop the quality of life of older adults. This research study used interviews with 11 Buddhist monks in Chanthaburi Province along with group discussions with 10 representatives comprising monks, experts, and scholars, representatives from agencies involved in improving the quality of life of older adults. The participants were selected by purposive sampling based on the specified criteria. The research instruments included structured interview questions and focus group discussion guidelines. The qualitative data were analyzed using content analysis. The findings are as follows: 1. Most Buddhist monks in Chanthaburi province play important roles in developing the quality of life of older adults in several aspects. The monks take the roles of spiritual leaders, counselors, and major coordinators in social and community welfare activities. The roles in developing the quality of life of older adults can be classified into four main areas. 1) In physical health, 2) In mental health, 3) In social relationships, and 4) In the environment. 2. According to the study, good practices for Buddhist monks in Chanthaburi Province in the participation to develop the quality of life of older adults involve four key areas. 1) There should be the creation of understanding to enable the monks to recognize and be aware of the importance of their involvement in developing the quality of life of older adults. 2) The monks should create partnerships and build networks with government sections, other religious groups, and the local community to collaborate in developing the quality of life of older adults. 3) The monks should regularly organize meetings and planning sessions with monks and their partners to coordinate in developing the quality of life of older adults. 4) The monks should join activities in every sub-district, focusing on the same three main areas: spiritual support, social connections, and holistic health care.

Keywords: Roles of Buddhist Monks, Participation, Quality of Life, Older Adults

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานอยู่อย่างมั่นคงสถาพรตลอดระยะเวลาอันยาวนาน พระพุทธศาสนาจึงเป็นรากฐานอันสำคัญที่สุดของวัฒนธรรมไทย ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ตัวแทนของพระพุทธศาสนานอกจากจะมีพระธรรม คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ยังมีวัดและพระสงฆ์ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน พระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดและมีความสัมพันธ์กับประชาชนอย่างใกล้ชิดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในสังคมไทยพระสงฆ์มีบทบาทเป็นอย่างมากสำหรับชุมชนแบบชนบท และหากรู้จักดำเนินการให้ดีพระสงฆ์

นั่นเองจะเป็นผู้ที่สามารถนำชนบทไปสู่ความเจริญได้โดยวิถีทางที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ เพราะความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนชาวบ้านยังอยู่ในสภาพที่ดี และความสัมพันธ์แบบนี้มีลักษณะพิเศษจำเพาะ คือ พระสงฆ์เป็นผู้เข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง ประชาชนชาวบ้านจะให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟังพระสงฆ์ โดยความเคารพนับถือและความเชื่อฟังนี้เกิดมาจากความเลื่อมใสศรัทธาอย่างความเต็มใจและเต็มกำลัง (พระอนุชิต ชูนิยม, 2550, น. 14)

ปัจจุบันนี้แม้ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนจะลดน้อยลงไปบ้างตามสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไป แต่บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมหรือการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านอื่น ๆ ก็ยังไม่จางหายไปจากสังคมไทย โดยเฉพาะในความคิดของผู้สูงอายุยังเห็นว่าพระสงฆ์ยังเป็นเนื่อานุญอันยิ่งใหญ่และยังมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพประชาชน เช่น 1) บทบาทในการการสร้ารงคนให้ได้รับการศึกษา ถึงแม้ปัจจุบันรัฐจะแยกการศึกษาออกจากสถาบันสงฆ์ แต่สถาบันสงฆ์ยังมีบทบาทในการเสริมสร้างคนให้ได้รับการศึกษาอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ยากจนและด้อยโอกาสทางการศึกษาได้รับผลประโยชน์อย่างมากจากการเอื้ออำนวยหรือการบริการของสถาบันสงฆ์ 2) บทบาทในการสร้างคนให้มีคุณธรรม การอบรมสั่งสอนคนให้มีคุณธรรมเป็นหน้าที่หลักของสถาบันสงฆ์ทีเดียว เป็นที่ยอมรับกันว่า การที่สังคมมีความสงบสุขพอสมควรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมสั่งสอนให้ประชาชนปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักศีลธรรม และสอนให้บุคคลละเว้นจากความชั่วและอบายมุขต่าง ๆ 3) บทบาทเสริมสร้างความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เช่น เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนาอาชีพ สร้างถนนหนทาง บ่อน้ำ การสาธารณสุข และโรงเรียน เป็นต้น รวมทั้งระดมกำลังชาวบ้านให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเด็กกำพร้า คนยากไร้ และช่วยให้ผู้ติดยาเสพติดพ้นจากการเป็นทาสยาเสพติด เป็นต้น (จันงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2530, น. 337) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า แม้สังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยแต่ความสัมพันธ์ของพระสงฆ์กับประชาชนยังคงอยู่ โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งเราจะพบเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุจะเป็นประชาชนกลุ่มใหญ่ที่เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับพระสงฆ์หรือเป็นกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ เช่น ไปวัด ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ฟังธรรม เป็นต้น

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากร พบว่า จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ข้อมูลจากการสำรวจสถิติประชากรโลกของสหประชาชาติ ระบุว่า ในปี พ.ศ. 2563 มีประชากรผู้สูงอายุทั่วโลกประมาณ 1,050 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 13.50 ของประชากรโลก และคาดการณ์ว่าจะมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 1,200 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2568 และเพิ่มเป็น 2,000 ล้านคน ใน พ.ศ. 2593 ทำให้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมกับหลายประเทศในสังคมโลก แม้กระทั่งในประเทศไทยปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุได้เพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี การแพทย์และสาธารณสุข ส่งผลให้อายุเฉลี่ยของประชากรไทยเพิ่มขึ้น (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2564) สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เผยข้อมูลในปี พ.ศ. 2567 ว่าประเทศไทยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากถึง 14.16 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 20.2 ของประชากรทั้งประเทศ ส่งผลให้ประเทศไทยเป็น “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” และในอีก 5-10 ปี คาดการณ์ว่าจำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มเป็นร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด ขยับให้ประเทศไทยเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด” (อิตียา จารุไพบูลย์พันธ์ และชญาดา จิรจิตติถาวร, 2568) ซึ่งจากการที่ประชากรไทยมีชีวิตที่ยืนยาวขึ้นนั้นไม่ได้หมายความว่า ผู้สูงอายุจะมีสุขภาพดีขึ้นด้วย เนื่องจากวัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เป็นไปในทางเสื่อมสมรรถภาพตามอายุที่เพิ่มขึ้น แม้กระทั่งการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายก็ลดลง สภาพจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงโดยจะหุดหงิดง่ายและมีความวิตกกังวลสูง ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างของครอบครัว การเกษียณอายุราชการ การเปลี่ยนแปลงทางสภาพสมรส เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลต่อสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งสิ้น รวมทั้งผู้สูงอายุยังเกิดการเจ็บป่วยได้ง่าย และเมื่อเจ็บป่วยมักมีอาการรุนแรงและต้องใช้เวลาในการรักษาและฟื้นฟูสภาพ ทำให้สูญเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสุขภาพมากขึ้น นอกจากนี้ในปัจจุบันสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีขนาดเล็กลงเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจ ทำให้คนในครอบครัวต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีโอกาสที่จะถูกทอดทิ้งให้เฝ้าบ้านมากขึ้น ประกอบกับปัญหาสุขภาพในประชากรของผู้สูงอายุจะนำไปสู่ความจำเป็นของความต้องการผู้ดูแลและเป็นภาระต่อระบบบริการสุขภาพอย่างมาก

ในอนาคต (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2552) จากการสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวผู้สูงอายุต้องมีการปรับตัวอย่างมาก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้

สำหรับจังหวัดจันทบุรีนั้น จำนวนและร้อยละผู้สูงอายุ จำแนกตามเพศ ในปี พ.ศ. 2556-2567 พบว่า จำนวนผู้สูงอายุเพศหญิงมีจำนวนมากกว่าเพศชาย และจังหวัดจันทบุรีมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 15.09 ในปี พ.ศ. 2557 เป็นร้อยละ 21.93 ในปี พ.ศ. 2567 เมื่อพิจารณาจำนวนประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดจันทบุรี ปี พ.ศ. 2567 มีผู้สูงอายุจำนวน 116,403 คน ซึ่งเป็นอันดับที่ 45 ของประเทศ และอันดับที่ 14 ของภาคกลาง และเมื่อพิจารณาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในจังหวัดจันทบุรี พบว่า จากจำนวนผู้สูงอายุ 107,595 คน ในปี พ.ศ. 2565 มีผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียวจำนวน 12,678 คน ร้อยละ 11.78 ผู้สูงอายุที่ต้องดูแลตนเองจำนวน 4,972 คน ร้อยละ 4.62 นอกจากนี้ พบว่า มีผู้สูงอายุส่วนหนึ่งที่ไม่มีอาชีพ 8,990 คน หรือร้อยละ 8.35 ขณะที่ผู้สูงอายุที่อยู่ในระบบประกันสังคม (มาตรา 33 39 หรือ 40) มีเพียง 171 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดจันทบุรี, 2568, น. 13-16) ดังนั้นจากสภาพปัญหาข้างต้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จังหวัดจันทบุรีไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรเร่งรีบในการดำเนินการ หากไม่มีการดำเนินการใด ๆ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุก็จะมีแนวโน้มที่จะต้องเผชิญกับปัญหาผู้สูงอายุดังที่ได้กล่าวมา ซึ่งการผลักดันหรือสร้างแนวปฏิบัติที่ดีให้พระสงฆ์ผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุนั้น ได้เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนั้นเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ดี จากข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ประจำปี พ.ศ.2564 ในจังหวัดจันทบุรีมีวัดประมาณ 384 วัด โดยส่วนใหญ่เป็นวัดประเภทวัดราษฎร์ (มหานิกาย) จำนวนมากถึง 327 วัด มีจำนวนพระสงฆ์ ไม่ต่ำกว่า 1,514 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2564) ด้วยความสำคัญและปัญหาดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ตระหนักเห็นความสำคัญในบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม ประกอบกับปัญหาและความเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุที่มีมากขึ้น และในช่วง 5-10 ปีนี้ มีผลงานวิจัยที่ศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีน้อยมาก ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และเสนอแนะแนวปฏิบัติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ซึ่งผลงานวิจัยจะเป็นประโยชน์กับการสนับสนุนบทบาทของพระสงฆ์ให้มากขึ้นในสังคมปัจจุบันแล้วยังส่งผลต่อการพัฒนาผู้สูงอายุในจังหวัดจันทบุรีให้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
- 1.2.2 เพื่อเสนอแนวปฏิบัติที่ดีของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และเสนอแนวปฏิบัติที่ดีของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ซึ่งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ พระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนด จำนวน 11 รูป ประกอบด้วย พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในลำดับชั้นเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรีหรือรองเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรีที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 1 รูป พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในลำดับชั้นเจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอหรือรองเจ้าคณะอำเภอที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 10 รูป ซึ่งพระสงฆ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 11 รูป เป็นพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติงาน หรือรับรู้การปฏิบัติงานของพระสงฆ์และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในพื้นที่ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้

ระยะที่ 2 เสนอแนวปฏิบัติที่ดีของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนด ประกอบด้วย ตัวแทนพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในลำดับชั้นเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรีหรือรองเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรีที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 1 รูป ตัวแทนพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในลำดับชั้นเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 5 รูป ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดจันทบุรี จำนวน 1 คน ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ จำนวน 1 คน และตัวแทนจากหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 2 คน ซึ่งพระสงฆ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 6 รูป เป็นพระสงฆ์ที่ปฏิบัติงาน หรือรับรู้การปฏิบัติงานของพระสงฆ์และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในพื้นที่ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ ส่วนตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และตัวแทนจากหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ทั้ง 4 คน ต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานหรือมีบทบาทหรือมีความสนใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดจันทบุรี

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ จังหวัดจันทบุรี

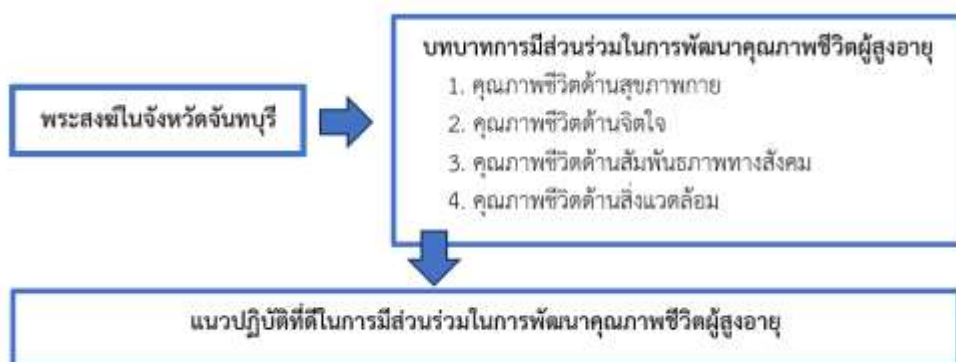
1.3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย ในช่วงปี พ.ศ. 2567-2568

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

เพื่อให้การศึกษามีความสมบูรณ์บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม โดยการมีส่วนร่วมสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) การมีส่วนร่วมโดยตรง คือ การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ และ 2) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม คือ การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น (เมตต์ เมตต์การุณจิต, 2553) และศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยได้นำแนวคิดด้านคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization [WHO]) ซึ่งได้แบ่งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพทางกาย คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึกสุขสบาย ไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกายได้ การรับรู้ถึงพลังกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้เรื่องการนอนหลับและพักผ่อน ซึ่งการรับรู้เหล่านี้มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้ถึงความอิสระที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ถึงความสามารถในการเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน การรับรู้ว่าตนไม่ต้องพึ่งพาอาศัยต่าง ๆ หรือการรักษาทางการแพทย์อื่น ๆ เป็นต้น 2) ด้านจิตใจ คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกเชิงบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้การเปลี่ยนแปลงสภาพลักษณะของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิ การตัดสินใจ และความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของตน และการรับรู้ถึงความสามารถในการจัดการกับความเศร้าหรือกังวล การรับรู้เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ของตนที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ถึงความเชื่อด้านจิตวิญญาณ ศาสนา การให้ความหมายของชีวิต และความเชื่ออื่น ๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิตที่มีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค เป็นต้น 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าตนเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมด้วย รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศหรือการมีเพศสัมพันธ์ และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าตนมีชีวิตอยู่อย่างอิสระ ไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษต่าง ๆ การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่ามีโอกาสที่จะได้รับข่าวสารหรือฝึกฝนทักษะต่าง ๆ การรับรู้ว่ามีกิจกรรมสันทนาการ และมีกิจกรรมในเวลาว่าง เป็นต้น (คันสนีย์ โอภาวรวงษ์, 2565, น. 17)

ผู้วิจัยนำแนวคิดด้านคุณภาพชีวิตทั้ง 4 องค์ประกอบ มากำหนดเป็นกรอบแนวความคิดหลักในงานวิจัยนี้ ปรากฏดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ คือ พระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนด จำนวน 11 รูป ประกอบด้วย พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในลำดับชั้นเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรีหรือรองเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรีที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 1 รูป พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในลำดับชั้นเจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอหรือรองเจ้าคณะอำเภอที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 10 รูป ซึ่งพระสงฆ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 11 รูป เป็นพระสงฆ์ผู้ที่ปฏิบัติงาน หรือรับรู้การปฏิบัติงานของพระสงฆ์และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในพื้นที่ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 รูป/คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนด ประกอบด้วย ตัวแทนพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในลำดับชั้นเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรีหรือรองเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรีที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 1 รูป ตัวแทนพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในลำดับชั้นเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 5 รูป ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดจันทบุรี จำนวน 1 คน ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ จำนวน 1 คน และตัวแทนจากหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 2 คน ซึ่งพระสงฆ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 6 รูป เป็นพระสงฆ์ที่ปฏิบัติงาน หรือรับรู้การปฏิบัติงานของพระสงฆ์และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในพื้นที่ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ ส่วนตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และตัวแทนจากหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ทั้ง 4 คน ต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานหรือมีบทบาทหรือมีความสนใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดจันทบุรี

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแนวประเด็นการสนทนากลุ่ม ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัยจากการศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรง แก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

2.3 การพิทักษ์สิทธิ์และจริยธรรมการวิจัย

ผู้วิจัยคำนึงถึงการพิทักษ์สิทธิ์และจริยธรรมในการวิจัย เมื่อได้ทำการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ได้ดำเนินการยื่นเสนอเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย

ในมนุษย์ต่อคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (Rambhai Barni Rajabhat University Institutional Review Board) และได้รับเอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ IRB-27/2567 ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2567 ถึงวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2568 และต่ออายุใบรับรอง เลขที่ IRB-29/2568 ตั้งแต่วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2568 ถึงวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2569

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

1) ผู้วิจัยทำหนังสือเพื่อขอความร่วมมือจากคณะครุศาสตร์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังพระสงฆ์ที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

2) ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อแนะนำตัวกับพระสงฆ์ที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัย เช่น วัตถุประสงค์การวิจัย ขอบเขตการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัยและประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย ภายหลังจากการชี้แจงต่อพระสงฆ์แล้วผู้วิจัยจึงขอความยินยอมอย่างเป็นทางการโดยลายลักษณ์อักษรต่อพระสงฆ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยกับพระสงฆ์ที่แสดงความยินยอมและสมัครใจที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัยเท่านั้น

3) ผู้วิจัยทำการนัดหมายวัน-เวลา และสถานที่ในการทำการสัมภาษณ์กับพระสงฆ์ที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ก่อนการลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า ประมาณ 1 สัปดาห์

4) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์พระสงฆ์ที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามประเด็นการสัมภาษณ์ ซึ่งใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 1 ชั่วโมง เพื่อความเหมาะสมตามระเบียบการปฏิบัติต่อพระสงฆ์ ในการสัมภาษณ์นั้นจะมีผู้ร่วมวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยที่เป็นเพศชายอยู่ร่วมในระหว่างการสัมภาษณ์ตลอดการดำเนินการวิจัย และผู้วิจัยขออนุญาตจับบันทึกข้อความจากการสัมภาษณ์ก่อนการดำเนินการสัมภาษณ์ทุกครั้ง

5) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นได้ส่งผลการวิเคราะห์ให้พระสงฆ์ที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลอีกครั้งก่อนนำเสนอเป็นผลการวิจัยต่อไป

ระยะที่ 2 เสนอแนวปฏิบัติที่ดีของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

1) ผู้วิจัยทำหนังสือเชิญที่ออกจากคณะครุศาสตร์ไปยังผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่ผ่านคุณลักษณะในการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม และขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแสดงความประสงค์ในการเข้าร่วมการวิจัยกลับมายังผู้วิจัยล่วงหน้า 2 สัปดาห์

2) ผู้วิจัยทำการนัดหมายวัน-เวลาในการสนทนากลุ่ม พร้อมส่งประเด็นการสนทนาให้ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มที่แสดงความประสงค์ในการเข้าร่วมการวิจัย ล่วงหน้าเป็นเวลา 2 สัปดาห์ จากนั้นจึงจัดเตรียมการสนทนากลุ่ม โดยจัดคณะทำงาน ประกอบด้วย ผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จัดบันทึกการสนทนา ผู้ช่วยและผู้บริการทั่วไป

3) ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่มในวัน-เวลาที่กำหนด โดยก่อนเริ่มการสนทนากลุ่มได้อธิบายถึงรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัย เช่น วัตถุประสงค์การวิจัย ขอบเขตการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัยและประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย เมื่อภายหลังการชี้แจงต่อผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มแล้วจึงขอความยินยอมอย่างเป็นทางการโดยลายลักษณ์อักษร จากนั้นได้ทำการขออนุญาตบันทึกเทปการสนทนาและชี้แจงการเก็บรักษาความลับของข้อมูล ตลอดจนการทำลายข้อมูลจนชัดเจนต่อผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

4) ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่มตามประเด็น จำนวน 1 ครั้ง ใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง โดยกระบวนการในการสนทนากลุ่มผู้วิจัยจะเป็นผู้ทำหน้าที่ดำเนินการสนทนา/อภิปรายประเด็นคำถามเพื่อนำเข้าสู่คำถามหลัก ซึ่งเป็นประเด็นคำถามที่เข้ากันกับเนื้อหาหลักของการสนทนา เพื่อสามารถต่อเข้าสู่ประเด็นหลักของการสนทนาได้อย่างราบรื่น จากนั้นจึงเป็นการอภิปรายประเด็นเนื้อหาหลักของการสนทนา โดยมีการจับบันทึกการสนทนา และใช้เทคนิคการเตรียมอุปกรณ์ เช่น คลิปชาร์จ เพื่อกระตุ้นความคิดของผู้ร่วมวงสนทนา และดำเนินการอย่างยืดหยุ่น ใช้วิธีการยกประเด็นขึ้นมาอย่าง

กว้าง ๆ เพื่อให้ทุกคนในกลุ่ม รับลูกไปถกกันต่อในประเด็นเดียวกัน ผู้ดำเนินการสนทนาเตรียมคำถามเพื่อซักถาม และพยายามควบคุมให้อยู่ในประเด็นของการสนทนา

5) ผู้วิจัยกล่าวสรุปสิ่งที่ได้จากการสนทนาออกมาในรูปของการถกเถียงเอาใจความหรือคำอธิบายที่สำคัญ และไม่ตัดสินความคิดของผู้ร่วมสนทนาว่าถูกหรือผิด ภายหลังจากการเสร็จสิ้นการสนทนาดังกล่าวจึงนำข้อมูลจากการสนทนาดังกล่าวมาทำการถอดเทป และวิเคราะห์เนื้อหาตามกรอบของการสนทนาดังกล่าวโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นได้ส่งผลสรุปการสนทนาดังกล่าวให้ผู้เข้าร่วมการสนทนาดังกล่าวทุกคนได้พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลอีกครั้งก่อนนำเสนอเป็นผลการวิจัยต่อไป

2.5 การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้ทั้งจากการสัมภาษณ์และจากการสนทนาดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาประกอบความเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งได้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในรูปแบบการพิสูจน์สามเส้าด้านข้อมูล ซึ่งเป็นการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยไดมานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบ คือ การตรวจสอบแหล่งข้อมูล แหล่งที่มา ได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล และดำเนินการต่อไปจนข้อมูลอิ่มตัว จัดระเบียบเนื้อหาข้อมูลตามประเด็น และตัดข้อมูลที่ไมเกี่ยวข้องออกไป

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 สรุปผลการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผู้สูงอายุ

พระสงฆ์ส่วนใหญ่ในจังหวัดจันทบุรีมีบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุครอบคลุมหลายมิติ ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นอยู่ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้ให้คำปรึกษา และผู้ประสานงานสำคัญในกิจกรรมทางสังคมและสวัสดิการชุมชน บทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านสุขภาพกาย ได้แก่ การมีบทบาทในการเป็นพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพ (พระคิลานุปัฏฐาก) โดยในจังหวัดจันทบุรีมีการบริหารจัดการงานพระคิลานุปัฏฐากอย่างเป็นระบบ พระสงฆ์เป็นผู้นำด้านสุขภาพในชุมชน โดยพระสงฆ์ที่ผ่านการอบรมจะทำหน้าที่ให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพกายพื้นฐานแก่ผู้สูงอายุ พระสงฆ์ช่วยเป็นหูเป็นตาในการคัดกรองสุขภาพเบื้องต้นของผู้สูงอายุในละแวกวัด และประสานงานกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) เมื่อพบผู้สูงอายุที่มีความผิดปกติทางร่างกาย การร่วมดูแลผู้สูงอายุโดยการมอบสิ่งของจำเป็นในชีวิตประจำวันแก่ผู้สูงอายุ เช่น พระสงฆ์ร่วมมือกับหน่วยงานทหารและผู้นำชุมชนในการลงพื้นที่เยี่ยมเยียนผู้สูงอายุติดเตียงถึงบ้านเพื่อมอบถังยังชีพ พระสงฆ์เป็นผู้ให้คำแนะนำด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุผ่านหลักธรรมะ รวมทั้งให้ข้อมูลในการใช้ประโยชน์และทำสมุนไพรรักษาสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุ ตลอดจนจัดให้ภายในวัดมีกิจกรรมออกกำลังกายและการดูแลสุขภาพร่างกาย การจัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุ จากการศึกษารายงานพบว่า บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้านสุขภาพกายที่โดดเด่น ตัวอย่างเช่น การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ของวัดแก่งหางแมว ศูนย์ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์ อำเภอแก่งหางแมว ที่มีการบริหารจัดการสุขภาพแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในศูนย์ปฏิบัติธรรม รวมทั้งพระสงฆ์ในจันทบุรีมีบทบาทเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพระยะท้าย ซึ่งส่งผลดีต่อระบบสาธารณสุขโดยรวม เช่น ศูนย์สันติภาวัน อำเภอสอยดาว เป็นโครงการต้นแบบที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อดูแลพระภิกษุอาพาธระยะท้ายและผู้สูงอายุในร่มกาสาวพัสตร์ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยพระสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้ให้การดูแล (Caregiver) แก่พระสงฆ์ที่อาพาธและผู้สูงอายุในวาระสุดท้ายของชีวิต โดยเน้นการดูแลแบบประคับประคองเพื่อให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุดทางกาย ลดความเจ็บปวดทรมานกับความสงบทางใจ นอกจากนี้การดำเนินงานของพระสงฆ์ในจันทบุรีถือเป็นต้นแบบของการจัดตั้งกุฏิชีวาภิบาล หรือสถานดูแลผู้ป่วยระยะท้ายในวัด ซึ่งช่วยรองรับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้ที่บ้าน มีการจัดตั้งกองทุนพระภิกษุอาพาธจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาลและดูแลสุขภาพของพระภิกษุสามเณร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้สามารถช่วยลดภาระของโรงพยาบาลและชุมชนได้

2) ด้านจิตใจ ได้แก่ การมีบทบาทในการให้ความรู้ด้านธรรมะและข้อคิดเตือนใจในการดำเนินชีวิตแก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งให้ข้อคิดเตือนสติกับผู้สูงอายุไม่ให้เสียขวัญกำลังใจ ในขณะที่ทำใจไม่ได้กับเหตุการณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรม เช่น ฟีกสมาธิเจริญจิตตภาวนา เดินจงกรม สวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น ในวันพระ บวชศีลจารณิกชีพรามณัฏฐศึกษา 8 เพื่อพัฒนาผู้สูงอายุให้มีจิตใจที่ดีในช่วงวัยสูงอายุ จากการศึกษาวิจัยพบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีเน้นการนำหลักธรรมมาปรับใช้เพื่อสร้างความสงบสุขทางใจให้แก่ผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ 1) การเทศนาและการสอนธรรมะ โดยการแสดงธรรมในวันพระและงานบุญต่าง ๆ ช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าใจสัจธรรมของชีวิต ยอมรับความเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ช่วยลดความเครียดและความวิตกกังวล 2) การฝึกสมาธิและวิปัสสนาหลายวัดในจังหวัดจันทบุรี เช่น ศูนย์ปฏิบัติธรรมต่าง ๆ หรือวัดป่า ได้มีการจัดอบรมหรือเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้ฝึกสมาธิ ซึ่งช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและฝึกการปล่อยวาง 3) การให้คำปรึกษา (Counseling) พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นที่พึ่งทางใจ รับฟังปัญหาชีวิตและให้คำแนะนำโดยใช้หลักธรรมเพื่อคลายความทุกข์ใจของผู้สูงอายุที่อาจรู้สึกโดดเดี่ยวหรือมีปัญหาครอบครัว

3) ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ได้แก่ การมีบทบาทในการให้คำปรึกษาหารือ การเป็นวิทยากรในโรงเรียนผู้สูงอายุ การแสดงธรรมะเพื่อชี้แนะการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันของผู้สูงอายุกับครอบครัว และคนในชุมชน จากการศึกษาวิจัยพบว่า วัดในจังหวัดจันทบุรีหลายแห่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และพื้นที่ทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ สนับสนุนพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุให้ได้มาพบปะสังสรรค์ สวดมนต์และทำกิจกรรมร่วมกัน ลดภาวะซึมเศร้าจากการอยู่ลำพัง ตัวอย่างการมีบทบาทด้านสัมพันธภาพทางสังคมในลักษณะโรงเรียนผู้สูงอายุ พระสงฆ์มีบทบาทเป็นทั้งผู้ก่อตั้ง ที่ปรึกษา และวิทยากรในโรงเรียนผู้สูงอายุ เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ลดภาวะซึมเศร้า และถ่ายทอดภูมิปัญญา นอกจากนี้ในจังหวัดจันทบุรีมีวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้มแข็ง เช่น การทำสวนผลไม้ หัตถกรรมเสื่อจันทบูร พระสงฆ์มีบทบาทในการมีส่วนร่วมช่วยดัดศักยภาพผู้สูงอายุออกมาสร้างสัมพันธ์กับสังคม เช่น ยกย่องผู้สูงอายุเป็นปราชญ์ เชิญผู้สูงอายุมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในวัด พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างความรู้สึกรักคุณค่า ซึ่งการมีส่วนร่วมทางสังคมช่วยให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกซึมเศร้า เช่น พระสงฆ์เป็นผู้นำในกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ หรือเป็นปูชนียบุคคลในพิธีกรรม และทำให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นรู้สึกภาคภูมิใจและมีคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) ไม่รู้สึกว่าเป็นภาระ และได้ปฏิสัมพันธ์กับคนรุ่นใหม่ ตัวอย่างที่โดดเด่น เช่น วัดทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน มีการส่งเสริมสัมพันธภาพทางสังคมผ่านภูมิปัญญาผู้สูงอายุ สนับสนุนให้ผู้สูงอายุเป็นวิทยากรหรือปราชญ์ชาวบ้าน ถ่ายทอดความรู้ให้คนรุ่นใหม่ เป็นต้น การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในวัด ซึ่งหลายวัดเอื้อเพื่อสถานที่และพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาในการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรม เช่น กลุ่มจักสาน กลุ่มนวดแผนไทย ทำให้เกิดสังคมเพื่อนช่วยเพื่อนอันเป็นการสร้างสัมพันธภาพทางสังคมให้เกิดขึ้น

4) ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การมีบทบาทในกิจกรรมนำพาผู้สูงอายุอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ปลูกป่าชุมชน การบวชต้นไม้ หรือการบวชป่า ปลูกสวนสมุนไพรในวัด การจัดการขยะมูลฝอย รวมทั้งการมีบทบาทในการช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมรอบตัวผู้สูงอายุให้ดีขึ้น จากการศึกษาวิจัยพบว่า พระสงฆ์ทำหน้าที่เพียงผู้นำทางจิตวิญญาณ แต่ยังเป็นผู้นำนักพัฒนาที่ช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมรอบตัวผู้สูงอายุให้ดีขึ้น ตัวอย่างเช่น 1) การพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในที่อยู่อาศัย พระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีมีบทบาทเป็นแกนนำในการระดมทุนและแรงงานศรัทธาเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากไร้โดยการซ่อมแซมบ้านเรือน ซึ่งพระสงฆ์และจิตอาสาช่วยกันซ่อมแซมบ้านที่ทรุดโทรม หลังคารั่ว หรือพื้นไม้ผุพัง เพื่อความปลอดภัยของผู้สูงอายุ 2) การปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในวัดให้เป็นพื้นที่สีขาว วัดในจังหวัดจันทบุรีหลายแห่งได้ปรับตัวให้เป็นลานบุญ-ลานปัญญา ที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ เช่น การสร้างทางลาดสำหรับรถเข็น การทำราวบันได และการปรับพื้นที่ให้เรียบเสมอกัน เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้ามาทำกิจกรรมทางศาสนาและพักผ่อนได้สะดวก พระสงฆ์นำชาวบ้านปลูกต้นไม้เพื่อใหร่มเงา สร้างความร่มรื่น (สัปปายะ) ให้วัดเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน การจัดโซนพื้นที่ปฏิบัติธรรมที่เงียบสงบ ช่วยส่งเสริมสิ่งแวดล้อมทางใจ ลดความเครียดให้แก่ผู้สูงอายุ 3) การส่งเสริมสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและเกษตรกรรม เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีเป็นเมืองผลไม้และเกษตรกรรม พระสงฆ์จึงมีบทบาทในการเชื่อมโยงวิถีชีวิตเข้ากับสิ่งแวดล้อม เช่น สวนสมุนไพรในวัด พระสงฆ์จัดทำแปลงปลูกสมุนไพรพื้นบ้าน เพื่อเป็น

แหล่งเรียนรู้และแหล่งอาหาร/ยา ให้กับผู้สูงอายุ ได้เข้ามาเก็บไปใช้ประโยชน์หรือมาช่วยดูแลต้นไม้เพื่อเป็นการออกกำลังกาย รวมทั้งการจัดการขยะมูลฝอย พระสงฆ์เป็นต้นแบบในการคัดแยกขยะ และนำเศษอาหารมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ เพื่อลดมลพิษในชุมชน และสอนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการรักษาสัตว์เลี้ยง

3.2 สรุปผลแนวปฏิบัติที่ดีของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

แนวปฏิบัติที่ดีของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้แก่

- 1) การสร้างความเข้าใจเพื่อให้พระสงฆ์เห็นความสำคัญและตระหนักต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
- 2) พระสงฆ์ควรมีภาคีเครือข่ายการทำงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (ภาครัฐ องค์กรศาสนาอื่น และ ภาคประชาชน)
- 3) มีการพบปะพูดคุย ประชุมวางแผนร่วมกันของพระสงฆ์ และภาคีเครือข่ายการทำงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดอย่างสม่ำเสมอ
- 4) กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของแต่ละตำบลควรมีพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมและเน้นกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตหลักในทิศทางเดียวกัน ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านจิตใจและจิตวิญญาณ การส่งเสริมด้านสังคมและความสัมพันธ์ และการดูแลสุขภาพองค์รวม

ข้อคิดเห็นอื่น ๆ เพื่อการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ดังนี้

- 1) เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ควรมีการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง
- 2) ควรมีการจัดทำสื่อและเผยแพร่แนวปฏิบัติที่ดีของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติและขับเคลื่อนบทบาทด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดจันทบุรี

4. อภิปรายผล

4.1 พระสงฆ์ส่วนใหญ่ในจังหวัดจันทบุรีมีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุครอบคลุมหลายมิติ ซึ่งการแสดงบทบาทมีความสำคัญอย่างยิ่ง ถือเป็นการปฏิบัติงานตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบให้เหมาะสมของพระสงฆ์ ดังที่ พระมหาวชิชัย ธีรธำรงกุล (2560, น. 7) กล่าวว่า บทบาทเป็นการปฏิบัติงานตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบให้เหมาะสม เป็นการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติตามตำแหน่งนั้น ๆ จากผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีนั้นอยู่ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณอันเป็นการปฏิบัติตามบทบาทที่เหมาะสมของความเป็นพระสงฆ์ รวมทั้งผู้ให้คำปรึกษา และผู้ประสานงานสำคัญในกิจกรรมทางสังคมและสวัสดิการชุมชน บทบาทในการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีนั้น แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพกาย พระสงฆ์จะมีบทบาทในการเป็นพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพ เป็นผู้ให้คำแนะนำด้านสุขภาพผ่านหลักธรรมะ 2) ด้านจิตใจ พระสงฆ์จะมีบทบาทให้ความรู้ด้านธรรมะและข้อคิดเตือนใจในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาจิตใจให้เข้าใจสัจธรรมของชีวิต ยอมรับความเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ลดความเครียดและความวิตกกังวลในช่วงวัยสูงอายุ 3) ด้านสัมพันธ์ทางสังคม พระสงฆ์จะมีบทบาทในการให้คำปรึกษาหารือ แสดงธรรมะเพื่อชี้แนะการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันของผู้สูงอายุกับครอบครัวและคนในชุมชน 4) ด้านสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์จะมีบทบาทในการนำพาผู้สูงอายุอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนและการช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมรอบตัวผู้สูงอายุให้ดีขึ้น ซึ่งบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีที่พบนั้นค่อนข้างมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระศุภชัย ปณณฺวชิโร (เปลื้องกระโทก) (2562) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อำเภอโคกชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อำเภอโคกชัย จังหวัดนครราชสีมา

ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพชีวิตด้านจิตใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด นอกจากนี้ยังพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อำเภอโคกชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยมีมิติด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับผลของการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ 1) คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการสร้างศูนย์กำลังใจในการดูแลผู้สูงอายุ ควรมีสถานที่สร้างศูนย์สมุนไพรมอบให้แก่วัยสูงอายุ หรือมีข้อมูลในการทำสมุนไพรรักษาสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุ 2) คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ พระสงฆ์ควรเข้าไปมีบทบาทในเรื่องของการปฏิบัติธรรม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีจิตใจที่ดี ไม่เสียขวัญกำลังใจ ในขณะที่ทำไม่ได้กับเหตุการณ์ต่าง ๆ 3) คุณภาพชีวิตด้านพัฒนาทางอารมณ์ พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการสร้างความสามัคคี การให้อภัยกัน การวางตัวเป็นกลาง เมื่อมีปัญหาในชุมชนให้ข้อคิดและสติเตือนใจให้กับผู้สูงอายุ 4) คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม การเข้าสังคมในชุมชน การปรึกษาหารือกันในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าการสร้างกำแพงกั้นทำให้เกิดการโกรธกัน อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าแม้พระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีจะบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุครอบคลุมหลายมิติแต่ก็ยังต้องมีการส่งเสริมบทบาทหรือหาแนวปฏิบัติที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติและขับเคลื่อนบทบาทด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดจันทบุรีต่อไป

4.2 แนวปฏิบัติที่ดีของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) การสร้างความเข้าใจเพื่อให้พระสงฆ์เห็นความสำคัญและตระหนักต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 2) พระสงฆ์ควรมีภาคีเครือข่ายการทำงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (ภาครัฐ องค์กรศาสนาอื่น และภาคประชาชน) 3) มีการพบปะพูดคุย ประชุมวางแผนร่วมกันของพระสงฆ์และภาคีเครือข่ายการทำงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดอย่างสม่ำเสมอ 4) กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของแต่ละตำบลควรมีพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมและเน้นกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตหลักในทิศทางเดียวกัน ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านจิตใจ และจิตวิญญาณ การส่งเสริมด้านสังคมและความสัมพันธ์ และการดูแลสุขภาพองค์รวม ซึ่งประเด็นด้านการสร้างภาคีเครือข่ายการทำงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ทั้งภาครัฐ องค์กรศาสนาอื่น และภาคประชาชนนั้น ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญรอด บุญเกิด และปัทวี สัตยวงศ์ทิพย์ (2568) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมบทบาทด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี: กรณีศึกษาบทบาทเจ้าอาวาส ช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผลการศึกษามีพบว่า แนวทางการส่งเสริมบทบาทด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของคณะสงฆ์ที่ทำงานอย่างเป็นระบบในแนวทางเดียวกันทั้งจังหวัด พร้อมทั้งมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญศรี พันธุ์พิริยะ (2546) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ผลการศึกษามีพบว่า ความคาดหวังและการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของพระสงฆ์อยู่ในระดับมาก ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ แนวทางการดำเนินงานไม่ชัดเจน ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และพระสงฆ์มีข้อจำกัดในการปฏิบัติเนื่องจากเกรงว่าจะขัดต่อหลักธรรม พระสงฆ์เสนอแนะว่า ควรมีการถวายความรู้แก่พระสงฆ์เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจากผลการวิจัยในครั้งนี้สะท้อนต้องมีความรู้เป็นแนวปฏิบัติที่ดีของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ซึ่งควรเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจเพื่อให้พระสงฆ์เห็นความสำคัญและตระหนักต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จากนั้นจึงเป็นระบบการทำงานที่เป็นเครือข่ายความร่วมมือที่มีทั้งการประชุมและวางแผนการทำงานและกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลัก ๆ ควรเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งจังหวัด

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

5.1.1 ผู้บริหารคณะสงฆ์ควรมีการสร้างความเข้าใจให้พระสงฆ์ภายใต้การปกครองเห็นความสำคัญและตระหนักต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

5.1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต จัดให้มีการสร้างภาคีเครือข่ายการทำงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ทั้งภาครัฐ องค์กรศาสนาอื่น และภาคประชาชน ตลอดจนมีการจัดให้มีการพบปะพูดคุย ประชุมวางแผนร่วมกันของพระสงฆ์ และภาคีเครือข่ายการทำงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดอย่างสม่ำเสมอ

5.1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ ผู้บริหารคณะสงฆ์จัดให้มีกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของแต่ละตำบล ที่พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมและเน้นกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตหลักในทิศทางเดียวกัน ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านจิตใจและจิตวิญญาณ การส่งเสริมด้านสังคมและความสัมพันธ์ และการดูแลสุขภาพองค์รวม

5.1.4 ผู้บริหารคณะสงฆ์มีการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง

5.1.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง มีการจัดทำสื่อและเผยแพร่แนวปฏิบัติที่ดีของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติและขับเคลื่อนบทบาทด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดจันทบุรี

5.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 มีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับกรณีศึกษาและถอดบทเรียนแนวปฏิบัติที่ดีของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นข้อมูลการขับเคลื่อนบทบาทด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี

5.2.2 มีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณถึงระดับการรับรู้บทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์

6. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีงบประมาณ 2567 สัญญาเลขที่ 2206/2567 ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

7. เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2552). รายงานประจำปี 2552 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/447918>
- จำนงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์. (2530). แนวคิดเชิงพุทธเกี่ยวกับการพัฒนาประชากร: สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมการศาสนา.
- ธิตยา จารุโพธิ์พันธ์, และชญาดา จิรกิตติถาวร. (28 พฤษภาคม 2568). สังคมสูงวัยไม่น่ากลัว ถ้า “วัยเก่า” มีที่ยืนในตลาดแรงงาน. ไทยพีบีเอส. <https://shorturl.at/Wv7Wj>
- บุญรอด บุญเกิด, และปัทวี สัตยวงศ์พิพย์. (2568). การส่งเสริมบทบาทด้านสาธารณสุขของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี: กรณีศึกษาบทบาทเจ้าอาวาส ช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 19(2), 16-27.

- บุญศรี พันธุ์พิริยะ. (2546). *บทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาในจังหวัดตราด* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระมหาวิชัย ชีระรังกุล. (2560). *บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระศุภชัย ปญญาวิชโร (เปลื้องกระโทก). (2562). *บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อำเภอโคกชัย จังหวัดนครราชสีมา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอนุชิต ชูเนียม. (2550). *บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์กับผู้นำชุมชน ในจังหวัดอุดรธานี* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2564). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2563*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ*. ปุ๊คพอยท์.
- คันสนีย์ โอถาวรวงษ์. (2565). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยภูเฒ่า อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2564). *ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ประจำปี พ.ศ. 2564*.
- สำนักงานสถิติจังหวัดจันทบุรี. (2568). *บทวิเคราะห์ประเด็นสำคัญผู้สูงอายุ ประจำปี 2568*.

การศึกษาแนวทางการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์

A Study of Class Action Guidelines for Cybercrime Cases

เพียงจิต ตันติจรัสวโรดม¹ และกิตติมศักดิ์ เปียยก²
Piangjit Tanticharatwarodom¹ and Kiitimasak Piaryok²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอแนวทางการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ในยุคปัจจุบัน มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้อาชญากรมีการใช้ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดจำนวนมาก และมีวิธีการที่ซับซ้อนซึ่งคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ปัจจุบันมีผู้เสียหายจำนวนมาก มีลักษณะการกระทำความผิดด้วยวิธีการเดียวกัน มูลคดีเกิดที่เดียวกัน อาชญากรใช้สถานที่เดียวกันในการกระทำความผิด อาชญากรหรือคนร้ายเป็นกลุ่มเดียวกัน ลักษณะการกระทำความผิดหรือรูปแบบคดีมีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกัน แต่กระบวนพิจารณาคดีสามัญ เช่น การรวมการพิจารณา การร้องขอการเข้าเป็นคู่ความร่วมนั้น อาจจะไม่เพียงพอและเหมาะสมกับการพิจารณาในคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ บทความนี้อธิบายที่มาและความสำคัญการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งจะเกิดผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ลดภาระในการดำเนินคดีส่วนบุคคลที่มีค่าใช้จ่ายสูงและใช้เวลานาน ลดต้นทุนในการดำเนินคดีของรัฐไม่จำเป็นที่จะเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ หรือภาระค่าใช้จ่ายในการสืบสวนสอบสวน พยานหลักฐานในคดีเป็นพยานหลักฐานชุดเดียวกัน อีกทั้งผู้เสียหายยังได้รับทรัพย์สินคืนในอัตราส่วนตามความเสียหายที่เท่าๆกัน และผู้กระทำความผิดถูกลงโทษตามจำนวนกรรมที่ได้กระทำความผิด โดยมีการเปรียบเทียบการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ในต่างประเทศเพื่อจัดการกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก เช่น การโจรกรรมข้อมูลส่วนบุคคล การแลกข้อมูลการปลอมแปลงข้อมูลออนไลน์ หรือการโจมตีด้วยไวรัสคอมพิวเตอร์ การฉ้อโกง เป็นต้น รวมถึงข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาดำเนินคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ที่ส่งผลต่อการปราบปรามและการจัดการกับอาชญากรรมประเภทนี้ เช่น การกระจายตัวของสมาชิกกลุ่มหรือผู้เสียหาย เขตอำนาจศาล ตัวแทนในการดำเนินคดี มูลค่าของสิทธิเรียกร้อง ลักษณะ ประเภท หรือที่มาของมูลคดี ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีอาชญากรรมฉ้อโกงทางคอมพิวเตอร์เป็นกลไกทางกฎหมายที่สามารถช่วยให้ผู้เสียหายได้รับความเป็นธรรมในเวลาอันรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เป็นทางเลือกที่ดีในการจัดการกับปัญหาการอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ การดำเนินคดีแบบกลุ่มอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์

^{1*} สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
Law Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phuket Rajabhat University
Email: piangjit.t@pkru.ac.th

² รองผู้กำกับการ 4 กองบังคับการตำรวจสันติบาล 1
Deputy Superintendent 4, Royal Thai Police Special Branch Police Bureau 1
Email: chang4662@gmail.com

* Corresponding author

Abstract

This academic article examines class action guidelines for cybercrime cases in light of the rapid advancement of technology, which has increasingly enabled offenders to use digital tools to commit complex, large-scale offences. Computer crime cases today often involve a large number of victims and share common features, including similar methods of commission, the same factual background, the use of the same platforms or locations, the involvement of the same group of offenders, and comparable patterns of unlawful conduct. Under such circumstances, ordinary procedural mechanisms in criminal proceedings, such as joinder of cases or intervention by related parties, may be insufficient or unsuitable for the effective adjudication of computer crime cases. This article explores the background, significance, and potential benefits of class action proceedings in the context of computer-related crime. It argues that such an approach could contribute positively to the criminal justice system by reducing the burden of individual litigation, which is often costly and time-consuming, lowering administrative and investigative costs for the state, and allowing a shared body of evidence to be used efficiently across multiple claims. Class action proceedings may promote fairness by enabling victims to recover compensation proportionate to their losses and by ensuring that offenders are punished in accordance with the number and gravity of their criminal acts. The article also presents a comparative analysis of class action approaches adopted in foreign jurisdictions to address computer crimes affecting large numbers of people, such as personal data theft, hacking, online data falsification, malware attacks, and fraud. It further discusses major challenges in applying class action proceedings to computer crime cases, including the geographical dispersion of victims, jurisdictional issues, legal representation, the value of claims, and the nature, type, and origin of the cause of action. Based on this analysis, recommendations are proposed to improve the prosecution of computer crime cases and to strengthen legal responses to this form of transnational, technology-driven crime. The study concludes that class action proceedings in computer-related fraud and cybercrime cases can serve as an effective legal mechanism for delivering timely, efficient, and equitable justice to victims, and may provide an appropriate alternative for addressing the growing complexity of computer crime in contemporary society.

Keywords: Class Action, Cybercrime, Class Action in Cybercrime

1. บทนำ

ปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในการสื่อสารทำให้ผู้คนไม่ว่าจะอยู่มุมใดของโลกสามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ และเทคโนโลยียังช่วยในการทำงาน การจัดการงานที่ยุ่งยากให้เกิดความง่ายในการทำงาน อีกทั้งยังเป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเพลิดเพลินใจ สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการรับรู้ได้ง่าย แต่ในทางตรงกันข้าม ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอาจก่อให้เกิดคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์จำนวนมาก จากการพัฒนาเทคโนโลยี และวิถีการดำรงชีวิตยุคใหม่ มีประชาชนจำนวนมากตกเป็นเหยื่อของการถูกหลอกลวง ไม่ว่าจะเป็นการหลอกลวงทุน การหลอกลวงจำหน่ายสินค้า การหลอกลวงให้หลงรัก และการฉ้อโกงในรูปแบบต่างๆ ซึ่งนับวันยิ่งทวีความรุนแรง สร้างความเสียหายในวงกว้างมากยิ่งขึ้น (สาวิตรี สุขศรี, 2560) การกระทำความผิดมีหลากหลายรูปแบบ หลายวิธีการ มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ผู้กระทำความผิดมีทั้งกระทำคนเดียว และกระทำเป็นกลุ่มคณะบุคคล หรือองค์กรอาชญากรรม การกระทำความผิดเกิดขึ้นทั้งจากภายในประเทศและจาก

ต่างประเทศ ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ มีทุกเพศ ทุกวัย และทุกอาชีพ มูลค่าความเสียหายจำนวนมาก จากข้อมูลศูนย์รับแจ้งความออนไลน์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่าตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2565 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2567 มีคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี จำนวน 708,141 คดี ความเสียหาย จำนวน 74,893,134,395 บาท เมื่อวิเคราะห์อาชญากรรมที่เกิดขึ้นแล้ว พบว่า มีคดี 6 ประเภทหลักๆ อาทิ การหลอกลวงผ่านอีเมล (email scam) การหลอกลวงขายสินค้า (sales scam) การหลอกรักออนไลน์ (romance scam) การหลอกรักลงทุน (hybrid scam) การหลอกลวงด้วยการโทรศัพท์โดยแก๊งคอลเซ็นเตอร์ (vishing phishing) และการหลอกลวงให้ลงทุนแชร์ลูกโซ่ (ponzi scheme)

จากการศึกษาประเภทคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ก็พบว่า ในแต่ละประเภทคดีมีผู้เสียหายจำนวนมากถูกหลอกลวงด้วยวิธีการเดียวกัน มูลคดีเกิดขึ้นที่เดียวกัน อาชญากรหรือคนร้ายเป็นกลุ่มเดียวกัน รูปแบบการกระทำความผิดหรือลักษณะคดีเหมือนหรือคล้ายกันต่างกันเพียงเล็กน้อย แต่เมื่อดำเนินคดีอาญาตามปกติต้องใช้เวลานาน และต้องรอให้คดีก่อนหน้าเสร็จสิ้นจึงจะมีการดำเนินคดีใหม่ เนื่องจากการฟ้องคดีตามการร้องทุกข์ของผู้เสียหายแต่ละราย โดยสภาพปัญหาดังกล่าวกระบวนการพิจารณาสามัญ เช่น การรวมการพิจารณา การร้องขอการเข้าเป็นคู่ความร่วมนั้น อาจจะไม่เพียงพอและเหมาะสมกับการพิจารณาในคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ อาทิ การรวมการพิจารณาคดีซึ่งมีหลักเกณฑ์ว่า ศาลจะต้องฟังคู่ความให้ครบทุกฝ่าย และต้องมีการสอบถามผู้เสียหายทุกคนซึ่งศาลที่พิจารณาคดีแรก ไม่ทราบว่าจะอาชญากรกระทำความผิดกี่คดี ต้องใช้เวลานานในการตรวจสอบ และหากคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลสองศาลต่างกันก็ต้องได้รับความยินยอมของอีกศาลหนึ่งด้วยว่าจะรับโอนหรือจะโอนคดีนั้นหรือไม่ ถ้าหากศาลนั้นไม่ยินยอมก็ต้องให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้ชี้ขาดซึ่งต้องรอเป็นเวลานาน หรือในบางกรณีที่คดีที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีศาลก็ได้มีคำพิพากษาในคดีนั้นแล้ว การรวมการพิจารณาจึงไม่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดี และในคดีอาญาไม่อาจใช้การร้องขอในคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ได้ ทั้งที่คดีมีผู้เสียหายเป็นจำนวนมากและมูลคดีเกิดที่เดียวกัน นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของการเข้าเป็นคู่ความร่วมในคดีหากผู้เสียหายต้องการเป็นโจทก์ร่วมในคดีจะต้องมีการรวบรวมผู้เสียหายทั้งหมดซึ่งเป็นการสร้างภาระให้แก่ผู้เสียหายและหากมีผู้เสียหายหลายคนแต่ละคนก็ไม่มีสิทธินำพยานหลักฐานของตนเข้ามาสืบได้จึงก่อให้เกิดความล่าช้าและยุ่งยากแก่คดีเป็นอย่างมาก ประกอบกับเมื่อมีการยึดอายัดทรัพย์สินผู้ต้องหา หรือคนร้าย ก็ไม่สามารถไปขอคืนทรัพย์สินได้ จึงเป็นภาระของผู้เสียหายเป็นอย่างมาก อีกทั้งลักษณะคดีมีการกระทำความผิดเช่นเดียวกัน มูลคดีเกิดที่เดียวกัน แต่ผู้เสียหายอยู่ต่างท้องที่กัน ร้องทุกข์ต่างเขตอำนาจสอบสวนและเขตอำนาจศาล ทำให้มีการชำระคดีที่แตกต่างกัน พยานหลักฐานในชั้นจับกุมจึงแตกต่างกันการสืบพยานแตกต่างกัน ทำให้ผลคดีมีความแตกต่างกัน และทำให้รัฐสูญเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ และการนำสืบพยาน ทั้งๆที่เจ้าหน้าที่รัฐที่จับกุมดำเนินคดี และพยานหลักฐานเป็นชุดเดียวกัน ต่างกันเพียงผู้เสียหายจากสภาพปัญหาดังกล่าวปัจจุบันการดำเนินคดีแบบกลุ่มกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังมิได้บัญญัติ เนื่องจากมีปัญหาในการสืบพยานซึ่งศาลต้องพิจารณาคดีจากคู่ความในคดีเท่านั้น จึงไม่อาจใช้ผู้แทนกลุ่มมาเบิกความแทนเพื่อลดโทษจำเลยได้ ประกอบกับอาชญากรที่กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเป็นมนุษย์ที่มีเหตุผลในการเลือกที่จะกระทำความผิดหรือไม่กระทำความผิด อาชญากรจะคิด วิเคราะห์ โดยมีหลักการและมีเหตุผล โดยอาชญากรคิดว่าหากอาชญากรตัดสินใจที่จะกระทำความผิดแล้ว เขาต้องได้รับผลประโยชน์คาดหวัง (expected gain) จำนวนเท่าใด การลงโทษคาดหวัง (expected punishment) เป็นเท่าใด และหากถูกจับกุมแล้วเขาสูญเสียประโยชน์เท่าใด หากอาชญากร เห็นว่าผลประโยชน์คาดหวัง (expected benefits) ที่เขาได้รับน้อยกว่าต้นทุนคาดหวัง (expected costs) ที่เขาต้องลงทุน อาชญากรเหล่านี้ก็จะเลือกที่ไม่กระทำความผิด แต่หากเขาคิดว่าหากตัดสินใจที่จะกระทำความผิดแล้ว เขาได้รับผลประโยชน์คาดหวังสูงกว่าต้นทุนคาดหวัง เขาก็เลือกที่จะกระทำความผิด (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2557) ปัจจุบันอาชญากรคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานเป็นเครือข่ายองค์กรอาชญากรรม (organized crime) ที่มีการแบ่งสายงานบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้น แบ่งหน้าที่ในการกระทำความผิดอย่างชัดเจน จึงก่อให้เกิดอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วและซับซ้อน (ปรีชาญาณ นิกพอน, และณ.กะเมธ มณีเทพ, 2565)

2. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (class action) คือ กระบวนการทางกฎหมายที่ให้กลุ่มบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์เดียวกันหรือการกระทำที่ผิดกฎหมายจากบุคคลหรือองค์กรเดียวกันสามารถรวมตัวกันเป็นคดีเดียว โดยมีตัวแทน (class representative) เป็นผู้ฟ้องแทนกลุ่มทั้งหมด แนวคิดหลักของการดำเนินคดีแบบกลุ่มคือ การช่วยให้ผู้เสียหายจำนวนมากสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่ายขึ้น โดยไม่ต้องดำเนินคดีแยกเป็นรายบุคคลซึ่งอาจมีค่าใช้จ่ายสูงและยุ่งยาก การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงช่วยให้การดำเนินคดีสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น (ดวงทิพย์ บุญปลูก, 2555)

ทฤษฎีความเป็นธรรม (justice theory) (ทวีป มหาสิงห์, 2563) การดำเนินคดีแบบกลุ่มช่วยเสริมสร้างความยุติธรรมในสังคม โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้เสียหายจำนวนมากได้รับผลกระทบจากการกระทำที่ผิดกฎหมาย แต่มีโอกาสฟ้องร้องเพียงเล็กน้อย การดำเนินคดีแบบกลุ่มทำให้ผู้เสียหายเหล่านี้สามารถรวมตัวกันฟ้องร้องอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดการดำเนินคดีแบบกลุ่มในต่างประเทศ

1. การดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกา

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (class action) ของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นการดำเนินคดีแพ่งที่บุคคลหนึ่งหรือหลายคนได้ดำเนินคดีแพ่งเพื่อตนเองและเพื่อกลุ่มบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน โดยที่สมาชิกกลุ่มไม่ได้เข้ามาในคดีในฐานะคู่ความและไม่ถือว่ามีส่วนร่วมในการดำเนินคดีแต่อาจเข้าร่วมฟังการพิจารณาได้ แต่คำพิพากษาในคดีนั้นจะผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มทุกคน (วิชัย อริยนันทกะ และคณะ, 2549) เหตุผลสำคัญของการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้นอยู่กับเหตุผลที่จำนวนสมาชิกที่เกี่ยวข้องและปัจจัยอื่นประกอบกัน ทำให้เป็นไปได้ที่จะดำเนินคดีแยกกันเป็นรายบุคคล ในคดีแบบกลุ่มโจทก์จะมีฐานะเป็นผู้แทนกลุ่ม (class representative) และมีทนายความของกลุ่ม (class counsel) ทำหน้าที่ในการดำเนินคดีแทนสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ (unnamed or absent class members) บนสมมติฐานที่ว่าโจทก์และทนาย ความกลุ่มมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะทำหน้าที่และมีคุณสมบัติอื่น ๆ ถูกต้องทั้งหมด สมาชิกในกลุ่มจะถูกผูกพันตามคำพิพากษาในคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ไม่ว่าจะมีผลเป็นคุณหรือเป็นโทษต่อสมาชิกกลุ่มก็ตาม แต่สมาชิกก็อาจจะขอยกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มก่อนที่จะมีคำพิพากษาคดีและฟ้องคดีได้

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมากที่สุด และได้มีการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่บัญญัติเป็นการทั่วไปใช้บังคับในศาลสูงของประเทศ คือ Federal Rule of Civil Procedure หรือ FRCP ดังนี้

การดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 ของ Federal Rules of Civil Procedure (Rule 23) ของประเทศสหรัฐอเมริกา (Parsons, 2008)

การดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นเป็นไปในลักษณะการดำเนินคดีแบบตัวแทนหรือผู้แทนของโจทก์และทนายความแทนสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ (Representative action) จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลจะต้องกำกับดูแลการดำเนินคดีของโจทก์และทนายความโจทก์ว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของสมาชิกกลุ่มทุกคนอย่างแท้จริงและเท่าเทียมกัน เนื่องจากแม้สมาชิกกลุ่มไม่ได้เข้าเป็นคู่ความหรือเกี่ยวข้องกับคดีแต่ประการใดแต่สิทธิของสมาชิกกลุ่มก็อาจถูกกระทบด้วยผลของคำพิพากษาได้ โดยจะเห็นได้ว่าคดีแพ่งใดๆ ที่จะดำเนินไปแบบกลุ่มได้นั้น จะต้องได้รับอนุญาตจากศาล ขั้นตอนการอนุญาตให้คดีดำเนินไปแบบกลุ่มหรือไม่นั้นใน Rule 23 (a) เรียกว่า Class certification ซึ่งมีหลักเกณฑ์ 4 ประการ กล่าวคือ

- (1) กลุ่มบุคคลมีสมาชิกเป็นจำนวนมาก ซึ่งการเข้าเป็นคู่ความร่วมจะเป็นการไม่สะดวกในทางปฏิบัติ (Numerosity)
- (2) สภาพแห่งข้อหาหรือข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของกลุ่มบุคคลมีลักษณะเดียวกัน (Commonality)
- (3) ข้อต่อสู้ของโจทก์เหมือนกับข้อต่อสู้ของสมาชิกกลุ่ม (Typicality)
- (4) โจทก์และทนายความของกลุ่มจะสามารถปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลและสมาชิกกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ (Adequacy of representation)

ปัจจุบัน Rule 23 แห่ง The Federal Rules of civil Procedure ศาลให้สมาชิกของกลุ่มแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นไปอย่างครบถ้วน จนเป็นที่พอใจแก่ศาล ศาลจึงจะอนุญาตให้ดำเนินคดี

แบบกลุ่มได้ โดยหลักแล้วศาลพิจารณาลักษณะ 4 ประการ เบื้องต้น ก่อนที่จะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม การดำเนินคดีแบบกลุ่มศาลจะคอยตรวจสอบคุณสมบัติของผู้แทนสมาชิกกลุ่ม เพื่อสร้างความเป็นธรรม แก่สมาชิกอย่างเพียงพอและในขณะเดียวกันสมาชิกก็มีหน้าที่ตรวจสอบความสามารถของผู้แทนกลุ่มเช่นเดียวกัน นอกจากผู้แทนกลุ่มแล้ว การดำเนินคดีแบบกลุ่มอาจมีทนายความของสมาชิกกลุ่มเข้าร่วมการดำเนินคดีได้หลายคนเช่นเดียวกับจำนวนสมาชิกกลุ่มที่มีจำนวนมาก ในทางปฏิบัติแล้ว ศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญต่อทนายความของกลุ่มมากเพราะเป็นบุคคลที่จะปกป้อง และรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม สำหรับประเภทคดีที่ถูกกำหนดให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบกลุ่มนั้น ในสหรัฐอเมริกามีได้กำหนดประเภทของคดีที่สามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ ดังนั้น คดีทุกประเภทที่มีข้อเท็จจริงที่ตรงตามหลักการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงสามารถนำมาฟ้องคดีได้

2. การดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศแคนาดา

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศแคนาดาหรือที่เรียกว่า “Le recours collectif” มีแนวความคิดมาจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกา การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศแคนาดาถูกนำมาใช้ในมลรัฐควิเบก เป็นมลรัฐแรกในปี ค.ศ.1993 โดยวางหลักไว้ว่า การอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องปรากฏว่าข้อเรียกร้องของสมาชิกกลุ่มมาจากปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน คำสั่งอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องประกอบด้วยลักษณะของสมาชิกกลุ่มและปัญหาหรือข้อเรียกร้อง หากสมาชิกกลุ่มคนใดไม่ประสงค์เป็นสมาชิกกลุ่ม ต้องแสดงเจตนาหรือเรียกว่า opt out เพื่อออกจากกลุ่มภายในวันที่จะระบุในคำสั่งอนุญาต (Certification order) หากภายหลังเมื่อมีคำสั่งหรือมีคำพิพากษาแล้ว สมาชิกกลุ่มที่มีได้แสดงเจตนาออกจากกลุ่มจะผูกพันตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศแคนาดาถูกนำมาใช้ในทุกคดีแพ่งและเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องพิจารณาคำขอและอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หากปรากฏว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด (ดวงทิพย์ บุญปลูก, 2555)

3. ประเทศเนเธอร์แลนด์

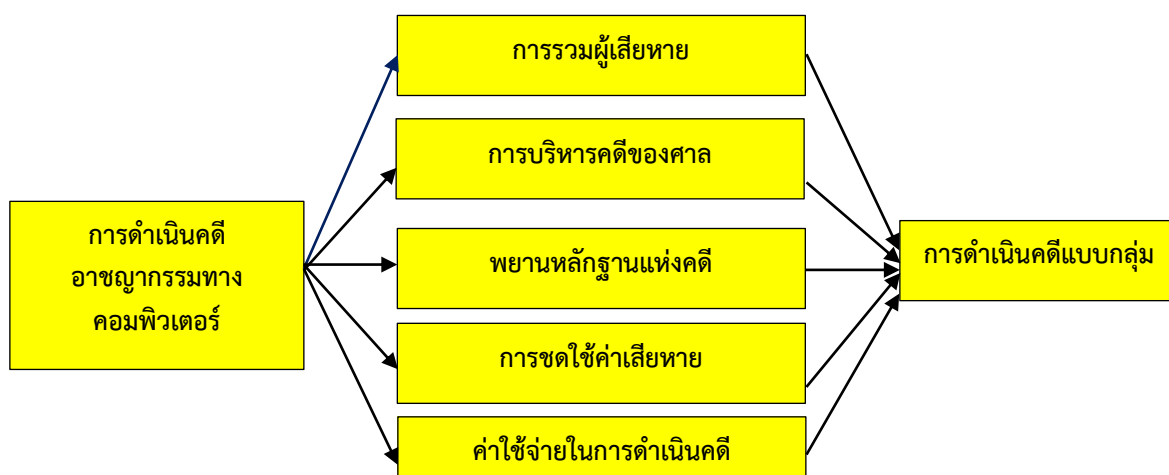
มาตรา 3 ข้อ 305 a และ ข้อ 305 b แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเนเธอร์แลนด์ Burgerlijk Wetboek or Dutch civil code) บัญญัติให้องค์กรที่เป็นตัวแทน (The representative organizations) สามารถฟ้องคดีต่อศาลเพื่อปกป้องผลประโยชน์ ของบุคคลอื่นโดยรวม โดยองค์กรดังกล่าวอาจเป็นบริษัทหรือสมาคมที่มีฐานะนิติบุคคลและในการดำเนินคดีดังกล่าวองค์กรที่เป็นตัวแทนต้องแสดงให้เห็นว่าการดำเนินคดีนั้น เป็นไปเพื่อปกป้องผลประโยชน์โดยรวมและก่อให้เกิดประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีแยกต่างหากแต่ละราย คำพิพากษาจะผูกพันองค์กรซึ่งเป็นตัวแทนและจำเลยในคดีองค์กรซึ่งเป็นตัวแทนดังกล่าวสามารถฟ้องได้ทุกประเภทคดี ไม่ว่าจะเป็นคดีที่เกี่ยวกับการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ คดีเกี่ยวกับ ความรับผิดชอบของการขาดบกพร่องของสินค้า หรือคดีเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้า เป็นต้น (ดวงทิพย์ บุญปลูก, 2555)

อนึ่ง ประเทศเนเธอร์แลนด์บังคับใช้พระราชบัญญัติการจัดการกองทุนรวม สำหรับความเสียหายเป็นจำนวนมาก (The Act Collective Settlement of Mass Damages) ซึ่งนำมาบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 27 กรกฎาคม ค.ศ.2005 โดยพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการกองทุนรวมสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอุบัติเหตุอันจะทำให้มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวบัญญัติให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถตกลงกันว่าใครจะเป็นผู้ชำระค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายและเป็นหน้าที่ของศาลอุทธรณ์เมือง Amsterdam ที่จะประกาศว่าข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดการกองทุนรวมมีผลผูกพันคู่กรณีทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบ คำขอขององค์กรที่เป็นตัวแทน (The representative organizations) จะต้องประกอบด้วย 1) รายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มบุคคลที่ได้รับผลกระทบ 2) ค่าชดเชยความเสียหายที่จะจ่ายให้ 3) ความต้องการอื่นๆ ซึ่งชอบด้วยกฎหมาย 4) รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการคำนวณค่าชดเชยความเสียหาย นอกจากนี้ สมาชิกกลุ่มที่ได้รับการเสียหายสามารถเลือกที่จะออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มภายใน 3 เดือน นับตั้งแต่ข้อตกลงเพื่อจัดการกองทุนรวมได้รับความเห็นชอบ สำหรับสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการเสียหายและไม่ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มสามารถคำนวณค่าชดเชยความเสียหายภายใต้กรอบที่ข้อตกลงเพื่อจัดการกองทุนรวม (Collective settlement) กำหนด (ดวงทิพย์ บุญปลูก, 2555)

แนวคิดการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (Class Action)

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ การดำเนินคดีแพ่งรูปแบบหนึ่งที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก ซึ่งได้รับผลกระทบจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกันหรือมีเหตุกระทำเดียวกัน โดยมีโจทก์ที่เป็นตัวแทนของกลุ่มในการดำเนินการฟ้องร้องคดี ซึ่งเมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว ผลของคำพิพากษาจะผูกพันสมาชิกทุกคนในกลุ่มที่ได้รับความเสียหายจากเหตุเดียวกัน แม้จะไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีด้วยก็ตาม โดยศาลจะพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ในคดีละเมิด คดีผิดสัญญา คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค แรงงาน หลักทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์ การแข่งขันทางการค้า และโจทก์แสดงให้เห็นว่าสมาชิกกลุ่มที่มีลักษณะดังกล่าวมีจำนวนมากจนไม่สะดวกในการดำเนินคดีแบบสามัญ โดยคำฟ้องของโจทก์ได้ทำเป็นหนังสือและแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ รวมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะ เดียวกับโจทก์และในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน คำขอบังคับของกลุ่ม บุคคลได้ระบุหลักการและวิธีการคำนวณเพื่อชำระเงินให้แก่สมาชิกกลุ่มเท่าที่ระบุได้ สมาชิกกลุ่มสามารถแจ้งความประสงค์ขอยกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้ โดยยื่นหนังสือต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ผลคำพิพากษาผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มทุกคน แม้จะไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความ ในคดีแบบกลุ่มก็ตาม สมาชิกกลุ่มไม่มีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือ คำสั่งของศาล ยกเว้นจะอุทธรณ์เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องสิทธิของตนในการขอรับชำระหนี้ เท่านั้น สำหรับการบังคับคดี สมาชิกกลุ่มมีสิทธิยื่นคำขอรับชำระหนี้ได้ แต่ไม่มีสิทธิดำเนินการบังคับคดีด้วยตนเอง โดยโจทก์หรือทนายความฝ่ายโจทก์จะเป็นผู้ดำเนินการบังคับคดีแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่ม

3. กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

4. แนวทางการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) เกิดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่กลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายภายใต้สถานการณ์เดียวกัน (similar summation) ให้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลในครั้งเดียวกัน เพื่อเยียวยาความเสียหายในทางแพ่งแก่ผู้เสียหายให้ได้รับผลทางกฎหมายอย่างเดียวกัน โดยบุคคลซึ่งดำเนินคดีเพื่อตนเองและเพื่อกลุ่มบุคคลจะเป็นคู่ความในคดีโดยมีฐานะเป็นคู่ความซึ่งเป็นผู้แทน (representative party) ส่วนกลุ่มผู้เสียหายที่ได้รับการดำเนินคดีแทนจะไม่ได้เข้ามาในการพิจารณาคดี และไม่ได้มีฐานะเป็นคู่ความในคดี แต่จะมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่ม (Class Member) การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ถูกนำมาใช้ในกรณีที่ผู้เสียหายจำนวนมากและการเข้าเป็นคู่ความร่วมกันนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สะดวก แต่มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อให้ได้มาซึ่งคำพิพากษาที่มีผลผูกพันสมาชิกร่วมกัน ซึ่งจะนำมาเป็นแนวทางการดำเนินคดีในคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ เฉพาะคดีแพ่งเกี่ยวเนื่อง

คดีอาญา เท่านั้น อย่างไรก็ตามแม้การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (class Action) จะใช้สำหรับคดีแพ่ง แต่หากมีการนำมาเป็นแนวทางในคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา ก็จะสามารถเกิดความรวดเร็วเป็นธรรมให้กับผู้เสียหายทุกคน สามารถแก้ปัญหากระบวนพิจารณาสามัญ เช่น การรวมการพิจารณา การร้องขอการเข้าเป็นคู่ความร่วมซึ่งไม่เพียงพอและเหมาะสมกับการพิจารณาในคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ โดยมีวิธีการ ดังนี้

1) ขั้นตอนการรวบรวมคดี

(1) ปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีระบบรับแจ้งความออนไลน์ สามารถตรวจสอบกลุ่มผู้ต้องหา บัญชีม้า และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีได้ จึงควรมีการจัดคดีที่มีข้อเท็จจริงเดียวกัน หรือข้อเท็จจริงที่เป็นหลักแห่งข้อหาไว้เป็นคดีเดียวกัน โดยรวบรวมผู้เสียหายทั้งหมดไว้ด้วยกันเป็นคดีเดียวกัน

(2) ประกาศโฆษณา เกี่ยวกับคดีที่เกิดขึ้นและให้ผู้เสียหายแจ้งความออนไลน์มายังศูนย์รับแจ้งความออนไลน์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยมีการกำหนดระยะเวลาตามสมควร

(3) การตรวจสอบความเสียหายที่เกิดขึ้น ต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายทั้งหมดมีความเสียหายจากเหตุการณ์เดียวกัน หรือจากการกระทำของผู้กระทำความผิดกลุ่มเดียวกันหรือไม่ แต่ละรายมีความเสียหายมากน้อยเพียงใด

(4) การยื่นคำร้องขอจัดตั้งคดีแบบกลุ่ม พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ สามารถยื่นคำร้องผ่านศาลเพื่อขอให้มีการดำเนินคดีเป็นคดีแบบกลุ่ม โดยต้องแสดงให้เห็นว่าการดำเนินคดีในลักษณะนี้เป็นวิธีที่ดีที่สุดในการดำเนินคดี เนื่องจากมีพยานหลักฐานเดียวกัน พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุเป็นเรื่องเดียวกัน โดยให้อีกโอกาสคู่ความสามารถซักค้าน หรือโต้แย้งการขอดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

(5) การสืบพยาน การดำเนินคดีแบบกลุ่มเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ สำหรับผู้เสียหายนั้น ผู้เสียหายต้องมาเบิกความด้วยตนเองทุกรายที่ศาลที่รับชำระคดี แต่สำหรับพยานที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาทิ พนักงานสอบสวน ผู้ตรวจวัตถุพยาน เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดสืบสวนหรือจับกุม สามารถสืบพยานแบบกลุ่มได้ สามารถเบิกความครั้งเดียว พยานหลักฐานชุดเดียวกัน

2) การบริหารจัดการคดีของศาล การเริ่มต้นคดีแบบกลุ่มนั้นเหมือนกับการเริ่มต้นคดีอาญาทั่ว ๆ ไปที่กำหนดให้โจทก์เริ่มต้นคดีจากการยื่นคำร้องต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องเริ่มคดีเพื่อขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งคำร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น โจทก์ต้องแสดงเหตุตามสมควรเพื่อที่ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คำฟ้องของโจทก์ต้องทำเป็นหนังสือและแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ รวมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์ และของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเดียวกับโจทก์ โดยโจทก์ต้องแสดงให้เห็นถึงลักษณะคดีเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด กลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ จะทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวก และในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน คำขอบังคับของกลุ่มบุคคลต้องระบุหลักการและวิธีการคำนวณเพื่อชำระหนี้ให้แก่สมาชิกกลุ่มเท่าที่จะระบุได้ แต่ไม่จำเป็นต้องแสดงจำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มแต่ละรายจะได้รับ หลังจากศาลพิจารณาคำร้องขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มศาลสั่งรับคำฟ้องไว้พิจารณา เมื่อได้ส่งหมายเรียกให้จำเลยแล้ว ให้จำเลยทำคำให้การเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในหนึ่งเดือน

3) พยานหลักฐานแห่งคดี การพิจารณาพิพากษาคดีแบบกลุ่ม ศาลจะรับฟังพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ ต้องใช้พยานหลักฐานชุดเดียวกัน เพื่อพิจารณาพิพากษาไปในทิศทางเดียว ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีเป็นเรื่องเดียวกันหรือเกี่ยวข้อกับสถานการณ์เดียวกัน(The Same Events) การใช้พยานหลักฐานชุดเดียวกันซ้ำกันหลายครั้ง หรือมีพยานหลักฐานที่แตกต่างกัน ทำให้ผลของคำพิพากษาอาจแตกต่างกัน การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นทางแก้ปัญหาให้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสถานการณ์เดียวกันมีการพิจารณาพิพากษาไปในทิศทางเดียวกัน หรือศาลอาจรับฟังพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากพยานหลักฐานของคู่ความก็ได้ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบ และไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว นอกจากนี้ศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะขอให้เรียก

ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว

4) การชดใช้ค่าเสียหาย คดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ที่มีผู้เสียหายจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายด้วยกัน แต่จำนวนความเสียหายที่แต่ละบุคคลได้รับอาจมีจำนวนเล็กน้อยต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแล้วจะไม่คุ้มค่าที่จะดำเนินคดีด้วยตนเอง หรือบุคคลที่ได้รับความเสียหายอาจกลัวการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาล และไม่สามารถเฉลี่ยทรัพย์สินให้กับผู้เสียหายแต่ละคนได้ อีกทั้งบางคดีเจ้าหน้าที่ของรัฐมีการยึดอายัดทรัพย์สินของผู้ต้องหาไว้ สามารถนำทรัพย์สินของผู้ต้องหาที่มีอยู่มาเฉลี่ยทรัพย์สินให้กับผู้เสียหายเท่าความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือตามอัตราส่วนของทรัพย์สินที่มีอยู่ ซึ่งจะเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายทุกคน แต่หากการดำเนินการที่เป็นรายคดียุติ คดีที่มีการพิจารณาพิพากษาออกก็จะสามารถบังคับคดีได้เต็มจำนวนและรวดเร็ว แต่จะเกิดความเสียหายกับผู้เสียหายที่มีการพิจารณาพิพากษาคดีในภายหลัง ซึ่งอาจจะไม่สามารถบังคับคดีได้เลย ศาลจึงต้องกำหนดค่าเสียหายตามคำขอ เพื่อให้สามารถนำทรัพย์สินของผู้ต้องหามาเฉลี่ยให้กับผู้เสียหายแต่ละรายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) การบังคับคดี ศาลต้องแจ้งคำพิพากษาให้สมาชิกกลุ่มและอธิบดีกรมบังคับคดีทราบด้วย โดยให้ศาลตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการต่อไป รวมทั้งกำหนดวันตามที่เห็นสมควรในคำบอกกล่าวและประกาศ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ แต่ถ้าเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นอย่างอื่นและจำเป็นจะต้องมีการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์แก่การบังคับตามคำพิพากษา โจทก์อาจยื่นคำขอต่อศาลเพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการได้

5. ประโยชน์ที่คาดหวังจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์

1) ด้านการบริหารงานคดีของศาล เนื่องจาก ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสถานการณ์เดียวกัน หรือข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกัน แต่กระจายกันอยู่ในท้องที่ต่างกันหรือไม่มีความสัมพันธ์ในทางอื่นใดหากผู้เสียหายแต่ละรายต่างแยกกันฟ้องคดีก็จะทำให้มีคดีขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลเป็นจำนวนมาก และการพิจารณาคดีใช้เวลานาน ดังนั้น การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อแก้ไขข้อจำกัดในส่วนของการฟ้องคดีร่วมกันในกรณีที่ มีผู้เสียหายจำนวนมากและการฟ้องคดีร่วมกันนั้นเป็นไปได้ยาก (Difficult or Impractical) การดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถลดปริมาณคดีของศาล และลดระยะเวลาการดำเนินคดีของศาล และผู้ต้องหาได้รับการพิจารณาคดีในคราวเดียวกัน จากการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกัน

2) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการชดใช้ค่าเสียหาย เนื่องจากผู้เสียหายจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบด้วยกัน แต่จำนวนความเสียหายที่แต่ละบุคคลได้รับอาจมีจำนวนเล็กน้อยต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแล้วจะไม่คุ้มค่าที่จะดำเนินคดีด้วยตนเองหรือบุคคลที่ได้รับความเสียหายอาจกลัวการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาล และไม่สามารถเฉลี่ยทรัพย์สินให้กับผู้เสียหายแต่ละคนได้ ดังนั้น การดำเนินคดีโดยผู้เสียหายที่เป็นผู้แทนกลุ่มผู้เสียหาย จะช่วยให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาค่าเสียหายโดยเฉลี่ยเท่าๆกัน สำหรับกลุ่มที่ไม่ใช้สิทธิทางศาลก็อาจได้รับการเยียวยา ค่าเสียหายด้วย

3) ด้านพยานหลักฐาน เนื่องจากศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีที่มีประเด็นบางประเด็นหรือทั้งหมดเป็นเรื่องเดียวกันหรือเกี่ยวข้องกับสถานการณ์เดียวกัน การใช้พยานหลักฐานชุดเดียวกันซ้ำกันหลายครั้งอาจนำไปสู่การเยียวยาผู้เสียหายตามกฎหมายมีความแตกต่างกัน เนื่องจากการพิจารณาพิพากษาคดีในแต่ละคราวอาจมีผลให้กระบวนการยุติธรรมทางแพ่งไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงมีวัตถุประสงค์ให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปในแนวทางเดียวกันและมีความสอดคล้องกัน

4) ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี (judicial economy) เนื่องจากคดีที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก แต่หากพิจารณาเป็นรายบุคคลแล้วความเสียหายของแต่ละบุคคลอาจมีจำนวนเล็กน้อยไม่เท่ากัน บุคคลที่ค่าเสียหายจำนวนน้อยไม่คุ้มค่าที่จะดำเนินคดีด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ส่วนใหญ่เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ผู้เสียหายแต่ละรายอาจยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้แต่ส่วนใหญ่

เมื่อมีการแยกดำเนินคดี ต้องมีการยื่นบังคับคดีด้วยตนเองซึ่งในคดีหลัง จะไม่สามารถบังคับคดีได้ เนื่องจากจำเลยไม่มีทรัพย์สิน การดำเนินคดีโดยผู้แทนกลุ่มจะช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้รับการเยียวยาสิทธิทางศาล ดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นกระบวนการที่ประหยัดค่าใช้จ่ายและทรัพยากรอื่นๆ ที่ต้องใช้ในการดำเนินคดี อีกทั้งยังเกิดประสิทธิภาพกว่าการที่ผู้เสียหายแต่ละคนแยกกันฟ้องเป็นรายคดี

5) ด้านการสร้างมาตรการทางกฎหมาย เนื่องจากคดีผู้เสียหายจำนวนมากอาจกระจายอยู่หลายท้องที่ การพิจารณาพิพากษาอาจมีพยานหลักฐานที่แตกต่างกัน ทำให้ผลของคำพิพากษาค่าพิพากษาอาจแตกต่างกัน การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นทางแก้ปัญหาให้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสถานการณ์เดียวกัน พยานหลักฐาน เป็นพยานหลักฐานชุดเดียวกัน มีการพิจารณาพิพากษาไปในทิศทางเดียวกัน

สำหรับประเทศไทย มีกฎหมายหลายฉบับที่คุ้มครองประชาชนโดยรวมและมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับนิติกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่มีจำนวนมากเป็นสำคัญ เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายเกี่ยวกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ กฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม กฎหมายแรงงาน เป็นต้น แม้ผู้เสียหายสามารถที่จะฟ้องมาเป็นคดีเดียวกันได้ แต่การที่จะได้รับการรับรองการบังคับตามสิทธิได้ ผู้เสียหายทุกคนจะต้องเข้ามาเป็นโจทก์ร่วม หากไม่เข้ามาในคดีแล้วก็ไม่อาจบังคับหรือเข้ามาผูกพันในคำพิพากษาได้ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มี การแก้ไขปัญหานี้เรื่องดังกล่าวได้โดยตรง แม้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทยจะได้เปิดโอกาสให้มีการดำเนินคดีโดยมีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาก็ตาม สาเหตุที่ทำให้ประเทศไทยต้องการให้มีวิธีพิจารณาแบบกลุ่ม เนื่องจากกระบวนการพิจารณาสามัญ เช่น การรวมการพิจารณา การร้องขอการเข้าเป็นคู่ความร่วมนั้น อาจจะไม่เพียงพอและเหมาะสมกับการพิจารณาในคดีลักษณะแบบกลุ่ม (น้าแท้ มีบุญสร้าง, 2554)

6. กฎหมายไทยที่สนับสนุนแนวคิดการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาบังคับใช้กับคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์

แนวความคิดเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยเริ่มมาจากการดำเนินคดีแบบกลุ่ม(Class Action) ตาม Rule 23 แห่ง The Federal Rules of Civil Procedure ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งผลักดันให้ผู้เสียหายร่วมกันมีบทบาทสำคัญยิ่งขึ้น โดยร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ส่วนคือ

(1) เงื่อนไขที่เหมาะสมในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งได้นำหลักการของประเทศสหรัฐอเมริกามากำหนด โดยกำหนดให้ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

(2) การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยส่วนใหญ่แล้ว ยังอาศัยกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นส่วนใหญ่ แต่จะมีการกำหนดกระบวนการพิจารณาบางกรณี เพื่อใช้สำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเฉพาะ เช่น กรณีการถอนคำฟ้องในคดีสามัญบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้กำหนดหลักการของการถอนคำฟ้องไว้ว่า หากเป็นกรณีจำเลยยังไม่ได้ยื่นคำให้การ โจทก์เพียงแต่บอกกล่าวต่อศาล แต่ถ้าจำเลยยื่นคำให้การมาแล้วก็ต้องฟังคำโต้แย้งของจำเลยก่อน แต่ในหลักการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น กำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาลเป็นผู้พิจารณาในทุกกรณีว่าสมควรอนุญาตให้ถอนคำฟ้องหรือไม่ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มเป็นสำคัญ เพราะเหตุว่าถ้าปล่อยให้โจทก์ถอนคำฟ้องได้ตามหลักทั่วไป โจทก์อาจอาศัยการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นเครื่องมือในการบีบบังคับให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายให้กับตน เมื่อจำเลยยอมชดเชยค่าเสียหายก็ถอนคำฟ้อง ซึ่งจะเกิดความเสียหายต่อสมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีจำนวนมากได้

(3) สิ่งจูงใจให้เกิดการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือทนายความซึ่งเป็นผู้ที่ผลักดันให้มีการฟ้องคดี ซึ่งทนายความจะเป็นผู้ตรองค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดีทั้งหมดไปก่อน โดยมีเงินรางวัลทนายความเป็นสิ่งจูงใจในการดำเนินการ

เหตุผลและหลักการสำคัญของการยกเว้นพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อกำหนดกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกระบวนการ

ดำเนินคดี ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน เนื่องจากเป็นวิธีการที่สามารถคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากได้ในการดำเนินคดีเพียงครั้งเดียวและสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายที่ไม่มีความสามารถฟ้องคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายด้วยตนเองได้ หรือผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจำนวนเพียงเล็กน้อย เช่น คดีที่ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็น มาตรการที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้เป็นอย่างดี ประกอบกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการที่ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและยังช่วยหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในการฟ้องคดีและป้องกันความขัดแย้งกันของคำพิพากษา ตลอดจนเป็นมาตรการในการลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกทางหนึ่ง

การดำเนินคดีแบบกลุ่มได้บัญญัติไว้ในหมวด 4 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาตรา 222/1 ถึงมาตรา 222/50 ในลักษณะ 2 วิธีพิจารณาวิสามัญในศาลชั้นต้น ภาค 2 วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยกำหนดให้การดำเนินคดีแบบกลุ่ม หมายถึง การดำเนินคดีที่ศาลอนุญาตให้เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาแสดงสิทธิของโจทก์และสมาชิกกลุ่ม และเป็นหน้าที่ของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในการออกข้อกำหนดใดๆ ที่เกี่ยวกับ

(1) กำหนดคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่มของโจทก์ที่จะมีอำนาจฟ้องคดีแบบกลุ่มได้

(2) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการพิจารณาอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

(3) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการแจ้งเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบ

(4) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการนัดพร้อมการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

(5) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบังคับคดีและเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์

(6) ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับเรื่องอื่นๆ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

สำหรับเขตอำนาจของศาลในการพิจารณาพิพากษานั้น ร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มกำหนดให้ศาลตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง เว้นแต่ศาลแขวง มีอำนาจในการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับประเภทคดีที่สามารถร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

(1) คดีละเมิด

(2) คดีผิดสัญญา และ

(3) คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่าง เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมการคุ้มครองผู้บริโภค แรงงาน หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ การแข่งขันทางการค้า จะเห็นได้ว่า คดีที่สามารถร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องเป็น “คดีแพ่ง” ที่มีผู้เสียหายจำนวนมากเท่านั้น

7. บทสรุป

การดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาในความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ปัจจุบันเป็นการแยกฟ้องเป็นรายคดี ซึ่งเกิดปัญหากับประชาชนผู้เสียหายจำนวนมาก หากแต่ละคดีมีพยานหลักฐานในการสืบพยานที่แตกต่างกัน ทำให้ผลคดีมีความแตกต่างกันไปด้วย เกิดความเสียหายแก่กระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก ผู้เขียนจึงเสนอแนะให้นำการฟ้องคดีแบบกลุ่ม (Class Action) มาใช้บังคับแก่ผู้มีสิทธิฟ้องคดีตามกฎหมายอาญา เช่นคดีฉ้อโกงทางคอมพิวเตอร์ และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินคดี ซึ่งจะทำให้มีการตรวจสอบผู้กระทำความผิดในระดับที่กว้างขวางและมีผลต่อการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ช่วยให้ผู้เสียหายสะกด รวดเร็วในการดำเนินคดี และสามารถให้ความเป็นธรรมกับผู้เสียหายทุกรายลดภาระการฟ้องคดีหลายครั้งสำหรับผู้เสียหายแต่ละราย เพิ่มโอกาสในการเรียกร้องค่าชดเชยหรือการเยียวยา ได้ง่ายขึ้น แม้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยมีการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาบังคับใช้ในคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากในคดีแพ่งแล้ว บางส่วน อาทิ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายเกี่ยวกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ กฎหมายเกี่ยวกับการ

ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม กฎหมายแรงงาน เป็นต้น แต่ยังไม่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกฎหมายอาญาและอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งบางคดีมีข้อเท็จจริงเดียวกัน พยานหลักฐานเดียวกัน ข้อกฎหมายเดียวกัน ซึ่งการฟ้องคดีแยกเป็นรายบุคคลอาจไม่คุ้มค่าหรือต้องใช้ระยะเวลานาน และผลของคดีไม่ผูกพันกับบุคคลอื่นที่มีใช้คู่ความ ซึ่งหากมีการนำแนวคิดการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้บังคับ จะเกิดผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ลดภาระในการดำเนินคดีส่วนบุคคลที่มีค่าใช้จ่ายสูงและใช้เวลานาน ลดต้นทุนในการดำเนินคดีของรัฐไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ หรือภาระค่าใช้จ่ายในการสืบสวนสอบสวน อีกทั้งผู้เสียหายยังได้รับทรัพย์สินคืนในอัตราส่วนตามความเสียหายที่เท่าๆ กัน และผู้กระทำความผิดถูกลงโทษตามจำนวนกรรมที่ได้กระทำลงไป การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปกป้องสิทธิของประชาชนในกรณีที่มีการละเมิด ถูกหลอกลวง หรือถูกละเมิดสิทธิ ในลักษณะที่กระทบต่อประชาชนจำนวนมาก

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้

1. แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยการบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติม การดำเนินคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกระบวนการดำเนินคดีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชน ในประเด็น ดังต่อไปนี้

(1) สิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่มของโจทก์ที่จะมีอำนาจฟ้องคดีแบบกลุ่มได้ โดยต้องเป็นผู้เสียหายหลายคนและเป็นจำเลยคนเดียวกัน ในความผิดมูลเดียวกันหรือเกี่ยวพันกัน โดยแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 33 เพิ่มเติม “คดีอาญาซึ่งมีผู้เสียหายหลายคนและจำเลยคนเดียวกันในความผิดมูลเดียวกันหรือเกี่ยวพันกัน ซึ่งพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม พร้อมคำฟ้องต่อศาล ให้ศาลมีอำนาจสั่งดำเนินคดีแบบกลุ่ม และรับคำฟ้องไว้พิจารณา”

มาตรา 131 เพิ่มเติม “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมผู้เสียหายทั้งหมด ซึ่งมีจำเลยคนเดียวกันในความผิดมูลเดียวกันหรือเกี่ยวพันกันเป็น คดีเดียวกัน”

(2) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการพิจารณาอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา 33 เพิ่มเติม “ศาลมีอำนาจพิจารณาคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยต้องแสดงเหตุตามสมควร เพื่อให้ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คำฟ้องของโจทก์ต้องทำเป็นหนังสือและแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ รวมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์ และของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเดียวกับโจทก์ โดยโจทก์ต้องแสดงให้เห็นถึงลักษณะคดีเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด กลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก”

(3) กำหนดวิธีการแจ้งเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบ

มาตรา 30 เพิ่มเติม “เมื่อศาลรับคำร้องการดำเนินคดีแบบกลุ่มและรับฟ้องแล้ว ให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนแจ้งผู้เสียหายทราบ ก่อนการพิจารณาคดี”

(4) กำหนดวิธีการนัดพร้อมการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา 173/1 เพิ่มเติม “คดีที่จำเลยไม่ให้การหรือให้การปฏิเสธ เมื่อศาลมีกำหนดให้มีวันตรวจพยาน ให้พนักงานอัยการแจ้งผู้เสียหาย ก่อนวันตรวจพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน”

(5) กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับค่าเสียหาย

มาตรา 44/1 เพิ่มเติม “คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทน แทนผู้เสียหาย และให้ถือว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำฟ้องตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในส่วนแพ่ง”

(6) ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับเรื่องที่จำเป็นอื่นๆ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

2. การกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อพัฒนาวิธีการแจ้งข่าวสารให้สมาชิกกลุ่มทราบถึงการดำเนินคดีผ่านช่องทางดิจิทัลที่หลากหลายและแพร่หลายมากขึ้น มากกว่าแค่การประกาศหนังสือพิมพ์ เพื่อให้สมาชิกทราบสิทธิในการขอเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มอย่างทั่วถึง

3. การกำหนดแนวทางในการคำนวณค่าเสียหายที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล แต่ใช้ข้อเท็จจริงเดียวกัน เพื่อให้การเฉลี่ยค่าเสียหายลดทอนสิทธิผู้เสียหายจริง

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินความเสียหายคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ และการบังคับคดีในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม
2. ศึกษาวิจัยแนวทางการใช้การดำเนินคดีแบบกลุ่มให้ครอบคลุมคดีทุกประเภทที่มีมูลคดีเดียวกันและมีผู้เสียหายจำนวนมาก
3. ศึกษาวิจัยแนวทางในการคำนวณค่าเสียหายที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล แต่ใช้ข้อเท็จจริงเดียวกัน เพื่อไม่ให้เกิดการเฉลี่ยค่าเสียหายลดทอนสิทธิผู้เสียหายจริง

9. การอ้างอิง

- คณิต ณ นคร. (2547). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 2). วิญญูชน.
- จิตติ ดิงศภัทย์. (2546). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 10). จีรรัชการพิมพ์.
- เจษฎา นครขวาง. (2559). *การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีความผิดเกี่ยวกับหลักทรัพย์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชิตพล กาญจนกิจ. (2559). ความท้าทายของรัฐอาเซียนในการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ. *วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 46(1), 51-77.
- ดวงทิพย์ บุญปลูก. (2555). การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และประเทศในสหภาพยุโรป: มุมมองความเป็นไปได้ในการร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action) ในประเทศไทย. *ศุลพาท*, 59(3), 22-71.
- ทวีป มหาสิงห์. (2563). การก่อรูป “ทฤษฎีความยุติธรรม” ของจอห์น รอลส์. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 11(ฉบับเพิ่มเติม), 1-28.
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง. (2547). *การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีสิ่งแวดล้อม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง. (2554). *การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action) และการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย*. สุตรไพศาล.
- ปรีชญาณ นักพ่อน. (2566). *โครงการสำรวจสถิติอาชญากรรมที่เกิดขึ้นภายหลังวิกฤติ*. สำนักงานกิจการยุติธรรม.
- ปรีชญาณ นักพ่อน, และณ.กะเมธ มณีเทพ. (2565). *โครงการจ้างเหมาบริการเพื่อสำรวจข้อมูลสถิติอาชญากรรมภาคประชาชน ปี พ.ศ. 2564*. สำนักงานกิจการยุติธรรม.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2559). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 2 ลักษณะ 2 วิธีพิจารณาวิสามัญในศาลชั้นต้น หมวด 4 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม*. กรุงเทพฯ: พับลิชชิง.
- มานิต ทวีสิน. (2563). การก่อรูปทฤษฎีความยุติธรรมของจอห์น รอลส์. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 11(ฉบับเพิ่มเติม), 1-28.
- วิชัย อริยันทกะ, จักรกฤษณ์ เจนเจษฎา, วรุดม ทวาทสิน, พงษ์เดช วานิชกิตติกุล, และสรวิศ ลิ้มปริงสี. (2549). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม*. สำนักคณะกรรมการการกฤษฎีกา.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, ทรงพล สงวนจิตร, อิศร์กุล อุณหเกตุ, ธราธร รัตนนฤมิตร, สุนทร ต้นมันทอง, และปวีศร เลิศธรรมเทวี. (2554). *นิติศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, ทรงพล สงวนจิตร, อิศร์กุล อุณหเกตุ, ธราธร รัตนนฤมิตร, สุนทร ต้นมันทอง, และปวีศร เลิศธรรมเทวี. (2557). รายงาน *TDR: นิติเศรษฐศาสตร์ระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สัญญา บัวเจริญ. (2554). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิจัยสาเหตุการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- สาวตรี สุขศรี. (2560). อาชญากรรมคอมพิวเตอร์/ไซเบอร์กับทฤษฎีอาชญาวิทยา. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 46(2), 415-432.
- สิทธิานต์ รัตนวงศ์. (2558). การนำแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาเยียวยาผู้เสียหายในคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีผู้มีสิทธิฟ้องคดี [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- Klonoff, R. H. (1999). *Class action and other multi-party litigation in a nutshell*. West Group.
- L'introduction en droit français des class actions. (2005, December 22). *Petites Affiches*, 254, 14.
- Marcus, R. L., Redish, M. H., & Sherman, E. F. (1983). *Civil procedure: A modern approach*. West Publishing.
- Parsons, M. (2008). European class actions. *South Carolina Journal of International Law and Business*, 4(2), 35-60.
- Watson, G. D. (2001). Class actions: The Canadian experience. *Duke Journal of Comparative & International Law*, 11(2), 269-287.

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง
การเตรียมบทความสำหรับวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ
สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ เป็นวารสารสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทั้งบทความวิจัยและบทความวิชาการในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งทางสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา บทความที่จะผ่านการพิจารณาตีพิมพ์จะต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน บทความชุดนี้เป็นตัวอย่างในการจัดรูปแบบบทความเพื่อจัดพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ ผู้เขียนบทความสามารถจัดรูปแบบบทความตามตัวอย่างที่แสดงในบทความนี้ ซึ่งทางวารสารได้ทำการตั้งค่าขนาดหน้ากระดาษ รูปแบบหน้าแรก รูปแบบและขนาดตัวอักษร คำอธิบายสำหรับการเขียนบทความ วิธีการเขียนเนื้อเรื่อง รวมถึงเอกสารอ้างอิงรูปแบบ ตัวอักษรต่าง ๆ วิธีการใส่รูปภาพ ตาราง ผู้เขียนบทความสามารถดาวน์โหลดเอกสารชุดนี้ได้จากเว็บไซต์ของวารสาร หรืออีเมลติดต่อกองบรรณาธิการที่อีเมล krungkao.arursjournal@gmail.com

1. การเตรียมบทความสำหรับวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุม ด้านบริหารธุรกิจ ด้านการศึกษา ด้านรัฐศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์
2. เพื่อเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารเปิดรับบทความวิจัยแบบเต็มรูปแบบ (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Articles) จากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยบทความดังกล่าวจะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และเป็นข้อคิดเห็นของผู้ส่งบทความเท่านั้น

วารสารเปิดรับบทความวิจัย และบทความวิชาการ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุม ด้านบริหารธุรกิจ ด้านการศึกษา ด้านรัฐศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์

เกณฑ์การพิจารณาบทความ

1. บทความวิจัยที่มีกระบวนการวิจัยเกี่ยวข้องกับมนุษย์ จะต้องได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จึงจะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสาร

2. บทความจะมีการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกจากหลากหลายสถาบันในสาขานั้น จำนวน 3 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เขียนจะไม่ทราบข้อมูลของกันและกัน (Double-blind peer review) ซึ่งกองบรรณาธิการอาจให้ผู้เขียนปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และทรงไว้ซึ่งสิทธิ์ในการตัดสินใจพิมพ์ให้หรือไม่ก็ได้

ข้อมูลเผยแพร่ : <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/rdi-ar>

วารสารกำหนดออกเผยแพร่ : ปีละ 3 ฉบับ ได้แก่

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

2. คำแนะนำในการจัดเตรียมต้นฉบับ

การจัดรูปแบบบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้เขียนบทความสามารถจัดรูปแบบบทความตามตัวอย่างที่แสดงใน Template ซึ่งทางวารสารได้ทำการตั้งค่าขนาดหน้ากระดาษ รูปแบบหน้าแรก รูปแบบและขนาดตัวอักษร คำอธิบายสำหรับการเขียนบทความ วิธีการเขียนเนื้อเรื่อง การเขียนอ้างอิง การเขียนสมการทางคณิตศาสตร์ การใส่ภาพและตาราง ผู้เขียนสามารถดาวน์โหลดเอกสารชุดนี้ได้จากเว็บไซต์ของวารสาร

2.1 บทความวิจัย

บทความวิชาการ มีความยาวไม่ต่ำกว่า 8 หน้า ไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ B5 ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน (Title) สถานที่ทำงาน (Work place of author & co-authors) การติดต่อผู้เขียน (Contact address of correspondence) บทคัดย่อ (Abstract) และคำสำคัญ (Keywords ไม่เกิน 5 คำ) โดยบทคัดย่อและคำสำคัญเนื้อหาดังกล่าวทั้งหมดข้างต้นต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความวิจัยเนื้อเรื่องจะประกอบด้วย

บทนำ

- ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- ขอบเขตของการวิจัย
- สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)
- กรอบแนวคิดในการวิจัย (ถ้ามี)

วิธีดำเนินการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

อภิปรายผล

ข้อเสนอแนะ

การอ้างอิงใช้แบบ APA

2.2 บทความวิชาการ

บทความวิชาการ เป็นบทความที่รวบรวมหรือเรียบเรียงจากหนังสือ เอกสาร ประสพการณ์หรือเรื่องแปลก เพื่อเผยแพร่ความรู้ในสาขาต่าง ๆ หรือแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์มีคุณค่าทางวิชาการ

บทความวิชาการ มีความยาวไม่ต่ำกว่า 8 หน้า ไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ B5 ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน (Title) สถานที่ทำงาน (Work place of author & co-authors) การติดต่อผู้เขียน (Contact address of correspondence) บทคัดย่อ (Abstract) และคำสำคัญ (Keywords ไม่เกิน 5 คำ) โดยบทคัดย่อและคำสำคัญเนื้อหาดังกล่าวทั้งหมดข้างต้นต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความวิชาการเนื้อเรื่องจะประกอบด้วย

- บทนำ
- เนื้อหา
- บทสรุป
- การอ้างอิงใช้แบบ APA

3. การส่งต้นฉบับ

ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับบทความ พร้อมกรอกแบบฟอร์มนำส่งบทความวิจัย/บทความวิชาการ ซึ่งระบุวิธีการจัดส่งในเอกสารแบบฟอร์มดังกล่าว โดยส่งผ่านระบบเว็บไซต์ของวารสารที่ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/rdi-ar>

4. รูปแบบบทความวิจัยและการพิมพ์เนื้อหาของเรื่อง

เพื่อความสะดวกในการแก้ไข ควรใช้โปรแกรม Microsoft Word for windows พิมพ์บนกระดาษ B5 โดยตั้งหน้ากระดาษดังนี้ ขอบกระดาษด้านบน – ล่าง 1.5 ซม. ขอบกระดาษด้านซ้ายและขวา 1.5 ซม.

4.1 รูปแบบและขนาดอักษร

ตัวอักษรทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK สีดำเท่านั้นโดยกำหนดรูปแบบ ขนาด และรายละเอียดดังนี้

รูปแบบ (Types of texts)	บทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK)	
	ขนาด (Size)	ตัวพิมพ์อักษร (Typeface)
ชื่อบทความทั้งภาษาไทยและอังกฤษ (Title)	18	ตัวหนา (Bold)
ชื่อผู้เขียน (Author & co-authors)	16	ตัวหนา (Bold)
การติดต่อผู้เขียน (Contact address of correspondence)	12	ตัวธรรมดา (Normal)
หัวข้อบทคัดย่อ (Abstract heading)	16	ตัวหนา (Bold)
บทคัดย่อและเนื้อเรื่องหลัก (Abstract & main texts)	14	ตัวธรรมดา (Normal)
หัวข้อคำสำคัญ (Keywords)	14	ตัวหนา (Bold)
หัวข้อเรื่องหลักและตัวเลข (Section heading & number)	16	ตัวหนา (Bold)
หัวข้อเรื่องรองและตัวเลข (Subsection heading & number)	14	ตัวหนา (Bold)

4.2 หน้าแรก

หน้าแรกของบทความจะประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียนและผู้เขียนร่วม บทคัดย่อ และเชิงอรรถบ่งบอกตำแหน่งและสถานที่ทำงานของผู้เขียนและผู้เขียนร่วม ให้พิมพ์หน้าแรกทั้งแบบภาษาไทยและภาษาอังกฤษเรียงตามลำดับ

4.2.1 ชื่อเรื่อง พิมพ์อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ เริ่มจากชื่อภาษาไทยแล้วตามด้วยชื่อภาษาอังกฤษ ขนาดและตัวพิมพ์อักษร และรายละเอียดไฟล์รูปแบบบทความ

4.2.2 ชื่อผู้เขียน พิมพ์อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ไว้หลังชื่อเรื่อง และเว้น 1 บรรทัด ทั้งด้านบน และใต้ชื่อผู้เขียน ถ้ามีมากกว่า 1 คนให้พิมพ์คำว่า “และ” หน้าชื่อคนสุดท้าย ไม่ต้องใส่คำนำหน้าชื่อใด ๆ ทั้งสิ้น และให้ใช้ตัวเลขอารบิกพิมพ์แบบตัวยกต่อท้ายชื่อ เพื่อแสดงความแตกต่างของสถานที่ทำงานดังตัวอย่างประกอบหน้าแรก

4.2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์หัวเรื่องคำว่า “บทคัดย่อ” สำหรับบทคัดย่อภาษาไทย และ “Abstract” สำหรับบทคัดย่อภาษาอังกฤษ โดยจัดให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ สำหรับคำว่า “Abstract” เฉพาะตัวอักษร “A” เท่านั้นที่ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ ส่วนเนื้อความ ให้จัดพิมพ์เป็นแบบ 1 คอลัมน์ โดยบรรทัดแรกให้ย่อหน้า 1.5 ซม. และมีอย่างละย่อหน้าเดียว ทั้งนี้บทคัดย่อไม่ควรใส่เอกสารอ้างอิงใด ๆ ทั้งสิ้น และมีจำนวนคำไม่เกินอย่างละ 360 คำ

4.2.4 คำสำคัญ (Keywords) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์หัวเรื่องคำว่า “คำสำคัญ” โดยพิมพ์ไว้ใต้บทคัดย่อภาษาไทย เว้น 1 บรรทัด และจัดชิดซ้ายของคอลัมน์ คำสำคัญในแต่ละบทความควรมีประมาณไม่เกิน 5 คำ ให้พิมพ์หัวเรื่องคำว่า “Keywords” (เฉพาะตัวอักษร “K” เท่านั้นที่ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่) โดยพิมพ์ไว้ใต้ บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และให้ใช้ตัวอักษรภาษาอังกฤษตัวพิมพ์ใหญ่เฉพาะตัวแรกของคำแรกของแต่ละคำสำคัญเท่านั้น

4.2.5 ตำแหน่ง และสถานที่ทำงาน ให้พิมพ์สถานที่ทำงานของผู้เขียนทุกคน โดยเรียงตามหมายเลข และ Email address จากชื่อผู้เขียน โดยอยู่ด้านล่างของหน้าแรก

4.3 ส่วนอื่น ๆ ของบทความ

เนื้อเรื่อง ได้แก่ บทนำ ขอบเขตการวิจัย วัสดุ-อุปกรณ์และวิธีการวิจัย/ทดลอง ผลการวิจัย/ทดลอง วิเคราะห์/อภิปรายผล บทสรุป กิตติกรรม-ประกาศ (ถ้ามี) เอกสารอ้างอิง และภาคผนวก (ถ้ามี) โดยไม่ต้องเว้นบรรทัด เมื่อจะขึ้นหัวข้อใหม่ให้เว้น 1 บรรทัด การพิมพ์หัวข้อให้พิมพ์ชิดซ้ายของแต่ละคอลัมน์ ส่วนของเนื้อเรื่องให้ย่อหน้า 5 เคาะ

การลำดับหัวข้อในเนื้อเรื่อง ให้ใส่เลขกำกับ โดยให้บทนำเป็นหัวข้อหมายเลขที่ “1.” และหากมีการแบ่งหัวข้อย่อย ก็ให้ใช้ระบบเลขทศนิยมกำกับหัวข้อย่อย เช่น 1.1, 1.1.1, 1.2, 1.2.1 เป็นต้น

4.4 การจัดรูปภาพ ตาราง และการเขียนสมการ

รูปภาพทุกรูปและตารางจะต้องมีหมายเลข และคำบรรยายอย่างชัดเจน

4.4.1 รูปภาพ

รูปภาพที่เตรียมควรมีขนาดความกว้างไม่เกิน 15 ซม. และความละเอียดที่เหมาะสม โดยตัวอักษรที่ปรากฏในรูปภาพจะต้องมีขนาดใหญ่สามารถอ่านได้สะดวก โดยทุกรูปภาพที่ใส่ไว้ท้ายบทความ

จะต้องมีการกล่าวอ้างในเนื้อหาบทความทุกรูปภาพ และรูปภาพทั้งหมดควรมองเห็นชัดเจนเมื่อบทความถูกพิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์

การเขียนคำบรรยายใต้ภาพ ให้ใช้ TH SarabunPSK ขนาด 14 โดยพิมพ์ตัวหนาสำหรับหัวเรื่องและหมายเลขของรูป และพิมพ์ตัวธรรมดาสำหรับคำอธิบายรูปภาพ จัดพิมพ์ไว้กึ่งกลางคอลัมน์

รูปลายเส้นของรูปภาพจะต้องเป็นเส้นสีดำ ส่วนรูปถ่ายควรจะเป็นรูปขาวดำที่มีความคมชัด รูปสีอนุโลมให้ได้ รูปภาพควรมีรายละเอียดเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และ เพื่อความสวยงามให้เว้นบรรทัดเหนือรูปภาพ 1 บรรทัด และเว้นใต้คำบรรยายรูปภาพ 1 บรรทัด

4.4.2 ตาราง

ตารางทุกตารางจะต้องมีหมายเลข และคำบรรยายกำกับเหนือตาราง โดยปกติให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 Point โดยพิมพ์ตัวหนาสำหรับหัวเรื่องและหมายเลขของตาราง และพิมพ์ตัวธรรมดาสำหรับคำอธิบายตาราง ถ้ามีข้อมูลฟุตโน้ตด้านล่างของตารางให้ใช้ตัวหนังสือเป็นแบบเดียวกัน หากแต่ขนาดตัวอักษรเป็น 12 Point ให้จัดพิมพ์ชิดซ้ายของคอลัมน์ เพื่อความสวยงาม ให้เว้นบรรทัดเหนือคำบรรยายตาราง 1 บรรทัด และเว้นบรรทัดใต้ตาราง 1 บรรทัด

5. เอกสารอ้างอิง

การอ้างอิงใช้แบบ APA 7th (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา) ทุกการอ้างอิงที่ปรากฏในข้อการอ้างอิง จะต้องมีส่วนเอกสารอ้างอิงในเนื้อหาบทความ และห้ามใส่เอกสารอ้างอิงโดยปราศจากการอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

5.1. การอ้างอิงในเนื้อหา โดยอ้างอิงแบบนาม-ปี ระบุชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าเอกสารไว้ท้ายของข้อความที่ต้องการอ้างอิง (TH SarabunPSK 14 Point)

5.2. การอ้างอิงท้ายบทความ ทุกการอ้างอิงที่ปรากฏในเนื้อหาจะต้องมีส่วนเอกสารอ้างอิงในเนื้อหาบทความและห้ามใส่เอกสารอ้างอิงโดยปราศจากการอ้างอิงในเนื้อหาบทความ การขึ้นบรรทัดที่สองให้เคาะเจ็ดเคาะ (TH SarabunPSK 14 Point)

ตัวอย่าง

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อหนังสือ./ (พิมพ์ครั้งที่)./ สำนักพิมพ์.

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ไม่มี DOI

ภาษาไทย >> ชื่อผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อหนังสือ./ (พิมพ์ครั้งที่)./ URL

บทความในหนังสือ

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อบทหรือชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อบรรณาธิการ./ (บ.ก.), ชื่อหนังสือ./ (น./ x-xx)./ สำนักพิมพ์.

บทความวารสาร

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

บทความในวารสารอิเล็กทรอนิกส์ (มีเลข DOI)

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ เลขปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้า./ <http://doi.org/เลข doi>

หนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ชื่อผู้แต่ง./ (ปี./ วัน/ เดือน)./ ชื่อคอลัมน์./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า.

วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)./ ชื่อวิทยานิพนธ์./ (หมายเลข UMI หรือ เลขลำดับอื่น ๆ)/ [วิทยานิพนธ์ปริญญา
ดุสิตบัณฑิต หรือวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ชื่อมหาวิทยาลัย]/ ชื่อฐานข้อมูล.

เอกสารประชุมวิชาการ

ชื่อผู้แต่ง./ (วัน./ เดือน./ ปี)./ เรื่องที่ประชุม./ ใน/ ชื่อ./ (ประธาน)./ ชื่อการประชุม./ [Symposium]./ ชื่องานที่
จัดประชุม./ สถานที่ประชุม

ข้อมูลสืบค้นที่ได้จากอินเทอร์เน็ต

ชื่อ-สกุลผู้เขียน./ (ปี/ วัน/ เดือนที่เผยแพร่)./ ชื่อบทความ./ ชื่อเว็บไซต์./ URL

การสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์./ (ปี, วัน เดือน)./ ตำแหน่ง(ถ้ามี)./ [บทสัมภาษณ์.]

วิธีเรียงการอ้างอิงให้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
เลขที่ 96 ถ.ปรีดีพนมยงค์ ต.ประตูชัย
อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา 13000

0-3532-2082 , 0-3527-6577

<https://so01.tci-thaijo.org/index.php/rdi-arua>